

Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014 – 2020

Krajowe ramy strategiczne

Warszawa, wrzesień 2014 r.

NARODOWA
STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Spis treści

Wprowadzenie	4
CZĘŚĆ I. Analiza i diagnoza	10
1. Zdrowie a wzrost gospodarczy i ubóstwo	10
2. Diagnoza demograficzno-epidemiologiczna dla Polski	13
2.1. Analiza demograficzna	13
2.2. Analiza epidemiologiczna	16
2.2.1. Sytuacja zdrowotna w Polsce na tle przeciętnej w Unii Europejskiej	17
2.2.2. Chorobowość i umieralność według grup wieku i wybranych grup chorobowych z uwzględnieniem różnic regionalnych	24
2.2.2.1. Wiek przedprodukcyjny – osoby w wieku 0–17 lat	24
2.2.2.2. Wiek produkcyjny – osoby w wieku 18–64 lata	28
2.2.2.3. Wiek poprodukcyjny – osoby w wieku 65 lat i więcej	32
3. Uwarunkowania zdrowia w Polsce	36
3.1. Styl życia i inne czynniki wpływające na zdrowie	37
3.1.1. Czynniki ryzyka chorób cywilizacyjnych	37
3.1.2. Profilaktyka i promocja zdrowia	38
3.1.3. Nierówności w zdrowiu	49
3.2. Organizacja systemu opieki zdrowotnej w Polsce	50
3.2.1. Podstawy prawne i zasady organizacji świadczeń zdrowotnych w Polsce	50
3.2.2. Wydatki na ochronę zdrowia	55
3.2.3. Zasoby kadrowe	57
3.2.4. Zasoby infrastrukturalne	68
3.2.5. Jakość systemu opieki zdrowotnej	110
3.2.6. Zarządzanie informacją w ochronie zdrowia	112
4. Analiza SWOT – Wyzwania na lata 2014–2020	123
CZĘŚĆ II. Strategia i wdrażanie	131
5. Uwarunkowania strategiczne dla systemu opieki zdrowotnej w Polsce	131
5.1. System zarządzania strategicznego w Polsce	131
5.2. Wizja systemu ochrony zdrowia w Polsce w 2020 r.	134
5.3. Struktura celów strategicznych	135
5.3.1. Cel główny	136
5.3.2. Cele długoterminowe do roku 2030	136
5.3.3. Cele operacyjne i kierunki interwencji do roku 2020	140

6. Logika interwencji polityki spójności na lata 2014–2020 na rzecz ochrony zdrowia w Polsce, w kontekście wdrażania celów strategicznych w ramach działań finansowanych ze środków krajowych	151
6.1. Doświadczenia okresu programowania 2007–2013, a założenia programowania polityki spójności na lata 2014–2020 na rzecz ochrony zdrowia w Polsce	151
6.2. Narzędzia implementacji celów operacyjnych na lata 2014–2020	156
6.2.1. Narzędzia implementacji właściwe dla celu operacyjnego A	156
6.2.2. Narzędzia implementacji właściwe dla celu operacyjnego B	162
6.2.3. Narzędzia implementacji właściwe dla celu operacyjnego C	166
6.2.4. Narzędzia implementacji właściwe dla celu operacyjnego D	173
6.3. Efektywność systemu ochrony zdrowia a planowane działania w ramach funduszy strukturalnych na lata 2014-2020	176
6.3.1. Opis wdrażanych i planowanych reform w systemie ochrony zdrowia	176
6.3.2. Reformy a planowany zakres wsparcia z EFSI w latach 2014-2020	191
6.3.2.1. Infrastruktura podmiotów leczniczych	191
6.3.2.2. System informacji w ochronie zdrowia	196
6.3.2.3. Kształcenie kadr medycznych	196
6.3.2.4. Działania akredytacyjne i restrukturyzacyjne	198
6.3.2.5. Profilaktyka	199
6.4. Komplementarność celów i narzędzi z polityką sektorową i działaniami finansowanymi ze środków krajowych	200
6.4.1. Komplementarność celu A	200
6.4.2. Komplementarność celu B	202
6.4.3. Komplementarność celu C	205
6.4.4. Komplementarność celu D	206
CZĘŚĆ III. Koordynacja, monitoring i finansowanie	207
7. Monitoring, koordynacja i ewaluacja działań opisanych w „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020”	207
7.1. Założenia systemu koordynacji	207
7.2. Mechanizmy zapewniające maksymalizację skuteczności i efektywności działań wdrażanych w latach 2014–2020	211
7.3. Instrumenty monitoringu opisane w strategiach na lata 2014–2020 i wskaźniki kontekstowe dla ochrony zdrowia zawarte w krajowych i wojewódzkich dokumentach strategicznych	211
7.4. Wskaźniki realizacji celów operacyjnych i narzędzi implementacji w ramach polityki spójności na lata 2014–2020 na rzecz ochrony zdrowia	215
8. Ramy finansowe	224
Spis załączników	236

Wprowadzenie

Istotnym narzędziem realizacji celów rozwojowych Unii Europejskiej określonych w strategii „Europa 2020”¹ jest polityka spójności, która koncentruje się na wspieraniu działań prowadzących do wyrównania warunków ekonomicznych i społecznych we wszystkich regionach Unii. Polityka spójności realizowana jest przede wszystkim dzięki dwóm funduszom strukturalnym: Europejskiemu Funduszowi Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiemu Funduszowi Społecznemu (EFS).

W nowej perspektywie finansowej na lata 2014–2020 środki funduszy Wspólnych Ram Strategicznych, wspierające cele dokumentu Europa 2020. *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, będą przeznaczone na dziedziny istotne dla rozwoju Polski, wskazane w *Krajowym Programie Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”*² oraz w zaleceniach Rady UE³.

Realizacja jednego z trzech podstawowych priorytetów strategii „Europa 2020”, jakim jest Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia i zapewniającej spójność społeczną i terytorialną, zakłada między innymi, że w 2020 r. liczba ludności zagrożonej ubóstwem i wykluczeniem społecznym zmniejszy się o 20 mln oraz że wskaźnik zatrudnienia w UE zwiększy się do 75%.

Polska założyła zwiększenie wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20–64 lata co najmniej do 71% (w 2010 r. wskaźnik ten wynosił 64,6%) oraz zmniejszenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Sprostanie temu wyzwaniu nie będzie możliwe bez całościowego, skoordynowanego na poziomie krajowym i regionalnym podejścia do zdrowia zgodnie z zasadą „zdrowie we wszystkich politykach” i przy użyciu różnych źródeł finansowania, w tym funduszy strukturalnych. **Interwencje w dziedzinie zdrowia są bowiem kluczowe w ograniczaniu ryzyka wpadnięcia w ubóstwo z powodu dezaktywizacji zawodowej ze względów zdrowotnych.**

Takie podejście jest widoczne nie tylko w działaniach unijnych, ale i ma swoje odzwierciedlenie w dokumencie Europejskiego Biura Regionalnego Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), zatytułowanym *Zdrowie 2020. Europejskie ramy polityczne i strategia na XXI wiek*. Wyraźnie tam wskazano, że dobre zdrowie jest nieodzowne dla rozwoju gospodarczego i społecznego oraz że ma ono ogromny wpływ na życie każdego człowieka z osobna, wszystkich rodzin i innych wspólnot⁴.

Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego...⁵ uruchomienie środków strukturalnych będzie uzależnione od spełnienia wymogów warunkowości ex ante, czyli zapewnienia określonych warunków wyjściowych umożliwiających efektywną realizację programów współfinansowanych ze środków europejskich.

¹ Komunikat Komisji Europejskiej *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM (2010) 2020 wersja ostateczna, Bruksela, 03.03.2010 r., http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf.

² Rada Ministrów przyjęła 22 kwietnia 2014 r. dokument *Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”*. Aktualizacja 2014-2015. Wskazano w nim działania, które przekładają się na realizację krajowych celów strategii „Europa 2020” oraz wpisują się w inicjatywy przewodnie tej strategii. Zob. http://www.mg.gov.pl/files/upload/14439/PL_NRP%202014-2015_pl.pdf.

³ Zalecenia Rady UE z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinie rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. COM (214) 422 final.

⁴ *Health 2020. A European policy framework and strategy for 21st century*, s. 11, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0011/199532/Health2020-Long.pdf?ua=1.

⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, Dz.Urz. UE L 347, 20.12.2013.

skich. Według Załącznika XI do powyższego rozporządzenia ogólne warunki te wiążą się m.in. z koniecznością zapewnienia odpowiednich krajowych ram strategicznych dla wybranych obszarów tematycznych, w tym ochrony zdrowia.

Obecnie w polskim systemie prawnym, a także w obowiązujących dokumentach strategicznych nie ma odrębnej definicji krajowych ram strategicznych polityki w obszarze ochrony zdrowia. Mając jednak na względzie oczekiwania Komisji Europejskiej (KE) w zakresie warunkowości *ex ante* oraz korzystając z projektu wytycznych KE w zakresie weryfikacji spełniania powyższych warunków⁶, przyjmuje się do tego celu następującą definicję:

*Krajowe ramy
strategiczne polityki w obszarze
ochrony zdrowia to zestaw komple-
mentarnych dokumentów określa-
jących kierunek strategiczny oraz
priorytety w zakresie świadczenia
opieki zdrowotnej oraz zdrowia
publicznego, opartych na danych
oraz długoterminowych celach
uzgodnionych i wdrożonych
we współpracy z odpowiednimi part-
nerami społecznymi, zawierających
zakres, ramy czasowe, konkretne
i kompleksowe cele oraz
instrumenty monitoringu
i ewaluacji pozwalające
na ocenę postępu
w implementacji.*

Rysunek 1 prezentuje powiązanie pomiędzy unijnymi i krajowymi dokumentami strategicznymi a wyzwaniem, celami i źródłami finansowania, dedykowanymi obszarowi ochrony zdrowia w Polsce, ukierunkowanymi na realizację wyżej wymienionych założeń strategicznych.

⁶ Draft Guidance on Ex ante Conditionalities, European Commission Directorate-General Regional and Urban Policy.

Rysunek 1. Strategia Europa 2020 a logika interwencji polityki spójności na lata 2014–2020 na rzecz ochrony zdrowia w Polsce

Dokument „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020” wpisuje się w definicję dotyczącą warunkowości *ex ante* i ma charakter dokumentu strategiczno-wdrożeniowego. Opisane w nim cele, kierunki interwencji i narzędzia realizacji, projektowane na lata 2014–2020, odpowiadają na problemy, wyzwania i postulaty w obszarze opieki zdrowotnej wynikające z oceny sytuacji w ochronie zdrowia – określone m.in. we wspomnianych zaleceniach Rady UE w sprawie Krajowego programu reform⁷ oraz w Position Paper⁸.

W ocenie sytuacji w ochronie zdrowia w Polsce, zawartej w części analitycznej zaleceń Rady, stwierdzono, że „poziom ograniczeń w dostępie do opieki zdrowotnej w Polsce spowodowanych długimi kolejkami do świadczeń należy do najdłuższych w Europie.” Podkreślono, że „z uwagi na istniejącą niewydolność systemu Polska ma trudności z zapewnieniem odpowiedniej jakości usług opieki zdrowotnej i długoterminowej.” Ponadto, zwrócono uwagę, że „Polska ma stosunkowo niewielu lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej a zatem ich rola jako koordynatorów opieki jest relatywnie mała”⁹.

Priorytetowymi wyzwaniami dla ochrony zdrowia w Polsce na lata 2014–2020, oprócz wyżej wymienionych problemów systemowych, są zmiany demograficzne: starzejące się społeczeństwo, zmiany w proporcjach pomiędzy populacją osób pracujących i niepracujących, zbyt mały przyrost naturalny, aby zapewnić zastępowalność pokoleń, oraz prognozy epidemiologiczne – wzrost kosztów leczenia chorób cywilizacyjnych, tj. chorób układu krążenia, nowotworów, chorób układu oddechowego, chorób układu kostno-stawowego i mięśniowego, chorób i zaburzeń psychicznych, a w szczególności tych o charakterze przewlekłym, charakterystycznych dla starzejącej się populacji, oraz wzrost kosztów leczenia z powodu urazów i zatruc.

W „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020” opisano strategiczne podejście, niezbędne do sprostania zidentyfikowanym wyzwaniom: priorytety zdrowotne państwa, cele, kierunki interwencji, projektowane działania na lata 2014–2020 i ich ramy realizacyjne.

Cele operacyjne i narzędzia implementacji zostały wypracowane m.in. na podstawie propozycji składanych w ramach zespołu roboczego i jego piętnastu grup roboczych, powołanego *Zarządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 21 września 2011 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw prowadzenia przygotowań w zakresie programowania nowej perspektywy finansowej funduszy strukturalnych na lata 2014–2020 w obszarze zdrowia*¹⁰. Dokument stanowi także platformę dla koncentracji tematycznej zarówno na szczeblu centralnym, jak i regionalnym.

„Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020” składa się z trzech głównych części. Pierwszą stanowi diagnoza sytuacji zdrowotnej w Polsce, obejmująca analizę demograficzną i epidemiologiczną, wraz z oceną wpływu prognozowanych zmian na system opieki zdrowotnej. W tej części dokumentu zawarto również opis organizacji systemu zdrowotnego, w tym diagnozę istniejących zasobów w wymiarze infrastrukturalnym oraz kadrowym, w ujęciu krajowym oraz regionalnym. W załączniku nr 1 znajdują się informacje o wybranych wskaźnikach, obrazujące sytuację w każdym z województw z osobna, na tle pozostałych województw i średniej krajowej.

⁷ Zalecenia Rady UE z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. COM (214) 422 final, wskazują na konieczność zwiększenia oszczędności kosztowej i efektywności wydatków na opiekę zdrowotną.

⁸ Zgodnie ze stanowiskiem służb KE w sprawie opracowania umowy partnerstwa i programów operacyjnych w Polsce na lata 2014–2020, Polska, jako państwo z drugim najniższym w Europie wskaźnikiem zatrudnienia starszych pracowników i z jedną z najniższych średnich wieku dezaktywacji zawodowej, powinna przeznaczyć odpowiednie fundusze na wsparcie działań na rzecz aktywnego i zdrowego starzenia się, mających na celu zwiększanie wskaźnika zatrudnienia starszych pracowników i poprawianie ich zdolności do zatrudnienia. Aby działania te były skuteczne w dalszej perspektywie, muszą im towarzyszyć reformy w sektorze opieki zdrowotnej, mające na celu poprawę zdrowia osób zatrudnionych i odpowiadające potrzebom starzejącego się społeczeństwa, przy jednoczesnej poprawie stabilności i gospodarności systemu opieki zdrowotnej. Zob. http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/pdf/partnership/pl_position_paper_pl.pdf.

⁹ Dokument roboczy służb KE Ocena krajowego programu reform i programu konwergencji na 2014 r., towarzyszący dokumentowi Zalecenia Rady w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierający opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. Staff Working Document – SWD(2014) 422 final.

¹⁰ Dz.Urz. Min. Zdr. 2011, nr 7, poz. 65 z późn. zm. Prace Zespołu odbywały się w następujących grupach roboczych: ds. chorób nowotworowych ds. chorób układu krążenia, ds. chorób układu kostno-stawowego, ds. chorób układu oddechowego, ds. chorób psychicznych, ds. osób w wieku przedprodukcyjnym, ds. osób w wieku poprodukcyjnym, ds. kształcenia lekarzy, ds. kształcenia pielęgniarek i położnych, ds. kształcenia innych zawodów medycznych i niemedycznych, ds. innowacji B+R, ds. innowacji produktowych, ds. innowacji organizacyjnych, ds. działań prospołecznych, ds. ratownictwa medycznego.

Część druga – strategiczno-wdrożeniowa, uwzględnia cele zawarte w dokumentach strategicznych nowego systemu zarządzania rozwojem Polski. Zgodnie z koncepcją „zdrowie we wszystkich politykach”, wyrażoną m.in. w konkluzjach Rady UE z 2 grudnia 2011 r.¹¹, promującą całościowe podejście do polityki zdrowotnej, zagadnienia dotyczące ochrony zdrowia znalazły odzwierciedlenie w najważniejszych dokumentach strategicznych przyjętych przez Radę Ministrów, tj. w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności (DSRK)¹², określającej główne trendy, wyzwania oraz koncepcję rozwoju kraju w perspektywie długookresowej; Strategii Rozwoju Kraju 2020 (SRK)¹³ – najważniejszym dokumencie w perspektywie średniookresowej, wskazującej cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 r., oraz w strategiach zintegrowanych, wśród których szczególnie istotną rolę dla ochrony zdrowia odgrywają Strategia „Sprawne Państwo” (SSP)¹⁴, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL)¹⁵, Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” (SIEG)¹⁶ oraz Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR)¹⁷.

W tej części „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020” odniesiono się również do doświadczeń z perspektywy finansowej 2007–2013 oraz przedstawiono priorytety zdrowotne państwa¹⁸, a także jasną i uporządkowaną strukturę celów i kierunków interwencji, wskazując komplementarność projektowanych działań na rzecz realizacji określonego celu operacyjnego. Ponadto zawarto informacje na temat przeprowadzonych i planowanych działań związanych z reformą sektora ochrony zdrowia wraz z planem ich wdrożenia, a także działań poprawiających dostęp do świadczeń zdrowotnych (również w kontekście efektywności kosztowej).

Określone w „Policy paper na rzecz ochrony zdrowia na lata 2014–2020” cele operacyjne to:

A. Rozwój profilaktyki zdrowotnej, diagnostyki i medycyny naprawczej ukierunkowany na główne problemy epidemiologiczne w Polsce.

B. Przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym poprzez rozwój opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi.

C. Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia.

D. Wsparcie systemu kształcenia kadr medycznych w kontekście dostosowania zasobów do zmieniających się potrzeb społecznych.

Wybór czterech, a nie większej liczby celów operacyjnych, zapewni skoncentrowanie projektowanych działań na kluczowych obszarach odpowiadających zidentyfikowanym wyzwaniom. Realizacja powyższych celów operacyjnych

¹¹ Konkluzje Rady w sprawie zmniejszania różnic zdrowotnych w UE poprzez zorganizowane działania na rzecz promowania zdrowego stylu życia (Dz.Urz. UE C 359, 09.12.2011, s. 5).

¹² Uchwała nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (M.P. 2013, poz. 121).

¹³ Uchwała nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020 (M.P. 2012, poz. 882).

¹⁴ Uchwała nr 17 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii „Sprawne Państwo 2020” (M.P. 2013, poz. 136).

¹⁵ Uchwała nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (M.P. 2013, poz. 640).

¹⁶ Uchwała nr 7 Rady Ministrów z dnia 15 stycznia 2013 r. w sprawie Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” (M.P. 2013, poz. 73).

¹⁷ Uchwała Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2010 r. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: regiony, miasta, obszary wiejskie (M.P. z 2011 r., nr 36, poz. 423).

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 21 sierpnia 2009 r. w sprawie priorytetów zdrowotnych (Dz.U. Nr 137, poz. 1126).

przyczyni się do poprawy systemu opieki zdrowotnej, który w 2020 r. będzie systemem zorientowanym na dłuższe życie w zdrowiu, potrzeby obecnego i przyszłego pacjenta oraz dostosowanym do trendów demograficznych i epidemiologicznych. Jednocześnie będzie oparty na właściwych ilościowo i jakościowo zasobach, procesach i wartościach efektywnie zarządzanych i prawidłowo alokowanych.

Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną będą realizowane w odniesieniu do zdiagnozowanych deficytów oraz będą wspierać poprawę efektywności zarówno poszczególnych podmiotów leczniczych, jak i całego systemu zdrowotnego.

Ponadto będą realizowane na bazie silnych ram polityki ochrony zdrowia i będą dobrze osadzone w systemie świadczeń zdrowotnych. Wsparcie ze środków krajowych i europejskich będzie udzielane na podstawie zdefiniowanych problemów terytorialnych i potrzeb, uwzględniających niekorzystne trendy demograficzne i epidemiologiczne. Dużo uwagi zostanie poświęcone kwestii stabilności finansowania inwestycji, przy uwzględnieniu elementów proefektywnościowych i zasady trwałości.

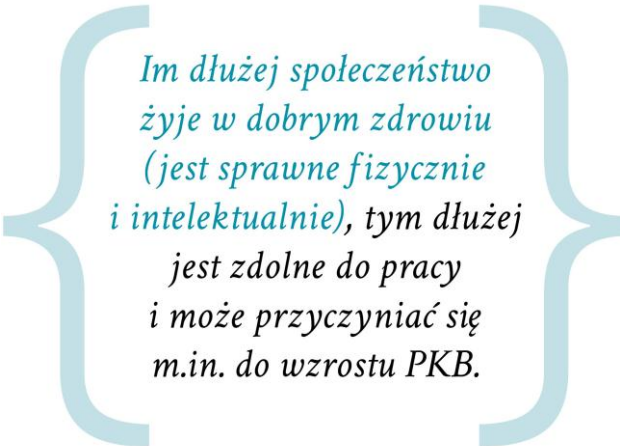
Przedstawiona w tej części dokumentu logika interwencji w ramach polityki spójności na lata 2014–2020 na rzecz ochrony zdrowia uwidacznia uzupełniający charakter (wobec działań krajowych) projektowanych narzędzi implementacji do wsparcia w ramach polityki spójności.

W części trzeciej dokumentu przedstawiono ramy realizacyjne projektowanych na lata 2014–2020 działań: system koordynacji, monitorowania i ewaluacji wsparcia sektora zdrowie ze środków unijnych w perspektywie finansowej 2014–2020 na poziomie centralnym oraz regionalnym, wraz z mechanizmami pro jakościowymi, wskaźniki kontekstowe wynikające z dokumentów strategicznych oraz wskaźniki dla celów operacyjnych i narzędzi implementacji, a także ramy finansowe.

CZĘŚĆ I Analiza i diagnoza

Dane przedstawione w części I zostały pogrupowane w trzech zasadniczych obszarach: analiza demograficzna, analiza epidemiologiczna oraz uwarunkowania wpływające na stan zdrowia mieszkańców Polski, w tym styl życia i organizacja systemu opieki zdrowotnej. Poprzedza je analiza wpływu stanu zdrowia na wzrost gospodarczy. Istnieje bowiem ryzyko, że bez podjęcia kierunkowych interwencji w obszarze ochrony zdrowia gospodarka polska nie będzie się rozwijała w zakładanym tempie ze względu na problemy zdrowotne mieszkańców Polski.

1. Zdrowie a wzrost gospodarczy i ubóstwo

*Im dłużej społeczeństwo
żyje w dobrym zdrowiu
(jest sprawne fizycznie
i intelektualnie), tym dłużej
jest zdolne do pracy
i może przyczyniać się
m.in. do wzrostu PKB.*

W dyskusji nad najważniejszymi determinantami aktywności zawodowej oraz wyrównywaniem szans w dostępie do poszczególnych usług publicznych i przeciwdziałaniem ubóstwu problematyka zdrowia zajmuje szczególne miejsce. Z mikroekonomicznego punktu widzenia dobry stan zdrowia jest warunkiem powodzenia materialnego (badanego na poziomie jednostki, rodziny), natomiast z makroekonomicznego punktu widzenia dobrostan zdrowotny społeczeństwa to integralna część szeroko rozumianego kapitału ludzkiego i społecznego. **Dobry stan zdrowia społeczeństwa jest istotną determinantą wzrostu gospodarczego**¹⁹. Rosnące znaczenie sektora ochrony zdrowia, jako jednego z najbardziej dynamicznych obszarów rynku pracy i w szerszym rozumieniu ważnej gałęzi gospodarki, sprawiło, że tematyka zdrowia znalazła istotne odzwierciedlenie w dokumentach strategicznych, stanowiących podstawę dla głównych kierunków rozwoju polityki państwa.

Zły stan zdrowia ludności przekłada się na wiele aspektów gospodarczych, przede wszystkim powoduje poważne obciążenie dla gospodarki. Z jednej strony wywołuje konieczność ponoszenia ogromnych nakładów publicznych związanych z leczeniem oraz wypłacaniem świadczeń socjalnych, z drugiej zaś powoduje spadek przychodów i zubożenie społeczeństwa.

Jak wskazują przeprowadzone w Europie badania, **nierówności w zdrowiu** wpływające na jego utratę wpływają na zmniejszenie wzrostu gospodarczego w wysokości około 1,4% PKB rocznie. Przyczynia się to do powstawania strat zdrowotnych w UE (przypisanych do zdrowia jako dobra inwestycyjnego) w wysokości 141 mld euro na rok. Jeżeli natomiast zdrowie wycenimy jako dobro konsumpcyjne, to straty są jeszcze wyższe i wynoszą około 1 bln euro rocznie (9,4% PKB)²⁰.

¹⁹ A. Sen, *Economic Progress and Health*, [w:] (red.) D. Leon, G. Walt, *Poverty, Inequality and Health. An international perspective*, Oxford University Press, Oxford 2004.

²⁰ *How health systems can address Health inequities through improved use of Structural Funds*, WHO Regional Office for Europe, Copenhagen 2010, s. 2.

Pośrednie, bezpośrednie oraz niematerialne koszty chorób, tj. koszty leczenia, zmniejszenie dochodów, wcześniejsze odejście z rynku pracy, obciążają przede wszystkim osoby chore oraz ich rodziny, ale równocześnie powodują wzrost obciążenia dla budżetu państwa²¹. Tracą pracodawcy, ponieważ z powodu choroby pracowników spadają ich zyski. Pracownicy otrzymują mniejsze wynagrodzenia, co wpływa negatywnie na przychody gospodarstw domowych i powoduje spadek konsumpcji – dla sektora finansów publicznych oznacza to mniejsze podatki i składki, a jednocześnie większe wydatki na zasiłki chorobowe i renty²².

Rysunek 2. Główne przyczyny bierności zawodowej w Polsce w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Łączne koszty schorzeń w Polsce w 2010 r. (z uwzględnieniem utraconej produktywności osób ubezpieczonych w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego – KRUS) wyniosły **149,54 mld zł**, z czego 62% (92,89 mld zł) stanowiły koszty utraconej produktywności (pośrednie), a 38% (56,64 mld zł) koszty świadczeń zdrowotnych (bezpośrednie)²³. Największe koszty utraconej produktywności generują następujące grupy chorobowe: **choroby układu krążenia** (17,5% ogółu kosztów), **choroby układu kostno-mięśniowego i tkanki łącznej** (9,6%), **zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania** (9,5%), **urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych**.

²¹ The European health report 2009. Health and health systems, WHO 2009, s. 68.

²² L. Jakubiak, Raport: *Ile tracimy gdy chorujemy – opanujmy sztukę liczenia*, [w:] „Rynek Zdrowia” 2013, nr 10.

²³ Bezpośrednie koszty (leczenia) to koszty medyczne poniesione z tytułu poszczególnych schorzeń, które obejmują zarówno diagnostykę, jak i leczenie. Uwidaczniają rzeczywisty przepływ środków pieniężnych, bez względu na to, kto ponosi koszty (pacjent czy płatnik).

nych (9,4%), **nowotwory** (8,8%) oraz **choroby układu oddechowego** (7,4%). Łączny koszt utraconej produktywności z powodu wymienionych grup chorobowych wynosił w 2010 r. prawie 50 mld zł²⁴.

Istotne jest również powiązanie pomiędzy zdrowiem a ubóstwem. Zagrożenie ubóstwem powszechnie uznaje się za wskaźnik obrazujący nie tylko ubóstwo materialne, ale również istotny czynnik wykluczenia społecznego, rozumiane go także jako ograniczony dostęp do różnego rodzaju usług, w tym do świadczeń zdrowotnych. Ubóstwo i wykluczenie społeczne pozostają w ścisłej korelacji ze stanem zdrowia. Warty podkreślenia jest również co najmniej dwupłaszczyznowy związek między ubóstwem a stanem zdrowia społeczeństwa. **Z jednej strony status społeczny i ekonomiczny jednostki ma ogromny wpływ na jej stan zdrowia i długość życia, z drugiej – zła kondycja zdrowotna wpływa na zmniejszenie zdolności do pracy, a tym samym na zwiększenie ryzyka ubóstwa i wykluczenia społecznego.** KE w komunikacie z 16 grudnia 2010 r.²⁵ podkreśliła, że istotnym środkiem przeciwdziałania ubóstwu jest zapobieganie chorobom i zapewnianie dostępu do skutecznej i taniej opieki zdrowotnej i społecznej. Ubóstwo jest bardzo istotnym czynnikiem zwiększającym prawdopodobieństwo wystąpienia chorób. Osoby dotknięte ubóstwem zapadają na schorzenia wywołane niewłaściwymi warunkami mieszkaniowymi, nieodpowiednią dietą, stylem życia czy brakiem higieny. Z uwagi na ograniczenia budżetowe schorzenia te często przeradzają się w choroby przewlekłe, wymagające specjalistycznego leczenia. Jednocześnie jedną z istotniejszych przyczyn wykluczenia poza rynek pracy jest zły stan zdrowia. **W Polsce zły stan zdrowia był jedną z podstawowych przyczyn pozostawania bez pracy w latach 2000–2011**²⁶. Ten niekorzystny trend utrzymuje się nadal. **Choroba i niepełnosprawność są w Polsce trzecią w kolejności przyczyną pozostawania biernym zawodowo** – na koniec II kwartału 2013 r. z tego właśnie powodu biernych zawodowo pozostawało 1,881 mln osób (około 14% wszystkich osób biernych zawodowo)²⁷. Zagrożenie ubóstwem jest jednym z istotniejszych makrospołecznych uwarunkowań polityki zdrowotnej państwa.

Przedstawione dane potwierdzają, że stan zdrowia jest istotnym czynnikiem wpływającym na aktywność zawodową i wzrost gospodarczy. Podkreślenia wymaga fakt, że im dłużej społeczeństwo żyje w dobrym zdrowiu (jest sprawne fizycznie i intelektualnie), tym dłużej jest zdolne do pracy i może się przyczyniać m.in. do wzrostu produktu krajowego brutto (PKB).

²⁴ J. Leśniowska, Koszty utraconej produktywności z powodu chorób w Polsce z uwzględnieniem wpływu na rynek pracy i na gospodarkę, Ekspertyza, Ministerstwo Zdrowia, Warszawa 2013, s. 42.

²⁵ Komunikat Komisji *Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym*, SEK (2010) 1564, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0758&from=PL>.

²⁶ J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2011, warunki i jakość życia Polaków*, Warszawa 2011, s. 150.

²⁷ *Aktywność ekonomiczna ludności Polski*, II kwartał 2013 r., GUS, Warszawa 2013, s. 125.

2. Diagnoza demograficzno--epidemiologiczna dla Polski²⁸

2.1. Analiza demograficzna

W najbliższych latach w Polsce liczba osób w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym będzie się zmniejszać przy jednoczesnym systematycznym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W połowie obecnego wieku odsetek osób starszych będzie wyższy od przeciętnego dla krajów UE.

Ludność Polski według stanu na 31 grudnia 2012 r. wynosiła 38 533 299 osób, z czego 51,6% stanowiły kobiety, a 48,4% mężczyźni, tzn. że na 100 mężczyzn przypadało 107 kobiet. Jednak nadwyżka liczebna kobiet nad mężczyznami ma miejsce dopiero w grupie wieku 50–54 lata i zwiększa się ona gwałtownie w coraz starszych grupach wiekowych. W wieku 65 lat i starszym na 100 mężczyzn przypadają już 163 kobiety, zaś w wieku 85 lat i więcej na 100 mężczyzn przypadają aż 282 kobiety (stanowią one 74% ogółu ludności Polski w tym wieku). Pod względem liczby ludności Polska jest szóstym państwem w Unii Europejskiej, a jej mieszkańcy stanowią 7,6% ogółu ludności 28 państw UE. Liczba ludności Polski ustabilizowała się w ostatnich latach, a jej wzrost w roku 2011 wynikał z nowych oszacowań opartych na danych Narodowego Spisu Powszechnego 2011. Natomiast liczba ludności w całej UE miała do roku 2011 stosunkowo słaby trend rosnący, który następnie uległ zahamowaniu.

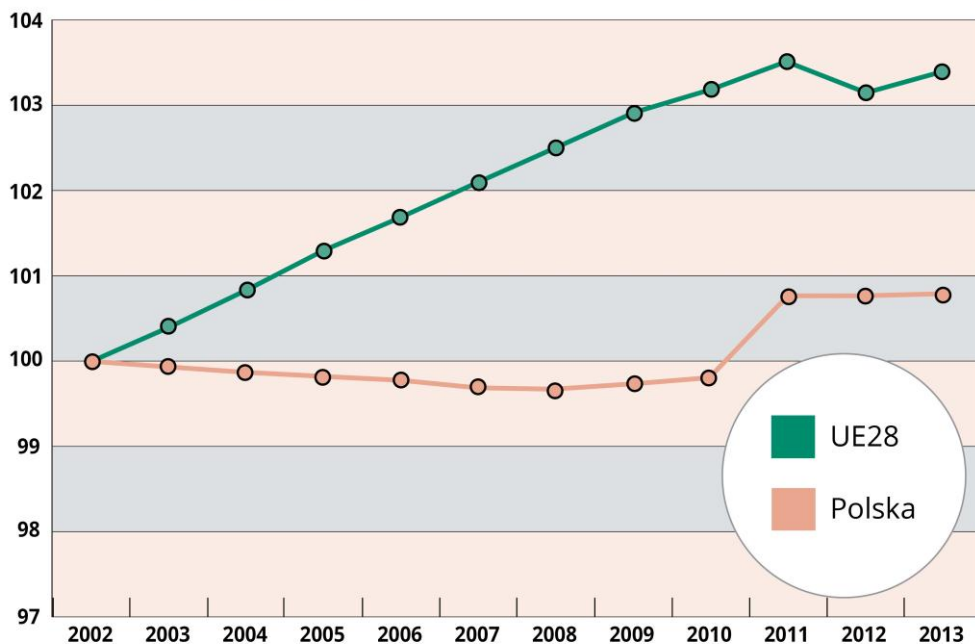
Jedna czwarta ludności Polski mieszka w dwóch województwach – mazowieckim (13,8%) oraz śląskim (12,0%), natomiast najmniej mieszkańców mają województwa opolskie (2,6%) oraz lubuskie (2,7%).

Większość ludności mieszka w miastach (w 2012 r. 60,6%), przy czym największy stopień zurbanizowania jest w województwie śląskim, gdzie ponad trzy czwarte osób (77,6%) stanowią mieszkańcy miast, zaś w województwach podkarpackim, świętokrzyskim, lubelskim i małopolskim ponad połowa ogółu ludności mieszka na wsi. Stopień urbanizacji Polski mierzony odsetkiem ludności mieszkającej w miastach jest niższy niż w większości krajów UE (w 2010 r. UE-28 – 73,9%, WHO HFA DB).

Ludność Polski jest przeciętnie młodsza od ludności większości krajów Unii Europejskiej (UE27). Według danych urzędu statystycznego Unii Europejskiej (Eurostatu) na 1 stycznia 2012 r. mediana wieku mieszkańców całej UE wynosiła 41,5 roku, a Polski 38,4 roku, natomiast odsetek osób w wieku 65 lat i więcej wynosił odpowiednio 17,8% i 13,8%. Jak wynika z prognozy opracowanej przez Eurostat, ta korzystna dla Polski różnica będzie się stopniowo zmniejszać, ale do roku 2035 odsetek osób starszych będzie w Polsce niższy od średniego dla krajów UE (wykres 2.). Dopiero w połowie obecnego wieku odsetek ten będzie w Polsce wyższy od przeciętnego dla krajów UE.

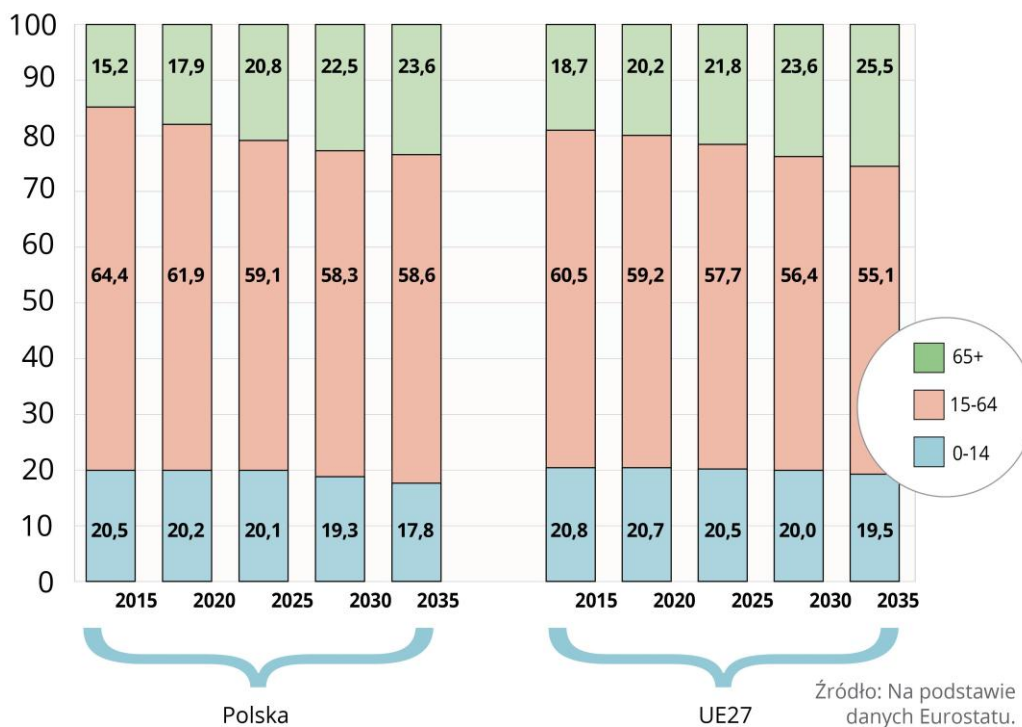
²⁸ Sporządzona głównie na podstawie *Analizy porównawczej dynamiki zjawisk w zakresie sytuacji zdrowotnej w regionach na tle deficytów podaży usług zdrowotnych*, NIZP–PZH, Warszawa 2014.

Wykres 1. Dynamika zmian liczby ludności według stanu na 1 stycznia w Polsce oraz w UE-28 w latach 2002–2013

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu.

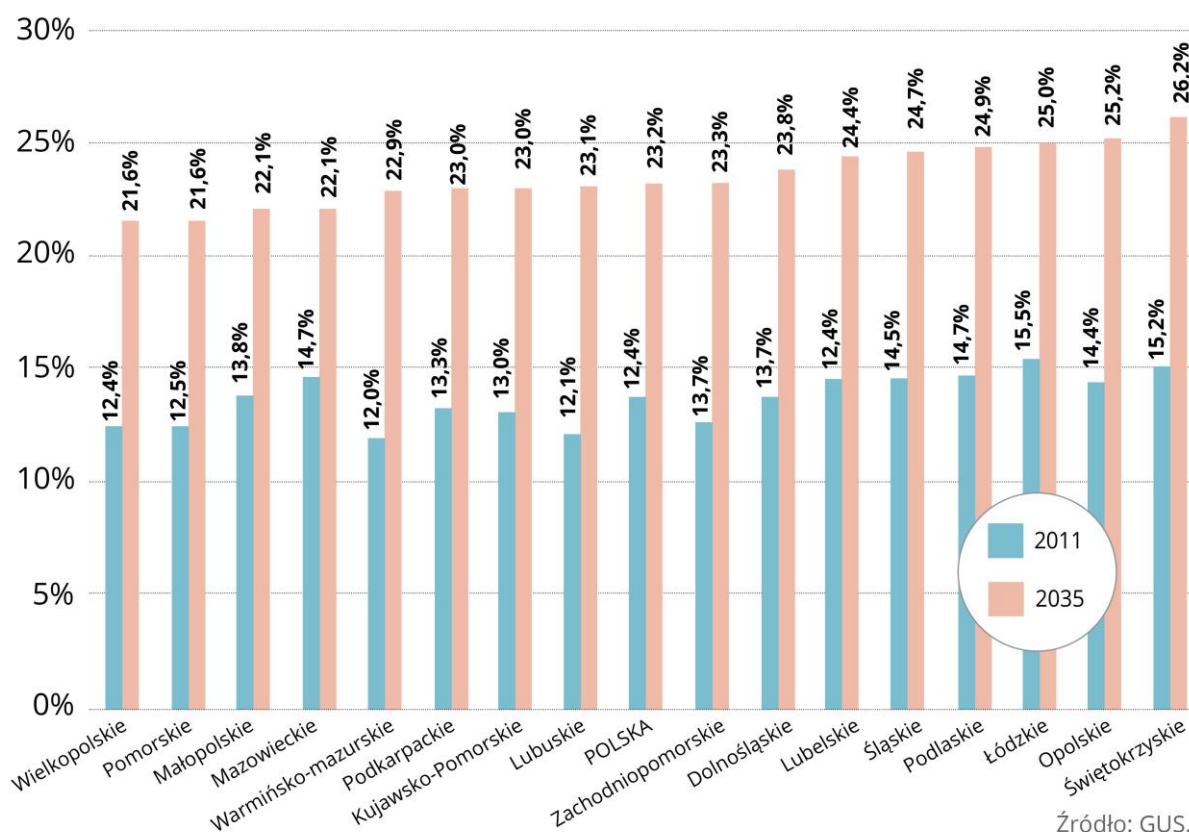
Wykres 2. Prognozowany odsetek osób w wieku 0–14 lat, 15–64 lata oraz 65 lat i więcej w Polsce oraz średni dla krajów UE w latach 2015–2035

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu.

Najstarszą przeciętnie populacją od szeregu lat charakteryzują się województwa łódzkie i świętokrzyskie, a także opolskie i śląskie, które mają najwyższą medianę wieku i najwyższy odsetek osób w wieku 65 lat i więcej. Według prognozy GUS województwa świętokrzyskie i łódzkie utrzymają najwyższą pozycję również w 2035 r., a największy wzrost udziału osób starszych ma nastąpić właśnie w województwach świętokrzyskim oraz warmińsko-mazurskim i lubuskim (wykres 3.).

Wykres 3. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w roku 2011 i prognozowany na rok 2035 wg województw

Jak już kilka lat temu wynikało z prognoz demograficznych dla Polski, liczba osób w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym będzie się zmniejszać w najbliższych latach, przy jednoczesnym systematycznym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym²⁹.

Osoby w wieku przedprodukcyjnym

Odsetek dzieci i młodzieży w wieku poniżej 20 lat ogółu ludności zmniejsza się powoli, ale systematycznie od drugiej połowy lat 80. XX w. i według stanu na 31 grudnia 2012 r. wynosił 20,8. Podobnie niekorzystne są przewidywania co do liczby osób w wieku 0–14 lat w kolejnych dekadach. Prognozy wskazują, że ta grupa będzie stanowić 20,5% ogółu ludności w roku 2015, a w roku 2035 – 17,8%.

Szacuje się, że w latach 2010–2020 w grupie wiekowej 0–17 lat liczba ludności zmniejszy się o 148,1 tys. W 2035 r. ta grupa będzie stanowić już tylko około 15,6% ludności Polski³⁰. Takie dane dla Polski stawiają ją w gorszej sytuacji niż przeciętna dla państw UE.

²⁹ Prognoza ludności Polski na lata 2008–2035, GUS, Warszawa 2008, s. 3, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/L_prognoza_ludnosci_PL_2008-2035.pdf.

Osoby w wieku produkcyjnym

Liczba osób w wieku produkcyjnym także będzie ulegać stopniowemu zmniejszaniu z 24,5 mln w 2007 r. do 20,7 mln w roku 2035, a zatem o prawie 3,8 mln. Największy spadek będzie miał miejsce w pięcioleciu 2015–2020 (około 1,2 mln osób) oraz w okresach pięcioletnich bezpośrednio poprzedzającym (około 853 tys.) i następującym po wspomnianych latach (około 878 tys.). Znaczące zmiany wystąpią także wewnątrz struktury wieku produkcyjnego, tj. pomiędzy wiekiem mobilnym (18–44 lata) oraz niemobilnym (45–60/65 i więcej). Obserwowane będzie dynamiczne starzenie się tej grupy produkcyjnej. Wspomniane zmiany spowodują gwałtowne kurczenie i starzenie się zasobów pracy, a w konsekwencji pogarszanie się potencjału polskiego rynku pracy³¹.

Osoby w wieku poprodukcyjnym

Od drugiej połowy lat 80. XX stulecia stopniowo zwiększał się udział osób w wieku 65 lat i więcej; w 2012 r. stanowiły one 14,2% ogółu ludności Polski.

Przewiduje się, że udział osób w wieku poprodukcyjnym będzie wynosił 26,7% w roku 2035, co oznacza jego wzrost o prawie 11 punktów procentowych w porównaniu do roku 2007 (16,0%). Jednocześnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym będzie się zwiększała przeciętnie o ponad 100 tys. rocznie. Następne lata przyniosą znacząco większy wzrost – w okresie 2010–2020 średniorocznie będzie przybywało prawie 200 tys. osób w wieku 60–65 lat i więcej³².

W związku z prognozowanymi trendami osoby aktywne zawodowo będą w najbliższej przyszłości stanowić grupę mniej liczną i bardziej zaawansowaną wiekowo. Doprowadzi to do znaczących zmian na rynku pracy, tj. wzrośnie liczba starszych pracowników, a zmniejszy się liczba osób wchodzących na rynek pracy.

Z powodu występowania zjawiska starzenia się społeczeństwa zwiększy się odsetek osób potrzebujących opieki zdrowotnej.

2.2. Analiza epidemiologiczna

Do najważniejszych problemów zdrowotnych mieszkańców Polski należą: choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej, urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych, choroby układu oddechowego oraz choroby układu nerwowego, zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania.

³⁰ Ibidem, s. 5.

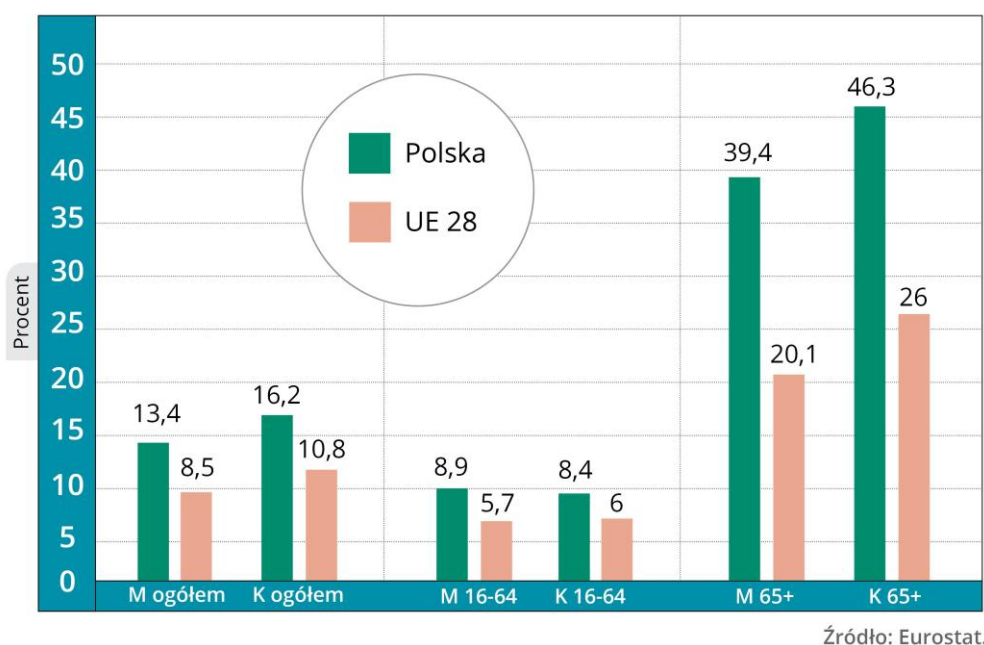
³¹ Ibidem, s. 3–4.

³² Ibidem, s. 4.

2.2.1. Sytuacja zdrowotna w Polsce na tle przeciętnej w Unii Europejskiej

Zarówno subiektywne, jak i obiektywne mierniki stanu zdrowia ludności wskazują, że stan zdrowia społeczeństwa polskiego jest gorszy od przeciętnego dla ogółu mieszkańców Unii Europejskiej. Jak wynika z badania EU-SILC, realizowanego pod auspicjami Eurostatu w państwach członkowskich UE, odsetek mieszkańców Polski, i mężczyzn, i kobiet, oceniających swój stan zdrowia jako zły lub bardzo zły jest wyraźnie większy niż przeciętny dla krajów UE, co jest szczególnie widoczne w przypadku osób starszych w wieku 65 lat i więcej (wykres 4.). Również najbardziej powszechny obiektywny wskaźnik stanu zdrowia, jakim jest przeciętna długość życia, nie pozostawia wątpliwości co do wciąż gorszego stanu zdrowia mieszkańców Polski, pomimo jego ogromnej poprawy, jaka rozpoczęła się wraz ze zmianami ustrojowymi.

Wykres 4. Odsetek osób oceniających swój stan zdrowia jako zły lub bardzo zły w Polsce i przeciętny dla ogółu krajów UE, 2011 r.

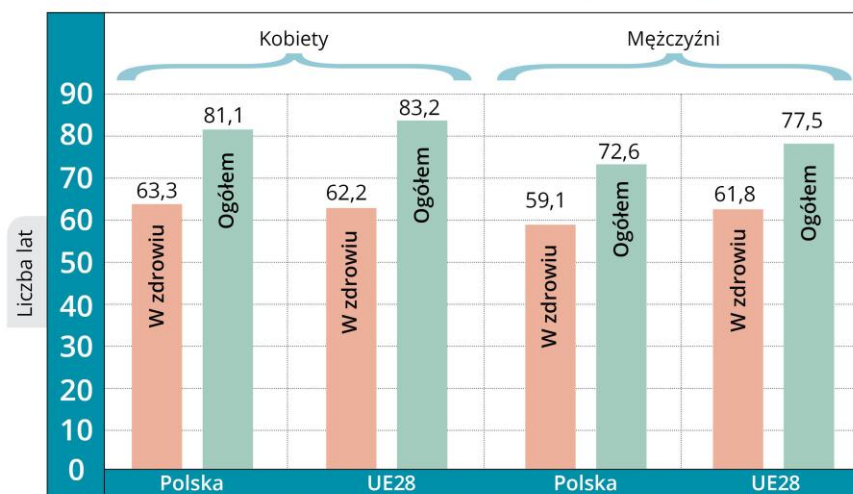
Obecnie mężczyźni w Polsce żyją przeciętnie o prawie pięć lat krócej niż wynosi średnia długość życia mężczyzn w krajach Unii Europejskiej ogółem, natomiast kobiety o dwa lata krócej (wykres 5.). Różnica ta zmniejsza się, jeżeli wziąć pod uwagę tzw. długość życia w zdrowiu, a więc bez ograniczonej sprawności z powodów zdrowotnych, gdyż tak określona długość życia mieszkanki Polski jest nawet trochę większa od średniej dla państw UE, a długość życia mieszkańców Polski jest krótsza o niecałe trzy lata.

W przypadku liczby lat przeżytych w zdrowiu (na podstawie współczynnika Healthy Life Years – HLY) w Polsce w 2011 r. zaobserwowano wartości dla kobiet 63,3 roku, zaś dla mężczyzn 59,1 roku³³.

Bardzo wyraźnie zaznacza się w Polsce niekorzystne zjawisko dużej nadumieralności mężczyzn w stosunku do kobiet i w konsekwencji znacznie krótsze trwanie ich dalszego życia niezależnie od wieku. Rodzący się w 2011 r. w Polsce chłopcy mogli oczekiwać, że będą żyli przeciętnie o 8,5 roku krócej niż rodzące się dziewczynki, podczas gdy w UE27 różnica ta wynosiła 5,7 roku.

³³ Zob. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdph100&language=en>

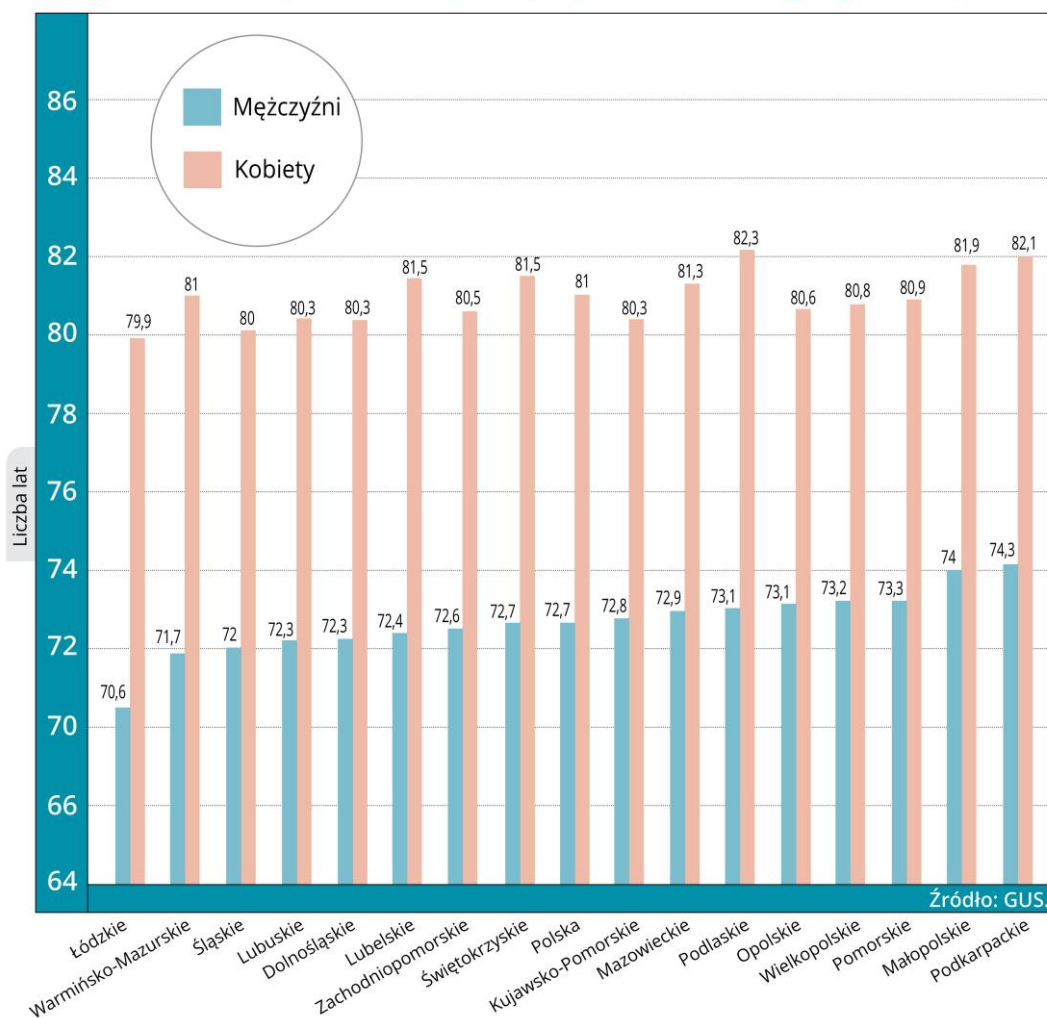
Wykres 5. Przeciętna długość życia ogółem oraz przeciętna długość życia w zdrowiu w Polsce i w krajach UE ogółem, 2011 r.

Źródło: Eurostat.

W Polsce występuje dosyć wyraźne zróżnicowanie międzywojewódzkie długości trwania życia, przy czym od lat przeciętnie najkrócej żyją mieszkańcy województwa łódzkiego, wśród kobiet tylko w niewiele lepszej sytuacji są mieszkanki województwa śląskiego (wykres 6.). Natomiast najdłuższego życia mogą oczekiwać mężczyźni w woje-

Wykres 6. Przeciętne trwanie życia mężczyzn i kobiet według województw, 2012 r.

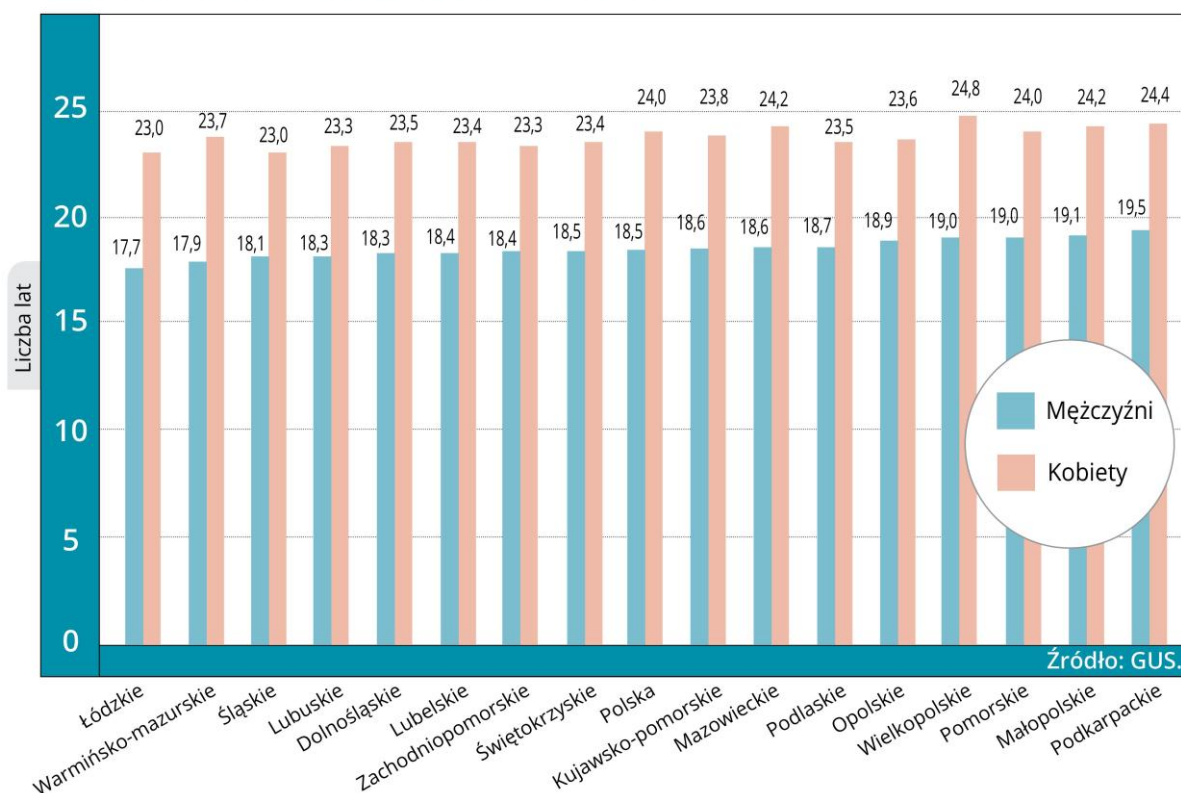
Źródło: GUS.

wództwach podkarpackim i małopolskim oraz kobiety w województwach podlaskim i podkarpackim. Różnica w długości życia mieszkańców tych skrajnych województw wynosi obecnie w przypadku mężczyzn 3,7 roku, a w przypadku kobiet 2,6 roku. Należy zwrócić uwagę, że w województwach łódzkim, podlaskim i warmińsko-mazurskim mężczyźni żyją krócej niż kobiety przeciętnie o ponad dziewięć lat.

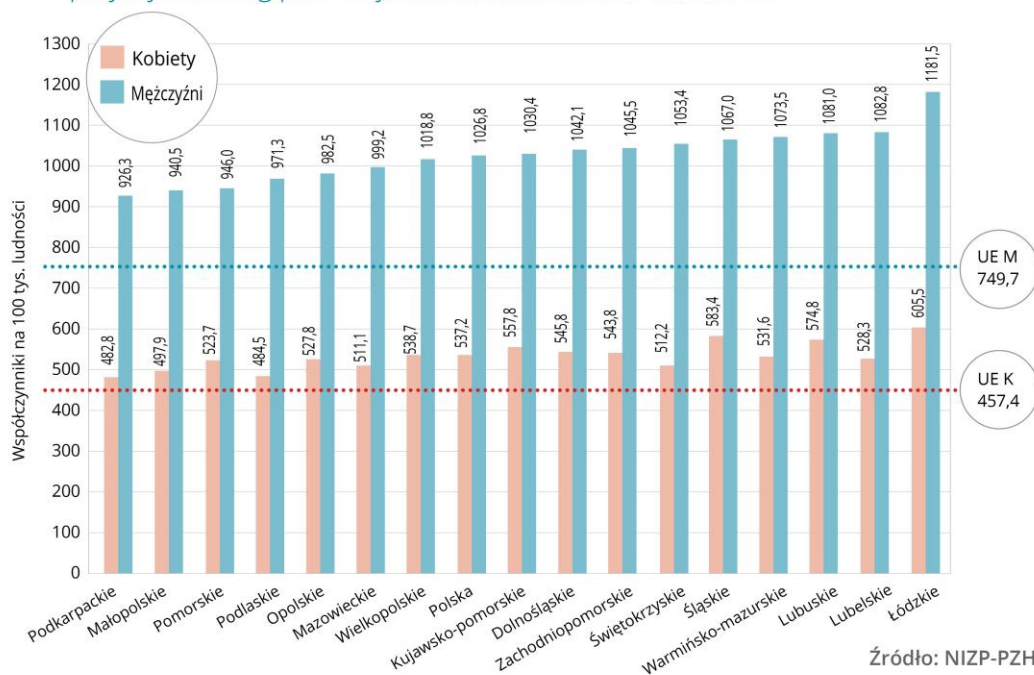
Podobną sytuację obserwuje się w przypadku dalszego trwania życia osób w wieku 60 lat. Najkrócej przeciętnie będą jeszcze żyć mieszkańcy województwa łódzkiego, a w przypadku kobiet również śląskiego, natomiast przeciętnie o 1,8 roku dłużej będą żyć mężczyźni mieszkający w województwie podkarpackim i kobiety w województwie podlaskim (wykres 7.).

Ogólny poziom umieralności w Polsce systematycznie się obniża od 1991 r., ale jest wciąż znacznie wyższy od poziomu przeciętnego dla krajów UE, co jak pokazano wcześniej, znajduje bezpośrednie odbicie w różnicy w długości trwania życia. Standaryzowany współczynnik zgonów mężczyzn w Polsce w 2011 r. był wyższy o około 37% od współczynnika dla całej UE, ale nadwyżka ta wahała się od około 25% w województwach podkarpackim, małopolskim i pomorskim do blisko 60% w województwie łódzkim. W przypadku kobiet ogólny poziom umieralności w Polsce był wyższy o 17% od przeciętnego w UE, a nadwyżka w poszczególnych województwach wahała się od zaledwie 6% w województwach podkarpackim i podlaskim do 28% w województwie śląskim i 32% w województwie łódzkim (wykres 8.).

Wykres 7. Przeciętne dalsze trwanie życia mężczyzn i kobiet w wieku 60 lat według województw, 2012 r.

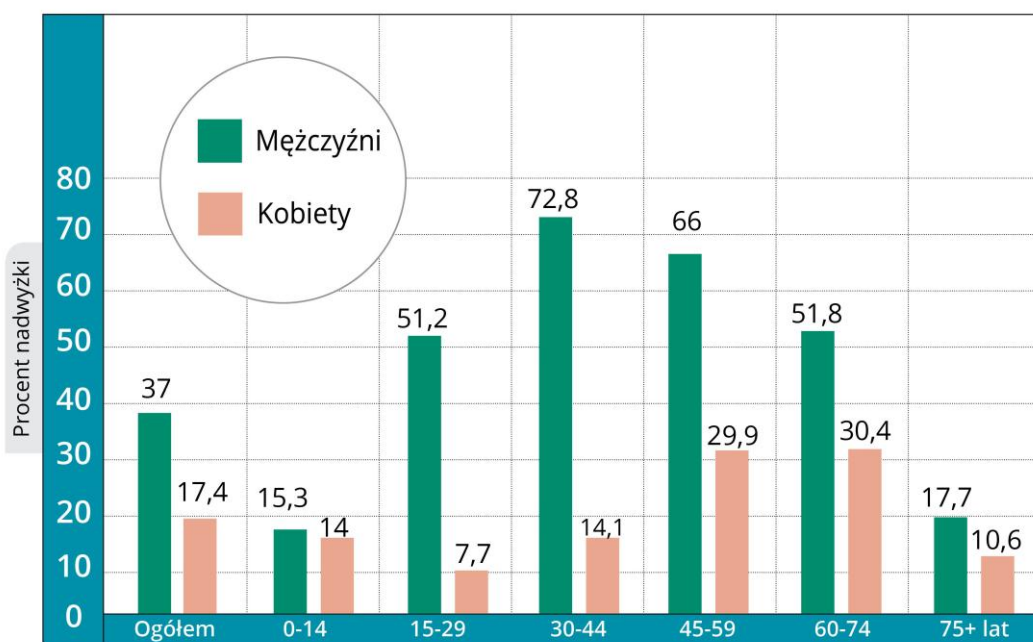

Wykres 8. Standaryzowane współczynniki umieralności z powodu ogółu przyczyn według płci i województwa zamieszkania, 2011 r.

Umieralność zarówno mężczyzn, jak i kobiet w Polsce jest wyższa niż przeciętna w krajach UE we wszystkich grupach wieku. Największa różnica występuje wśród mężczyzn w wieku 30–59 lat, w którym zagrożenie ich życia w Polsce jest o ponad 2/3 wyższe niż w UE (wykres 9.).

Wykres 9. Nadwyżka (w %) umieralności w Polsce z powodu ogółu przyczyn mężczyzn oraz kobiet w stosunku do przeciętnego poziomu umieralności w krajach UE w grupach wieku, 2011 r.

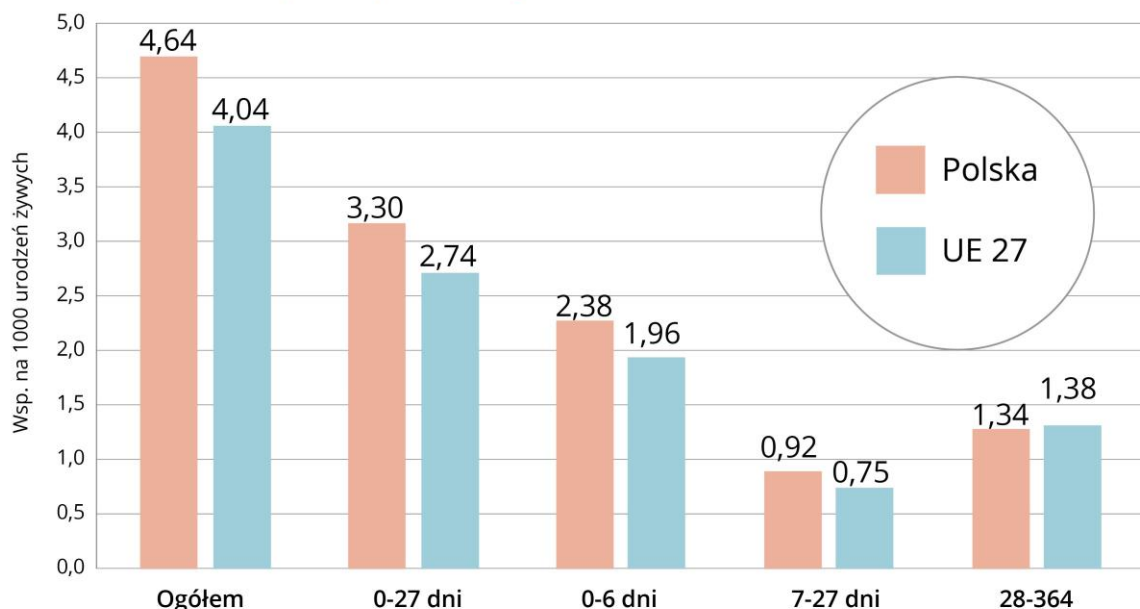

Źródło: Na podstawie danych WHO HFA DB.

Najbardziej zbliżona do poziomu przeciętnego dla krajów UE jest umieralność chłopców poniżej 15 lat oraz najstarszych mężczyzn (75 lat i więcej). Wśród kobiet różnice poziomu umieralności w Polsce i UE w grupach wieku są mniejsze niż w przypadku mężczyzn, a największa nadwyżka umieralności mieszanek Polski występuje w trochę starszym wieku niż w przypadku mężczyzn, tzn. w wieku 45–74 lata.

Umieralność niemowląt, tzn. dzieci, które nie ukończyły pierwszego roku życia, zmniejsza się w Polsce od wielu lat. **Wprawdzie tempo spadku współczynnika umieralności niemowląt jest w Polsce większe od przeciętnego dla krajów UE, jednak współczynnik umieralności w Polsce (4,6/1000 urodzeń żywych w 2012 r.) wciąż jest wyższy od przeciętnego dla UE (w 2011 r. 3,9 na 1000 urodzeń żywych, dane Eurostatu).** Najbardziej wyraźna różnica pomiędzy Polską i krajami UE występuje w przypadku zgonów niemowląt w okresie neonatalnym, tzn. w pierwszych czterech tygodniach życia, a zwłaszcza w jego wczesnym okresie, tj. pierwszym tygodniu życia, gdyż wówczas umieralność niemowląt w Polsce jest wyższa o jedną trzecią od przeciętnej w UE (wykres 10.). Powyższym zgonom w sposób szczególny może przeciwdziałać skuteczna opieka medyczna. Ich dominującą przyczyną są stany rozpoczynające się w okresie okołoporodowym.

Wykres 10. Umieralność niemowląt w Polsce w 2012 r. oraz przeciętna w krajach UE w 2010 r.

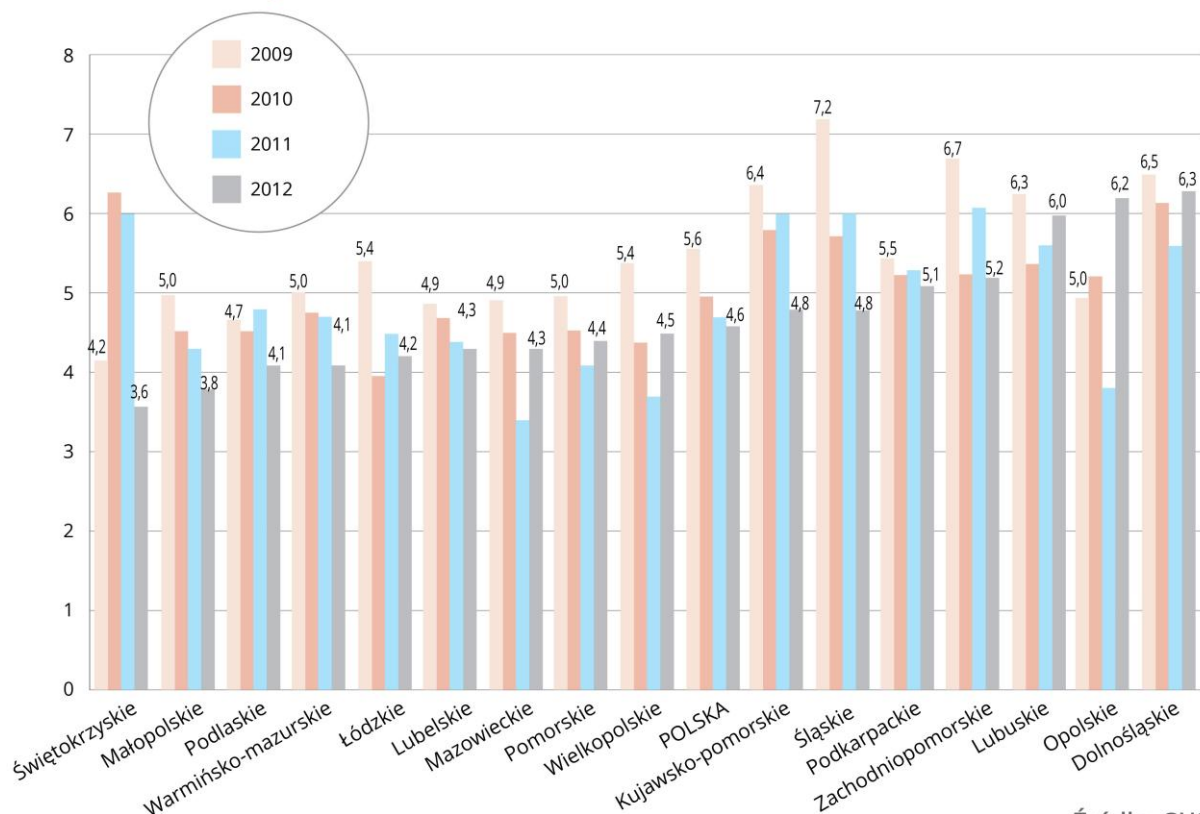

Źródło: GUS oraz WHO HFA DB.

Poziom umieralności niemowląt w poszczególnych województwach różni się dosyć znacznie, a poza tym w niektórych województwach wykazuje spore wahania w czasie (wykres 11.). W 2012 r. najniższy współczynnik umieralności niemowląt – 3,6 na 1000 urodzeń żywych – odnotowano w województwie świętokrzyskim, o trzy czwarte wyższy w województwie dolnośląskim (6,2/1000). Warto podkreślić, że w ciągu poprzednich dwóch lat współczynnik umieralności niemowląt w województwie świętokrzyskim zaliczał się do najwyższych w kraju. Województwa, w których poziom umieralności niemowląt stanowi niewątpliwy problem, to: dolnośląskie, lubuskie, śląskie, kujawsko-pomorskie.

Chorobami najbardziej zagrażającymi życiu mieszkańców Polski są zdecydowanie choroby układu krążenia, które w 2011 r. były przyczyną 40% zgonów mężczyzn i 51,1% zgonów kobiet, następnie nowotwory złośliwe, które spowodowały 26% zgonów mężczyzn i 22,9% zgonów kobiet. Należy jednak podkreślić, że jeżeli brać pod uwagę zgony przedwczesne, tzn. przed 70 rokiem życia, i związaną z nimi utratę tzw. potencjalnych lat życia, to w przypadku mężczyzn największe zagrożenie stanowią przyczyny zewnętrzne, na równi z chorobami układu krążenia, a w przypadku kobiet zdecydowanie nowotwory złośliwe ³⁴.

Wykres 11. Współczynniki zgonów niemowląt według województw w latach 2009–2012

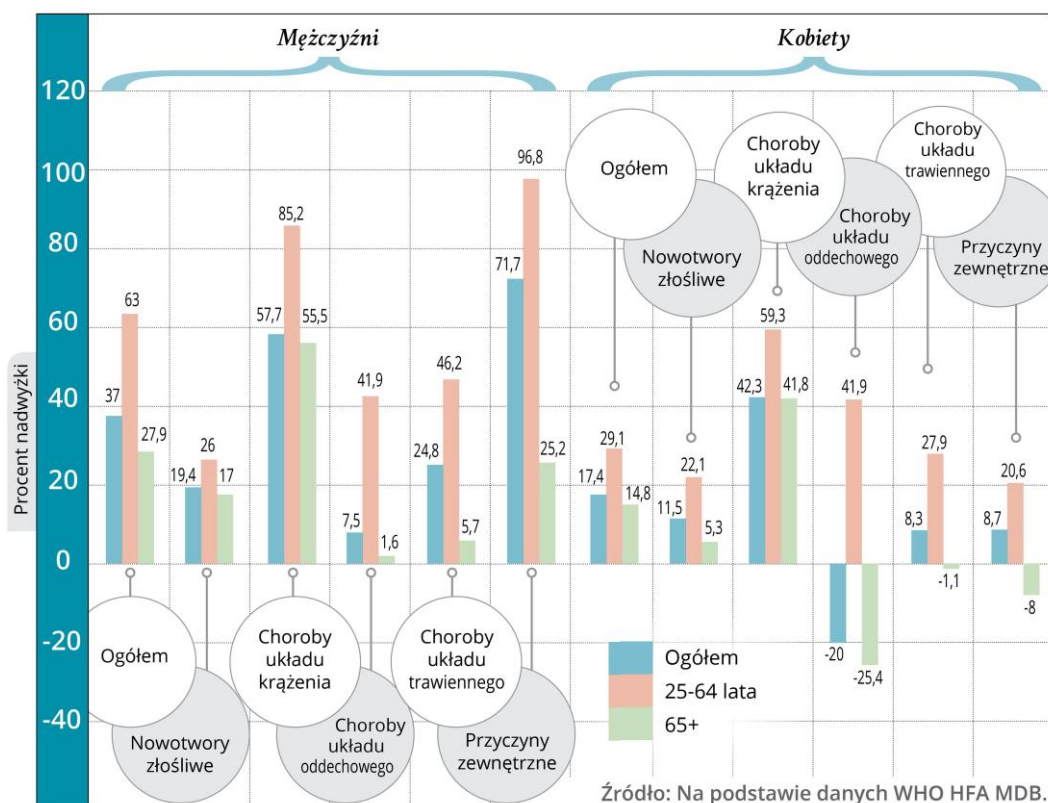
Źródło: GUS.

Porównując poziom umieralności z powodu najważniejszych przyczyn zgonów w Polsce i w całej Unii Europejskiej, należy zwrócić uwagę, że zdecydowanie gorsza jest w naszym kraju sytuacja wynikająca z zagrożenia życia chorobami układu krążenia, przede wszystkim osób w wieku aktywności zawodowej, a także osób w wieku starszym, i to zarówno mężczyzn, jak i kobiet (wykres 12). Poziom umieralności mężczyzn w wieku 25–64 lata jest w Polsce wyższy od przeciętnego w UE blisko dwukrotnie (o 97%) z powodu przyczyn zewnętrznych, o 85% – chorób układu krążenia i o 26% – chorób nowotworowych. Zagrożenie życia kobiet w tym samym wieku z powodu chorób układu krążenia jest w Polsce wyższe niż w UE o 59%, a z powodu nowotworów o 22%. Jak wynika z analiz prowadzonych w Narodowym Instytucie Zdrowia Publicznego – Państwowym Zakładzie Higieny (NIZP–PZH), to właśnie większe zagrożenie życia chorobami układu krążenia w Polsce w porównaniu z przeciętną sytuacją w krajach UE w decydującym stopniu odpowiada za krótsze życie mieszkańców Polski.

³⁴ B. Wojtyński, P. Goryński, B. Moskaiewicz (red.), *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, NIZP–PZH, Warszawa 2012, s. 58.

Kolejnym aspektem, oprócz przyczyn zgonów i hospitalizacji (opisanej poniżej), który wzięto pod uwagę w ocenie sytuacji zdrowotnej w Polsce, są wydatki z tytułu niezdolności do pracy. Największe wydatki z tego tytułu w 2010 r. generowały **choroby układu krążenia** – 16,2% ogółu wydatków, **zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania** – 15,9%, **choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej** – 12,5%, **urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych** – 10,1%, **choroby układu nerwowego** – 9,5% oraz **choroby układu oddechowego** – 7,5%. Te grupy chorobowe w 71,7% były przyczyną poniesionych wydatków w związku z niezdolnością do pracy³⁵. Należy przy tym zwrócić uwagę, że występowanie urazów, zatruc i innych określonych skutków działania czynników zewnętrznych ma szczególne znaczenie dla osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym.

Wykres 12. Nadwyżka (w %) umieralności w Polsce w stosunku do przeciętnego poziomu w krajach UE w populacji ogółem, w wieku 25–64 lata oraz 65 lat i więcej według głównych grup przyczyn zgonów, 2011 r.

Badając skutki i koszty społeczne złego stanu zdrowia, należy także rozpatrywać czas nieobecności w pracy. Jak wynika z danych ZUS za I połowę 2012 r., średnia długość zaświadczenia lekarskiego wydanego z tytułu choroby wynosiła 12,49 dnia. Spośród wskazanych powyżej grup chorobowych, które generowały najwyższe wydatki, jedynie średnia długość zaświadczenia lekarskiego związanego z chorobami układu oddechowego była niższa od tej średniej³⁶.

³⁵ E. Karczewicz, A. Kania, Wydatki na świadczenia z ubezpieczeń społecznych związane z niezdolnością do pracy w 2010 r., ZUS, Warszawa 2012, s. 25, <http://www.zus.pl/files/Wydatki%20na%20C5%9Bwiadczenia%20z%20ubezpiecze%C5%84%20spo%C5%82ecznych%20zwi%C4%85zane%20z%20niezdolno%C5%9Bci%C4%85%20do%20pracy%20w%202010r.pdf>.

³⁶ Na podstawie: A. Sikora, Informacja o absencji chorobowej osób ubezpieczonych w ZUS w I półroczu 2012 roku, ZUS, Warszawa 2012, s. 15–16, <http://www.zus.pl/files/Informacja%20o%20absencji%20chorobowej%20os%C3%B3b%20ubezpieczonych%20w%20ZUS%20w%20I%20p%C3%B3%C5%82roczu%202012%20roku.pdf>.

2.2.2. Chorobowość hospitalizowana i umieralność według grup wieku oraz wybranych grup chorobowych z uwzględnieniem różnic regionalnych

Umieralność według najważniejszych przyczyn³⁷ i częstość leczenia szpitalnego posłużyły do analizy sytuacji zdrowotnej i potrzeb zdrowotnych ludności zamieszkałej w poszczególnych województwach. Dla tych dwóch mierników zdrowia wyliczono współczynniki rzeczywiste i standaryzowane umieralności oraz chorobowości szpitalnej na 100 tys. mieszkańców. Przy standaryzacji wykorzystano europejską populację standardową według WHO (pięcioletnie grupy wieku). Wyliczono ponadto różnice między współczynnikami umieralności i chorobowości szpitalnej dla województw a średnią ogólnopolską. Różnice te testowano poprzez porównanie przedziałów ufności średnich dla Polski i poszczególnych województw, przyjmując poziom istotności $p=0,05$.

Wyniki przedstawiono w tabelach według analizowanych grup rozpoznania (załącznik nr 2), osobno dla umieralności i hospitalizacji. Na niebiesko przedstawiono wartości współczynników istotnie niższe od średniej ogólnopolskiej, a na czerwono istotnie wyższe. Nie zakolorowano wartości współczynników, które nie różniły się od średniej ogólnopolskiej. Analizy obejmujące lata 2008–2011 prowadzono w trzech grupach ludności: w wieku przedprodukcyjnym (0–17 lat), w wieku produkcyjnym (18–64 lata) i w wieku poprodukcyjnym (65 lat i więcej).

W tabelach zbiorczych znakiem „+” oznaczono te województwa (maksymalnie trzy o wartościach najwyższych), dla których współczynniki chorobowości szpitalnej lub współczynniki umieralności – zarówno rzeczywiste, jak i standaryzowane – były istotnie wyższe od ogólnopolskich w całym okresie 2008–2011.

2.2.2.1. Wiek przedprodukcyjny – osoby w wieku 0–17 lat

Umieralność w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym (0–17 lat), z powodu ogółu przyczyn w poszczególnych województwach, była niska, co jest oczywiste w tej grupie wieku, i była zbliżona do średniej ogólnopolskiej. Jedynie w województwach kujawsko-pomorskim i śląskim była istotnie wyższa. Natomiast w zakresie analizowanych szczegółowych grup rozpoznania żadne województwo istotnie nie odchyła się od wartości współczynników ogólnopolskich.

Hospitalizacja z powodu ogółu przyczyn wykazuje w grupie wieku 0–17 lat wyraźnie zróżnicowanie. Województwami istotnie odchylającymi się od średniej ogólnopolskiej są: kujawsko-pomorskie, łódzkie i podlaskie. Hospitalizacja z powodu nowotworów złośliwych w grupie wieku 0–17 lat była na istotnie wyższym poziomie od ogólnokrajowego w województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim i podlaskim. Choroby układu krążenia leczono szpitalnie najczęściej w województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim, mazowieckim i podlaskim. Hospitalizacja z powodu urazów i zatruc była najczęstsza w wymienionych już kilkakrotnie województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim i podlaskim. Osoby z chorobami układu kostno-stawowego leczono szpitalnie najczęściej w województwach: łódzkim, mazowieckim i warmińsko-mazurskim. Z leczenia szpitalnego w zakresie chorób psychicznych korzystali najczęściej młodzi mieszkańcy województw: dolnośląskiego, lubuskiego i łódzkiego.

Jak widać z powyższego zestawienia, są w kraju województwa, których mieszkańcy szczególnie często (współczynniki hospitalizacji) leczeni są w szpitalach w porównaniu z mieszkańcami innych województw. Jeśli chodzi o częstość leczenia szpitalnego dzieci i młodzieży, to na pierwszym miejscu są województwa: kujawsko-pomorskie i łódzkie oraz podlaskie.

³⁷ Nowotwory złośliwe, choroby układu krążenia, choroby układu oddechowego, przyczyny zewnętrzne (urazy i zatrucia), choroby układu kostno-stawowego, zaburzenia psychiczne.

Tabela 1. Umieralność mężczyzn i kobiet w wieku 0–17 lat z powodu ogółu przyczyn

Województwo	Współczynniki rzeczywiste				Współczynniki standaryzowane			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Dolnośląskie	66,7	59,1	54,3	51,0	70,4	59,3	54,6	53,2
Kujawsko-pomorskie	52,7	57,3	51,5	50,9	56,4	59,2	53,0	55,4
Lubelskie	59,3	47,4	51,4	42,2	64,4	49,1	53,7	45,3
Lubuskie	57,8	57,7	51,7	55,6	60,6	58,9	52,1	57,5
Łódzkie	54,2	56,2	40,0	40,8	56,5	56,6	40,8	42,6
Małopolskie	43,3	42,3	40,6	36,8	47,5	43,9	41,3	38,5
Mazowieckie	49,7	54,4	46,0	38,8	50,9	52,5	44,8	38,9
Opolskie	57,5	43,8	42,0	34,2	65,6	47,8	44,7	36,4
Podkarpackie	44,6	46,1	40,1	40,1	52,1	50,1	43,6	44,8
Podlaskie	48,2	44,3	41,0	40,3	54,1	46,1	42,6	44,5
Pomorskie	53,8	51,6	46,0	41,3	54,9	51,0	46,0	42,6
Śląskie	55,2	60,2	49,8	51,3	59,7	61,1	50,4	53,1
Świętokrzyskie	48,1	38,9	51,9	46,7	51,5	41,0	55,0	51,4
Warmińsko-mazurskie	51,7	55,1	48,1	50,1	56,1	55,9	49,8	52,8
Wielkopolskie	53,6	51,3	43,5	37,6	56,2	50,7	42,8	38,3
Zachodniopomorskie	54,2	62,5	46,0	53,1	57,5	64,5	48,1	56,6
Polska	52,8	52,5	46,4	43,7	56,5	53,3	47,1	45,7

Źródło: NIZP-PZH

Tabela 2. Chorobowość hospitalizowana mężczyzn i kobiet w wieku 0–17 lat z powodu ogółu przyczyn

Województwo	Współczynniki rzeczywiste				Współczynniki standaryzowane			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Dolnośląskie	5919,5	10849,1	8945,8	10729,4	6328,9	11312,6	9129,9	10866,2
Kujawsko-pomorskie	14181,0	15073,9	14789,6	14839,3	15273,3	15893,3	15253,3	15214,2
Lubelskie	13192,6	13533,9	13292,6	13765,9	14425,8	14589,4	14032,2	14414,9
Lubuskie	11081,3	11168,3	10526,4	11078,3	11907,9	11772,0	10773,1	11284,4
Łódzkie	13324,8	14702,1	14853,3	15074,5	14173,3	15445,5	15326,2	15410,6
Małopolskie	6644,0	10396,7	11209,7	11768,6	7288,9	11236,8	11719,5	12166,7
Mazowieckie	10540,3	13468,2	13763,3	14977,4	11150,6	13932,3	13887,9	14997,4
Opolskie	11140,6	12047,8	10964,1	11246,9	12541,4	13284,0	11620,1	11873,1
Podkarpackie	12192,0	12488,2	11816,4	12534,5	13475,6	13626,1	12529,7	13211,1
Podlaskie	17543,9	17190,7	15566,1	15717,5	19035,4	18428,0	16252,6	16376,7
Pomorskie	8175,6	10514,3	10241,5	10366,9	8735,8	10943,8	10433,2	10476,4
Śląskie	10415,5	12002,5	11533,9	11533,0	11080,7	12544,9	11803,3	11691,9
Świętokrzyskie	13946,1	13601,3	13596,6	14047,3	15294,2	14750,8	14420,2	14720,4
Warmińsko-mazurskie	13556,3	13007,7	13673,2	11566,7	14547,4	13781,9	14200,2	11914,0
Wielkopolskie	11650,4	12522,8	13688,0	13884,3	12370,1	13063,3	13968,6	14050,9
Zachodniopomorskie	9019,0	9397,3	8670,8	9141,5	9727,4	9920,3	8977,2	9378,5
Polska	10865,8	12509,3	12367,3	12798,8	11675,2	13207,6	12751,7	13088,7

Źródło: NIZP-PZH

Tabela 3. Wiek przedprodukcyjny (0–17 lat)

Przyczyna zgonu lub hospitalizacji	dolnośląskie	kujawsko-pomorskie	lubelskie	lubuskie	łódzkie	małopolskie	mazowieckie	opolskie	podkarpackie	podlaskie	pomorskie	śląskie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie	wielkopolskie	zachodniopomorskie
Zgony z powodu:																
ogółu przyczyn		+										+				
nowotworów złośliwych																
zaburzeń wydzielania wewnętrznego																
chorób układu krążenia																
chorób układu oddechowego																
chorób układu trawiennego																
chorób układu moczowo-płciowego																
z powodu przyczyn zewnętrznych																
Hospitalizacja z powodu:																
ogółu przyczyn		+			+					+						
nowotworów złośliwych		+			+					+						
zaburzeń wydzielania wewnętrznego		+								+	+		+			
chorób układu krążenia		+			+		+			+						
chorób układu oddechowego		+			+				+							
chorób układu trawiennego		+			+					+						
chorób układu moczowo-płciowego		+								+					+	
urazów i zatruć		+			+					+						
chorób układu kostno-stawowego					+		+							+		
z powodu zaburzeń psychicznych	+			+	+											
Suma 1 (umieralność)		1										1				
Suma 2 (hospitalizacja)	1	8		1	8		2		1	7	1		1	1	1	

Źródło: NIZP-PZH

2.2.2.2. Wiek produkcyjny – osoby w wieku 18–64 lata

W grupie wieku 18–64 lata (wiek produkcyjny) umieralność ogólna jest na wyższym poziomie niż w grupie wieku 0–17 lat i wykazuje zróżnicowanie międzywojewódzkie. Najwyższa umieralność ogólna w całym okresie 2008–2011 miała miejsce w województwach lubuskim, łódzkim i śląskim. Nowotwory złośliwe były przyczyną umieralności istotnie wyższą niż ogółem w kraju w województwach kujawsko-pomorskim, lubuskim i łódzkim. Choroby układu krążenia są najczęstszą przyczyną zgonu, ale szczególnie duże nasilenie umieralności z tego powodu obserwowano w województwach lubuskim, łódzkim i śląskim. Umieralność z powodu chorób układu oddechowego była wyraźnie wyższa od średniej ogólnopolskiej jedynie w województwie warmińsko-mazurskim. Przyczyny zewnętrzne były zagrożeniem życia szczególnie ważnym dla mieszkańców województw łódzkiego, mazowieckiego i warmińsko-mazurskiego.

Leczenie szpitalne z powodu ogółu przyczyn osób w wieku produkcyjnym było istotnie częstsze niż średnia dla kraju w województwach łódzkim, podkarpackim i świętokrzyskim. Hospitalizacja chorych na nowotwory złośliwe była częstsza niż średnia w Polsce w województwach świętokrzyskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim. Cierpiących na choroby układu kostno-stawowego hospitalizowano najczęściej w województwach lubelskim, podkarpackim, i świętokrzyskim, a na choroby psychiczne – w łódzkim, podlaskim i świętokrzyskim.

Tabela 4. Umieralność mężczyzn i kobiet w wieku 18–64 lata z powodu ogółu przyczyn

Województwo	Współczynniki rzeczywiste				Współczynniki standaryzowane			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Dolnośląskie	488,2	473,5	452,9	450,5	475,4	449,9	417,3	407,6
Kujawsko-pomorskie	447,7	447,5	444,5	433,0	450,5	440,1	425,5	406,9
Lubelskie	440,8	437,8	421,9	424,2	447,1	436,7	414,6	409,5
Lubuskie	469,5	470,8	456,8	458,0	470,4	460,6	431,0	426,0
Łódzkie	574,9	574,0	558,0	555,3	547,5	536,6	508,0	501,0
Małopolskie	358,6	361,5	335,4	341,5	375,4	372,4	340,5	342,5
Mazowieckie	434,5	432,6	418,7	419,3	432,7	424,1	403,8	399,6
Opolskie	389,9	376,4	388,8	383,6	402,7	378,8	377,6	363,2
Podkarpackie	329,4	335,5	318,6	316,6	353,2	353,1	326,8	319,0
Podlaskie	374,1	386,0	373,9	369,3	395,2	401,5	378,1	367,0
Pomorskie	405,2	403,9	388,2	379,2	414,2	403,5	378,1	361,8
Śląskie	482,2	475,4	468,7	467,8	475,4	459,6	441,8	432,7
Świętokrzyskie	448,3	429,8	429,8	434,6	443,1	416,7	404,8	404,2
Warmińsko-mazurskie	448,0	440,3	435,9	431,5	469,4	449,2	431,4	416,8
Wielkopolskie	404,9	415,9	388,6	396,5	413,3	414,4	377,6	379,7
Zachodniopomorskie	473,2	467,9	459,4	447,7	463,6	446,2	425,2	406,2
Polska	439,2	437,0	422,9	421,7	441,9	430,8	407,1	399,3

Źródło: NIZP-PZH

Tabela 5. Chorobowość hospitalizowana mężczyzn i kobiet w wieku 18-64 lata z powodu ogółu przyczyn

Województwo	Współczynniki rzeczywiste				Współczynniki standaryzowane			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Dolnośląskie	5450,8	7686,2	7103,3	7931,5	5354,5	7483,1	6844,2	7593,1
Kujawsko-pomorskie	12531,4	12447,8	11832,4	11657,5	12428,7	12241,5	11540,7	11320,6
Lubelskie	13385,2	13101,2	12705,0	12458,9	13365,7	12986,1	12489,5	12190,1
Lubuskie	12966,5	12388,8	11506,3	10937,2	12845,3	12153,3	11147,0	10525,9
Łódzkie	13754,5	13714,7	13784,1	13426,8	13418,6	13301,3	13287,8	12925,6
Małopolskie	7006,8	9790,5	9543,1	9546,0	7068,7	9792,1	9485,4	9434,6
Mazowieckie	8145,4	9677,3	9981,9	10670,4	8046,9	9500,8	9740,2	10363,2
Opolskie	9397,2	9684,0	9265,6	9845,5	9480,0	9667,7	9127,4	9600,6
Podkarpackie	14214,6	13782,7	13202,1	13343,5	14475,9	13903,0	13192,2	13259,0
Podlaskie	11981,2	11780,7	11109,8	10828,6	12176,4	11864,7	11085,3	10737,7
Pomorskie	6693,4	8827,3	8654,4	8347,4	6671,2	8722,6	8481,7	8132,0
Śląskie	10512,1	11476,2	10819,8	10509,7	10397,7	11264,1	10526,6	10165,4
Świętokrzyskie	14959,7	13269,3	13141,7	13226,7	14778,2	13008,0	12737,6	12769,0
Warmińsko-mazurskie	11070,1	10605,9	10634,1	8525,6	11170,2	10588,9	10494,4	8349,0
Wielkopolskie	12074,4	12174,0	12858,7	12714,1	12030,2	12007,1	12579,0	12395,6
Zachodniopomorskie	7546,6	7640,2	8328,5	9281,0	7442,5	7440,1	8025,2	8855,2
Polska	10228,4	10964,1	10792,7	10798,1	10167,8	10807,2	10549,9	10498,0

Źródło: NIZP-PZH

Tabela 6. Wiek produkcyjny (18-64 lat)

Przyczyna zgonu lub hospitalizacji	dolnośląskie	kujawsko-pomorskie	lubelskie	lubuskie	łódzkie	małopolskie	mazowieckie	opolskie	podkarpackie	podlaskie	pomorskie	śląskie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie	wielkopolskie	zachodniopomorskie
Zgony z powodu:																
ogółu przyczyn				+	+							+				
nowotworów złośliwych		+		+	+											
zaburzeń wydzielania wewnętrznego					+							+			+	
chorób układu krążenia				+	+							+				
chorób układu oddechowego														+		
chorób układu trawiennego					+							+				
chorób układu moczowo-płciowego																
z powodu przyczyn zewnętrznych					+		+							+		
Hospitalizacja z powodu:																
ogółu przyczyn					+				+				+			
nowotworów złośliwych													+		+	+
zaburzeń wydzielania wewnętrznego					+								+		+	
chorób układu krążenia				+					+						+	
chorób układu oddechowego			+							+				+	+	
chorób układu trawiennego					+								+	+		
chorób układu moczowo-płciowego					+				+			+				
urazów i zatruc					+					+			+			
chorób układu kostno-stawowego			+						+				+			
z powodu zaburzeń psychicznych					+					+			+			
Suma 1 (umieralność)		1		3	6		1					4		2	1	
Suma 2 (hospitalizacja)			1	1	5				4	3		1	7	3	4	1

Źródło: NIZP-PZH

2.2.2.3. Wiek poprodukcyjny – osoby w wieku 65 lat i więcej

W grupie wieku 65+ (wiek poprodukcyjny) umieralność ogólna wykazuje znaczne zróżnicowanie między województwami. Najwyższe zagrożenie życia osób w tym wieku w całym okresie 2008–2011 miało miejsce w województwach lubuskim, łódzkim i śląskim. Nowotwory złośliwe były przyczyną umieralności istotnie wyższą niż ogółem w kraju w województwach kujawsko-pomorskim, pomorskim i wielkopolskim.

Choroby układu krążenia stanowią obok nowotworów największy problem zdrowotny w tej grupie wieku. Województwami o największej umieralności z tej przyczyny były województwa lubelskie, łódzkie i śląskie. Największe natężenie zgonów z powodu chorób układu oddechowego obserwowano w województwach kujawsko-pomorskim, mazowieckim i warmińsko-mazurskim. Umieralność z powodu przyczyn zewnętrznych w poszczególnych województwach nie różniła się istotnie od średniej ogólnopolskiej, jedynie województwo śląskie wyróżnia się niekorzystnie w porównaniu ze średnią ogólnopolską.

Chorobowość szpitalna w grupie osób w wieku poprodukcyjnym z powodu ogółu przyczyn była na najwyższym poziomie w województwach lubuskim, podkarpackim i świętokrzyskim. Hospitalizacja z powodu nowotworów złośliwych osób w tej grupie wieku była na najwyższym poziomie w województwach świętokrzyskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim. Choroby układu krążenia stanowią szczególnie istotny problem zdrowotny wymagający hospitalizacji osób starszych w województwach lubelskim, łódzkim i śląskim (wysokie współczynniki umieralności i hospitalizacji). Pacjentów z chorobami układu oddechowego hospitalizowano najczęściej w województwach lubuskim,

Tabela 7. Umieralność mężczyzn i kobiet w wieku 65 lat i więcej z powodu ogółu przyczyn

Województwo	Współczynniki rzeczywiste				Współczynniki standaryzowane			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Dolnośląskie	5269,3	5468,4	5220,7	5092,2	4888,2	4941,7	4584,5	4412,6
Kujawsko-pomorskie	5242,0	5347,2	5287,1	4954,5	4948,9	4957,5	4801,9	4441,1
Lubelskie	5451,7	5570,3	5353,5	5296,9	4926,5	4928,4	4631,0	4522,6
Lubuskie	5235,1	5390,6	5145,0	5165,4	4945,7	4990,1	4613,2	4606,1
Łódzkie	5605,8	5733,8	5651,2	5479,9	5051,8	5076,8	4909,0	4744,2
Małopolskie	4928,0	4886,9	4870,6	4787,6	4602,6	4462,9	4362,9	4213,3
Mazowieckie	5003,9	5167,6	5044,5	4941,0	4493,8	4546,3	4345,0	4192,3
Opolskie	4779,1	4780,5	4918,2	4817,0	4739,7	4598,6	4637,4	4415,9
Podkarpackie	4941,6	5040,0	4914,9	4830,1	4604,1	4564,9	4357,7	4208,9
Podlaskie	4900,1	5146,0	4977,2	4880,4	4455,9	4550,9	4292,7	4124,6
Pomorskie	4933,1	4923,6	4770,0	4741,8	4725,1	4615,7	4362,0	4264,9
Śląskie	4977,6	5033,3	4934,8	4880,7	4951,1	4912,1	4764,8	4624,0
Świętokrzyskie	5282,4	5331,1	5370,6	5162,1	4763,7	4684,2	4637,9	4380,1
Warmińsko-mazurskie	4978,5	5228,3	4998,5	4956,4	4773,3	4899,4	4531,7	4421,5
Wielkopolskie	5327,4	5381,6	5308,6	5056,9	4933,7	4873,2	4706,8	4495,8
Zachodniopomorskie	5148,4	5168,7	5181,2	4960,0	4912,4	4820,6	4704,6	4446,2
Polska	5127,1	5222,6	5115,9	4994,7	4789,9	4773,9	4577,0	4408,3

podkarpackim i podlaskim. Ofiary urazów i zatruc hospitalizowane były częściej niż wynosiła średnia ogólnopolska w województwach podkarpackim, podlaskim i śląskim. Osoby z chorobami układu kostno-stawowego hospitalizowano najczęściej w województwach podkarpackim, wielkopolskim i zachodniopomorskim, a chorych na zaburzenia psychiczne – w województwach lubuskim, opolskim i podlaskim.

Tabela 8. Chorobowość hospitalizowana mężczyzn i kobiet w wieku 65 lat i więcej z powodu ogółu przyczyn

Województwo	Współczynniki rzeczywiste				Współczynniki standaryzowane			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Dolnośląskie	15681,7	24497,8	21413,6	24673,5	15153,6	23295,8	20351,4	23382,4
Kujawsko-pomorskie	35501,6	35626,4	34404,6	34759,6	34509,3	34386,4	33074,1	33513,0
Lubelskie	40208,7	39558,9	38067,9	38259,5	38424,8	37537,2	36097,7	36263,4
Lubuskie	38278,7	37085,0	34506,9	34152,3	37087,2	35683,5	33121,5	32738,5
Łódzkie	35989,1	35941,2	36618,4	37124,6	34610,9	34276,4	34728,2	35327,3
Małopolskie	21179,8	30798,6	29951,0	30577,8	20525,2	29587,3	28696,5	29171,3
Mazowieckie	22709,6	26838,7	28372,7	31896,3	21673,5	25562,0	26979,9	30265,2
Opolskie	30177,9	32195,2	30716,6	33112,3	29528,9	31163,3	29562,2	31586,5
Podkarpackie	43549,7	42672,1	40759,6	42011,2	41847,4	40688,6	38772,2	39938,0
Podlaskie	35167,5	36159,9	33895,0	34193,7	33837,7	34535,1	32271,1	32401,9
Pomorskie	20381,3	26943,3	26322,5	26939,2	19728,2	25819,2	25135,5	25685,4
Śląskie	29599,3	32411,5	30526,9	30344,7	29130,4	31768,5	29817,6	29498,3
Świętokrzyskie	42253,7	37310,3	36886,5	38028,0	40581,7	35646,4	35178,6	36222,7
Warmińsko-mazurskie	32177,3	31785,0	32005,8	26567,3	31214,5	30604,2	30743,8	25448,4
Wielkopolskie	32998,5	32762,3	35047,9	36699,5	32088,9	31723,4	33816,1	35615,6
Zachodniopomorskie	21798,6	21954,1	24645,8	29542,6	21161,4	21322,5	23767,1	28420,6
Polska	29387,6	31960,7	31508,2	32729,8	28423,1	30713,1	30182,5	31311,6

Źródło: NIZP-PZH

Tabela 9. Wiek poprodukcyjny (65+ lat)

Przyczyna zgonu lub hospitalizacji	dolnośląskie	kujawsko-pomorskie	lubelskie	lubuskie	łódzkie	małopolskie	mazowieckie	opolskie	podkarpackie	podlaskie	pomorskie	śląskie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie	wielkopolskie	zachodniopomorskie
Zgony z powodu:																
ogółu przyczyn				+	+							+				
nowotworów złośliwych		+									+				+	
zaburzeń wydzielania wewnętrznego								+				+			+	
chorób układu krążenia			+		+							+				
chorób układu oddechowego		+					+							+		
chorób układu trawiennego					+							+				
chorób układu moczowo-płciowego														+		
z powodu przyczyn zewnętrznych												+				
Hospitalizacja z powodu:																
ogółu przyczyn				+					+				+			
nowotworów złośliwych													+		+	+
zaburzeń wydzielania wewnętrznego		+	+								+					
chorób układu krążenia			+		+							+				
chorób układu oddechowego				+					+	+						
chorób układu trawiennego									+	+			+			
chorób układu moczowo-płciowego				+	+				+							
urazów i zatruc									+	+			+			
chorób układu kostno-stawowego									+						+	+
z powodu zaburzeń psychicznych				+				+		+						
Suma 1 (umieralność)		2	1		3		1	1			1	5		2	2	
Suma 2 (hospitalizacja)		1	2	4	2			1	6	4	1	1	4		3	2

Źródło: NIZP-PZH

Przyczyny orzeczeń o niepełnosprawności z uwzględnieniem różnic regionalnych

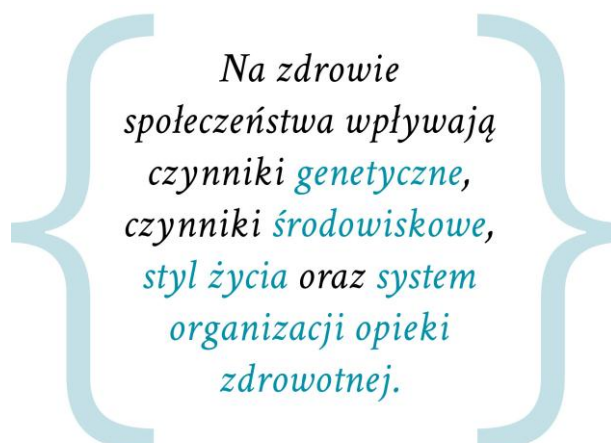
Analizowano zróżnicowanie międzywojewódzkie orzeczeń o niepełnosprawności, uwzględniając najczęstsze jej przyczyny. Dane do analizy w postaci liczb bezwzględnych pozyskano z centrali ZUS w Warszawie, następnie wyliczono współczynniki niepełnosprawności według województw i wybranych przyczyn, przyjmując za mianownik liczbę ludności w wieku 20–64 lat w Polsce i w odpowiednich województwach. Jak widać z tabeli 10 w 2012 r. najwięcej nowych orzeczeń o niepełnosprawności ogółem wydano dla mieszkańców województw: kujawsko-pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i wielkopolskiego oraz łódzkiego. Rozpiętość wskaźnika orzeczeń wynosiła od 83 w podlaskim do 242 w kujawsko-pomorskim. Najczęstsze przyczyny niepełnosprawności to **choroby układu krążenia, nowotwory, choroby układu kostno-stawowego i zaburzenia psychiczne**. Mieszkańcom województwa kujawsko-pomorskiego najczęściej w kraju przyznawana jest niepełnosprawność z powodu chorób układu krążenia i nowotworów.

Tabela 10. Orzeczenia ustalające całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji lub całkowitą niezdolność do pracy, lub częściową niezdolność do pracy w Polsce według przyczyn i województw^a

Województwo	Ogółem	Nowotwory (C00 - D48)	Zaburzenia wydzielnia wewnętrzna (E00 - E90)	Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania (F00 - F99)	Choroby układu nerwowego (G00 - G99)	Choroby oka i przydatków oka (H00 - H59)	Choroby układu krążenia (I00 - I99)	Choroby układu oddechowego (J00 - J99)	Choroby układu trawiennego (K00 - K93)	Choroby układu kostno - stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej (M00 - M99)	Choroby układu moczowo - pęciowego (N00 - N99)	Urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych (S00-T98)
POLSKA	177,6	38,6	3,7	19,2	13,0	3,2	39,6	4,2	4,1	21,7	2,3	14,0
Kujawsko-pomorskie	242,4	54,9	5,4	19,9	21,3	3,1	56,2	4,5	4,8	33,6	2,1	19,2
Warmińsko-mazurskie	218,4	41,5	5,7	20,5	15,7	2,5	54,4	5,1	4,8	35,7	2,0	18,4
Wielkopolskie	213,4	44,4	4,8	24,2	11,2	3,6	44,0	5,2	5,0	30,1	2,5	17,7
Łódzkie	212,3	39,0	3,8	28,0	16,8	3,1	44,7	4,4	4,8	18,2	3,8	20,1
Mazowieckie	203,2	43,6	4,8	21,0	15,5	3,3	45,1	5,1	5,1	25,2	3,0	14,6
Zachodniopomorskie	196,1	48,5	3,4	21,0	14,6	4,0	45,7	4,1	4,0	18,6	2,7	13,7
Śląskie	186,4	38,0	3,6	21,6	15,1	4,1	39,6	5,9	5,4	23,5	2,5	15,3
Dolnośląskie	174,7	42,0	3,3	14,1	11,5	2,9	39,6	4,2	4,3	20,9	1,9	14,4
Lubuskie	174,0	46,7	2,5	12,6	8,0	2,8	46,7	2,8	4,0	18,6	1,9	16,8
Lubelskie	170,6	34,2	3,3	21,5	13,2	2,7	41,9	4,7	3,6	21,4	1,5	13,2
Podkarpackie	151,9	27,5	4,2	26,0	13,2	4,8	29,6	2,0	2,4	19,2	2,8	9,4
Małopolskie	138,1	33,4	2,0	14,8	8,8	2,9	30,6	3,2	3,2	16,3	1,7	12,6
Świętokrzyskie	121,8	19,2	4,2	15,1	10,0	3,1	25,4	4,3	1,8	13,8	0,9	13,3
Opolskie	117,8	37,8	1,3	8,4	4,8	2,4	34,7	2,2	2,8	9,3	2,4	5,8
Pomorskie	108,7	24,6	2,6	9,6	10,6	1,4	22,7	2,3	2,4	14,8	1,2	5,4
Podlaskie	82,9	28,1	1,8	10,8	3,9	2,2	19,0	1,0	1,8	5,9	1,3	3,5

^a W tabeli podano współczynniki niepełnosprawności według województw i wybranych przyczyn niepełnosprawności. Analiza porównawcza dynamiki zjawisk w zakresie sytuacji zdrowotnej w regionach na tle deficytów podaży usług zdrowotnych, NIZP-PZH, Warszawa 2014. Źródło: NIZP-PZH na podstawie danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

3. Uwarunkowania zdrowia w Polsce

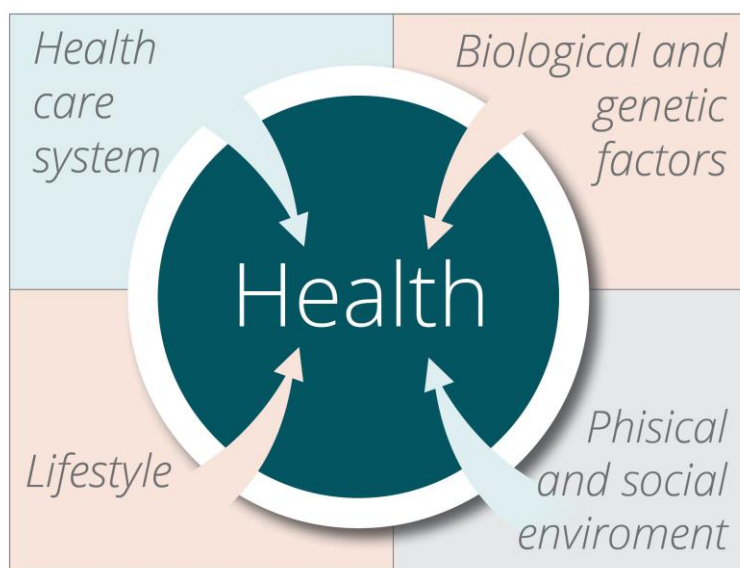

Zdrowie jest wynikiem działania czynników związanych z dziedziczeniem genetycznym, środowiskiem, stylem życia i opieką medyczną³⁸. Prace dotyczące oszacowania stopnia wpływu poszczególnych czynników na zdrowie³⁹ wskazują na znaczący udział uwarunkowań związanych ze stylem życia, w tym dostępnością do opieki zdrowotnej zorientowanej na promowanie zdrowia i profilaktykę.

Z uwagi na cel przedmiotowego dokumentu w badaniu uwarunkowań wpływających na zdrowie mieszkańców Polski pominięto analizę wpływu uwarunkowań genetycznych i środowiskowych na zdrowie człowieka i w dalszej części dokumentu szczególną uwagę zwrócono na styl życia w kontekście promocji zdrowia i profilaktyki chorób oraz na organizację systemu opieki zdrowotnej w aspekcie dostępności do świadczeń zdrowotnych, jakości i efektywności systemu opieki zdrowotnej, informatyzacji oraz innowacji w ochronie zdrowia.

Rysunek 3.
Uwarunkowania zdrowia – Model czynników wpływających na zdrowie według Marca Lalonde’a (1974)

Źródło: M. Lalonde, *A new perspective on the health of Canadians – working document*, Ministry of National Health and Welfare, Ottawa 1981, s. 31–34.

³⁸ M.J. Wysocki, M. Miller, *Paradygmat Lalonde’a, Światowa Organizacja Zdrowia i nowe zdrowie publiczne*, [w:] „Przegląd Epidemiologiczny” 2003, nr 57, s. 505–512. Marc Lalonde był ministrem zdrowia Kanady.

³⁹ *Ibidem*, a także próba oszacowania procentowego wpływu czynników określanych jako biologiczne, środowiskowe, związane ze stylem życia oraz z działaniem systemu ochrony zdrowia przedstawiona w 1995 r. przez B. Badurę. W Narodowym programie zdrowia wskazano, że stan zdrowia człowieka zależy w 50–60% od stylu życia, w około 20% od czynników środowiskowych, w około 20% od czynników genetycznych i w pozostałej części od służby zdrowia. „która może rozwiązać 10–15% problemów zdrowotnych społeczeństwa”.

3.1. Styl życia i inne czynniki wpływające na zdrowie

Rozwój cywilizacji postrzegany jako zjawisko pozytywne, prowadzące do zwiększenia dobrostanu ludzkości poprzez przedłużenie życia i poprawę jego jakości, niesie ze sobą także skutki często niekorzystnie oddziałujące na zdrowie ludzkie. Postęp technologiczny i dynamicznie zmieniające się warunki życia społeczeństwa wpływają na styl życia, który jak wykazano w badaniach ma istotny wpływ na powstawanie wielu chorób. Choroby stylu życia (*lifestyle diseases*), nazywane często **chorobami cywilizacyjnymi** (*diseases of civilization*), od innych chorób odróżnia przede wszystkim to, że w dużej mierze można im zapobiec, wprowadzając zmiany w stylu i środowisku życia⁴⁰.

Na potrzeby niniejszego dokumentu pojęcie „choroby cywilizacyjne” będzie odnosiło się do zidentyfikowanych na podstawie analizy epidemiologicznej następujących grup chorobowych: **choroby układu krążenia, nowotwory, choroby układu oddechowego, choroby układu kostno-stawowego i mięśniowego, choroby psychiczne i zaburzenia zachowania oraz do urazów, zatruc i innych zewnętrznych przyczyn zgonów.**

3.1.1. Czynniki ryzyka chorób cywilizacyjnych

WHO już w 2002 r. oszacowała procentowe udziały poszczególnych czynników ryzyka w ogólnej liczbie zgonów z powodu chorób cywilizacyjnych w krajach europejskich. W Polsce najistotniejsze okazały się: palenie tytoniu, wysokie ciśnienie krwi i wysoki poziom cholesterolu, nadwaga i otyłość, nadmierne spożycie alkoholu, niskie spożycie warzyw i owoców, mała aktywność fizyczna⁴¹.

Jak wynika z przeprowadzonych w Polsce badań, redukcja głównych czynników ryzyka (uwarunkowanych stylem życia) zmniejsza o ponad połowę zachorowalność na chorobę niedokrwienną serca⁴².

Mimo korzystnych zmian, jakie odnotowano w Polsce, czynniki ryzyka wynikające ze stylu życia stanowią znacznie większe zagrożenie niż w innych państwach Unii Europejskiej.

Palenie tytoniu

W Polsce używanie tytoniu odpowiada za 25,3% zgonów ogółem, gdy tymczasem w Szwecji wskaźnik ten wynosi 10,8%, a w Austrii 9,2%. Jak wskazują wyniki badania EHIS (European Health Interview Survey) z 2009 r.⁴³, palenie tytoniu w Polsce jest coraz mniej popularne. Wynika to głównie ze spadku powszechności używania tytoniu wśród mężczyzn. W okresie ostatnich pięciu lat odsetek dorosłych osób palących tytoń codziennie zmniejszył się o prawie trzy punkty procentowe (z 27% do 24%). Zauważalny jest spadek zgonów wśród mężczyzn spowodowany paleniem papierosów, przy jednoczesnym gwałtownym wzroście tych zgonów wśród kobiet. Spośród 16 badanych krajów palenie tytoniu jest najbardziej popularne w Grecji i Bułgarii, gdzie pali około 30% populacji osób dorosłych. Najmniej

⁴⁰ S. Golinowska (red.), *Zarys systemu ochrony zdrowia w Polsce*. Polska 2012, Warszawa 2012, s. 189: „Badania epidemiologiczne dowiodły wpływu na zdrowie wielu uwarunkowań, które są analizowane w ramach szerokiego ruchu badań nazywanych społecznymi determinantami zdrowia (SDH). Reakcją na wyniki tych badań jest promująca równość strategia zdrowotna Unii Europejskiej „zdrowie we wszystkich politykach” i jej liczne programy. Koncepcja tej strategii wynika z przekonania, że korzystne efekty dla zdrowia populacji (dłuższego życia dobrej jakości) przynosi w pierwszym rzędzie kompleksowa poprawa warunków życia, obejmująca zarówno środowisko naturalne, jak i warunki pracy, sferę życia zbiorowego (infrastruktura i transport), warunki mieszkaniowe, edukację oraz konsumpcję. W ten sposób podejście „zdrowie we wszystkich politykach” pozostaje w zgodzie ze współczesnym rozumieniem determinant zdrowia”.

⁴¹ WHO *Reducing Risks, Promoting Healthy Life*, 2002, http://www.who.int/whr/2002/en/whr02_en.pdf. M. Sygut, Raport: Lepiej zapobiegać, „Rynek Zdrowia” 2013, nr 10.

⁴² P. Bandosz, M. O’Flaherty, W. Drygas, M. Rutkowski, J. Koziarek, B. Wyrzykowski, K. Bennett, T. Zdrojewski, S. Capewell, *Analysing the decline in coronary heart disease mortality in Poland after socioeconomic transformation. A modeling study*. „British Medical Journal” (w druku).

⁴³ Badanie, przeprowadzone w latach 2006–2009, objęło łącznie 16 państwach członkowskich UE: Austrię, Belgię, Bułgarię, Cypr, Czechy, Estonię, Francję, Grecję, Hiszpanię, Łotwę, Maltę, Polskę, Rumunię, Słowację, Słowenię i Węgry, zob. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/european_health_interview_survey.

popularne jest natomiast wśród mieszkańców Słowenii, Belgii, Malty i Słowacji. Tytoń pali codziennie niespełna co 5. dorosły mieszkaniec tych krajów⁴⁴.

Aktywność fizyczna

Jak wskazują wyniki polskiego badania EHIS z 2009 r., aktywność fizyczna dorosłych mieszkańców Polski jest na przeciętnym poziomie. Ponad połowa populacji osób dorosłych (dokładnie 55%) w ostatnim tygodniu przed badaniem wykonywała przez co najmniej 30 minut dziennie czynności wymagające dużego lub umiarkowanego wysiłku fizycznego. Podobny poziom aktywności fizycznej wykazali również Grecy, Słowacy i Słowenci. Najbardziej aktywnym fizycznie narodem byli natomiast Czesi i Łotysze – 2/3 populacji osób dorosłych zostało zakwalifikowane do tej grupy, w mniejszym stopniu również Węgrzy. Najrzadziej aktywni fizycznie są dorośli mieszkańcy Malty i Austrii (odpowiednio 22% i 33% ogółu populacji).

Nadwaga i otyłość, dieta

W Polsce w pierwszej dekadzie XXI w. nastąpił wzrost odsetka osób dotkniętych nadwagą i otyłością⁴⁵. Zbyt wysoką masę ciała – nadwagę lub otyłość – miało w 2009 r. ponad 61% mężczyzn i niemal 45% kobiet. Od 2004 r. ich udział w populacji wzrósł o dziewięć punktów procentowych w przypadku mężczyzn (najwięcej w grupach wieku 20–39 lat oraz 70 lat i więcej) i o pięć punktów wśród kobiet (szczególnie w wieku 20–49 lat)⁴⁶.

Warzywa codziennie jada ponad 63% dorosłych Polaków, co plasuje Polskę na 6. miejscu w takim modelu konsumpcji wśród 16 badanych krajów. Zdecydowanie przodują tu Belgowie, Francuzi oraz mieszkańcy Słowenii; odpowiednio 85%, 77% i 75% badanych w tych krajach deklaruje codzienne spożywanie warzyw. Posilek zawierający warzywa zjada dwa razy dziennie co szósta osoba w Polsce. Konsumpcja owoców kształtuje się nieco inaczej niż warzyw, chociaż utrzymuje się na bardzo zbliżonym poziomie. Owoce codziennie jada ponad 61% badanych mieszkańców Polski, którą w tym obszarze wyprzedza jednak aż dziewięć krajów. Najczęściej jadają owoce mieszkańcy Słowenii (około 75%) i Malty (prawie 74%) oraz ponad 70% Hiszpanów⁴⁷.

3.1.2. Profilaktyka i promocja zdrowia

Problemem polskiego systemu opieki zdrowotnej są niska świadomość zdrowotna społeczeństwa oraz wykrywalność chorób w zaawansowanych stadiach rozwojowych, co znacznie zmniejsza szanse na całkowite wyleczenie. Sytuacja ta wynika m.in. z faktu, że w Polsce odnotowuje się deficyt finansowania działań profilaktycznych, nie tylko służących zwiększeniu dostępu do badań diagnostycznych, ale również mających na celu podniesienie wiedzy społeczeństwa w zakresie chorobotwórczych czynników ryzyka i zdrowego stylu życia. O skali problemu związanego z niską świadomością zdrowotną mogą świadczyć wyniki badań, jakie zostały przeprowadzone w ramach projektu *Opracowanie i wdrożenie programu profilaktycznego w zakresie wczesnego wykrywania nowotworów układu moczowo-płciowego u pracujących mężczyzn w wieku od 45 roku życia (...)*. Celem badań było m.in. określenie stanu wiedzy i postaw mężczyzn powyżej 45 roku życia na temat czynników ryzyka i profilaktyki nowotworów układu moczowo-płciowego⁴⁸. Wyniki tego badania dowodzą, że ankietowani mają bardzo ogólną i ograniczoną wiedzę na temat

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ *Health at Glance 2013*, s. 59, <http://www.oecd.org/els/health-systems/Health-at-a-Glance-2013.pdf>.

⁴⁶ B. Wojtyński, P. Goryński, B. Moskaiewicz, *op.cit.*, s. 296.

⁴⁷ Badanie EHIS.

⁴⁸ A. Kamińska, J. Mieszalska, M. Bandura, Program projektu *Opracowanie i wdrożenie programu profilaktycznego w zakresie wczesnego wykrywania nowotworów układu moczowo-płciowego u pracujących mężczyzn w wieku od 45. roku życia (45+) ukierunkowanego na przeciwdziałanie ich dezaktywacji zawodowej (w szczególności osób wykonujących zawody, co do których istnieje wyższe prawdopodobieństwo narażenia na choroby nowotworów układu moczowo-płciowego)*, Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie, s. 12–26.

nowotworów. Co również istotne, niska świadomość występowania czynników ryzyka dotyczy w szczególności grup narażonych. Symptomatyczne jest to, że ponad 70% mężczyzn należących do populacji narażonej (np. obciążonej genetycznie lub pracującej w zawodach, których wykonywanie wystawia na działanie substancji rakotwórczych) nie wykonała żadnego z podstawowych badań diagnostycznych w kierunku wykrycia nowotworu układu moczowo-płciowego. Równie alarmujące są dane dotyczące zgłaszalności na profilaktyczne badania populacyjne, takie jak cytologia czy mammografia.

W działalność na rzecz zdrowia publicznego zaangażowanych jest wiele podmiotów, w tym liczne organizacje pozarządowe, a także władze publiczne zarówno na szczeblu centralnym, jak i regionalnym oraz lokalnym. Realizacja zadań ochrony zdrowia jest obowiązkiem każdego ze szczebli administracji samorządowej (gminy, powiatu, województwa).

Przegląd programów zdrowotnych realizowanych w województwach

Realizowane na terenie województw programy zdrowotne dotyczyły różnych chorób, problemów i zagadnień zdrowotnych. Programy zdrowotne dotyczące chorób nowotworowych, w tym przede wszystkim raka szyjki macicy, raka piersi, raka prostaty, były realizowane we wszystkich województwach w Polsce. Podobnie tematyka uzależnień od tytoniu, alkoholu, narkotyków była obecna w programach zdrowotnych w każdym województwie. Wszystkie województwa podejmowały działania na rzecz promowania zdrowego stylu życia, w tym m.in. aktywności fizycznej i prawidłowego żywienia.

W większości województw prowadzono działania w zakresie zapobiegania zaburzeniom psychicznym i promowania zdrowia psychicznego. Niemal wszystkie województwa, z wyjątkiem jednego, realizowały działania dotyczące chorób zakaźnych i zakażeń, w tym przede wszystkim szczepień ochronnych. Były to głównie programy dotyczące zapobiegania chorobom wywoływanym przez wirusy grypy, meningokoki, pneumokoki, wirusa HPV.

Popularna była tematyka związana z przewlekłymi schorzeniami układu kostno-stawowego, przy czym realizowano głównie działania w zakresie profilaktyki wad postawy oraz osteoporozy. Jedynie trzy województwa nie wykazały realizacji programów o tej tematyce. Trzy czwarte województw wykazało realizację programów w zakresie chorób układu krążenia oraz chorób jamy ustnej (zapobiegania próchnicy). Programy dotyczące chorób układu oddechowego, cukrzycy i innych chorób metabolicznych, a także niepełnosprawności realizowano w większości województw. Większość województw realizowała także działania związane z chorobami innymi niż powyższe. W tej grupie znalazły się, w zależności od województwa, programy dotyczące przykładowo: alergii, chorób i zaburzeń wzroku, słuchu, narządów mowy, wszawicy; chorób układu nerwowego, zaburzeń związanych ze stresem, chorób skóry, chorób zawodowych, autyzmu, chorób wieku podeszłego, chorób tarczycy, chorób genetycznych.

Ponad połowa województw wykazała działania dotyczące prowadzenia szkoły rodzenia, opieki nad kobietą w ciąży, a także edukacji w zakresie udzielania pierwszej pomocy. Wśród innych działań profilaktycznych podjętych w pojedynczych województwach znalazły się m.in.: bezpieczeństwo w ruchu drogowym, związek zdrowia z ekologią, przemoc domowa, poprawa jakości życia, hałas, BHP, edukacja ekologiczna, krwiodawstwo, endoprotezoplastyka. Programy zdrowotne we wszystkich województwach były adresowane do mieszkańców całego województwa lub mieszkańców wybranych powiatów i gmin. Działania skierowane do dzieci i młodzieży oraz kobiet wykazało 15 województw. Powszechnie były też programy skierowane do osób starszych oraz innych precyzyjnie określonych grup wieku, a także osób będących w grupie ryzyka określonej choroby (np. nowotworów złośliwych, cukrzycy). Trzy czwarte województw kierowało swoje programy do mężczyzn oraz osób niepełnosprawnych. Mniej niż połowa województw adresowała programy do pracowników. W pojedynczych województwach wskazano także następujące grupy adresatów: dzieci z domów dziecka, osoby w trudnej sytuacji materialnej, bezrobotni, opiekunowie osób starszych i niepełnosprawnych, rodzice.

Należy podkreślić, że przedstawione dane dotyczą jedynie rodzaju tematyki i adresatów programów realizowanych na terenie poszczególnych województw. Na ich podstawie nie można wnioskować, ile jednostek samorządu terytorialnego (JST) z każdego województwa realizowało wymienione programy.

Wyniki monitoringu Narodowego Programu Zdrowia 2007–2015 (NPZ) za lata 2009–2011 pokazują zaangażowanie JST w realizację programów zdrowotnych.

Tabela 11. Zwrot wypełnionych formularzy sprawozdawczych dotyczących realizacji celów operacyjnych NPZ poprzez JST w poszczególnych województwach w latach 2009–2011

Rok	2009		2010		2011	
Województwo	Liczba zwróconych formularzy	Odsetek zwrotu	Liczba zwróconych formularzy	Odsetek zwrotu	Liczba zwróconych formularzy	Odsetek zwrotu
Dolnośląskie	87	44%	79	39%	195	96%
Kujawsko-pomorskie	84	50%	134	80%	150	90%
Lubelskie	124	52%	118	49%	179	74%
Lubuskie	67	69%	96	100%	96	100%
Łódzkie	118	59%	187	93%	155	77%
Małopolskie	95	47%	139	69%	161	80%
Mazowieckie	190	54%	268	76%	351	100%
Opolskie	58	70%	81	98%	82	99%
Podkarpackie	b.d.	b.d.	98	53%	118	64%
Podlaskie	88	65%	135	99%	132	97%
Pomorskie	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	104	70%
Śląskie	79	38%	95	46%	92	45%
Świętokrzyskie	77	66%	86	73%	115	98%
Warmińsko-mazurskie	84	62%	118	87%	126	93%
Wielkopolskie	119	45%	146	55%	180	68%
Zachodniopomorskie	b.d.	b.d.	98	73%	132	98%
Polska	1270	55%	1878	73%	2368	84%

Źródło: NIZP-PZH

Metody realizacji programów zdrowotnych

Pojedyncze województwa szczegółowo określiły metody realizacji programów zdrowotnych, tj.: świadczenia opieki zdrowotnej (m.in. badania lekarskie, badania diagnostyczne, porady psychologiczne, porady dietetyczne, szczepienia, rehabilitacja ruchowa, nauka samobadania piersi); szkolenia i konferencje, działania promocyjno-edukacyjne (np. kampanie informacyjne, warsztaty, wycieczki, spotkania edukacyjno-informacyjne, pikniki, ulotki, plakaty, konkursy, informacje medialne); zakup sprzętu. Wśród innych metod znalazły się przykładowo: budowa infrastruktury badawczej i diagnostycznej, zakup leków.

Analiza poszczególnych programów wskazuje, że najczęściej podejmowano działania w formie edukacji zdrowotnej (warsztaty, pogadanki, ulotki, spotkania informacyjno-edukacyjne, nauka samobadania piersi) oraz w formie świadczeń opieki zdrowotnej (diagnostyka chorób, badania przedmiotowe, konsultacje lekarza specjalisty, porady psychologiczne, szczepienia, lakowanie zębów).

Niemniej jednak działania podejmowane przez samorządy bardzo często nie mają charakteru stałego (są głównie akcyjne) i z uwagi na niedobór środków finansowych odbywają się na ograniczoną skalę. Jednostki chorobowe, dla których działania profilaktyczne mają ustrukturyzowany charakter to nowotwory piersi, szyjki macicy oraz jelita grubego. Mimo że działania w zakresie tych jednostek chorobowych mają charakter systemowy i realizowane są od kilkunastu lat, zgłaszalność na badania diagnostyczne w kierunku wczesnego wykrywania nowotworów piersi, szyjki macicy i jelita grubego pozostaje na niskim poziomie⁴⁹.

⁴⁹ A. Dyzmann-Sroka, Dlaczego Wielkopolanki nie robią badań mammograficznych – Raport, [w:] „Zeszyty naukowe”, Wielkopolskie Centrum Onkologii 2012, nr 9; A. Łuszczyńska, A. Bukowska-Durawa, Tysiące kobiet, tysiące barier. Dlaczego Polki nie robią badań cytologicznych, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Warszawa 2001.

Populacyjny program wczesnego wykrywania raka piersi

Metodą wykrywania raka piersi we wczesnych stopniach zaawansowania jest prowadzenie badań przesiewowych (tzw. skriningów). Prawidłowo zaplanowany i prowadzony skrining przyczynia się do zmniejszenia umieralności z powodu raka piersi. **Skuteczność programu przesiewowego zależy od jego populacyjnego charakteru, prowadzenia zgodnie z przyjętymi wytycznymi oraz systematycznej kontroli jakości badań i efektywności programu.** Według *European guidelines for quality assurances in breast cancer screening and diagnosis*⁵⁰ akceptowalny poziom udziału kobiet w badaniu wynosi ponad 70%, zaś pożądany powyżej 75%.

Celem Populacyjnego programu wczesnego wykrywania raka piersi, realizowanego w Polsce od 2006 r. w ramach Narodowego programu zwalczania chorób nowotworowych, jest obniżenie wskaźnika umieralności i zachorowalności z powodu raka piersi, zwiększenie wskaźnika pięcioletnich przeżyć do poziomu osiąganego w krajach UE oraz wzrost zgłaszalności kobiet na badania profilaktyczne. Populacyjny program wczesnego wykrywania raka piersi realizowany jest w oparciu o współpracę Ministerstwa Zdrowia, które finansuje część administracyjno-logistyczną Programu poprzez refundację kosztów osobowych i zadaniowych, stworzonej dla potrzeb Programu sieci Centralnego i Wojewódzkich Ośrodków Koordynujących, monitorujących i nadzorujących realizację zadań, a także realizację wysyłki imiennych zaproszeń do kobiet, prowadzenie akcji medialnych oraz informacyjno-edukacyjnych na rzecz popularyzacji profilaktyki wymienionego nowotworu. Natomiast profilaktyczne badania mammograficzne, realizowane w zakresie Programu profilaktyki raka piersi, finansowane są przez Narodowy Fundusz Zdrowia, który w ramach procedury konkursowej wybiera świadczeniodawców realizujących te badania i zawiera z nimi kontrakty. Program profilaktyki raka piersi realizowany jest w dwóch etapach. Etap I (podstawowy) polega na wykonywaniu badań mammograficznych co 24 miesiące u kobiet ubezpieczonych z przedziału wieku 50–69 lat. Należy zaznaczyć, że wcześniejsze rozpoznanie nowotworu piersi wyklucza udział kobiety w skriningu. Jeżeli wynik badania mammograficznego nie wskazuje zmian chorobowych, pacjentka powinna się zgłosić na następne badanie za 24 miesiące. W przypadku stwierdzenia zmian pacjentkę kieruje się do tzw. etapu diagnostyki pogłębionej (etap II). W ramach etapu II wykonuje się, w zależności od potrzeb, zdjęcia mammograficzne powiększone, sonomammografię (mammoUSG) lub biopsję aspiracyjną cienkoigłową (BAC) pod kontrolą USG. W przypadku BAC uzyskany materiał przekazywany jest do oceny cytologicznej. Procedury medyczne zastosowane w czasie tego etapu mają na celu wyjaśnienie charakteru zmiany wykrytej w etapie I. Jeżeli zmiana ma charakter złośliwy, lekarz w pracowni etapu II ustala wspólnie z pacjentką dalsze postępowanie lecznicze.

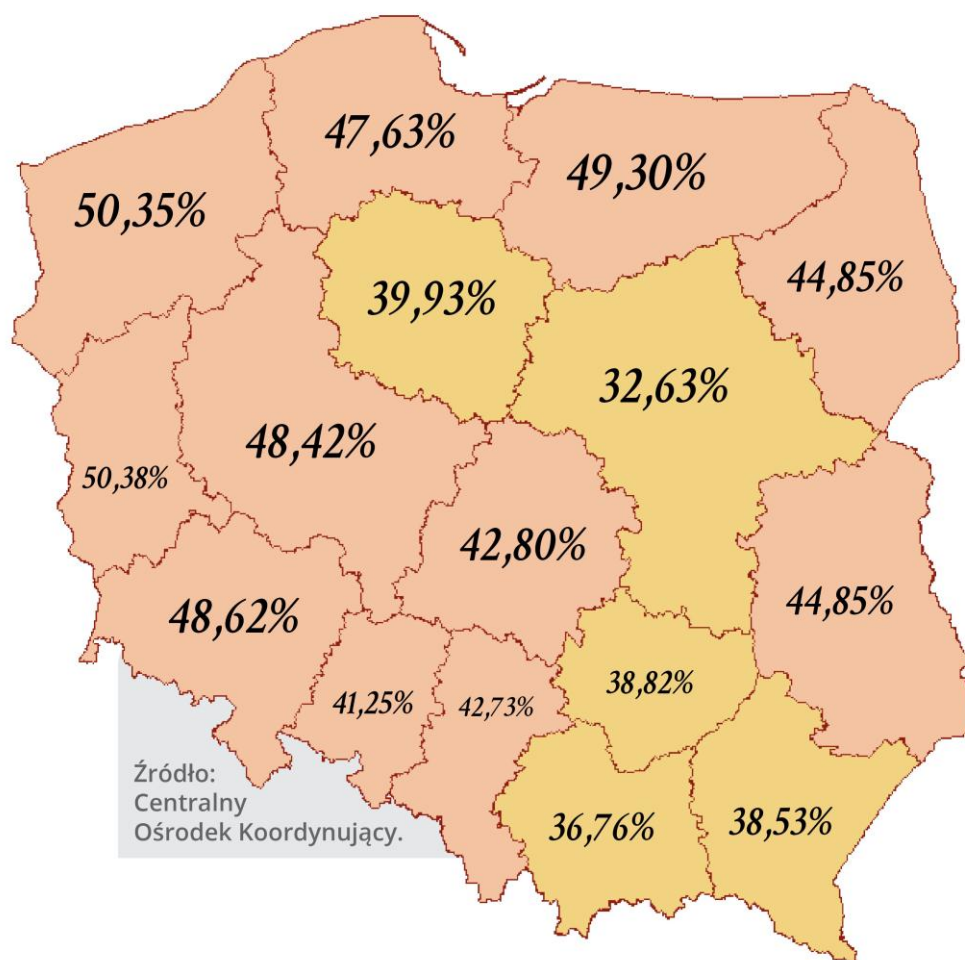
Wojewódzkie Ośrodki Koordynujące, aby zachęcić kobiety do skorzystania z badań mammograficznych, wysyłają do nich imienne zaproszenia. W 2009 r. wysłano 1 130 224 zaproszeń, w 2010 r. – 2 419 465, a w 2011 r. – 2 536 771 zaproszeń. W 2009 r. na badanie mammograficzne w odpowiedzi na zaproszenia zgłosiło się 236 019 kobiet, co stanowiło 21,09% osób, do których wysłano zaproszenia. W 2010 r., w tym samym trybie, zgłosiło się na badania 450 680 kobiet (tj. 18,80% tych, do których skierowano zaproszenia), a w 2011 r. było ich 492 720 (19,57%)⁵¹.

Populacja kobiet w wieku 50–69 lat przebadanych w Polsce w ramach programu wzrosła z 36,4% w 2009 r. do 43,5% w 2011 r. W poszczególnych latach oraz w poszczególnych województwach dane dotyczące objęcia programem były zróżnicowane. W roku 2009 najwięcej kobiet uczestniczyło w badaniach mammograficznych w województwach lubuskim (42,5%), warmińsko-mazurskim (41,6%) oraz podlaskim (40,7%), a najmniej w województwie śląskim (29,1%), świętokrzyskim (28,5%) oraz mazowieckim (27,6%). W roku 2010 programem badań mammograficznych objęto najwięcej kobiet w województwach warmińsko-mazurskim (46,2%), pomorskim (45,9%) oraz wielkopolskim (44,8%). W tym czasie najmniej kobiet zbadano w województwach małopolskim (33,1%), śląskim (31,9%) oraz mazowieckim (30,6%). Natomiast w 2011 r. najwyższy odsetek kobiet uczestniczących w programie był w województwach lubuskim (50,4%), zachodniopomorskim (50,4%) oraz warmińsko-mazurskim (49,3%), a najniższy w województwach podkarpackim (38,5%), małopolskim (36,8%) oraz mazowieckim (32,6%) (wykres 13.).

⁵⁰ Zob. <http://annonc.oxfordjournals.org/content/19/4/614.full>.

⁵¹ Analiza porównawcza dynamiki zjawisk w zakresie sytuacji zdrowotnej w regionach na tle deficytów podaży usług zdrowotnych, NIZP–PZH 2014

Wykres 13. Objęcie populacji kobiet w wieku 50–69 lat
Populacyjnym programem wczesnego wykrywania raka piersi w 2011 r.

Umowy podpisane przez NFZ na realizację profilaktycznych programów zdrowotnych w zakresie raka piersi

NFZ zawiera umowy ze świadczeniodawcami na realizację profilaktycznych programów zdrowotnych w ramach *Programu profilaktyki raka piersi*. Program daje możliwość wykonania i oceny mammografii w zakładach opieki zdrowotnej, które zawarły umowy z oddziałami wojewódzkimi NFZ. Rokrocznie wzrasta liczba kontraktów zawieranych przez NFZ na profilaktyczne programy zdrowotne, ukierunkowanych na wykrywanie raka piersi. W 2009 r. liczba zawartych umów wynosiła 483 (341 w etapie podstawowym, 142 w etapie pogłębionej diagnostyki), w 2010 r. 494 (350 w etapie podstawowym, 144 w etapie pogłębionej diagnostyki), a w 2011 r. wzrosła do 551 (394 w etapie podstawowym, 157 w etapie pogłębionej diagnostyki). Wzrostową tendencję wykazywała też liczba świadczeniodawców realizujących te kontrakty w latach 2009–2010. W 2009 r. liczba świadczeniodawców realizujących umowy w etapie podstawowym wynosiła 326, w 2010 r. 328, a w roku 2011 wzrosła do 369. W etapie pogłębionej diagnostyki umowy z NFZ realizowało w latach 2009 i 2010 po 137 placówek, a w 2011 r. 145.

W roku 2009 na realizację programu zaplanowano ogółem 9 232 370 zł, wykorzystując niemal 80% tej kwoty. W 2011 r. w sprawozdaniu z realizacji *Narodowego programu zwalczania chorób nowotworowych* podano łączny koszt dwóch programów skrinigowych, tj. raka piersi oraz raka szyjki macicy. Zaplanowane koszty na realizację tych programów wyniosły ogółem 22 198 201 zł, z czego wykorzystano 96,5%.

Tabela 12. Kontrakty NFZ na profilaktyczne programy zdrowotne w odniesieniu do raka piersi

Województwo	Profilaktyczne Programy Zdrowotne	Program Profilaktyki Raka Piersi					
		Etap podstawowy			Etap pogłębionej diagnostyki		
		2009	2010	2011	2009	2010	2011
Dolnośląskie	Liczba zawartych umów	28	29	32	5	8	5
	Liczba świadczeniodawców	28	26	32	5	6	5
Kujawsko-pomorskie	Liczba zawartych umów	20	19	19	2	2	2
	Liczba świadczeniodawców	20	19	19	2	2	2
Lubelskie	Liczba zawartych umów	23	23	31	10	10	12
	Liczba świadczeniodawców	23	23	31	10	10	12
Lubuskie	Liczba zawartych umów	12	12	15	6	6	6
	Liczba świadczeniodawców	12	12	15	6	6	6
Łódzkie	Liczba zawartych umów	18	20	22	4	4	5
	Liczba świadczeniodawców	18	17	19	4	4	5
Małopolskie	Liczba zawartych umów	27	27	31	11	11	11
	Liczba świadczeniodawców	27	27	31	11	11	11
Mazowieckie	Liczba zawartych umów	46	48	50	17	17	17
	Liczba świadczeniodawców	46	48	50	17	17	17
Opolskie	Liczba zawartych umów	10	11	15	5	4	4
	Liczba świadczeniodawców	10	11	14	5	4	4
Podkarpackie	Liczba zawartych umów	21	23	25	5	5	6
	Liczba świadczeniodawców	21	23	25	5	5	6
Podlaskie	Liczba zawartych umów	9	8	13	7	6	12
	Liczba świadczeniodawców	8	8	9	6	6	6
Pomorskie	Liczba zawartych umów	32	31	30	20	20	21
	Liczba świadczeniodawców	32	31	30	20	20	21
Śląskie	Liczba zawartych umów	49	50	56	26	26	29
	Liczba świadczeniodawców	49	50	56	26	26	29
Świętokrzyskie	Liczba zawartych umów	6	6	8	3	3	4
	Liczba świadczeniodawców	6	6	8	3	3	4
Warmińsko-mazurskie	Liczba zawartych umów	7	9	12	5	7	7
	Liczba świadczeniodawców	7	7	9	5	5	5
Wielkopolskie	Liczba zawartych umów	20	21	22	12	12	12
	Liczba świadczeniodawców	19	20	21	12	12	12
Zachodniopomorskie	Liczba zawartych umów	13	13	13	4	3	4
	Liczba świadczeniodawców	13	13	13	4	3	4
Polska	Liczba zawartych umów	341	350	394	142	144	157
	Liczba świadczeniodawców	326	328	369	137	137	145

Źródło: NIZP-PZH

Realizacja Populacyjnego programu profilaktyki i wczesnego wykrywania raka szyjki macicy

Rak szyjki macicy jest nowotworem, dla którego istnieją narzędzia służące do jego wczesnego wykrywania – badania cytologiczne. Aby zmienić niekorzystną sytuację epidemiologiczną w Polsce, zgodnie z wytycznymi UE i WHO, w 2005 r. Ministerstwo Zdrowia, Narodowy Fundusz Zdrowia i Polskie Towarzystwo Ginekologiczne stworzyli podstawy administracyjno-prawne i organizacyjne dla prowadzenia *Populacyjnego programu profilaktyki i wczesnego wykrywania raka szyjki macicy*.

Głównym celem Programu jest obniżenie wskaźnika umieralności i zachorowalności z powodu raka szyjki macicy, zwiększenie wskaźnika pięcioletnich przeżyć do poziomu osiąganego w państwach UE oraz wzrost zgłaszalności kobiet na badania profilaktyczne.

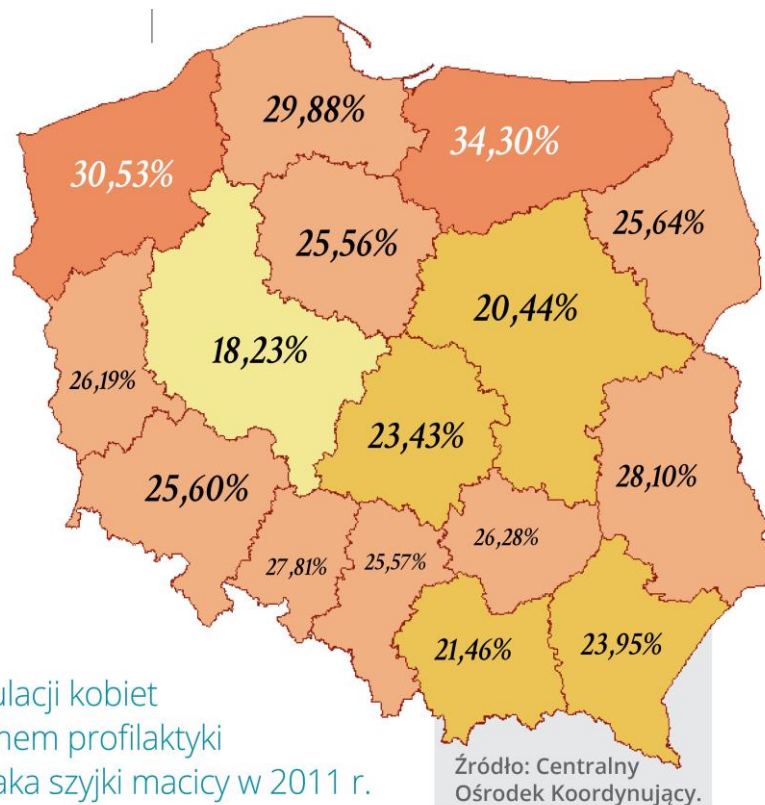
Aktualnie realizowany ogólnopolski *Populacyjny program profilaktyki i wczesnego wykrywania raka szyjki macicy* przewiduje wykonanie badania cytologicznego przez kobiety, które mieszczą się w grupie wieku 25–59 lat i nie wykonywały cytologii w ciągu ostatnich trzech lat, a w przypadku stwierdzenia niepokojących zmian skierowanie pacjentek na dalszą diagnostykę. Identyfikacja kobiet uprawnionych do wykonania badania cytologicznego opiera się na bazie danych NFZ. Z bazą NFZ bezpośrednio powiązany jest System Informatyczny Monitorowania Profilaktyki (SIMP), za pomocą którego generowane są listy adresowe, a następnie wysyłane imienne zaproszenia. Bezpłatne badania cytologiczne można wykonać w placówkach, które podpisały z NFZ umowę na realizację programu. Lista realizatorów programu dostępna jest w oddziałach wojewódzkich NFZ oraz na ich stronach internetowych. Program realizowany jest przez świadczeniodawców w całej Polsce. MZ finansuje część administracyjno-logistyczną Programu poprzez refundację kosztów osobowych i zadaniowych, stworzonej dla potrzeb Programu sieci Centralnego i Wojewódzkich Ośrodków Koordynujących, monitorujących i nadzorujących realizację zadań, a także realizację wysyłki imiennych zaproszeń do kobiet, prowadzenie akcji medialnych oraz informacyjno-edukacyjnych na rzecz popularyzacji profilaktyki wymienionego nowotworu. Natomiast profilaktyczne badania, realizowane w zakresie *Programu profilaktyki raka szyjki macicy*, finansowane są przez Narodowy Fundusz Zdrowia, który w ramach procedury konkursowej wybiera świadczeniodawców realizujących te badania i zawiera z nimi kontrakty. Porada na etapie podstawowym obejmuje przeprowadzenie wywiadu, wypełnienie ankiety, pobranie materiału do badania cytologicznego, edukację w zakresie profilaktyki nowotworu szyjki macicy, wysłanie pobranego materiału wraz z wypełnioną ankietą do pracowni diagnostycznej, wręczenie przez lekarza pacjentce wyniku badania i decyzję co do dalszego postępowania. W przypadku niewłaściwego wyniku badania, pacjentka zostanie skierowana na dalsze badania na etapie pogłębionym programem, który obejmuje: badanie kolposkopowe i ewentualne badanie histopatologiczne wycinków.

Wojewódzkie Ośrodki Koordynujące, aby zachęcić kobiety do skorzystania z badań cytologicznych, wysyłają do nich imienne zaproszenia. W 2009 r. wysłano 1 595 319 zaproszeń, w 2010 r. 3 202 927, a w 2011 r. 3 357 116.

W roku 2009 na badanie cytologiczne, w odpowiedzi na zaproszenia, zgłosiło się 118 036 kobiet, co stanowi 7,5% osób, do których wysłano zaproszenia. W 2010 roku, w tym samym trybie, zgłosiło się na badania 215 827 kobiet (tj. 6,8% tych, do których skierowano zaproszenia), a w 2011 r. było ich 227 321 (6,8%)⁵².

Porównanie danych dla poszczególnych województw ujawnia znaczące różnice w uczestniczeniu kobiet w badaniach cytologicznych. W roku 2009 największy odsetek kobiet objętych programem odnotowano w województwach warmińsko-mazurskim (33,2%), zachodniopomorskim (29,3%) i pomorskim (28,2%), a najniższy w województwach małopolskim (19,1%), mazowieckim (18,7%) i wielkopolskim (15,7%). W kolejnych latach (2010 i 2011) najwyższy wskaźnik zaobserwowano w województwie warmińsko-mazurskim (odpowiednio 33,0% oraz 33,2%), a najniższy w województwie wielkopolskim (18,5% oraz 18,2%). Należy podkreślić, że we wszystkich trzech omawianych latach najwyższy odsetek kobiet został przebadany w województwie warmińsko-mazurskim, a najniższy w wielkopolskim.

⁵² Analiza porównawcza dynamiki zjawisk w zakresie sytuacji zdrowotnej w regionach na tle deficytów podaży usług zdrowotnych, NIZP–PZH 2014

Wykres 14. Objęcie populacji kobiet w wieku 25–59 lat Programem profilaktyki i wczesnego wykrywania raka szyjki macicy w 2011 r.

Umowy podpisane przez NFZ na realizację profilaktycznych programów zdrowotnych w zakresie raka szyjki macicy

Rokrocznie wzrasta liczba kontraktów zawieranych przez NFZ ze świadczeniodawcami na realizację profilaktycznych programów zdrowotnych ukierunkowanych na wykrywanie raka szyjki macicy. W 2009 r. liczba zawartych umów wynosiła 195 (88 w etapie diagnostycznym, 107 w etapie pogłębionej diagnostyki), by w 2011 r. wzrosnąć do 207 (96 w etapie diagnostycznym, 111 w etapie pogłębionej diagnostyki). Wzrostową tendencję wykazywała także liczba świadczeniodawców realizujących te kontrakty. W 2009 r. liczba świadczeniodawców realizujących umowy w etapie diagnostycznym wynosiła 87, z kolei w 2011 r. 88. W etapie pogłębionej diagnostyki umowy z NFZ realizowało w 2009 r. 106 placówek, a w roku 2011 było ich 107.

Należy podkreślić, że zgodnie z Zarządzeniem nr 81/2013/DSOZ prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie określenia warunków zawierania i realizacji umów w rodzaju profilaktyczne programy zdrowotne w przypadku przekroczenia przez świadczeniodawcę kwoty zaplanowanej na realizację badań NFZ zwiększa pulę środków przeznaczonych na ten cel. Oznacza to, że w praktyce dostępność do badań w programie jest nielimitowana.

W roku 2009 na realizację programu profilaktyki i wczesnego wykrywania raka szyjki macicy zaplanowano ogółem 8 750 950 zł, zaś wykorzystano niemal 96% tej kwoty.

Tabela 13. Liczba kontraktów podpisanych w latach 2009–2011 przez NFZ na realizację Programu profilaktyki raka szyjki macicy

Województwo	Profilaktyczne Programy Zdrowotne	Program Profilaktyki Raka Szyjki Macicy					
		Etap diagnostyczny			Etap pogłębionej diagnostyki		
		2009	2010	2011	2009	2010	2011
Dolnośląskie	Liczba zawartych umów	10	15	12	8	7	9
	Liczba świadczeniodawców	9	10	11	7	5	9
Kujawsko-pomorskie	Liczba zawartych umów	6	6	7	3	3	3
	Liczba świadczeniodawców	6	6	7	3	3	3
Lubelskie	Liczba zawartych umów	10	10	10	6	6	7
	Liczba świadczeniodawców	10	10	10	6	6	7
Lubuskie	Liczba zawartych umów	2	2	3	4	4	4
	Liczba świadczeniodawców	2	2	3	4	4	4
Łódzkie	Liczba zawartych umów	3	3	3	5	5	5
	Liczba świadczeniodawców	3	3	3	5	5	5
Małopolskie	Liczba zawartych umów	6	6	7	4	2	3
	Liczba świadczeniodawców	6	6	7	4	2	3
Mazowieckie	Liczba zawartych umów	12	11	10	9	8	8
	Liczba świadczeniodawców	12	11	10	9	8	8
Opolskie	Liczba zawartych umów	2	2	2	4	4	4
	Liczba świadczeniodawców	2	2	2	4	4	4
Podkarpackie	Liczba zawartych umów	6	6	5	3	3	4
	Liczba świadczeniodawców	6	6	5	3	3	4
Podlaskie	Liczba zawartych umów	5	5	10	9	9	11
	Liczba świadczeniodawców	5	5	5	9	9	9
Pomorskie	Liczba zawartych umów	7	8	6	15	16	12
	Liczba świadczeniodawców	7	8	6	15	16	12
Śląskie	Liczba zawartych umów	7	7	6	17	16	20
	Liczba świadczeniodawców	7	7	6	17	16	20
Świętokrzyskie	Liczba zawartych umów	2	2	2	3	3	3
	Liczba świadczeniodawców	2	2	2	3	3	3
Warmińsko-mazurskie	Liczba zawartych umów	2	2	5	7	8	7
	Liczba świadczeniodawców	2	2	3	7	7	5
Wielkopolskie	Liczba zawartych umów	6	6	6	8	8	8
	Liczba świadczeniodawców	6	6	6	8	8	8
Zachodniopomorskie	Liczba zawartych umów	2	2	2	2	2	3
	Liczba świadczeniodawców	2	2	2	2	2	3
Polska	Liczba zawartych umów	88	93	96	107	104	111
	Liczba świadczeniodawców	87	88	88	106	101	107

Źródło: NIZP-PZH

Program badań przesiewowych dla wczesnego wykrywania raka jelita grubego

Rak jelita grubego jest drugim najczęstszym nowotworem złośliwym w Polsce. Każdego roku rozpoznaje się ponad 14 000 nowych przypadków. Program badań przesiewowych (PBP) dla wczesnego wykrywania raka jelita grubego jest realizowany od 2000 r., a jako zadanie Narodowego programu zwalczania chorób nowotworowych od 2006 r. Celem programu jest:

- **zwiększenie odsetka raków wykrywanych we wczesnych stadiach zaawansowania (A i B według skali Duke’a),**
- **zwiększenie odsetka wyleczenia (pięcioletnich przeżyć), obniżenie umieralności na raka jelita grubego**
- **obniżenie kosztów leczenia raka w skali kraju (dzięki leczeniu raków wczesnych, a nie zaawansowanych i dzięki usuwaniu stanów przedrakowych – polipów).**

PBP realizowany jest w Polsce od 2000 r. w systemie oportunistycznym. W ramach tego systemu bezpłatnemu badaniu kolonoskopowemu poddawane są osoby, które na podstawie wypełnionej i podpisanej ankiety (wypełnianej przez pacjenta przed badaniem) spełniają warunki kwalifikujące do tego programu.

Tabela 14. Liczba wykonanych badań w latach 2009–2011 w ramach Programu badań przesiewowych dla wczesnego wykrywania raka jelita grubego realizowanego w systemie oportunistycznym

Województwo	2009	2010-2011
Dolnośląskie	5909	7429
Kujawsko-pomorskie	1041	1931
Lubelskie	3386	4193
Lubuskie	1139	1931
Łódzkie	4161	6288
Małopolskie	5305	4912
Mazowieckie	4577	6119
Opolskie	400	645
Podkarpackie	1558	2588
Podlaskie	b.d.	475
Pomorskie	1876	3775
Śląskie	3808	6368
Świętokrzyskie	408	1861
Warmińsko-mazurskie	1025	2183
Wielkopolskie	1800	4420
Zachodniopomorskie	1400	2417
Razem	37793	57599

Źródło: NIZP-PZH

Tabela 15. Liczba ośrodków, które w latach 2009–2011 wykonywały badania w ramach Programu badań przesiewowych dla wczesnego wykrywania raka jelita grubego realizowanego w systemie oportunistycznym

Województwo	2009	2010-2011
Dolnośląskie	9	12
Kujawsko-pomorskie	3	3
Lubelskie	7	8
Lubuskie	3	3
Łódzkie	7	10
Małopolskie	7	7
Mazowieckie	8	8
Opolskie	2	2
Podkarpackie	5	4
Podlaskie	b.d.	1
Pomorskie	7	8
Śląskie	11	11
Świętokrzyskie	2	3
Warmińsko-mazurskie	4	4
Wielkopolskie	2	5
Zachodniopomorskie	3	3
Razem	80	92

Źródło: NIZP-PZH

W systemie oportunistycznym stosuje się następujące kryteria włączenia osób do badania:

- osoby w wieku 50–65 lat, niezależnie od wywiadu rodzinnego;
- osoby w wieku 40–65 lat, które mają krewnego pierwszego stopnia, u którego rozpoznano raka jelita grubego;
- osoby w wieku 25–65 lat z rodziny HNPCC(rodzinnego raka jelita grubego niezwiązanego z polipowatością).

Kryteriami wyłączenia z badania są:

- występowanie objawów klinicznych sugerujących istnienie raka jelita grubego;
- kolonoskopia wykonana w ostatnich 10 latach.

Od 2012 r. w ramach PBP wysyłane są imienne zaproszenia na kolonoskopię do osób w wieku 55–64 lata. W 2012 r. zaproszenia na badania wysłano do 23 141 osób w wieku 55–64 lata (z pięciu ośrodków). Zgłaszalność na badania wyniosła 17,8%. W wyniku badań polipy wykryto u 27,6% pacjentów, neoplazję u 6,5%, a raka jelita grubego u 0,51% osób. Według danych zawartych na stronach PBP dla wczesnego wykrywania raka jelita grubego w latach 2009–2011 wykonano łącznie 95 392 badania. Liczba ośrodków biorących udział w programie wynosiła 80 w 2009 r. oraz 92 w latach 2010–2011.

Zaplanowane i wydatkowane środki finansowe na realizację Programu Badań Przesiewowych dla wczesnego wykrywania raka jelita grubego

W roku 2009 na realizację programu zaplanowano ogółem 8 907 739 zł. Natomiast w latach 2010–2011 zaplanowano sumę niemal dwukrotnie wyższą: odpowiednio 15 598 958 zł i 16 347 145 zł. W analizowanych latach wykorzystano odpowiednio 95%, 94% i 99% tych kwot.

Z informacji zawartych w Sprawozdaniach z realizacji Narodowego programu zwalczania chorób nowotworowych w omawianych latach wynika, że w roku 2009 w ramach badań przesiewowych stwierdzono obecność polipów u 7586 pacjentów, w 2010 r. 13 291 pacjentów, a w 2011 r. 15 282 pacjentów. Natomiast nowotwór jelita grubego wykryto w 2009 r. u 204 pacjentów, w 2010 r. 306 pacjentów, a w 2011 r. 422 pacjentów.

Podsumowanie opisanych działań profilaktycznych

Zadania własne JST szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego, które są związane z ochroną i promocją zdrowia, opieką zdrowotną oraz realizacją programów zdrowotnych i wynikają z „ustaw kompetencyjnych” oraz z ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych⁵³, nie są spójne oraz dostatecznie jasno określone.

Wyniki monitoringu Narodowego Programu Zdrowia 2007–2015 (NPZ) za lata 2009–2011 pokazują duże zaangażowanie jednostek samorządu terytorialnego w realizację programów dotyczących przeciwdziałania negatywnym skutkom spożywania alkoholu (cel nr 2 realizowało od 86 do 100% JST w zależności od roku). Natomiast najmniej jednostek samorządu terytorialnego realizowało programy dotyczące poprawy jakości świadczeń zdrowotnych (cel nr 13: od 3 do 6% JST) oraz poprawy opieki zdrowotnej nad matką i dzieckiem (cel nr 7: od 8 do 11% JST).

Widoczne jest duże zróżnicowanie pomiędzy województwami w realizacji poszczególnych celów operacyjnych NPZ. W ostatnim z analizowanych lat, tj. w roku 2011, w grupie celów dotyczących czynników ryzyka i działań w zakresie

⁵³ Dz.U. z 2008 r., Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.

promocji zdrowia największy odsetek jednostek samorządu terytorialnego, które realizowały programy zdrowotne, odnotowano w województwach opolskim, małopolskim, łódzkim i śląskim. W grupie celów dotyczących wybranych populacji największy odsetek jednostek samorządu terytorialnego, które realizowały programy zdrowotne odnotowano w województwach śląskim, lubuskim i pomorskim. Natomiast niezbędne działania ze strony ochrony zdrowia i samorządu terytorialnego najczęściej realizowano w województwie opolskim.

Ze sprawozdań z monitoringu NPZ wynika, że jednostki samorządu terytorialnego realizując programy zdrowotne podejmowały współpracę z instytucjami publicznymi, prywatnymi i organizacjami pozarządowymi. Większość jednostek samorządu terytorialnego realizowało działania o charakterze akcyjnym, krótkofalowym, a więc mniej skuteczne niż działania długofalowe. Najwięcej osób uczestniczyło w różnego rodzaju wydarzeniach edukacyjnych, tj. pogadankach, wykładach, szkoleniach itp. Inną cechą charakterystyczną jest duże zaangażowanie samorządów lokalnych w działania na rzecz organizacji czasu wolnego swoich mieszkańców, polegające m.in. na zapewnianiu lepszego dostępu do infrastruktury sportowej lub organizacji imprez sportowych.

Dane dotyczące badań przesiewowych, pochodzące z COK, wskazują, że procent objęcia populacji kobiet w wieku 50–69 lat *Populacyjnym programem wczesnego wykrywania raka piersi* wzrósł z 36,4% w 2009 r. do 43,5% w 2011 r. W analizowanych latach największy odsetek objęcia kobiet programem odnotowano w województwie lubuskim (42,5% w 2009 r., a w 2011 r. 52,4%). Natomiast najniższy odsetek w badanym okresie występował w województwie mazowieckim i oscylował wokół 30%. Warto podkreślić, że w województwach, w których zagrożenie życia kobiet z powodu raka piersi należy do największych (pomorskie i wielkopolskie) odsetek kobiet biorących udział w badaniach przesiewowych jest wyższy od ogólnopolskiego. Jedynie w województwie śląskim, gdzie umieralność jest również wysoka, odsetek objęcia kobiet programem jest równy ogólnopolskiemu.

Dane dotyczące badań skринingowych, pochodzące z COK wskazują, że w latach 2009–2011 procent objęcia populacji kobiet *Populacyjnym programem profilaktyki i wczesnego wykrywania raka szyjki macicy* praktycznie nie zmienił się (22,6% w 2009 r. i 24,6% w 2011 r.). W analizowanych latach największy odsetek objęcia kobiet programem odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (34,3% w 2011 r.), natomiast najniższy odsetek występował w województwie wielkopolskim (18,2% w 2011 r.). Warto zwrócić uwagę, że w województwie warmińsko-mazurskim najwyższy w kraju odsetek kobiet biorących udział w programie utrzymuje się od trzech lat. Równocześnie w tym województwie w latach 2009–2010 odnotowano jeden z najwyższych współczynników umieralności z powodu raka szyjki macicy, który (współczynnik) wyraźnie się obniżył w 2011 r.

Zorganizowane programy przesiewowe w kierunku wczesnego wykrywania raka piersi i raka szyjki macicy, realizowane w Polsce od roku 2006, stanowią ważny krok na drodze zwalczania tych nowotworów w populacji. Jednakże programy te wymagają wielu zmian, które wpłyną na wyższą ich skuteczność, tj. na zmniejszenie umieralności na te nowotwory. Zmiany te związane być powinny przede wszystkim z opracowaniem standaryzowanej oceny jakości skринingów oraz zwiększeniem zgłaszalności kobiet na badania. Wymaga to pełnej wiedzy o wskaźnikach dotyczących efektywności badań przesiewowych oraz dogłębnego rozpoznania czynników odpowiedzialnych za niską zgłaszalność kobiet na zorganizowane badania profilaktyczne (mammograficzne i cytologiczne). Na umieralność z powodu raka piersi i szyjki macicy wpływa wiele czynników, w tym poziom zachorowalności, proporcja chorych na raka we wczesnym stopniu zaawansowania choroby oraz dostępność i jakość opieki medycznej.

PBP wczesnego wykrywania raka jelita grubego realizowany był w Polsce w systemie oportunistycznym od 2000 r., tzn. dotyczy pacjentów, którzy na podstawie wypełnionej i podpisanej ankiety (wypełnianej przez pacjenta przed badaniem) spełniają warunki kwalifikujące ich do programu; ponadto od 2012 r. osoby w wieku 55–64 lata są aktywnie zapraszane do badań. Istotne zagrożenie życia spowodowane tym nowotworem świadczy o potrzebie kontynuacji działań prewencyjnych w kierunku wczesnego wykrywania raka jelita grubego i zwiększenia odsetka wyleczenia (pięcioletnich przeżyć) oraz obniżenia umieralności.

3.1.3. Nierówności w zdrowiu

Zapewnienie równości w zdrowiu jest ogólnym, wielowymiarowym celem systemów opieki zdrowotnej, polegającym na minimalizowaniu różnic w poziomie zdrowia oraz w zasięgu, dostępie, korzystaniu, jakości i użyteczności opieki zdrowotnej pomiędzy grupami ludności, zróżnicowanymi pod względem dochodów, wieku, płci, narodowości, pochodzenia etnicznego, miejsca zamieszkania i innych cech. Polityka ograniczania nierówności w zdrowiu jest jedną z

bardziej eksponowanych polityk społecznych i zdrowotnych w UE. Obiektywnym miernikiem badania nierówności w zdrowiu jest analiza długości trwania życia. W Polsce występuje dosyć wyraźne zróżnicowanie międzywojewódzkie długości trwania życia, a także poziomu umieralności niemowląt. Zmniejszanie nierówności w zdrowiu jest jednym z nadrzędnych celów NPZ oraz DSRK i innych dokumentów strategicznych. Cel ten ma być osiąganym m.in. przez:

- **promocję zdrowego stylu życia w społeczeństwie;**
- **tworzenie środowiska życia, pracy i nauki sprzyjającego zdrowiu;**
- **aktywizowanie JST i organizacji pozarządowych do działań na rzecz zdrowia.**

Cel ten jest również wspierany poprzez wdrażanie Programu PL13 *Ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu* realizowanego w ramach obszaru programowego *Inicjatywy na rzecz ochrony zdrowia* ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009–2014, dla którego rolę Operatora Programu pełni minister zdrowia. **Program ten odpowiada na wyzwania związane z występującym zjawiskiem społecznych nierówności w zdrowiu, stanowi również próbę opracowania polityki i instrumentów zarządzania zdrowiem populacji, które umożliwią skuteczniejsze przeciwdziałanie problemom nierówności w zdrowiu oraz przyczynią się do poprawy dostępu do wysokiej jakości opieki zdrowotnej.**

Program składa się z projektu predefiniowanego przyczyniającego się do stworzenia strategii międzysektorowej i narzędzi ograniczania nierówności w zdrowiu oraz z projektów pilotażowych dotyczących szeroko zakrojonych działań w zakresie zdrowia publicznego w społecznościach lokalnych w wybranych powiatach.

Beneficjentem Projektu Predefiniowanego, odpowiedzialnym za jego realizację, jest Departament Ubezpieczenia Zdrowotnego MZ. Projekt wdrażany jest w partnerstwie z Norweskim Dyrektoriatem do Spraw Zdrowia, Departamentem Zdrowia Publicznego MZ, NFZ oraz konsorcjum w składzie: NIZP–PZH, Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego (CMKP) i Wydział Nauk o Zdrowiu Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego.

3.2. Organizacja systemu opieki zdrowotnej w Polsce

3.2.1. Podstawy prawne i zasady organizacji świadczeń zdrowotnych w Polsce

Zgodnie z art. 68 Konstytucji RP z 1997 r. wszyscy obywatele, niezależnie od ich sytuacji materialnej, mają prawo do równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Szczegóły funkcjonowania powszechnego systemu ubezpieczenia zdrowotnego określa *ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych*. Ubezpieczycielem w polskim powszechnym publicznym systemie ubezpieczenia zdrowotnego jest Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ).

W Polsce system obowiązkowego ubezpieczenia zdrowotnego obejmuje około 98% populacji, w tym członków rodzin osób płacących składki ubezpieczeniowe oraz takie grupy, których składki pokrywane są z budżetu państwa⁵⁴, należą do nich m.in. osoby zarejestrowane jako bezrobotni. Jest pewna grupa osób, które mimo że nie mają ubezpieczenia zdrowotnego w NFZ, są uprawnione do otrzymania bezpłatnych świadczeń zdrowotnych w momencie ich faktycznego udzielenia⁵⁵.

⁵⁴ S. Golinowska (red.), op.cit., s. 43.

⁵⁵ Do grupy tej należą osoby, które spełniają kryterium dochodowe do otrzymywania świadczeń z pomocy społecznej, mają obywatelstwo polskie i zamieszkują na terytorium RP; wszystkie nieubezpieczone dzieci, które nie ukończyły 18. roku życia i mają obywatelstwo polskie; wszystkie nieubezpieczone kobiety w okresie ciąży, porodu i pójgu, mające obywatelstwo polskie i miejsce zamieszkania na terytorium RP; osoby uzależnione od alkoholu lub narkotyków w okresie leczenia odwykowego; osoby z zaburzeniami psychicznymi w trakcie leczenia psychiatrycznego; osoby zakażone niektórymi chorobami zakaźnymi oraz więźniowie.

Składki zdrowotne są pobierane przez ZUS i KRUS, a następnie trafiają do NFZ. Podział zasobów NFZ na poszczególne oddziały wojewódzkie wynika z algorytmu określonego w rozporządzeniu ministra zdrowia⁵⁶ i zależy obecnie od liczebności, wieku i proporcji płci ubezpieczonej populacji poszczególnych województw.

Do zadań NFZ należy m.in.: określanie jakości i dostępności oraz analiza kosztów świadczeń opieki zdrowotnej w zakresie niezbędnym dla prawidłowego zawierania umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej; przeprowadzanie konkursów ofert, rokowań i zawieranie umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, a także monitorowanie ich realizacji i rozliczanie; finansowanie świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych powyższym osobom uprawnionym do otrzymywania świadczeń w ramach publicznego systemu zdrowotnego, mimo nieposiadania przez te osoby ubezpieczenia zdrowotnego; wdrażanie, realizowanie, finansowanie, monitorowanie, nadzorowanie i kontrolowanie programów zdrowotnych, w tym w ramach zadań zleconych przez ministra zdrowia.

Zasady wykonywania działalności leczniczej w Polsce reguluje *ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej*⁵⁷, mająca charakter ustrojowy dla systemu opieki zdrowotnej. Określa ona zasady wykonywania działalności leczniczej, w szczególności warunki, jakie muszą spełniać podmioty wykonujące działalność leczniczą, a także kategorie podmiotów oraz rodzaje działalności leczniczej.

Zgodnie z przepisami tego aktu prawnego świadczenia opieki zdrowotnej udzielane są przez podmioty lecznicze⁵⁸, jak również indywidualne i grupowe praktyki lekarskie lub pielęgniarskie. Publiczne podmioty lecznicze mogą być tworzone przez władze na szczeblu gminnym, powiatowym, wojewódzkim lub centralnym (ministerialnym), a także przez publiczne uczelnie medyczne albo publiczne uczelnie prowadzące działalność dydaktyczną i badawczą w dziedzinie nauk medycznych. Funkcjonują one jako podmioty lecznicze, które nie są przedsiębiorcami, np. Samodzielne Publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej (SPZOZ) lub jednostki budżetowe. Podmiotami leczniczymi są także instytuty badawcze, o których mowa w art. 3 *ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych*⁵⁹.

Skarb Państwa, reprezentowany przez ministra, centralny organ administracji rządowej albo wojewodę, lub jednostka samorządu terytorialnego mogą utworzyć i prowadzić podmiot leczniczy także w formie spółki kapitałowej.

Niepublicznymi podmiotami leczniczymi mogą być np. przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów *ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej*⁶⁰, co do zasady we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, także fundacje i stowarzyszenia, których celem statutowym jest wykonywanie zadań w zakresie ochrony zdrowia i których statut dopuszcza prowadzenie działalności leczniczej.

Od 2009 r. obowiązuje w Polsce system wykazów świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (świadczeń gwarantowanych), tzw. pozytywny koszyk świadczeń. Świadczenia gwarantowane określone są rozporządzeniami ministra zdrowia, dotyczącymi następujących zakresów:

- **podstawowej opieki zdrowotnej;**
- **ambulatoryjnej opieki specjalistycznej;**
- **leczenia szpitalnego;**

⁵⁶ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 17 listopada 2009 r. sprawie szczegółowego trybu i kryteriów podziału środków pomiędzy centralę i oddziały wojewódzkie Narodowego Funduszu Zdrowia z przeznaczeniem na finansowanie świadczeń opieki zdrowotnej dla ubezpieczonych (Dz.U. Nr 193, poz. 1495).

⁵⁷ Dz.U. z 2013 r., poz. 217, z późn. zm.

⁵⁸ Od 1 lipca 2011 r. nie ma formalnego podziału na jednostki publiczne i niepubliczne – wszystkie mieszczą się w kategorii „podmioty lecznicze”.

⁵⁹ Dz.U. z 2010 r., Nr 96, poz. 618, z późn. zm.

⁶⁰ Dz.U. z 2013 r., poz. 672, z późn. zm.

- opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień;
- rehabilitacji leczniczej;
- świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej;
- leczenia stomatologicznego;
- lecznictwa uzdrowiskowego;
- ratownictwa medycznego;
- opieki paliatywnej i hospicyjnej;
- świadczeń wyspecjalistycznych;
- programów zdrowotnych.

Podstawowa opieka zdrowotna (POZ)

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, POZ oznacza świadczenia zdrowotne profilaktyczne, diagnostyczne, lecznicze, rehabilitacyjne oraz pielęgnacyjne z zakresu medycyny ogólnej, rodzinnej, chorób wewnętrznych i pediatrii, udzielane w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Warunki udzielania świadczeń POZ, podobnie jak w przypadku innych zakresów świadczeń gwarantowanych, regulują wspomniane stosowne rozporządzenie ministra zdrowia, a także odpowiednie zarządzenie prezesa NFZ.

Ambulatoryjna opieka specjalistyczna (AOS)

Generalną zasadą w polskim publicznym systemie zdrowotnym jest dostęp do lekarza AOS na podstawie skierowania wystawionego przez lekarza ubezpieczenia zdrowotnego, tj. lekarza lub lekarza dentytę, który zawarł umowę z NFZ albo jest zatrudniony w podmiocie, który zawarł taką umowę. Lekarzem kierującym (*gatekeeper*) w polskim systemie nie musi być koniecznie lekarz POZ, może być nim także inny lekarz AOS.

Bez skierowania można uzyskać świadczenia AOS lekarzy wybranych specjalności (ginekologa i położnika, dentytę, dermatologa, wenerologa, onkologa, okulisty, psychiatry)⁶¹. Wymóg uzyskiwania skierowań nie dotyczy ponadto m.in. osób chorych na gruźlicę i zakażonych wirusem HIV. W ramach AOS możliwe jest także udzielanie świadczeń kompleksowej ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (KAOS). Obecnie NFZ kontraktuje świadczenia KAOS dla osób chorych na cukrzycę oraz dla osób zakażonych HIV, leczonych lekami antyretrowirusowymi. Zadaniem lekarza udzielającego świadczeń w ramach KAOS jest koordynowanie opieki nad pacjentem, w tym udzielania świadczeń przez innych lekarzy specjalistów.

Leczenie szpitalne

W przeciwieństwie do świadczeń AOS skierowanie do szpitala udzielającego świadczeń w ramach publicznego systemu zdrowotnego może być wystawione także przez lekarza, który sam nie działa w systemie publicznym.

W roku 2008, po raz pierwszy w Polsce, w leczeniu szpitalnym wprowadzono finansowanie świadczeń w systemie publicznym z wykorzystaniem systemu jednorodnych grup pacjentów (JGP), będącego polskim odpowiednikiem

⁶¹ Od 1 stycznia 2015 r. ambulatoryjne świadczenia specjalistyczne dermatologa i okulisty finansowane ze środków publicznych udzielane będą na podstawie skierowania lekarza ubezpieczenia zdrowotnego.

systemu DRG (*diagnosis related groups*). Ta zmiana motywowana była chęcią zracjonalizowania finansowania leczenia szpitalnego i służyła podniesieniu efektywności świadczeniodawców.

Mimo że obecnie w polskim systemie zdrowotnym nie ma przepisów dotyczących referencyjności szpitali, szpitale kliniczne czy instytuty badawcze, ze względu na zatrudniany personel, skomplikowanie i unikatowość udzielanych świadczeń czy prowadzenie działalności dydaktycznej, pełnią *de facto* rolę ośrodków referencyjnych, bardzo często lecząc pacjentów nawet spoza obszaru potocznie określanego jako ich rejon⁶².

Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień

Mimo że świadczenia lekarza psychiatry są traktowane jako świadczenia specjalistyczne (psychiatra to jeden z lekarzy specjalistów, do których nie obowiązują skierowania w leczeniu ambulatoryjnym) oraz mimo że świadczenia te są udzielane niejednokrotnie w warunkach szpitalnych, opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień traktowane są jako osobny zakres, spoza AOS i leczenia szpitalnego.

W polskim systemie zdrowotnym świadczeń z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień udziela się w warunkach stacjonarnych, dziennych i ambulatoryjnych.

Świadczenia z tego zakresu obejmują m.in. badania diagnostyczne, świadczenia i programy terapeutyczne, a także podanie leków oraz działania edukacyjno-konsultacyjne dla rodzin pacjentów.

Rehabilitacja lecznicza

Do skorzystania ze świadczeń opieki rehabilitacyjnej potrzebne jest skierowanie od lekarza ubezpieczenia zdrowotnego. Świadczeń z tego zakresu udziela się w warunkach ambulatoryjnych, domowych, ośrodka lub oddziału dziennego oraz stacjonarnych. Rehabilitacja lecznicza może być przeprowadzana nie tylko przez lekarzy, ale i przez fizjoterapeutów.

Świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze w ramach opieki długoterminowej

Świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze w ramach opieki długoterminowej udzielane są w warunkach stacjonarnej opieki długoterminowej i w warunkach domowych. Stacjonarne placówki opieki długoterminowej obejmują zakłady opiekuńczo-lecznicze (ZOL) i zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze (ZPO).

NFZ finansuje koszty świadczeń opieki zdrowotnej udzielanych w ZOL i ZPO⁶³, tj. świadczenia udzielane przez lekarza, pielęgniarkę, badania diagnostyczne, rehabilitację ogólną w podstawowym zakresie prowadzoną w celu zmniejszenia skutków upośledzenia ruchowego oraz usprawnienia ruchowego, świadczenia psychologa, terapię zajęciową, leczenie farmakologiczne, leczenie dietetyczne, zaopatrzenie w wyroby medyczne, w tym wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi stosowane przy udzielaniu świadczeń, edukację zdrowotną polegającą na przygotowaniu świadczeniobiorcy i jego rodziny lub opiekuna do samoopieki i samopielęgnacji w warunkach domowych. Co warto podkreślić, koszty żywienia i zakwaterowania w ZOL i ZPO są pokrywane przez pacjenta⁶⁴. Takie rozwiązanie jest przykładem współfinansowania w polskim publicznym systemie ubezpieczenia zdrowotnego.

Leczenie stomatologiczne

Świadczenia gwarantowane z zakresu leczenia stomatologicznego udzielane są bez skierowania lekarza ubezpieczenia w zakresach: ogólnostomatologicznym, ogólnostomatologicznym dla dzieci i młodzieży do ukończenia 18 roku życia, ogólnostomatologicznym udzielanym w znieczuleniu ogólnym, świadczeń stomatologicznych dla świadczeniobiorców

⁶² Rejonizacja została zniesiona w polskim publicznym systemie zdrowotnym wraz z wprowadzeniem ubezpieczenia zdrowotnego, czyli od 1 stycznia 1999 r.

⁶³ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej (Dz.U. poz. 1480).

⁶⁴ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 25 czerwca 2012 r. w sprawie kierowania do zakładów opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych (Dz.U. poz. 731).

z grupy wysokiego ryzyka chorób zakaźnych w tym chorych na AIDS, chirurgii stomatologicznej i periodontologii, ortodoncji dla dzieci i młodzieży, protetyki stomatologicznej, protetyki stomatologicznej dla świadczeniobiorców po chirurgicznym leczeniu nowotworów w obrębie twarzoczaszki, świadczeń stomatologicznej pomocy doraźnej, profilaktycznych świadczeń stomatologicznych dla dzieci i młodzieży do ukończenia 19 roku życia. Określony jest także wykaz materiałów stomatologicznych stosowanych przy udzielaniu świadczeń gwarantowanych. Świadczenia z tego zakresu, gwarantowane są w ograniczonym zakresie dla dorosłych i nie częściej niż to wskazano w stosownych przepisach⁶⁵.

Lecznictwo uzdrowiskowe

Lecznictwo uzdrowiskowe jest zakresem świadczeń gwarantowanych, z którym związane jest ponoszenie częściowych kosztów bezpośrednio przez pacjentów. Dotyczy to kosztów przejazdu na leczenie i z powrotem lub rehabilitacji uzdrowiskowej oraz częściowej odpłatności za wyżywienie i zakwaterowanie w sanatorium uzdrowiskowym. Ostatecznie o zasadności leczenia uzdrowiskowego decyduje lekarz balneolog NFZ, który weryfikuje skierowanie otrzymane przez danego pacjenta od lekarza ubezpieczenia zdrowotnego.

Ratownictwo medyczne

W Polsce działa system Państwowego Ratownictwa Medycznego (PRM)⁶⁶ obejmujący świadczenia udzielane w stanie nagłego zagrożenia zdrowia i życia przez zespoły ratownictwa medycznego, zarówno poza szpitalem, jak i w szpitalnym oddziale ratunkowym (SOR). Celem systemu PRM jest zapewnienie pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego. Takie założenie oznacza, że świadczenia w ramach tego systemu udzielane są bezpłatnie na rzecz wszystkich osób znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (w tym cudzoziemców), bez względu na to, czy są osobami uprawnionymi do innych świadczeń publicznego systemu zdrowotnego czy nie.

Planowanie, organizowanie i koordynowanie systemu ratownictwa medycznego należy do zadań wojewodów, natomiast ogólny nadzór nad systemem sprawuje minister zdrowia. W ramach tych zadań poszczególni wojewodowie sporządzają wojewódzkie plany działania systemu, które podlegają zatwierdzeniu przez ministra zdrowia.

Jednostkami systemu ratownictwa medycznego są SOR oraz zespoły ratownictwa medycznego, w tym lotnicze zespoły ratownictwa medycznego. Zespoły ratownictwa medycznego to jednostki systemu, podejmujące medyczne czynności ratunkowe w warunkach pozaszpitalnych. Natomiast SOR to komórka organizacyjna szpitala, w której udzielane są świadczenia opieki zdrowotnej osobom w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego.

Świadczenia udzielane przez zespoły ratownictwa medycznego (z wyłączeniem lotniczych zespołów ratownictwa medycznego) oraz koszty związane z funkcjonowaniem dyspozytorni są finansowane z budżetu państwa, z części, których dysponentami są poszczególni wojewodowie. Tymi funduszami zarządzają z kolei wojewódzkie oddziały NFZ, którym wojewodowie powierzają przeprowadzanie postępowań o zawarcie umów z podmiotami dysponującymi zespołami ratownictwa medycznego.

Z kolei działalność lotniczych zespołów ratownictwa medycznego finansowana jest z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister zdrowia, natomiast świadczenia udzielane przez SOR finansowane są oddzielnie przez NFZ, w ramach środków określonych w jego planie finansowym.

Z systemem współpracują centra urazowe oraz ujęte w poszczególnych wojewódzkich planach działania systemu jednostki organizacyjne szpitali wyspecjalizowane w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego.

⁶⁵ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia stomatologicznego (Dz.U. poz. 1462).

⁶⁶ Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2013 r. poz 757, z późn. zm.).

Opieka paliatywna i hospicyjna

Świadczenia opieki paliatywnej i hospicyjnej realizowane są w warunkach:

- **stacjonarnych, w hospicjum stacjonarnym lub oddziale medycyny paliatywnej;**
- **domowych, w hospicjum domowym dla dorosłych lub dla dzieci do ukończenia 18 roku życia;**
- **ambulatoryjnych, w poradni medycyny paliatywnej.**

Obejmują one świadczenia realizowane przez lekarzy, pielęgniarki, opiekę psychologiczną nad pacjentem i jego rodziną, rehabilitację, leczenie farmakologiczne, leczenie bólu zgodnie z wytycznymi WHO (drabina analgetyczna), badania zlecone przez lekarza zatrudnionego w hospicjum stacjonarnym lub oddziale medycyny paliatywnej, zaopatrzenie w wyroby medyczne⁶⁷.

Świadczenia wysokospecjalistyczne

Świadczenia wysokospecjalistyczne to świadczenia opieki zdrowotnej, których koszt jednostkowy jest bardzo wysoki, a ich udzielanie wymaga wysokiego poziomu zaawansowania technicznego świadczeniodawcy (nowoczesna aparatura medyczna) oraz bardzo wysokich umiejętności osób udzielających świadczeń. Świadczenia wysokospecjalistyczne kontraktowane są bezpośrednio przez ministra zdrowia, a nie przez NFZ.

Do tego rodzaju świadczeń zalicza się m.in. niektóre przeszczepy narządów, wybrane świadczenia z zakresu kardiologii, np. operacje wad wrodzonych serca⁶⁸. Świadczenia te udzielane są przez podmioty lecznicze, m.in. szpitale kliniczne uczelni medycznych lub instytuty badawcze, wynika to ze wspomnianej na wstępie specyfiki tego zakresu świadczeń.

Medycyna pracy⁶⁹

W Polsce istnieje służba medycyny pracy, której głównym zadaniem jest ochrona zdrowia pracujących, w tym prowadzenie profilaktyki chorób związanych z wykonywaniem pracy. Ze względu na swoją specyfikę koncentruje się ona na chorobach zawodowych i urazach powstałych w miejscu pracy. Jedną z głównych aktywności w ramach świadczeń medycyny pracy jest wykonywanie badań wstępnych, okresowych i kontrolnych pracowników. Służba medycyny pracy zajmuje się także m.in. prowadzeniem analiz stanu zdrowia pracowników, a zwłaszcza występowania chorób zawodowych i ich przyczyn oraz przyczyn wypadków przy pracy.

3.2.2. Wydatki na ochronę zdrowia

Polska należy do grupy państw o relatywnie niskich wydatkach całkowitych na ochronę zdrowia w stosunku do innych państw UE. W 2011 r. całkowite wydatki na ochronę zdrowia w Polsce wynosiły 6,9% PKB (średnia w UE to 9,48% PKB)

⁶⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 października 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej (Dz. U. poz. 1347).

⁶⁸ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu świadczeń wysokospecjalistycznych oraz warunków ich realizacji (Dz.U., poz. 1445).

⁶⁹ Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy (Dz.U. z 2004 r., Nr 125, poz. 1317, z późn. zm.).

Tabela 16. Udział całkowitych wydatków na ochronę zdrowia w PKB w wybranych krajach OECD w latach 2005–2011

Państwo	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Austria	10,4	10,2	10,3	10,5	11,2	11,0	10,8
Dania	9,8	9,9	10,0	10,3	11,5	bd	bd
Estonia	5,0	5,0	5,2	6,1	7,0	6,3	5,9
Finlandia	8,4	8,3	8,0	8,3	9,2	9,5	9,0
Francja	11,0	11,0	10,9	11,0	11,7	11,7	11,6
Japonia	8,2	8,2	8,2	8,6	9,5	9,6	
Kanada	9,8	10,0	10,0	10,3	11,4	11,4	11,2
Niemcy	10,8	10,6	10,5	10,7	11,8	11,5	11,3
Polska	6,2	6,2	6,3	6,9	7,2	7,0	6,9
Portugalia	10,4	10,0	10,0	10,2	10,8	10,8	10,2
Republika Czeska	6,9	6,7	6,5	6,8	8,0	7,4	7,5
Stany Zjednoczone	15,8	15,9	16,2	16,6	17,7	17,7	17,7
Węgry	8,4	8,3	7,7	7,5	7,7	8,0	7,9
Włochy	8,7	8,8	8,5	8,9	9,4	9,4	9,2

Źródło: *OECD Health Statistics* (2013 – http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/total-expenditure-on-health_20758480-table1).

Według krajowych statystyk w 2011 r. struktura wydatków bieżących ponoszonych przez poszczególnych płatników kształtowała się następująco: instytucje rządowe i samorządowe (łącznie z NFZ) – 70,9%, sektor prywatny – 29,1% (w roku 2010 odpowiednio 72,2% i 27,8%). W ramach wydatków publicznych 87,6% stanowiły wydatki ponoszone przez NFZ, natomiast w sektorze prywatnym największy strumień wydatków pochodził z gospodarstw domowych (82,2%)⁷⁰. To, że wydatki prywatne na ochronę zdrowia stanowią około 30% ogółu wydatków bieżących, jest znaczącym obciążeniem plasującym Polskę w grupie krajów UE o najwyższych obciążeniach podmiotów prywatnych wydatkami na zdrowie⁷¹. W 2012 r. wydatki ogółem na ochronę zdrowia, tj. wydatki bieżące i inwestycyjne wyniosły 107,8 mld zł i stanowiły 6,8% Produktu Krajowego Brutto (6,9 % PKB w 2011 r.). W relacji do PKB bieżące wydatki pry-

⁷⁰ Narodowy Rachunek Zdrowia za 2011 rok, GUS, Warszawa 2013.

⁷¹ *Improving the Health-Care System in Poland*, OECD Economics Department Working Papers 2012, nr 965, <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5k9b7bn5qzvd.pdf?expires=1391512547&id=id&accname=guest&checksum=C2BB4EC66E1B03432EBE616D69443229>.

watne kształtowały się w 2012 r. na podobnym poziomie jak w roku 2011 (1,9% PKB), natomiast udział bieżących wydatków publicznych na ochronę zdrowia zmniejszył się z 4,53% do 4,43%⁷².

Według danych Narodowego Rachunku Zdrowia w wydatkach ogółem na ochronę zdrowia wydatki bezpośrednie gospodarstw domowych w 2010 r. wyniosły 22 001 mln zł (1,55% PKB), w 2011 r. 23 397 mln zł (1,53 % PKB), w 2012 r. 24 517 mln zł (1,54% PKB).

Analiza strumieni wydatków na ochronę zdrowia od poszczególnych płatników do dostawców dóbr i usług medycznych wskazuje, że 95,7% nakładów przeznaczonych na szpitale stanowiły środki publiczne, zaś 4,3% stanowiły środki pochodzące ze źródeł prywatnych. W przypadku opieki ambulatoryjnej proporcje te wynosiły odpowiednio 64,1% i 35,9%, natomiast dla praktyk stomatologicznych – 14,3% i 85,7%. Analiza wielkości wydatków na zdrowie gospodarstw domowych różnych grup społeczno-ekonomicznych wskazuje, że najbardziej obciążone są gospodarstwa domowe emerytów i rencistów. Jest to naturalne zjawisko – emeryci i renciści to w większości osoby starsze, chore na przewlekłe choroby, wymagające częstych wizyt u lekarzy, wykonywania badań diagnostycznych, regularnego zakupu leków. W wydatkach na zdrowie ponoszonych przez gospodarstwa domowe dominowały wydatki na produkty farmaceutyczne, które stanowiły w ostatnich latach ponad 60% wydatków na zdrowie. W najbardziej obciążonych wydatkami na zdrowie gospodarstwach domowych emerytów i rencistów wydatki na leki osiągnęły poziom 75% wydatków na zdrowie⁷³.

3.2.3. Zasoby kadrowe

Pracownicy ochrony zdrowia to bardzo liczna i zróżnicowana grupa zawodowa, obejmująca zarówno osoby wykonujące zawody medyczne, jak i inne zawody mające zastosowanie w ochronie zdrowia. Spośród kilkudziesięciu zawodów medycznych⁷⁴ tylko kilka ma uregulowane ustawowo kwalifikacje, uprawnienia zawodowe, zasady doskonalenia zawodowego i odpowiedzialności zawodowej (lekarz, lekarz dentysta, pielęgniarka, położna, farmaceuta, diagnosta laboratoryjny oraz częściowo ratownik medyczny)⁷⁵. W systemie opieki zdrowotnej zatrudnione są także osoby w zawodach, które nie są związane bezpośrednio z wykonywaniem czynności medycznych, ale mają istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego.

Poziom wykształcenia oraz liczebność kadr medycznych ma fundamentalne znaczenie dla funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej. W interesie państwa jest zorganizowanie systemu kształcenia w sposób zapewniający wyspecjalizowane kadry medyczne w liczbie umożliwiającej szybki i skuteczny dostęp do profesjonalnie udzielanych świadczeń zdrowotnych całej populacji, bez względu na miejsce zamieszkania danej osoby oraz rodzaj schorzenia, na które cierpi.

Profil i natężenie procesu kształcenia kadr medycznych powinny być ściśle związane z zapotrzebowaniem na kadry konkretnej specjalności, wynikającym z trendów epidemiologicznych i demograficznych występujących w Polsce.

⁷² Narodowy Rachunek Zdrowia za 2012 r., GUS Warszawa 2014

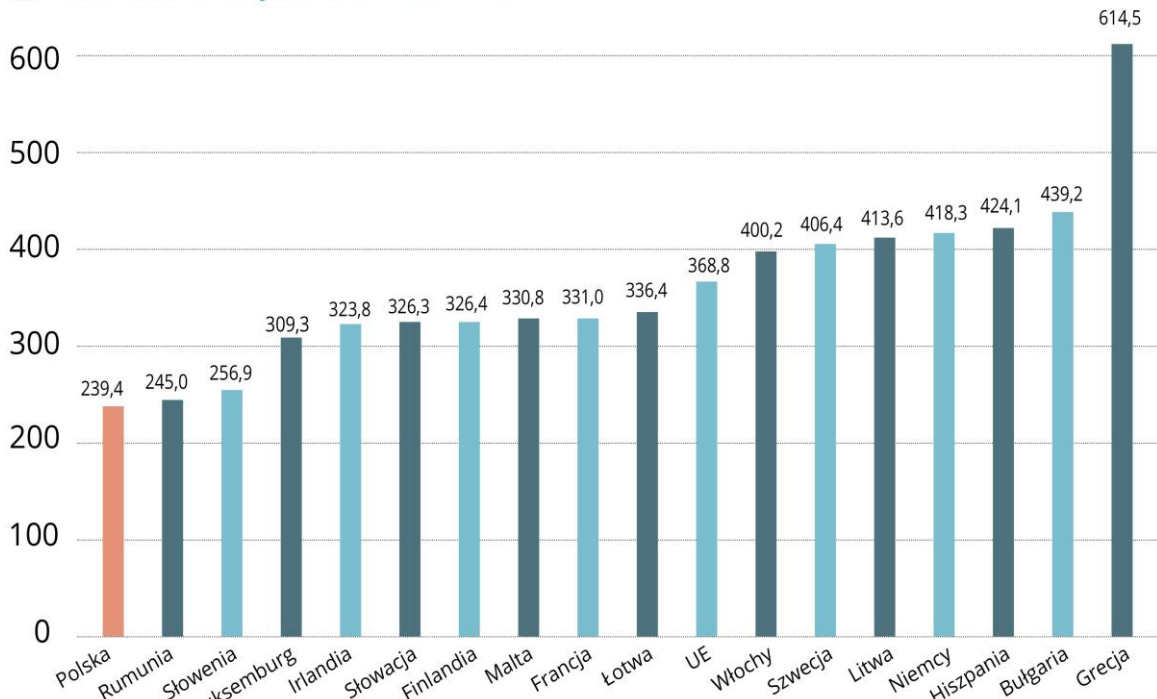
http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5513/4/5/1/z_narodowy_rachunek_zdrowia_2012.pdf

⁷³ Z. Skrzypczak, *Skala obciążeń polskiego społeczeństwa wydatkami na ochronę zdrowia*, [w:] „Zdrowie Publiczne” 2010, nr 120, s. 107–111.

⁷⁴ Lekarz, lekarz dentysta, pielęgniarka, położna, farmaceuta, diagnosta laboratoryjny, opiekun medyczny, fizjoterapeuta, dietetyk, asystentka dentystyczna, higienistka dentystyczna, instruktor terapii uzależnień, logopeda, masażysta, opiekunka dziecięca, ortoptystka, protetyk sluchu, ratownik medyczny, specjalista psychoterapii uzależnień, specjalista terapii uzależnień, technik analityki medycznej, technik dentystyczny, technik elektroradiolog, technik farmaceutyczny, technik optyki, technik ortopeda, terapeuta zajęciowy.

⁷⁵ Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2011 r. , Nr 277, poz.1634, z późn. zm.), ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. Nr 174, poz. 1039, z późn. zm.), ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz.U.z 2013 r., poz.757, z późn. zm.), ustawa z dnia 19 kwietnia 1991 r. o izbach aptekarskich (Dz. U. z 2008 r. Nr 136, poz. 865, z późn. zm.), ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o diagnostyce laboratoryjnej (Dz. U. z 2014 r. poz. 174, z późn. zm.).

Wykres 15. Liczba praktykujących lekarzy na 100 tys. ludności w krajach UE w 2011 r.

Źródło: WHO HFA DB.

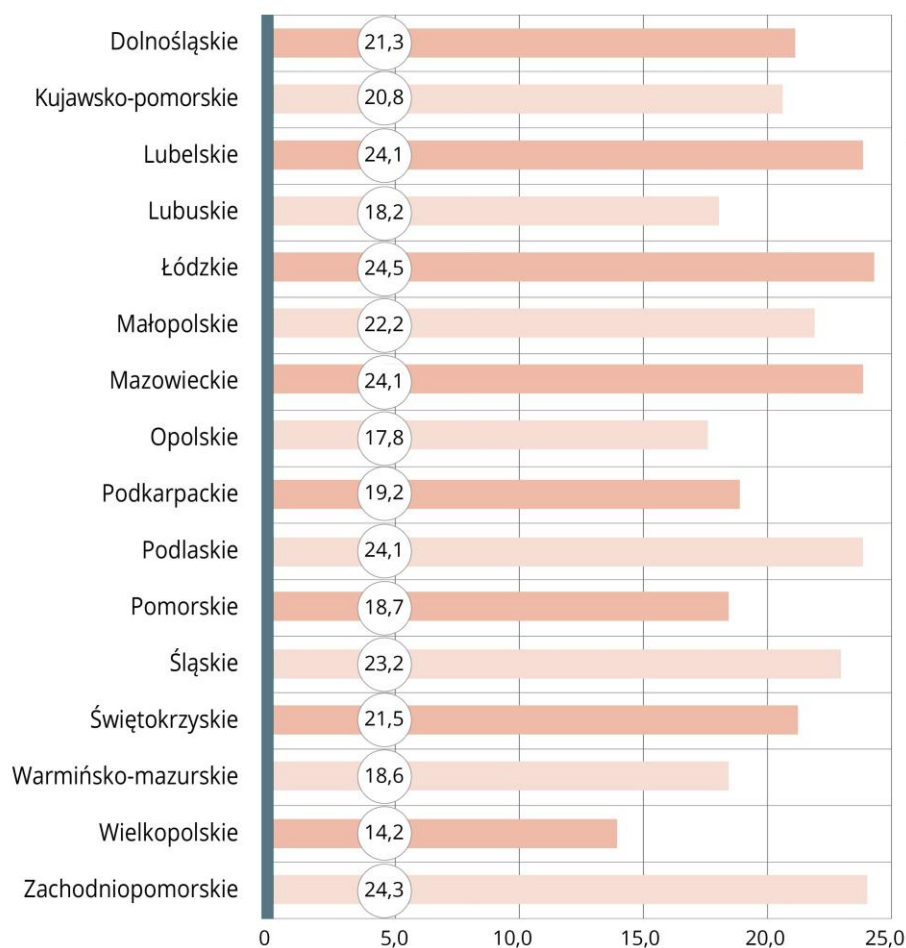
Głównym problemem obserwowanym od kilku lat w ochronie zdrowia są niedostateczne zasoby kadrowe, szczególnie wśród specjalistów. Wskaźnik liczby lekarzy na 1000 mieszkańców jest w Polsce niższy niż w większości krajów zachodnioeuropejskich. W 2009 r. wskaźnik lekarzy wyniósł 2,2 i był znacznie niższy niż średnie wskaźniki dla państw UE-15, a także UE-12, które wyniosły odpowiednio 3,5 i 2,7. W przypadku pielęgniarek wskaźnik wyniósł 5,2, podczas gdy średnie wskaźniki dla UE-15 i UE-12 wyniosły odpowiednio 6,0 (2009 r.) i 9,1 (2008 r.).

Problemy kadrowe spowodowane są również nierównomiernym rozmieszczeniem kadr medycznych pod względem geograficznym. Największa koncentracja lekarzy obserwowana jest w regionach, w których znajdują się uczelnie i wysokospecjalistyczne ośrodki medyczne.

Dostęp do wykwalifikowanej kadry medycznej ma szczególne znaczenie w obliczu zjawiska starzejącego się społeczeństwa oraz nierówności w dostępie do usług zdrowotnych, zarówno w kontekście geograficznym, jak i socjoekonomicznym. Dodatkowym czynnikiem warunkującym niedostateczną liczbę personelu medycznego jest zjawisko emigracji. W Polsce problem ten był szczególnie istotny po 2004 r., bezpośrednio po rozszerzeniu UE. Obecnie wpływ mobilności zawodowej pracowników ochrony zdrowia, choć nadal istotny, przestaje być głównym czynnikiem powodującym niedobory kadrowe w tym sektorze⁷⁶.

Braki kadrowe w obszarze ochrony zdrowia w Polsce spowodowane są także dynamicznym wzrostem średniej wieku profesjonalistów medycznych i ich przechodzeniem na emeryturę oraz niedostatecznym przyrostem liczby nowych osób. Analiza struktury wieku wśród lekarzy poszczególnych specjalności wykazała, że w 13 dziedzinach medycyny ponad 25% specjalistów ukończyło 70 rok życia, a w 10 dziedzinach około 13% specjalistów jest w wieku 61–65 lat, natomiast w 18 dziedzinach ponad 50% lekarzy przekroczyło 56 rok życia. Problem starzenia się kadr medycznych dotyczy również pielęgniarek i położnych.

⁷⁶ M. Wismar, C.B. Maier, I.A. Glinos, G. Dussault, J. Figueras, *Health Professional Mobility and Health Systems Evidence from 17 European Countries*, World Health Organization, European Observatory on Health Systems and Policies, 2011, s. 419.

Wykres 16.
Ogólna liczba lekarzy pracujących w placówkach służby zdrowia, wskaźnik na 10 tys. mieszkańców według województw, stan na 31.12.2011 (średnia dla Polski –21,4)

Źródło: NIZP-PZH.

Ministerstwo Zdrowia podjęło szereg zmian w systemie kształcenia kadr medycznych w celu zahamowania niekorzystnych trendów. *ustawa z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty*⁷⁷ umożliwiła wdrożenie nowych rozwiązań dotyczących specjalizacji, m.in. w celu skrócenia czasu niezbędnego do uzyskania w Polsce tytułu specjalisty.

⁷⁷ Dz. U. z 2011 r. Nr 113, poz. 658.

Tabela 17. Lekarze specjaliści zatrudnieni w placówkach ochrony zdrowia według województw i podstawowego miejsca zatrudnienia, stan na 31.12.2011, współczynniki na 100 tys. ludności

Region / Województwo		Ogółem			W tym specjalności		
		Specjaliści ogółem	% ogółu lekarzy	Radiologii	Chorób wewnętrz- nych	Pediatrici	Chorób płuc
Polska	2010	165,8	80,5	6,0	25,7	14,7	3,6
	2011	173,5	81,2	6,2	26,6	14,7	3,7
Dolnośląskie		172,3	80,8	6,3	28,9	14,5	3,5
Kujawsko-pomorskie		173,1	83,4	6,1	26,4	16,7	3,1
Lubelskie		194,7	80,8	7,8	21,9	12,7	4,7
Lubuskie		159,8	87,6	4,7	15,7	14,1	2,7
Łódzkie		189,6	77,3	5,8	34,7	18,2	4,0
Małopolskie		170,9	77,0	5,5	28,9	15,5	4,5
Mazowieckie		190,5	79,0	7,4	27,6	15,6	3,4
Opolskie		147,9	83,2	3,3	23,7	13,2	3,1
Podkarpackie		165,5	86,4	5,4	23,0	13,2	4,4
Podlaskie		200,7	83,2	9,6	24,2	13,7	4,2
Pomorskie		149,4	80,0	6,1	25,2	14,8	3,2
Śląskie		196,4	84,6	7,2	35,2	16,6	3,9
Świętokrzyskie		188,2	87,7	7,4	29,4	14,5	4,5
Warmińsko-mazurskie		158,8	85,2	4,5	22,2	13,6	2,7
Wielkopolskie		108,5	76,6	4,0	16,4	8,9	2,6
Zachodniopomorskie		194,2	79,9	7,0	24,6	16,0	4,4

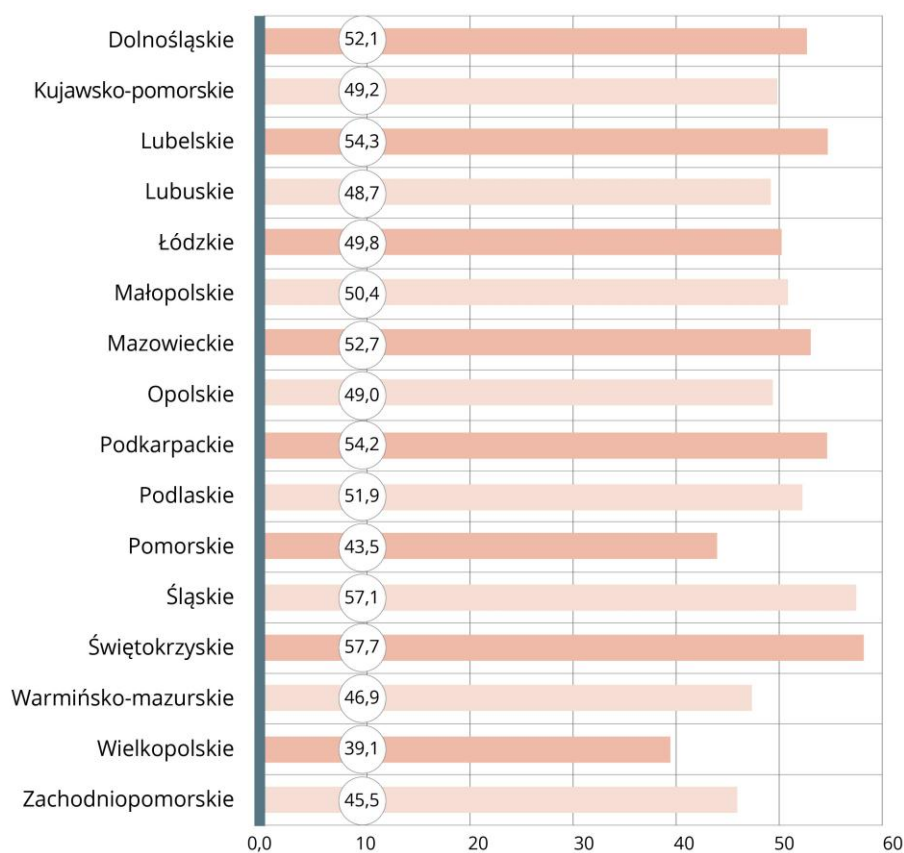
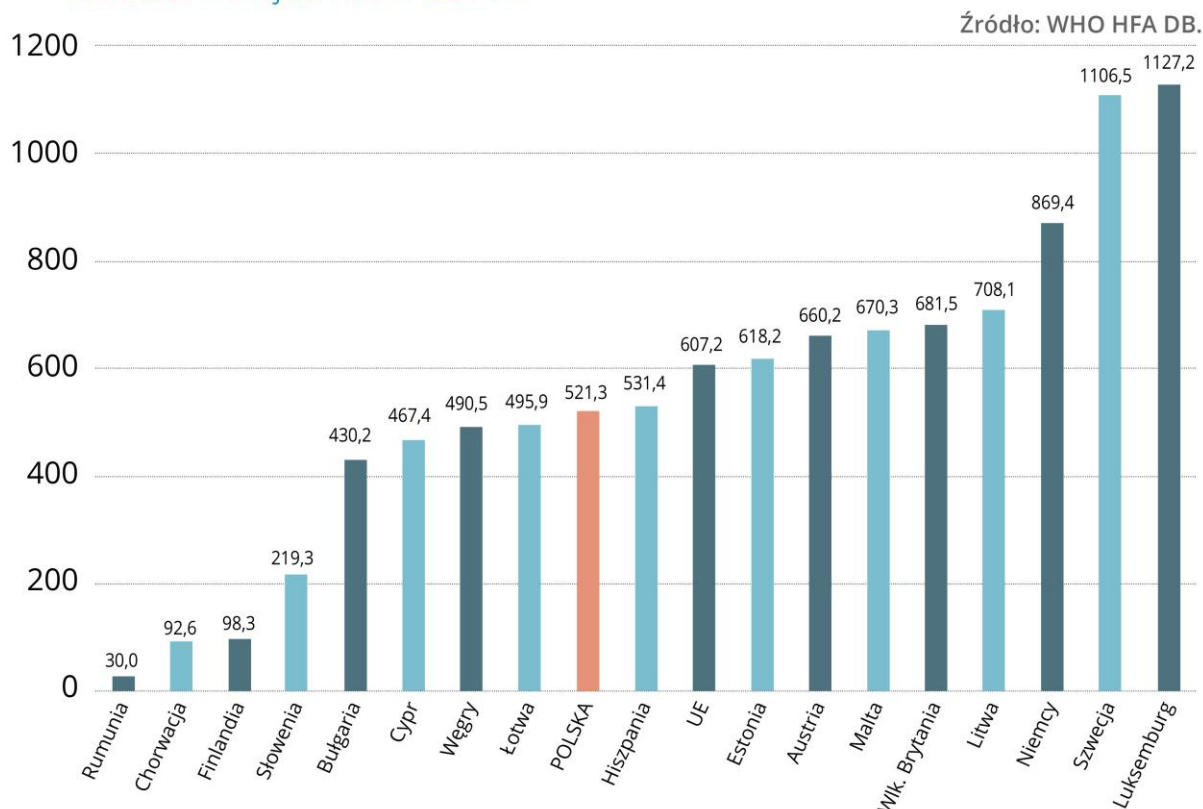
Źródło: NIZP-PZH.

Tabela 18. Lekarze specjaliści zatrudnieni w placówkach ochrony zdrowia według województw i podstawowego miejsca zatrudnienia, stan na 31.12.2011, współczynniki na 100 tys. ludności

Wyszczególnienie		Psychiatrii	Dermatologii i wenerologii	Neurologii	Chirurgii	Położnictwa i ginekologii	Otolaryngologii	Okulistyki
Polska	2010	6,0	3,1	6,4	19,4	12,1	4,5	5,9
	2011	6,7	3,3	7,0	20,5	12,2	4,7	6,2
Dolnośląskie		6,0	3,4	6,0	20,9	10,9	5,4	6,5
Kujawsko-pomorskie		6,8	3,4	6,7	20,4	11,6	5,0	6,5
Lubelskie		6,6	3,2	8,6	21,1	13,1	4,7	6,7
Lubuskie		5,5	3,7	6,2	18,9	13,6	4,5	6,9
Łódzkie		7,5	4,0	6,6	21,4	14,8	4,6	6,6
Małopolskie		7,3	2,5	5,9	18,6	10,2	3,8	4,8
Mazowieckie		9,6	3,2	8,6	22,6	12,3	4,5	7,0
Opolskie		6,0	2,5	6,1	19,8	11,2	5,0	5,5
Podkarpackie		5,3	3,5	7,9	19,9	12,5	4,3	5,4
Podlaskie		9,4	4,2	6,4	18,5	14,3	5,7	6,4
Pomorskie		6,0	3,1	5,4	16,2	10,2	3,6	5,7
Śląskie		6,3	3,8	9,3	24,3	13,3	6,1	8,3
Świętokrzyskie		7,4	3,4	7,3	21,4	12,7	4,1	6,0
Warmińsko-mazurskie		6,3	3,6	6,5	20,8	13,1	4,5	4,5
Wielkopolskie		4,0	1,5	3,9	15,7	8,8	3,2	3,0
Zachodniopomorskie		5,6	4,6	6,7	22,8	17,2	5,6	8,4

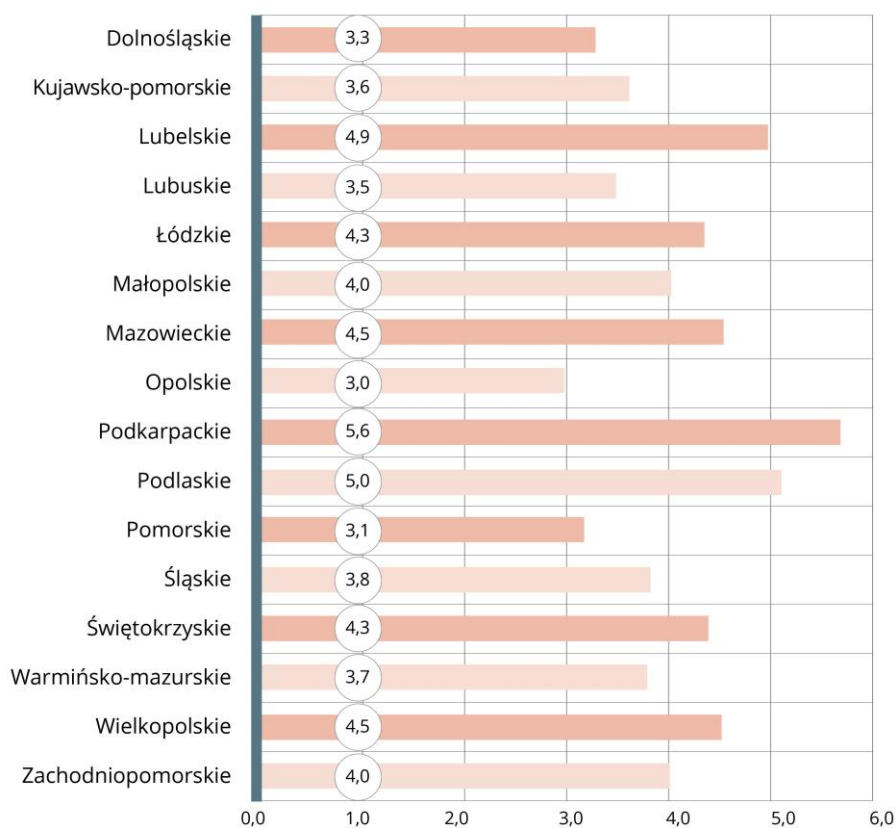
Źródło: NIZP-PZH.

Wykres 17. Liczba praktykujących pielęgniarek na 100 tys. ludności w krajach UE w 2011 r.

Wykres 18.
Personel
pracujący
w placówkach
ochrony zdrowia
– pielęgniarki,
wskaźnik na
10 tys. ludności,
stan na dzień
31.12.2011

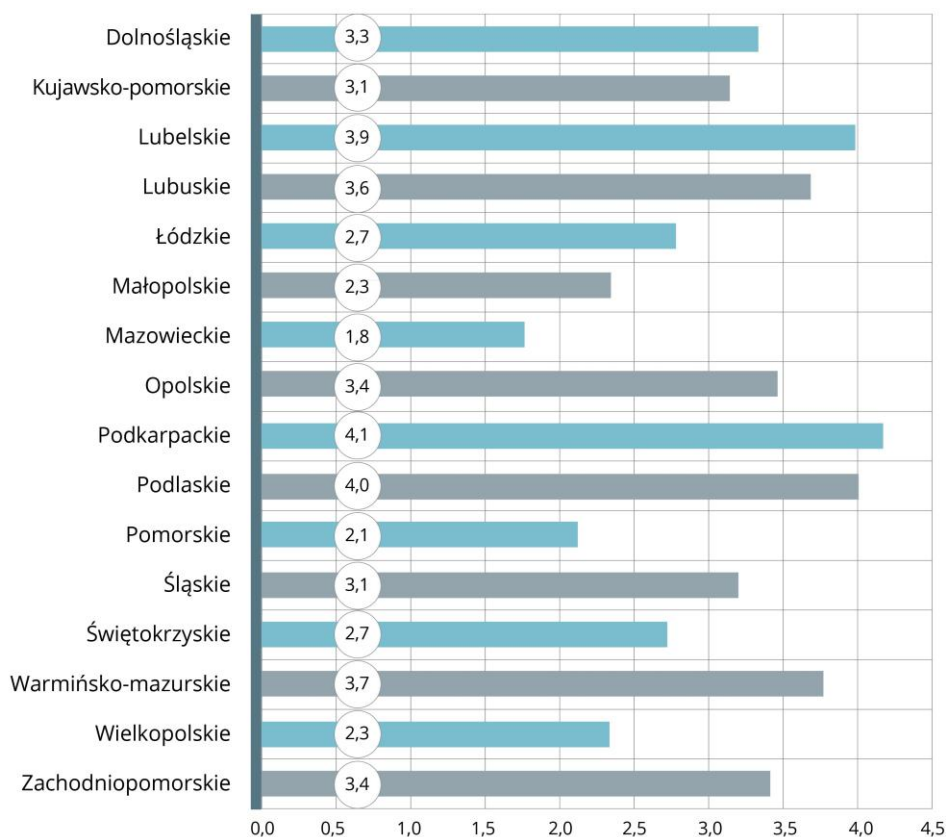
Źródło: NIZP-PZH.

Wykres 19.

Personel medyczny pracujący w placówkach służby zdrowia – położne, wskaźnik na 10 tys. ludności, stan na dzień 31.12.2011

Źródło: NIZP-PZH.

Wykres 20.

Personel medyczny pracujący w placówkach służby zdrowia – ratownicy medyczni, wskaźnik na 10 tys. ludności, stan na dzień 31.12.2011

Źródło: NIZP-PZH.

Tabela 19. Struktura wiekowa pielęgniarek i położnych

Przedział wiekowy	Liczba pielęgniarek	Liczba położnych
23 - 35 lat	17 151	2 969
36 - 60 lat	156 623	17 638
61 - 65 lat	4 234	628

Źródło: Departament Pielęgniarek i Położnych MZ na podstawie danych z NFZ z 2012 r.

System kształcenia kadr medycznych

Kształcenie kadr medycznych realizowane jest na dwóch poziomach – przeddyplomowym i podyplomowym.

Kształcenie przeddyplomowe lekarzy i lekarzy dentystów

Do prowadzenia wyższych studiów medycznych na kierunku lekarskim akredytację posiada 12 uniwersytetów, w tym dziesięć uczelni prowadzi studia lekarsko-dentystyczne. Studia stacjonarne są finansowane z budżetu państwa. Studia na kierunku lekarskim i lekarsko-dentystycznym trwają odpowiednio sześć oraz pięć lat i kończą się uzyskaniem odpowiednio dyplomu lekarza i lekarza dentysty.

Wszyscy absolwenci medycyny zobowiązani są do odbycia stażu podyplomowego w jednym z akredytowanych szpitali. Staż dla absolwentów kierunku lekarskiego i lekarsko-dentystycznego trwa odpowiednio 13 lub 12 miesięcy i kończy się lekarskim egzaminem końcowym (LEK) lub lekarsko-dentystycznym egzaminem końcowym (L-DEK). Studenci, którzy zdali LEK lub L-DEK, mogą ubiegać się o prawo do wykonywania zawodu oraz wpis do rejestru lekarzy i lekarzy dentystów. W roku 2011 zmieniono dotychczasowy system kształcenia lekarzy i lekarzy dentystów. Studenci, którzy rozpoczęli studia 1 października 2012 r. będą już kształceni według nowego systemu. Zmiana wyznaczyła kierunek reformy kształcenia przed- i podyplomowego lekarzy oraz lekarzy dentystów w Polsce i wymaga upracticznienia studiów w taki sposób, aby absolwenci uzyskali umiejętności praktyczne już w ostatnich latach studiów. Zmiana standardów kształcenia oraz wprowadzenie, zgodnie z *rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 30 lipca 2012 r. w sprawie ramowego programu zajęć praktycznych oraz sposobu ich odbywania, dokumentowania i zaliczania, praktycznego nauczania na ostatnim programowo roku studiów*⁷⁸, uwzględnia rozwój nowoczesnych metod dydaktycznych realizowanych w oparciu o centra symulacji medycznej.

Kształcenie podyplomowe lekarzy i lekarzy dentystów

Absolwenci, którzy uzyskali prawo wykonywania zawodu, mogą się ubiegać o przystąpienie do podyplomowego kształcenia specjalizacyjnego w wybranej dziedzinie. Możliwość rozpoczęcia specjalizacji zależy od dostępności wolnych miejsc szkoleniowych. Wspomniana zmiana z roku 2011, dotycząca kształcenia lekarzy i lekarzy dentystów, zastąpiła system podstawowych i szczegółowych specjalizacji systemem modułowym. Szkolenie specjalistyczne w określonej dziedzinie medycyny składa się z modułu podstawowego, obejmującego podstawową wiedzę teoretyczną i praktyczne umiejętności w danej dziedzinie specjalności medycznej i modułu specjalistycznego, różniącego się w zależności od wybranego obszaru specjalizacji. Dostępny jest także moduł ujednolicony, który łączy szkolenie podstawowe i specjalizacyjne. Opisana zmiana spowoduje istotne skrócenie czasu niezbędnego do uzyskania tytułu spe-

⁷⁸ Dz.U. z 2012 r., poz. 900.

cialisty, co jest szczególnie ważne w przypadku wąskich specjalności, typu gastroenterologia czy pulmonologia, które w poprzednio obowiązującym systemie wymagały uzyskania tytułu specjalisty w podstawowych dziedzinach medycyny, np. chorób wewnętrznych czy chirurgii ogólnej.

Po zdaniu egzaminu państwowego lekarz może odbywać specjalizację w ramach rezydentury, umowy o pracę, płatnego urlopu szkoleniowego udzielanego pracownikowi na czas trwania określonej specjalizacji, poszerzenia zajęć programowych dziennych studiów doktoranckich o program specjalizacji, umowy cywilnoprawnej o szkolenie specjalistyczne lub w formie wolontariatu.

Rezydentura jest formą szkolenia specjalizacyjnego w ramach umowy o pracę zawartej na czas realizacji programu specjalizacji z akredytowaną jednostką szkolącą. Powszechnie uznawana jest za najefektywniejszą formą kształcenia specjalizacyjnego lekarzy. Rezydentury są przyznawane i finansowane przez ministra zdrowia z uwzględnieniem w szczególności *rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie określenia priorytetowych dziedzin medycyny*⁷⁹.

Szkolenie specjalizacyjne można odbywać wyłącznie w instytucjach akredytowanych przez MZ, które spełniają określone standardy edukacyjne. Szkolenie kończy się państwowym egzaminem specjalizacyjnym i uzyskaniem dyplomu specjalisty.

Lekarze i lekarze dentyści są zobowiązani do stałego podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych.

Kształcenie przeddyplomowe pielęgniarek i położnych

Pielęgniarka uzyskuje kwalifikacje zawodowe po ukończeniu szkoły pielęgniarstwa, a położna po ukończeniu szkoły położnych. Studia pierwszego stopnia trwają co najmniej trzy lata i mogą być prowadzone wyłącznie w formie stacjonarnej

Kształcenie podyplomowe pielęgniarek i położnych

Pielęgniarka i położna mają obowiązek stałego aktualizowania swojej wiedzy i umiejętności zawodowych. Organizatorami kształcenia mogą być uczelnie, szkoły prowadzące działalność dydaktyczną i badawczą w dziedzinie nauk medycznych, podmioty lecznicze oraz inne podmioty, po uzyskaniu wpisu do właściwego rejestru podmiotów prowadzących kształcenie podyplomowe, będącego rejestrem działalności regulowanej.

Pielęgniarki i położne mogą odbywać szkolenie w następujących formach:

- **szkolenie specjalizacyjne – specjalizacja;**
- **kurs kwalifikacyjny;**
- **kurs specjalistyczny;**
- **kurs dokształcający.**

Specjalizacja ma na celu uzyskanie przez pielęgniarkę lub położną specjalistycznej wiedzy i umiejętności w określonej dziedzinie pielęgniarstwa lub dziedzinie mającej zastosowanie w ochronie zdrowia oraz tytułu specjalisty w tej dziedzinie. Pielęgniarka i położna po odbyciu specjalizacji i zdaniu egzaminu państwowego uzyskują tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa lub dziedzinie mającej zastosowanie w ochronie zdrowia. Do specjalizacji mogą przystąpić pielęgniarka lub położna, które posiadają prawo wykonywania zawodu, pracowały w zawodzie co najmniej przez dwa lata w okresie ostatnich pięciu lat, zostały dopuszczone do specjalizacji po przeprowadzeniu postępowania kwalifikacyjnego.

Kurs kwalifikacyjny ma na celu uzyskanie przez pielęgniarkę lub położną wiedzy i umiejętności do udzielania określonych świadczeń zdrowotnych, wchodzących w zakres danej dziedziny pielęgniarstwa lub dziedziny mającej zastosowanie w ochronie zdrowia. Do kształcenia w ramach kursu kwalifikacyjnego może przystąpić pielęgniarka lub położna, która posiada prawo wykonywania zawodu, posiada co najmniej 6 miesięczny staż pracy w zawodzie, została

⁷⁹ Dz. U. z 2012 r., poz. 1489.

dopuszczona do kursu kwalifikacyjnego po przeprowadzeniu postępowania kwalifikacyjnego. Kurs kwalifikacyjny kończy się egzaminem teoretycznym albo egzaminem praktycznym.

Kurs specjalistyczny ma na celu uzyskanie przez pielęgniarkę lub położną wiedzy i umiejętności do wykonywania określonych czynności zawodowych przy udzielaniu świadczeń pielęgnacyjnych, zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych lub rehabilitacyjnych. Do kursu specjalistycznego mogą przystąpić pielęgniarka lub położna, które posiadają prawo wykonywania zawodu, zostały dopuszczone do kursu specjalistycznego po przeprowadzeniu postępowania kwalifikacyjnego. Kurs specjalistyczny kończy się egzaminem.

Kształcenie przeddyplomowe fizjoterapeutów

Kształcenie fizjoterapeutów prowadzone jest na studiach pierwszego i drugiego stopnia na kierunku fizjoterapia. Kształcenie to, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym*⁸⁰, realizowane jest w oparciu o opracowane przez uczelnie wyższe, na podstawie *rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego*⁸¹, plany studiów i programy.

Kształcenie podyplomowe fizjoterapeutów

Osoby posiadające tytuł magistra na kierunku fizjoterapia lub rehabilitacja ruchowa mogą realizować specjalizację w dziedzinie fizjoterapii. Specjalizacja jest jednostopniowa, trwa cztery lata i realizowana jest zgodnie z programem opracowanym przez zespół ekspertów powołany przez ministra zdrowia na wniosek dyrektora Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego (CMKP). Zgodnie z tym programem kształcenie teoretyczne obejmuje 570 godzin, praktyczne – 875 godzin, a obowiązkowe kursy specjalizacyjne – 238 godzin. W ramach specjalizacji należy odbyć staż podstawowy, w tym 3200 godzin wykonywania czynności zawodowych zgodnych z programem specjalizacji. Celem przedmiotowego kształcenia podyplomowego jest przede wszystkim przygotowanie do prowadzenia kompleksowego usprawniania leczniczego oraz pogłębienie zarówno wiedzy, jak i umiejętności praktycznych, a realizowane jest ono w tzw. jednostkach szkolących (podmiotach spełniających określone wymogi, wpisanych na listę jednostek szkolących prowadzoną przez CMKP). Specjalizacja kończy się państwowym egzaminem, którego pozytywny wynik przesądza o wydaniu dyplomu stwierdzającego uzyskanie tytułu specjalisty w dziedzinie fizjoterapia. Osoby, które przed dniem wejścia w życie *rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 30 września 2002 r. w sprawie uzyskiwania tytułu specjalisty w dziedzinach mających zastosowanie w ochronie zdrowia*⁸², realizowały specjalizację według innego systemu i ukończyły specjalizację I stopnia w przedmiotowym zakresie, w celu uzyskania tytułu specjalisty odbywają specjalizację w oparciu o program uzupełniający, który trwa dwa lata.

Diagnozy laboratoryjni

Diagnozy laboratoryjni są grupą zawodową, działającą na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o *diagnostyce laboratoryjnej*. Mają obowiązek do pogłębiania oraz aktualizowania wiedzy i umiejętności zawodowych, w tym do uzyskiwania tytułu specjalisty w dziedzinach mających zastosowanie w ochronie zdrowia (w zakresie diagnostyki laboratoryjnej istnieje 13 dziedzin specjalizacji, w tym pięć priorytetowych). Doskonalenie zawodowe jest realizowane ze środków własnych diagnostów.

Wobec tego, że *rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 3 marca 2004 r. w sprawie wymagań, jakim powinno odpowiadać medyczne laboratorium diagnostyczne*⁸³, stanowi, że od 1 stycznia 2013 r. kierownikiem laboratorium może być wyłącznie osoba, która posiada tytuł specjalisty zgodny z profilem laboratorium, istnieje zagrożenie prawidłowej realizacji zadań laboratoriów. Zgodnie z danymi Krajowej Izby Diagnostów Laboratoryjnych w Polsce zarejestrowa-

⁸⁰ Dz.U. z 2012 r., poz. 572, z późn. zm.

⁸¹ Dz.U. z 2011 r. Nr 253, poz. 1520.

⁸² Dz.U. z 2002 r. Nr 173, poz. 1419, z późn. zm.

⁸³ Dz.U. z 2004 r. Nr 43, poz. 408, z późn. zm.

nych jest 2 716 laboratoriów (stan na luty 2014 r.), podczas gdy tytuł specjalisty posiada 2 687 diagnostów laboratoryjnych. Kwestia wsparcia kształcenia specjalizacyjnego diagnostów laboratoryjnych nabiera więc szczególnego znaczenia. Odpowiedni poziom kształcenia diagnostów laboratoryjnych nie pozostaje bez znaczenia w kontekście działań w zakresie profilaktyki zdrowotnej, w szczególności związanych z chorobami cywilizacyjnymi. Mając na uwadze, że wyniki badań laboratoryjnych stanowią podstawę postawienia właściwej diagnozy, doboru właściwej terapii i oceny efektów leczenia, bardzo istotne jest zapewnienie dostępności i wsparcia kształcenia podyplomowego, co pozwoli na dostosowanie poziomu udzielanych świadczeń w laboratoriach diagnostycznych do możliwości, jakie daje współczesna medycyna.

Farmaceuci

Zgodnie z *ustawą z dnia 6 września 2001 r.*⁸⁴ – *Prawo farmaceutyczne* farmaceuta zobowiązany jest do podnoszenia kwalifikacji zawodowych poprzez uczestnictwo w szkoleniach, celem aktualizacji posiadanego zasobu wiedzy oraz stałego dokształcania się w zakresie nowych osiągnięć nauk farmaceutycznych. Farmaceuci to grupy zawodowa licząca ponad 27 tys. osób. Usługi świadczone przez farmaceutów służą zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia. Ma to szczególne znaczenie w kontekście chorób cywilizacyjnych (m.in. chorób krążenia, układu oddechowego czy chorób nowotworowych). Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że farmacja należy do jednych z najbardziej innowacyjnych obszarów rynku medycznego, co wymaga wsparcia kształcenia ustawicznego tej grupy zawodowej. Wykaz specjalności farmaceutycznych określa *rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 maja 2003 r. w sprawie specjalizacji oraz uzyskiwania tytułu specjalisty przez farmaceutów*⁸⁵. Specjalizacje w ramach kształcenia podyplomowego prowadzą wydziały albo inne jednostki organizacyjne szkół wyższych, które realizują studia na kierunku farmacja, po uzyskaniu akredytacji ministra zdrowia⁸⁶.

Ratownicy medyczni, dyspozytorzy medyczni, piloci Lotniczego Pogotowia Ratunkowego (LPR)

Obowiązek doskonalenia zawodowego powyższych grup zawodowych wynika z przepisów *ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym*⁸⁷. Doskonalenie zawodowe ratowników medycznych i dyspozytorów medycznych jest realizowane w formie kursów doskonalących i seminariów. Stanowią one odpłatną formę doskonalenia zawodowego, co zostało uznane za istotną barierę w podnoszeniu kwalifikacji i rozwoju zawodowym. Potrzeba wsparcia doskonalenia zawodowego ratowników medycznych i dyspozytorów medycznych wynika z konieczności zapewnienia wysoko wykwalifikowanej kadry medycznej z zakresu medycyny ratunkowej, z pełnym zakresem wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych, pozwalających na podejmowanie szybkich, specjalistycznych działań leczniczych w sytuacji nagłego zagrożenia zdrowia i życia, zgodnie z obowiązującymi standardami. Jest to szczególnie ważne z uwagi na aktualną sytuację demograficzną oraz fakt, że wskutek stałego rozwoju cywilizacyjnego oraz postę-

⁸⁴ Dz. U. z 2008 r., Nr 45, poz. 271, z późn. zm.

⁸⁵ Dz. U. z 2003 r. Nr 101, poz. 941, z późn. zm.

⁸⁶ Szczególnie istotne dla poprawy funkcjonowania systemu ochrony zdrowia (w kontekście istotnych przemian demograficznych i epidemiologicznych) wydają się być następujące dziedziny: **farmacja kliniczna** – po ukończeniu przedmiotowej specjalizacji farmaceuta wykazuje się znajomością zagadnień z zakresu nauk farmaceutycznych związanych ze współczesnymi problemami opieki zdrowotnej, a w szczególności dotyczącymi postępów z zakresu farmakoterapii wybranych chorób, w tym m.in. chorób cywilizacyjnych, a także tolerancji na leki, lekozależności, działań niepożądanych i toksycznych leków, a szczególnie alergii na leki, działania rakotwórczego i działania mutagennego leków; **farmacja szpitalna** – po ukończeniu przedmiotowej specjalizacji farmaceuta wykazuje się znajomością zagadnień z zakresu nauk związanych ze współczesnymi problemami opieki zdrowotnej, a w szczególności umiejętnością sporządzania leków recepturowych i zasad wdrażania opieki farmaceutycznej i sposobów jej realizacji w aptece szpitalnej; **farmakologia** – po ukończeniu przedmiotowej specjalizacji farmaceuta wykazuje się znajomością zagadnień związanych z farmakologią kliniczną i doświadczalną, a w szczególności znajomością mechanizmów działania leków, wpływu stanu fizjologicznego organizmu na działanie leków oraz znajomością zagadnień tolerancji na leki, lekozależności, działań niepożądanych i toksycznych; **farmacja apteczna** – po ukończeniu przedmiotowej specjalizacji farmaceuta wykazuje się znajomością zagadnień w zakresie najnowszych osiągnięć nauk farmaceutycznych, pogłębia wiedzę w zakresie prowadzenia szeroko rozumianej opieki farmaceutycznej, a także pogłębia wiedzę i umiejętności w zakresie sporządzania leków recepturowych i biofarmaceutycznych aspektów podawania leków.

⁸⁷ Dz.U. z 2013 r., poz. 757, z późn. zm.

pującego uprzemysłowienia i urbanizacji, gwałtownie wzrasta liczba czynników powodujących bezpośrednie zagrożenie życia i zdrowia ludzkiego. Największą grupę stanowią zagrożenia związane z chorobami cywilizacyjnymi, przede wszystkim chorobami układu oddechowego i układu krążenia, w tym także nagłe zaburzenia rytmu serca. Dodatkowy problem stanowi fakt, że są to w dużej części przypadki niespodziewane, wymagające natychmiastowego podjęcia profesjonalnych działań, od czego zależy zdrowie i życie pacjenta.

Poprawa jakości funkcjonowania ratownictwa medycznego wymaga również wsparcia kształcenia pilotów LPR. Obecnie jednym z głównych problemów sygnalizowanych przez LPR jest brak pilotów spełniających wymagania konieczne do pracy na stanowisku dowódcy śmigłowca typu HEMS (Helicopter Emergency Medical Service). Dotychczas zapotrzebowanie w tym zakresie zaspokajali, posiadający odpowiednią liczbę godzin tzw. nalotu, byli piloci wojska, Policji i Straży Granicznej, którzy podejmowali zatrudnienie w LPR, po przejściu na emeryturę i uzyskaniu licencji cywilnej. W związku z podwyższeniem wieku emerytalnego prognozuje się, że udział tej grupy pilotów w LPR będzie się sukcesywnie zmniejszał.

3.2.4. Zasoby infrastrukturalne

Jednym z kluczowych elementów systemu, wpływających na jakość i dostępność udzielanych świadczeń opieki zdrowotnej, jest stan oraz ilość infrastruktury ochrony zdrowia.

Podstawowa opieka zdrowotna

Podstawowa opieka zdrowotna (POZ), stanowiąca pierwsze ogniwo w dotarciu pacjenta do systemu zdrowotnego, reprezentuje najliczniejszą w całym systemie grupę świadczeniodawców. W 2012 r. NFZ zawarł kontrakty na realizację świadczeń POZ z 6 119 świadczeniodawcami (w 2011 r. z 5 936), którzy udzielali tych świadczeń w 9 697 lokalizacjach. Średnia liczba świadczeniobiorców na jedno miejsce udzielania świadczeń POZ była zróżnicowana: od 2 451 pacjentów w województwie dolnośląskim do 6 526 pacjentów w województwie pomorskim.

Struktura świadczeniodawców POZ w 2012 r. przedstawiała się następująco: niepubliczne podmioty lecznicze⁸⁸ – 4 966, publiczne podmioty lecznicze – 823, indywidualne praktyki lekarskie – 290, grupowe praktyki lekarskie – 40⁸⁹.

Liczebna dominacja podmiotów niepublicznych w strukturze POZ wynika m.in. z braku potrzeby znaczących nakładów inwestycyjnych w podjęciu tej działalności, a zatem stosunkowo niskich barier wejścia na rynek. Nie oznacza to jednak braku obowiązywania standardów w zakresie infrastruktury POZ. Wymagania dotyczące sprzętu i wyposażenia świadczeniodawcy POZ określone zostały w *rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej*⁹⁰.

Należy przy tym podkreślić, że w raportach ośrodków zewnętrznych dobry standard wyposażenia, oprócz m.in. powszechnej dostępności świadczeń POZ, wolnego wyboru lekarza, pielęgniarki i położnej POZ oraz komputeryzacji struktur (dla celów administracyjnych), zaliczany jest do silnych stron POZ w Polsce⁹¹.

Z danych statystycznych wynika, że podstawowa infrastruktura systemu ochrony zdrowia w Polsce, w przeciwieństwie do świadczeń opieki zdrowotnej związanych z nowoczesnym i kapitałochłonnym sposobem ich udzielania (np. kardiologia inwazyjna, radioterapia), rozlokowana jest raczej równomiernie, choć liczba placówek w aglomeracjach miejskich jest wyższa niż w rejonach mało zurbanizowanych. Te różnice są w pewnym stopniu usprawiedliwiane tym, że z

⁸⁸ Dawne Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej.

⁸⁹ Dane Departamentu Ubezpieczenia Zdrowotnego Ministerstwa Zdrowia – na podstawie danych z oddziałów wojewódzkich NFZ (stan na 3 marca 2012 r.).

⁹⁰ Dz. U. z 2013 r., poz. 1248. Zgodnie z załącznikiem nr 1 część V do tego aktu do **wymaganego sprzętu i wyposażenia** zalicza się: aparat EKG, zestaw do udzielania pierwszej pomocy lekarskiej, pozostałe wyposażenie niezbędne do udzielania świadczeń lekarza podstawowej opieki zdrowotnej (zestaw przeciwwstrząsowy, stół do badania niemowląt, waga medyczna dla niemowląt, waga medyczna ze wzrostomierzem, tablice do badania ostrości wzroku, sprzęt i pomoce do przeprowadzenia testów przesiewowych dzieci i młodzieży, podstawowy zestaw narzędzi chirurgicznych, zestaw do wykonywania zabiegów i opatrunków, aparat do mierzenia ciśnienia tętniczego krwi z kompletem mankietów dla dzieci i dorosłych, glukometr, otoskop, lodówka, kozetka lekarska, stolik zabiegowy, szafka przeznaczona do przechowywania leków, wyrobów medycznych i środków pomocniczych, telefon). **Wymagane warunki lokalowe** to: gabinet lekarski, gabinet zabiegowy, punkt szczepień, pomieszczenie do przechowywania dokumentacji medycznej, pomieszczenia sanitarne, poczekalnia dla świadczeniobiorców.

⁹¹ Por. J. Baranowski, A. Windak, *Optymalizacja polskiego systemu finansowania podstawowej opieki zdrowotnej*, Program „Sprawne Państwo”, Ernst & Young, Warszawa 2012, s. 26.

usług zdrowotnych oferowanych przez aglomeracje i miasta korzystają także mieszkańcy sąsiadujących z nimi małych miejscowości⁹².

Powszechną dostępność do świadczeń POZ potwierdzają też badania opinii publicznej. W badaniu przeprowadzonym przez Centrum Badania Opinii Społecznej zdecydowana większość respondentów nie dostrzegła problemów z dostępnością do świadczeń lekarzy pierwszego kontaktu (73% opinii pozytywnych)⁹³.

■ **Tabela 20.** Umowy w zakresie świadczenia lekarza POZ

Oddział Wojewódzki NFZ	Umowy w zakresie świadczenia lekarza POZ – łącznie						
	liczba umów zawartych na 2012 r. = liczba podmiotów	liczba miejsc udzielania świadczeń	Średnia liczba świadczeniobiorców na 1 miejsce udzielania świadczeń	liczba lekarzy udzielających świadczeń	w tym:	liczba pacjentów objętych opieką	Średnia liczba świadczeniobiorców na 1 lekarza zgłoszonego przez świadczeniodawcę do realizacji umowy
					Posiadających kwalifikacje zgodne z warunkami umowy uprawnione do przyjmowania deklaracji wyboru		
Dolnośląski	491	1 161	2 451	3 292	2 342	2 846 141	1 215
Kujawsko-Pomorski	304	491	4 164	1 998	1 407	2 044 289	1 453
Lubelski	423	540	3 895	2 147	1 592	2 103 323	1 321
Lubuski	184	246	3 993	627	501	982 373	1 961
Łódzki	438	775	3 189	2 649	1 584	2 471 708	1 560
Małopolski	453	867	3 747	2 236	2 236	3 248 640	1 453
Mazowiecki	652	1 028	4 933	4 200	4 200	5 070 633	1 207
Opolski	188	219	4 257	891	718	932 210	1 298
Podkarpacki	336	703	2 886	1 375	1 114	2 029 063	1 821
Podlaski	233	319	3 345	1 083	646	1 067 040	1 652
Pomorski	290	332	6 526	2 209	1 730	2 166 598	1 252
Śląski	739	1 123	3 881	3 958	3 302	4 358 538	1 320
Świętokrzyski	181	378	3 132	1 054	920	1 183 990	1 287
Warmińsko-Mazurski	278	370	3 650	868	802	1 350 367	1 684
Wielkopolski	618	738	4 576	2 280	2 250	3 377 275	1 501
Zachodniopomorski	311	407	4 047	1 112	900	1 647 070	1 830
OW NFZ razem	6 119	9 697		31 979	26 244	36 879 258	

Źródło: Dane Departamentu Ubezpieczenia Zdrowotnego MZ – na podstawie danych z oddziałów wojewódzkich NFZ (stan na 23.03.2012 r.).

⁹² A. Kozierkiewicz, *Restrukturyzacja zakładów opieki zdrowotnej w Polsce*, dokument opracowany jako materiał szkoleniowy w ramach projektu *Nowoczesne zarządzanie w zakładach opieki zdrowotnej – szkolenia z zakresu rachunku kosztów i informacji zarządczej oraz narzędzi restrukturyzacji i konsolidacji ZOZ*, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 2.3. Wzmocnienie potencjału zdrowia osób pracujących oraz poprawa jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, Poddziałanie 2.3.3. Podniesienie jakości zarządzania w ochronie zdrowia.

⁹³ *Opinie o funkcjonowaniu systemu opieki zdrowotnej*, Centrum Badania Opinii Społecznej, marzec 2012 r., s. 2.

Tabela 21. Umowy w zakresie świadczenia pielęgnarki POZ

OW NFZ	Umowy w zakresie świadczenia pielęgnarki POZ – łącznie						
	liczba umów zawartych na 2013 r. = liczba podmiotów	liczba miejsc udzielania świadczeń	Średnia liczba świadczeniobiorców na 1 miejsce udzielania świadczeń	liczba pielęgnarek zgłoszonych do realizacji umów	w tym: posiadających kwalifikacje zgodne z warunkami umowy uprawniające do przyjmowania deklaracji wyboru	liczba pacjentów objętych opieką	Średnia liczba świadczeniobiorców na 1 pielęgnarkę zgłoszoną przez świadczeniodawcę do realizacji umowy
Dolnośląski	526	680	4 105	2 078	1 816	2 791 129	1 343
Kujawsko-Pomorski	317	403	5 088	1 214	1 129	2 050 450	1 689
Lubelski	433	549	3 715	1 347	1 325	2 039 264	1 514
Lubuski	209	255	3 659	511	511	932 971	1 826
Łódzki	440	588	4 170	1 521	1 346	2 451 943	1 612
Małopolski	465	618	4 739	1 593	1 593	2 928 983	1 839
Mazowiecki	654	974	5 171	2 977	2 873	5 036 765	1 692
Opolski	155	210	3 685	403	339	773 802	1 920
Podkarpacki	439	615	3 043	1 041	1 041	1 871 249	1 798
Podlaski	234	292	3 702	681	708	1 081 004	1 587
Pomorski	274	362	4 647	984	933	1 682 056	1 709
Śląski	734	941	4 423	1 903	1 903	4 161 707	2 187
Świętokrzyski	232	312	3 592	642	633	1 120 754	1 746
Warmińsko-Mazurski	257	299	4 569	624	601	1 366 264	2 190
Wielkopolski	591	637	4 717	1 413	1 413	3 004 540	2 126
Zachodniopomorski	285	328	4 503	718	718	1 476 854	2 057
OW NFZ razem	6 245	8 063		19 650	18 882	34 769 735	

Źródło: Dane Departamentu Ubezpieczenia Zdrowotnego MZ – na podstawie danych z oddziałów wojewódzkich NFZ (stan na 28.02.2013 r.).

Ambulatoryjna opieka specjalistyczna (AOS)

Świadczenia AOS realizowane są zarówno przez podmioty lecznicze, jak i praktyki lekarskie. Liczba świadczeniodawców i świadczeń AOS ma tendencję wzrostową począwszy od roku 2000. Specjalistyczne porady lekarskie stanowią 76%, a specjalistyczne konsultacje stomatologiczne pozostałe 24% wszystkich porad w AOS⁹⁴. Najwięcej specjalistycznych porad lekarskich udziela się w poradniach chirurgicznych (17%), ginekologiczno-położniczych (14%) i okulistycznych (11%)⁹⁵.

Pod koniec 2009 r. 16 200 jednostek udzielało ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, z czego 18,2% stanowiły podmioty publiczne, a 81,8% podmioty niepubliczne (liczba jednostek niepublicznych rośnie systematycznie od 2000 roku, podczas gdy liczba jednostek publicznych maleje)⁹⁶. W końcu 2011 r. w ramach AOS funkcjonowało ogółem 19 100 świadczeniodawców (o 2 543 więcej, niż w roku 2010), z czego 14,4% stanowiły podmioty publiczne, a 85,6% niepubliczne.

Rozmieszczenie geograficzne świadczeniodawców AOS, w tym praktyk lekarskich, znacząco różni się pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi oraz poszczególnymi województwami. Największa liczba mieszkańców na jednostkę organizacyjną (od 2 520 – 2 630 w obszarach miejskich i od 4 310 – 4 750 na obszarach wiejskich) przypada na województwa północno-zachodnie (kujawsko-pomorskie, pomorskie, zachodniopomorskie).

Wymogi dotyczące sprzętu i wyposażenia świadczeniodawców AOS zostały określone w *rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu ambulatoryjnej opieki specjalistycznej*⁹⁷.

Stacjonarna opieka zdrowotna⁹⁸

W Polsce stacjonarna opieka zdrowotna realizowana jest przez różne struktury organizacyjne, które określone są przez definicje zawarte w słownikach ustaw, w wyjaśnieniach do druków statystycznych statystyki publicznej lub zarządzeniach prezesa NFZ, regulujących warunki ogólne i szczegółowe zawierania kontraktów ze świadczeniodawcami w rodzaju leczenia szpitalnego⁹⁹. Wymogi dotyczące sprzętu i wyposażenia świadczeniodawców udzielających świadczeń w rodzaju leczenia szpitalnego zostały określone w *rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego*¹⁰⁰.

Zobowiązania ogółem publicznych szpitali w okresie 2009 r. – I kw. 2014 r. kształtowały się na poziomie 9,5 - 10,8 mld zł. Od roku 2009 następował stały wzrost zobowiązań ogółem (wymagalnych i niewymagalnych), by w roku 2012 osiągnąć najwyższy w analizowanym okresie poziom - 10,8 mld zł. W okresie 2013 r. – I kw. 2014 r. zobowiązania ogółem spadły do poziomu 10,1 mld zł.

Natomiast zobowiązania wymagalne w okresie 2009 r. – I kw. 2014 r. kształtowały się na poziomie 2,1 - 2,7 mld zł. Podobnie jak w przypadku zobowiązań ogółem, najwyższa ich wartość przypada na koniec 2012 r. i wynosi 2,7 mld

⁹⁴ S. Golinowska (red.), *op.cit.*, s. 149.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ *Ibidem*.

⁹⁷ Dz. U. z 2013 r., poz. 1413.

⁹⁸ Opis sporządzony głównie na podstawie Analizy porównawczą dynamiki, *op.cit.*

⁹⁹ Z tego względu, dla zapewnienia wiarygodności informacji, wykorzystano wyłącznie dane z Biuletynów Statystycznych, publikowanych przez Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia (CSIOZ) – jednostkę budżetową MZ, koordynującą zbieranie i przetwarzanie formularzy statystyki publicznej, w tym druku MZ-29 zawierającego dane o szpitalach i jednostkach stacjonarnej opieki zdrowotnej oraz prowadzącą rejestr centralny podmiotów leczniczych oznaczonych kodami resortowymi.

¹⁰⁰ Dz. U. z 2013 r., poz. 1520.

zł. W roku 2013 zobowiązania wymagalne spadły do - najniższego w analizowanym okresie - poziomu 2,1 mld zł, a na koniec I kw. 2014 r. nieznacznie wzrosły do 2,2 mln zł.

Warto zauważyć, że w analizowanym okresie na skutek likwidacji, połączeń oraz przekształceń w spółki kapitałowe zmniejszyła się liczba publicznych szpitali będących samodzielnymi publicznymi zakładami opieki zdrowotnej – z 605 na koniec 2009 r. do 472 na koniec I kw. 2014 r.

Poziom centralny:

Infrastruktura stacjonarnej opieki zdrowotnej¹⁰¹ w Polsce obejmowała w 2009 r. 806 szpitali, z tego 228 niepublicznych. W 2010 r. liczba szpitali wynosiła 846, z tego 286 miało status placówek niepublicznych. W 2011 r. liczby te wynosiły odpowiednio 878 oraz 313. Liczba łóżek ogółem wynosiła w 2009 r. 201 547, z tego 18 028 to łóżka w podmiotach niepublicznych. W 2010 r. było 199 072 łóżka, w tym 23 837 niepublicznych. W 2011 r. liczba łóżek wzrosła odpowiednio do 202 275 oraz 28 513.

Wskaźniki statystyczne liczby łóżek (na 10 tys. ludności) wynosiły w 2009 r. 48, w 2010 r. 47, w 2011 r. oraz 2012 r. 48. Liczbę leczonych ogółem i liczbę leczonych na jedno łóżko oraz dane dotyczące przeciętnego pobytu i wykorzystania łóżek przedstawiają tabele 23 i 25.

Tabela 22. Szpitale ogólne w Polsce (lata 2009–2011)
według organów założycielskich, liczba szpitali, liczba łóżek

Szpitale ogólne według rodzajów (organów założycielskich)	2009		2010		2011	
	liczba	łóżka	liczba	łóżka	liczba	łóżka
Szpitale publiczne ogólne	526	165 012	509	157 240	517	156 001
Szpitale publiczne psychiatryczne	52	18 507	51	17 995	48	17 761
Szpitale niepubliczne	228	18 028	286	23 837	313	28 513
Szpitale jednostek samorządu terytorialnego	469	138 869	450	131 467	440	126 553
Szpitale utworzone przez ministrów i organ administracji ¹⁰⁸	16	5 428	17	5 404	34	9 322
Szpitale utworzone przez publiczne uczelnie medyczne	41	20 715	42	20 396	43	20 126

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

¹⁰¹ Dane według sprawozdania MZ-29.

¹⁰² Szpitale oznaczone następującymi kodami resortowymi: 11, 12, 19, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 maja 2012 r. w sprawie systemu resortowych kodów identyfikacyjnych oraz szczegółowego sposobu ich nadawania (Dz.U. poz. 594).

Tabela 23. Liczba leczonych ogółem i liczba leczonych na jedno łóżko (lata 2009–2012)

Liczba leczonych ogółem		Na jedno łóżko
2009	8 030 952	43,9
2010	7 911 563	43,7
2011	8 054 336	43,7
2012	8 156 554	44,1

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki..., op. cit.

Tabela 24. Działalność szpitali ogólnych. Liczba leczonych ogółem, na jedno łóżko, osobodni leczenia, średni pobyt, wykorzystanie łóżka według województw w 2012 r.

Województwo	Leczeni w ciągu roku			Liczba osobodni (w tys.)	Przeciętny pobyt chorego		Wykorzystanie łóżka		
	ogółem	na 1 łóżko			wskaźnik w dniach	w kraju	Wskaźnik w dniach	wskaźnik w %	miejsce w kraju
		wskaźnik	miejsce w kraju						
POLSKA	8 156 554	44,1	x	45 045,7	5,5	x	246,0	67,4	x
Dolnośląskie	646 670	44,1	7	3 432,4	5,3	10-13	238,2	65,3	11
Kujawsko-Pomorskie	399 729	42,5	12	2 170,0	5,4	8-9	229,3	62,8	15
Lubelskie	484 836	41,7	14	2 992,4	6,1	2-3	266,0	72,9	1
Lubuskie	192 745	43,2	10-11	1 027,5	5,3	10-13	225,7	61,8	16
Łódzkie	619 179	47,9	3	3 270,5	5,2	14-15	252,2	69,1	5
Małopolskie	636 553	43,1	10	3 761,3	5,9	4	255,2	69,9	4
Mazowieckie	1 250 547	49,5	2	6 650,9	5,3	10-13	263,3	72,1	2
Opolskie	183 264	39,7	15	1 110,6	6,1	2-3	239,5	65,6	10
Podkarpackie	427 069	42,7	10-11	2 435,6	5,7	5	243,7	66,8	8
Podlaskie	247 838	43,6	8	1 369,6	5,5	6-7	244,8	67,1	7
Pomorskie	398 548	44,5	6	2 099,0	5,3	10-13	235,0	64,4	13
Śląskie	948 346	36,7	16	6 082,7	6,4	1	233,3	63,9	14
Świętokrzyskie	296 240	45,7	5	1 635,6	5,5	6-7	248,7	68,1	6
Warmińsko-Mazurskie	292 012	46,0	4	1 526,5	5,2	14-15	256,8	70,3	3
Wielkopolskie	794 554	50,3	1	3 824,2	4,8	16	243,4	66,7	9
Zachodniopomorskie	338 424	41,8	13	1 907,9	5,4	8-9	236,7	64,8	12

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Tabela 25. Wskaźniki statystyczne przeciętnego pobytu i wykorzystania łóżek (lata 2009–2012)

Przeciętny pobyt chorego (dni)		Przeciętne wykorzystanie łóżek (%)
2009	5,8	69,7
2010	5,7	68,1
2011	5,6	67,0
2012	5,5	67,4

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki..., op. cit.

Analizując przedstawione powyżej dane należy stwierdzić, że w badanym okresie wzrasta ogólna liczba szpitali, zwłaszcza niepublicznych. Spadkowi liczby łóżek w szpitalach publicznych towarzyszyły ich wzrost w szpitalach niepublicznych, następuje również spadek liczby szpitali JST i stały spadek liczby łóżek w szpitalach psychiatrycznych.

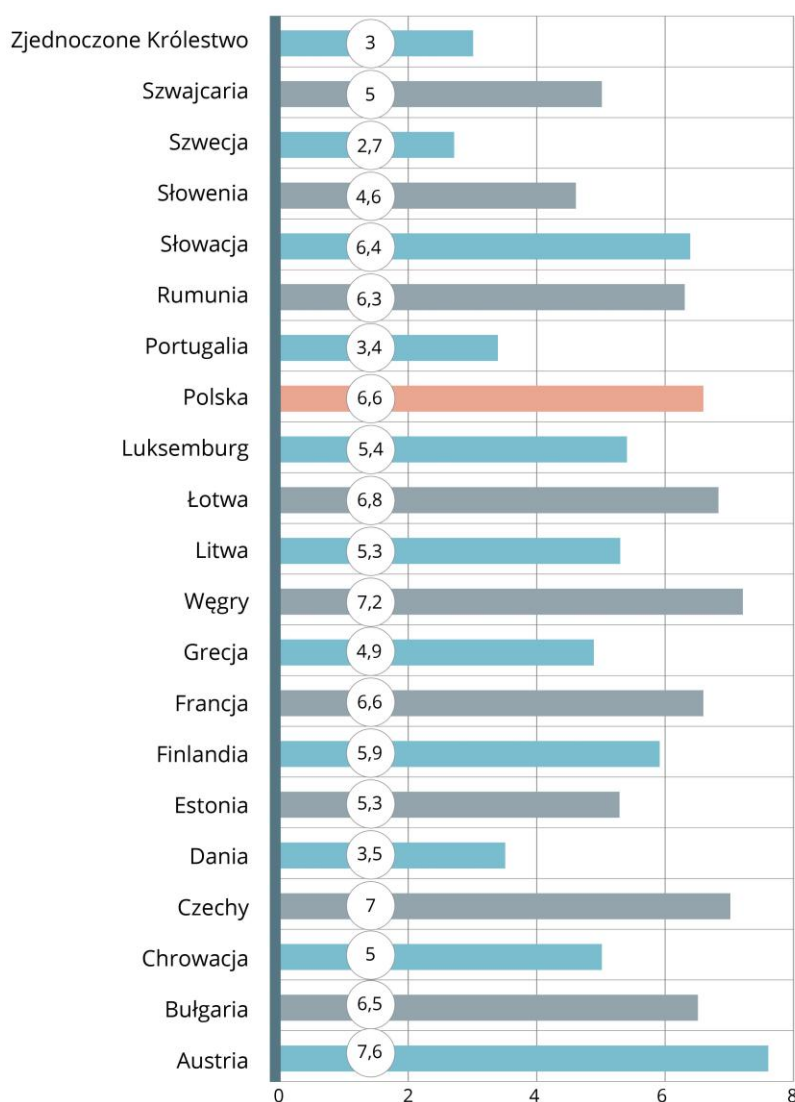

Tabela 26.
Liczba łóżek szpitalnych na 1000 mieszkańców

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit. (WHO Health Data Base (2013 – data wydruku, dane pochodzą z 2010 r.).

Ponadto wzrasta ogólna liczba leczonych, osiągając wartość 8 156 tys. hospitalizacji – czyli około 21,6% polskiej populacji. Wzrostowi liczby leczonych towarzyszy także nieznaczny wzrost wskaźnika leczonych na jedno łóżko i spadek wskaźników długości przeciętnego pobytu oraz procentowego wykorzystania łóżek szpitalnych.

Przedstawione dane dla Polski – 6,6 łóżka na 1000 mieszkańców w 2010 r. – różnią się od danych CSIOZ – 47 na 10 tys. mieszkańców w 2010 r. W wyjaśnieniach WHO podano, że dane dotyczą publicznych i prywatnych łóżek opieki stacjonarnej, szpitali ogólnych i specjalistycznych oraz centrów rehabilitacji, w przypadku wielu krajów zostały uwzględnione „ostre” i „przewlekłe” łóżka¹⁰³.

Analizując dane statystyczne i wskaźniki za rok 2012 dotyczące szpitali ogólnych według oddziałów, należy stwierdzić, że największą liczbę łóżek stwierdzono w oddziałach chorób wewnętrznych – 25 933, chirurgii ogólnej – 21 178, ginekologii i położnictwa – 18 214 oraz rehabilitacji – 16 327, natomiast najmniej (poza oddziałami określonymi jako „inne” niż wymienione w tabeli np. hematologii dziecięcej, nowotworów głowy i szyi itp.) w oddziałach toksykologicznych – 229, transplantologii – 467, chirurgii szczękowej – 534 oraz geriatrycznych – 672.

Analogicznie najwyższe wskaźniki liczby łóżek w oddziałach na 10 tys. ludności zanotowano w oddziałach chorób wewnętrznych – 6,7, chirurgii ogólnej – 5,5, ginekologii i położnictwa – 4,7 oraz rehabilitacji – 4,2, najmniejsze w oddziałach toksykologicznych, transplantologii i chirurgii szczękowej – po 0,1 w każdym z powyższych oraz geriatrycznych – 0,2.

Najwyższe wskaźniki wykorzystania łóżek w procentach zanotowano w oddziałach psychiatrycznych – 93,5%, hematologicznych – 88,8%, odwykowych – 86,7% oraz rehabilitacji – 85,4%.

Co do leczonych w trybie stacjonarnym według oddziałów najwięcej pacjentów leczono w oddziałach chorób wewnętrznych – 1 131 661, ginekologiczno-położniczych – 1 099 438, chirurgii ogólnej – 1 040 466, kardiologii – 559 401 oraz pediatricznych – 445 800 i chirurgii urazowo-ortopedycznej – 450 333, natomiast najmniej w oddziałach (poza „innymi”) toksykologii – 10 849, dla przewlekłych chorych – 14 874 i geriatrycznych – 16 701. Analogicznie najwyższe wskaźniki liczby leczonych na 10 tys. ludności odnotowano w oddziałach chorób wewnętrznych – 293,7, ginekologiczno-położniczych – 285,3, chirurgii ogólnej – 270,0 oraz kardiologii – 145,2, natomiast najniższe w oddziałach toksykologii – 2,8, dla przewlekłych chorych – 3,9 i odwykowych – 4,5.

Pod względem wskaźnika liczby leczonych na jedno łóżko najwięcej pacjentów leczono w oddziałach ratunkowych – 188,5, urologicznych – 71,2, okulistycznych – 70,0 oraz onkologicznych – 66,2 i kardiologicznych – 65,7, odpowiednio najmniej leczono w oddziałach psychiatrycznych – 13,4, rehabilitacyjnych – 13,4, odwykowych – 16,3 oraz dla przewlekłych chorych – 16,6.

Najwięcej osobodni wykonano w oddziałach rehabilitacyjnych – 4937,8 tys., chirurgii ogólnej – 4 739 900 oraz ginekologii i położnictwa – 3 925 600, najmniej w oddziałach toksykologii – 38 700, ratunkowych – 65 900 oraz chirurgii szczękowej – 96 600. Przeciętny pobyt chorego w dniach najdłużej trwał w oddziałach psychiatrycznych – 28,0, rehabilitacji – 23,3, odwykowych – 19,4 i oddziałach dla przewlekłych chorych – 17,7, najkrótsze pobyty odnotowano w oddziałach ratunkowych – 0,6 dnia, okulistyki – 2,3, urologii – 3,1 i chirurgii dzieci – 3,1.

¹⁰³ Gromadzone w polskim systemie statystyki publicznej dane dotyczące opieki stacjonarnej nie zawsze są możliwe do porównania ze statystykami międzynarodowymi WHO, Banku Światowego czy OECD; mogą w tym zakresie występować dość znaczne różnice dotyczące m.in.: liczby szpitali opieki krótkoterminowej, szpitali „ostrodziurkowych”, liczby łóżek „ostrych” i „przewlekłych”, podziału na publiczne i niepubliczne (z których część może spełniać kryteria szpitala prywatnego, a część funkcjonować jako spółka prawa handlowego ze 100% udziałem publicznego podmiotu tworzącego) itp. Z tego powodu prezentowane zestawienia tabelaryczne zachowały układy danych CSIOZ oraz stosowane dotychczas zasady ich gromadzenia i funkcjonalne podziały. Polskie dane statystyczne są również nie w pełni kompatybilne z danymi większości państw UE. W wielu z nich liczba szpitali dookreślona jest nazwami rodzajowym, np. „szpital ogólny” (*general hospital*), w założeniach strukturalnych zwykle zawierający cztery podstawowe specjalności medyczne: internę, chirurgię, pediatrię i ginekologię z położnictwem oraz intensywną terapię, co nie jest zgodne z polską statystyczną definicją szpitala ogólnego, do której zaliczamy wszystkie szpitale od powiatowego, miejskiego, wojewódzkiego, klinicznego do instytutowego, z wyjątkiem szpitala psychiatrycznego. Podobnie w zakresie liczby łóżek szpitalnych statystyki większości krajów unijnych wyróżniają *acute beds*, czyli „ostre łóżka”, w dodatku w *short term hospitals*, czyli szpitalach krótkiego pobytu, podczas gdy w naszych zestawieniach dane odnoszą się będą do szpitali ogólnych, w tym niepublicznych i liczby łóżek ogółem. Podobna sytuacja jest w przypadku stacjonarnej opieki długoterminowej; w polskim systemie występują zakłady opieki długoterminowej, takie jak np. hospicja stacjonarne, ZOL, ZPO itp., a w innych państwach unijnych jednostki typu *long term care*, czyli opieki długoterminowej, czy *etablissements medico-socio*, czyli zakłady medyczno-socjalne, *nursing home* zwyczajowo nazywane „szpitalami pielęgniarstwowymi” itp., w których liczba łóżek i zakres świadczeń są dość trudne do porównania. Dla potrzeb analizy zdecydowano więc jedynie na dokonanie porównań liczby łóżek opieki stacjonarnej w rozumieniu „szpitalnych”.

Tabela 27.
Liczba łóżek,
wskaźnik
na 10 tys.
ludności,
wskaźnik
wykorzystania
łóżek, według
oddziałów
w 2012 r.

Oddziały	Łóżka		Wskaźnik wykorzystania łóżek	
	liczba łóżek bezwzględna	wskaźnik na 10 tys. ludności	w dniach	w %
OGÓŁEM w tym	184 962	48,0	246,0	67,4
Wewnętrzny	25 933	6,7	274,9	75,3
Kardiologiczny	8 532	2,2	269,5	73,8
Reumatologiczny	2 384	0,6	237,3	65,0
Gastrologiczny	1 553	0,4	250,4	68,6
Onkologiczny	5 030	1,3	266,3	73,0
Nefrologiczny	1 961	0,5	270,0	74,0
Hematologiczny	1 283	0,3	324,2	88,8
Chirurgiczny ogólny	21 178	5,5	225,5	61,8
Chirurgiczny dziecięcy	2 111	0,5	200,3	54,9
Chirurgii Urazowo-ortopedycznej	10 794	2,8	227,4	62,3
Neurochirurgiczny	1 977	0,5	273,6	74,9
Kardiochirurgiczny	1 146	0,3	253,0	69,3
Urologiczny	3 573	0,9	223,9	61,4
Gruźlicy i chorób płuc	8 219	2,1	259,2	71,0
Dermatologiczny	1 812	0,5	217,2	59,5
Okulistyczny	3 253	0,8	161,1	44,1
Otolaryngologiczny	4 221	1,1	196,4	53,8
Neurologiczny	7 751	2,0	277,9	76,1
Psychiatryczny	5 083	1,3	341,2	93,5
Odwykowy	1 264	0,3	316,6	86,7
Chorób zakaźnych	1 776	0,5	224,9	61,6
Obserwacyjno-zakaźny	1 680	0,4	204,5	56,0
Ginekologiczno-położniczy	18 214	4,7	216,6	59,3
Pediatryczny	10 275	2,7	190,5	52,2
Rehabilitacyjny	16 327	4,2	311,8	85,4
Przewlekłe chorych	940	0,2	292,6	80,2
Geriatryczny	672	0,2	232,2	63,6
Intensywnej terapii	3 263	0,8	240,6	65,9
Chirurgii szczękowo-twarzowej	534	0,1	180,5	49,4
Endokrynologiczny	1 329	0,3	254,1	69,6
Transplantologiczny	467	0,1	269,3	73,8
Toksykologiczny	229	0,1	169,6	46,5
Ratunkowy	616	0,2	111,8	30,6
Neonatologiczny	9 328	2,4	188,5	51,6
Inny	254	0,1	177,3	48,6

Źródło: Analiza
porównawcza
dynamiki, op. cit.

Poziom regionalny (wojewódzki)

Najwięcej szpitali znajduje się w województwach śląskim – 132 i mazowieckim – 113, z liczbą łóżek odpowiednio 25 869 i 25 246, najmniej w województwach lubuskim – 24 i opolskim – 26, z liczbą łóżek odpowiednio 4 466 i 4 613. Wskaźnik średniej liczby łóżek w Polsce w 2012 r. wynosił 48 na 10 000 ludności, najwyższe wskaźniki odnotowano w województwie śląskim – 56, lubelskim – 53,7 i łódzkim – 51,2, a najmniejsze – 39,1 w województwie pomorskim, 43,6 – w lubuskim i 43,7 – w warmińsko-mazurskim.

Najwięcej pacjentów leczono w województwach mazowieckim – 1 250 547, śląskim – 948 346 i małopolskim – 794 554, najmniej w województwach opolskim – 183 264, lubuskim – 192 745 i podlaskim – 247 838. Wskaźniki liczby leczonych na jedno łóżko były największe w województwach wielkopolskim – 50,3, mazowieckim – 49,5 i łódzkim – 47,9, a najmniejsze stwierdzono w województwach śląskim – 36,7, opolskim – 39,7 i lubuskim – 41,7.

Przeciętny pobyt chorego liczony w dniach trwał najdłużej w województwach śląskim – 6,4 oraz w lubelskim i opolskim – 6,1, a najkrótszy w województwach wielkopolskim – 4,8 oraz warmińsko-mazurskim i łódzkim – 5,2 dnia.

Natomiast pod względem wykorzystania łóżka w procentach najlepsze wyniki uzyskano w województwach lubelskim – 72,9, mazowieckim – 72,1 i warmińsko-mazurskim – 70,3, a najmniejsze w województwach lubuskim – 61,8, kujawsko-pomorskim – 62,8 i śląskim – 63,9.

Analizując powyższe wskaźniki,¹⁰⁴ należy stwierdzić, że największe liczby leczonych w 2012 r. zanotowano w województwach łódzkim – 2450,3, mazowieckim – 2359,8 i świętokrzyskim – 2324,0 na 10 tys. mieszkańców, natomiast najmniejsze w województwach pomorskim – 1741,1, opolskim – 1811,6 i lubuskim – 1883,2 na 10 tys. mieszkańców.

Porównując wskaźnik liczby łóżek i liczby leczonych na 10 tys. mieszkańców, można stwierdzić, że występuje tu korelacja – większej liczbie łóżek odpowiada większa liczba leczonych w układzie wskaźników wojewódzkich.

Dla potrzeb niniejszej analizy, po przedstawieniu ogólnych danych i informacji statystycznych opieki stacjonarnej, zdecydowano o dodatkowym opisanie leczenia szpitalnego w trybie dziennym, stacjonarnej opieki długoterminowej i działalności szpitali ponadregionalnych:

Leczenie szpitalne w trybie dziennym

NFZ kontraktuje hospitalizacje jednodniowe zarówno w zakresie diagnostyki, jak i zabiegowych specjalności medycznych, głównie w zakresie: chirurgii ogólnej (cholecystectomie laparoskopowe, herniotomie, operacje żyłaków, drobne zabiegi chirurgiczne), chirurgii urazowej (artroskopie, stabilizacje kostne), okulistyki (zaćma), laryngologii (operacje migdałków) itp. Hospitalizacje jednodniowe wykonują podmioty publiczne i niepubliczne. W statystyce publicznej obserwujemy zmienną działalność w ostatnim okresie, wyrażoną znacznym spadkiem liczby leczonych.

Analizując dane dotyczące liczby miejsc (łóżek) i leczonych w szpitalach ogólnych w trybie dziennym w układzie województw, należy stwierdzić, że największą liczbę miejsc wykazały w 2012 r. województwa śląskie – 496, mazowieckie – 270 i podlaskie – 202, a najmniejszą (poza województwem świętokrzyskim, które nie wykazało takich miejsc w ogóle) województwa lubuskie – 8, łódzkie – 25 i podkarpackie – 30. W odniesieniu do liczby leczonych w trybie dziennym najwięcej pacjentów odnotowano w województwach dolnośląskim – 219 545, mazowieckim – 150 672 i wielkopolskim – 110 225, najmniej (poza świętokrzyskim) w województwach lubuskim – 374, łódzkim – 3163 i opolskim – 6939.

¹⁰⁴ Ze względu na zróżnicowanie występujące w zakresie danych statystycznych i wskaźników zdecydowano, że dla szerszego porównania danych demograficznych, epidemiologicznych, programów zdrowotnych oraz dotyczących wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego w układzie wojewódzkim zostaną także przedstawione wskaźniki dotyczące infrastruktury szpitalnej i liczby leczonych, dla potrzeb niniejszej analizy opracowano więc wskaźnik liczby leczonych na 10 000 mieszkańców, który prezentowany jest w tabeli.

Tabela 28. Liczba leczonych bezwzględna, wskaźniki na 10 tys. ludności, na jedno łóżko, liczba osobodni leczenia, przeciętny pobyt, według oddziałów.

Oddziały	Leczeni w trybie stacjonarnym w ciągu roku				
	liczba leczonych bezwzględna	wskaźnik na 10 tys. ludności	wskaźnik na jedno łóżko	osobodni leczenia (w tys.)	przeciętny pobyt chorego w dniach
OGÓŁEM w tym	8156554	2116,8	44,5	45045,7	5,5
Wewnętrzny	1131661	293,7	43,9	7091,3	6,3
Kardiologiczny	559 401	145,2	65,7	2295,5	4,1
Reumatologiczny	69 805	18,1	29,2	566,4	8,1
Gastrologiczny	90 564	23,5	58,4	388,7	4,3
Onkologiczny	327 574	85,0	66,2	1318,0	4,0
Nefrologiczny	92 269	23,9	47,7	522,3	5,7
Hematologiczny	67 994	17,6	53,8	409,8	6,0
Chirurgiczny ogólny	1040466	270,0	49,5	4739,9	4,6
Chirurgiczny dziecięcy	135 856	35,3	63,9	425,9	3,1
Chirurgii Urazowo-ortopedycznej	450 533	116,9	41,7	2454,4	5,4
Neurochirurgiczny	73 436	19,1	37,4	537,8	7,3
Kardiochirurgiczny	37 822	9,8	33,1	288,7	7,6
Urologiczny	254 822	66,1	71,2	801,9	3,1
Gruźlicy i chorób płuc	237 342	61,6	29,1	2115,7	8,9
Dermatologiczny	56 478	14,7	31,1	394,9	7,0
Okulistyczny	230 161	59,7	70,0	529,3	2,3
Otolaryngologiczny	261 676	67,9	62,9	816,7	3,1
Neurologiczny	301 938	78,4	39,4	2129,7	7,1
Psychiatryczny	60 907	15,8	12,2	1702,4	28,0
Odwykowy	17 305	4,5	16,3	336,3	19,4
Chorób zakaźnych	69 420	18,0	39,4	395,9	5,7
Obserwacyjno-zakaźny	63 354	16,4	37,6	344,6	5,4
Ginekologiczno-położniczy	1099438	285,3	60,7	3925,6	3,6
Pediatryczny	445 800	115,7	43,6	1946,0	4,4
Rehabilitacyjny	211 886	55,0	13,4	4937,8	23,3
Przewlekłe chorych	14 874	3,9	16,6	262,7	17,7
Geriatryczny	16 701	4,3	25,6	151,4	9,1
Intensywnej terapii	91 890	23,8	28,5	774,5	8,4
Chirurgii szczękowo-twarzowej	20 474	5,3	38,3	96,6	4,7
Endokrynologiczny	83 229	21,6	62,5	338,4	4,1
Transplantologiczny	20 368	5,3	43,5	126,0	6,2
Toksykologiczny	10 896	2,8	47,8	38,7	3,5
Ratunkowy	111 020	28,8	188,5	65,9	0,6
Neonatologiczny	378 090	98,1	41,1	1732,7	4,6
Inny	21 104	5,5	85,4	43,8	2,1

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Tabela 29. Szpitale ogólne, liczba i łóżka według województw w 2012 r.

Polska / Województwo	Szpitale ogółem	Łóżka		
		ogółem	na 10 tys. ludności	
			wskaźnik	miejsce w kraju
POLSKA 2012	891	184962	48,0	x
Dolnośląskie	79	14670	50,3	5
Kujawsko- pomorskie	41	9403	44,9	12
Lubelskie	49	11638	53,7	2
Lubuskie	24	4466	43,6	15
Łódzkie	65	12931	51,2	3
Małopolskie	74	14761	44,0	13
Mazowieckie	113	25246	47,6	6
Opolskie	26	4613	45,7	10
Podkarpackie	38	10000	46,9	9
Podlaskie	32	5684	47,4	7
Pomorskie	50	8962	39,1	16
Śląskie	132	25869	56,0	1
Świętokrzyskie	24	6481	50,9	4
Warmińsko- mazurskie	42	6344	43,7	14
Wielkopolskie	65	15800	45,6	11
Zachodniopomorskie	37	8094	47,0	8

bez MSW i Ministerstwa Sprawiedliwości.

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Tabela 30. Wskaźnik liczby leczonych
(na 10 tys. mieszkańców)
według województw, w 2012 r.

Polska / Województwo	Liczba leczonych na 10 tys. mieszkańców
POLSKA 2012	2 116,3
Dolnośląskie	2 218,1
Kujawsko- pomorskie	1 905,6
Lubelskie	2 237,3
Lubuskie	1 883,2
Łódzkie	2 450,3
Małopolskie	1 898,1
Mazowieckie	2 359,8
Opolskie	1 811,6
Podkarpackie	2 005,1
Podlaskie	2 066,5
Pomorskie	1 741,1
Śląskie	2 053,0
Świętokrzyskie	2 324,0
Warmińsko- mazurskie	2 011,5
Wielkopolskie	2 295,4
Zachodniopomorskie	1 965,3

Źródło: *Analiza porównawcza dynamiki, op.cit.*

Analizując dane dotyczące pacjentów leczonych w trybie dziennym w poszczególnych oddziałach w 2012 roku, należy stwierdzić, że największe liczby leczonych odnotowano w oddziałach ratunkowych – 462 874, onkologicznych – 129 238, chirurgii ogólnej – 49 193 oraz hematologii – 30 093, natomiast w oddziałach odwykowych i toksykologii nie hospitalizowano w ogóle pacjentów w tym trybie, a najmniej pacjentów leczono w oddziałach geriatrycznym – 15, dla przewlekłe chorych – 26 oraz kardiochirurgii – 57.

Tabela 31. Liczba leczonych w szpitalach publicznych i niepublicznych w trybie dziennym (lata 2009–2012)

Rok	Liczba leczonych ogółem	Liczba leczonych w szpitalach publicznych	Liczba leczonych w szpitalach niepublicznych	
			Liczba	%
2009	1 342 191	1 221 142	120 771	9,0
2010	1 562 606	1 423 269	139 337	8,9
2011	735 265	609 969	125 296	17,0
2012	827 184	brak danych	brak danych	brak danych

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Tabela 32. Liczba miejsc i leczenia w trybie dziennym według województw w 2012 r.

Polska / Województwo	Liczba miejsc	Miejsce w kraju	Leczeni w trybie dziennym liczby bezwzględne	Miejsce w kraju
POLSKA 2012	1 872	x	827 184	x
Dolnośląskie	147	5	219 545	1
Kujawsko-pomorskie	36	12	76 370	5
Lubelskie	78	9	12 092	11
Lubuskie	8	15	374	15
Łódzkie	25	14	3 163	14
Małopolskie	62	10	42 009	7
Mazowieckie	270	2	150 672	2
Opolskie	39	11	6 939	13
Podkarpackie	30	13	17 618	9
Podlaskie	202	3	10 262	12
Pomorskie	173	4	45 425	6
Śląskie	496	1	93 133	4
Świętokrzyskie	0	16	0	16
Warmińsko-mazurskie	90	7	17 570	10
Wielkopolskie	133	6	110 225	3
Zachodniopomorskie	83	8	21 787	8

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Tabela 33. Liczba leczonych w trybie dziennym w oddziałach stacjonarnych według oddziałów w 2012 r.

Oddziały	Leczeni w trybie dziennym w oddziałach stacjonarnych, liczby bezwzględne
OGÓŁEM, w tym	827 184
Wewnętrzny	14 015
Kardiologiczny	5 889
Reumatologiczny	2 686
Gastrologiczny	4 996
Onkologiczny	129 238
Nefrologiczny	1 936
Hematologiczny	30 093
Chirurgiczny ogólny	49 193
Chirurgiczny dziecięcy	3 597
Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej	3 912
Neurochirurgiczny	575
Kardiochirurgiczny	57
Urologiczny	21 320
Gruźlicy i Chorób Płuc	321
Dermatologiczny	980
Okulistyczny	27 439
Otolaryngologiczny	3 914

Oddziały	Leczeni w trybie dziennym w oddziałach stacjonarnych, liczby bezwzględne
Neurologiczny	3 983
Psychiatryczny	205
Odwykowy	0
Chorób zakaźnych	566
Obserwacyjno-Zakaźny	937
Ginekologiczno-Położniczy	32 240
Pediatryczny	12 984
Rehabilitacyjny	3 605
Przewlekłe Chorych	26
Geriatryczny	15
Intensywnej Terapii	171
Chirurgii Szczękowo-Twarzowej	1 387
Endokrynologiczny	6 218
Transplantologiczny	392
Toksykologiczny	0
Ratunkowy	462 874
Neonatologiczny	154
Inny	1 266

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Stacjonarna opieka zdrowotna długoterminowa

Pomimo niepokojących trendów demograficznych i epidemiologicznych wskazujących na rosnące liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (w grupach 65 lat i więcej oraz 70 lat i 80 lat), nie można zaobserwować wystarczająco proporcjonalnych zmian organizacyjnych i strukturalnych szpitali, dostosowujących jednostki do tych prognoz. Jednakże w opiece długoterminowej w analizowanym okresie (lata 2009-2012) wzrastała zarówno liczba miejsc stacjonarnych i dziennych, jak i liczba pacjentów.

Wymogi dotyczące sprzętu i wyposażenia świadczeniodawców udzielających świadczeń opieki długoterminowej zostały określone w *rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej*¹⁰⁵.

W analizowanym okresie (lata 2009-2012) wzrastały liczby miejsc stacjonarnych opieki długoterminowej z 19 709 do 29 248, a także miejsc dziennych ze 105 do 252, największy wzrost odnotowano w ZOL: z 14 122 miejsc do 16 069, następnie w ZPO: z 4 656 miejsc do 6 360 oraz w hospicjach stacjonarnych: z 931 miejsc do 1 389.

Równolegle ze wzrostem liczby miejsc stwierdzono również wzrost liczby pacjentów długoterminowej opieki stacjonarnej: z 58 494 do 76 420, z największymi liczbami pacjentów w ZOL od 33 043 pacjentów do 36 419, w ZPO od 11 310 pacjentów do 14 490, a także w ZOL psychiatrycznych od 5105 pacjentów do 6 540. Podobnie wzrosła liczba leczonych w hospicjach stacjonarnych z 14 141 pacjentów do 18 466.

Analogicznie w analizowanym okresie wzrastały liczby leczonych w jednostkach opieki domowej z 4 274 pacjentów do 5 391, w tym największe liczby odnotowano w zakładach opieki domowej z 2 375 pacjentów do 5 391, a także w hospicjach stacjonarnych z 1 737 pacjentów do 3 121. Wzrastały również liczby pacjentów opieki dziennej organizowanej w jednostkach opieki długoterminowej ze 120 do 518, w tym głównie w ZOL ze 190 pacjentów do 461.

Tendencje wzrostu obserwowane w przedstawionych zestawieniach tabelarycznych z pewnością pozwalają na odnotowanie prób dostosowania bazy opieki stacjonarnej do zmian demograficznych, choć wydaje się, że dynamika nie jest zadowalająca.

Tabela 34. Miejsca i leczeni w opiece długoterminowej (lata 2009–2012)

Rok	Miejsca stacjonarne	Miejsca dzienne	Liczba leczonych ogółem
2009	19 709	105	62 888
2010	21 357	114	67 447
2011	23 037	118	70 461
2012	29 248	252	82 329

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

¹⁰⁵ Dz. U. z 2013 r., poz. 1480.

Tabela 35. Działalność w zakładach długoterminowej stacjonarnej opieki zdrowotnej w 2009 r.

Rodzaj placówki	Miejsca stacjonarne	Miejsca dzienne	Liczba pacjentów opieki stacjonarnej	Liczba pacjentów opieki domowej	Liczba pacjentów opieki dziennej
POLSKA	19709	105	58494	4274	120
Hospicjum Stacjonarne	931	41	14141	1737	33
Zakład/Oddział Opiekuńczo-Leczniczy	14122	0	33043	10	0
Zakład/Oddział Opiekuńczo-Leczniczy Psychiatryczny	3776	0	5105	0	0
Zakład/Oddział Pielęgnacyjno-Opiekuńczy	4656	0	11310	152	0
Zakład/Oddział Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Psychiatryczny	321	0	481	0	87
Zakład/Oddział Dzienny Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Psychiatryczny i Dzienny Opiekuńczo-Leczniczy Psychiatryczny		64		205	
Zespół Opieki Domowej				2375	

Bez MON, MSW i Ministerstwa Sprawiedliwości

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit

Tabela 36. Działalność w zakładach długoterminowej stacjonarnej opieki zdrowotnej w 2010 r.

Rodzaj placówki	Miejsca stacjonarne	Miejsca dzienne	Liczba pacjentów opieki stacjonarnej	Liczba pacjentów opieki domowej	Liczba pacjentów opieki dziennej
POLSKA	21357	114	62720	4353	374
Hospicjum Stacjonarne	1 172	57	15474	1 969	184
Zakład/Oddział Opiekuńczo-Lecznicy	14817	57	34108	199	190
Zakład/Oddział Opiekuńczo-Lecznicy Psychiatryczny	4 323	0	5 494	0	0
Zakład/Oddział Pielęgnacyjno-Opiekuńczy	5 368	0	13138	16	0
Zakład/Oddział Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Psychiatryczny	320	0	475	0	0
Zakład/Oddział Dzienny Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Psychiatryczny i Dzienny Opiekuńczo-Lecznicy Psychiatryczny		64			95
Zespół Opieki Domowej				2 169	

Bez MON, MSW i Ministerstwa Sprawiedliwości

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit

Tabela 37. Działalność w zakładach długoterminowej stacjonarnej opieki zdrowotnej w 2011 r.

Rodzaj placówki	Miejsca stacjonarne	Miejsca dzienne	Liczba pacjentów opieki stacjonarnej	Liczba pacjentów opieki domowej	Liczba pacjentów opieki dziennej
POLSKA	23067	118	64844	5052	565
Hospicjum Stacjonarne	1263	41	17100	2059	425
Zakład/Oddział Opiekuńczo-Lecznicy	16436	8	35519	128	35
Zakład/Oddział Opiekuńczo-Lecznicy Psychiatryczny	4452		6004		
Zakład/Oddział Pielęgnacyjno-Opiekuńczy	5368		12225	195	
Zakład/Oddział Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Psychiatryczny	331		491		
Zakład/Oddział Dzienny Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Psychiatryczny i Dzienny Opiekuńczo-Lecznicy Psychiatryczny		69			105
Zespół Opieki Domowej				2670	

Bez MON, MSW i Ministerstwa Sprawiedliwości

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit

Tabela 38. Działalność w zakładach długoterminowej stacjonarnej opieki zdrowotnej w 2012 r.

Rodzaj placówki	Miejsca stacjonarne	Miejsca dzienne	Liczba pacjentów opieki stacjonarnej	Liczba pacjentów opieki domowej	Liczba pacjentów opieki dziennej
POLSKA	29248	252	76420	5391	518
Hospicjum Stacjonarne	1389	30	18466	3121	26
Zakład/Oddział Opiekuńczo-Lecznicy	16069	202	36419	205	461
Zakład/Oddział Opiekuńczo-Lecznicy Psychiatryczny	5074	20	6540		31
Zakład/Oddział Pielęgnacyjno-Opiekuńczy	6360		14490	59	
Zakład/Oddział Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Psychiatryczny	356		505		
Zakład/Oddział Dzienny Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Psychiatryczny i Dzienny Opiekuńczo-Lecznicy Psychiatryczny					
Zespół Opieki Domowej				2152	

Bez MON, MSW i Ministerstwa Sprawiedliwości

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit

Działalność szpitali ponadregionalnych

Ze względu na charakter wysokospecjalistycznych świadczeń zdrowotnych, o których mowa w art. 5 pkt 39 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, tj. wymóg wysokiego poziomu zaawansowania technicznego świadczeniodawcy oraz zaawansowanych umiejętności osób udzielających świadczeń, ten rodzaj działalności leczniczej skupia się przede wszystkim w szpitalach klinicznych i instytutach badawczych. Ponadto, zgodnie z art. 89 ust. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, podmiot leczniczy utworzony lub prowadzony przez uczelnię medyczną wykonuje działalność leczniczą polegającą nie tylko na udzielaniu wysokospecjalistycznych świadczeń zdrowotnych, ale również wykonywaniu zadań dydaktycznych i badawczych oraz kształceniu przeddyplomowym i podyplomowym w zawodach medycznych, w powiązaniu z udzielaniem powyższych świadczeń i promocją zdrowia, w tym wdrażaniem nowych technologii medycznych oraz metod leczenia. Powyższe aspekty działalności tych jednostek świadczą o ich specyfice i uzasadniają ich wyodrębnienie z grupy wszystkich podmiotów leczniczych:

- szpitale, dla których organem tworzącym jest minister właściwy do spraw zdrowia;
- szpitale, dla których organem tworzącym jest inny minister albo centralny organ administracji rządowej;
- szpitale, dla których organem tworzącym jest publiczna uczelnia medyczna albo publiczna uczelnia prowadząca działalność dydaktyczną i badawczą w dziedzinie nauk medycznych albo CMKP.

Ponadto w 2011 r. funkcjonowało 28 szpitali utworzonych przez ministra właściwego ds. wewnętrznych.

■ **Tabela 39.** Szpitale ponadregionalne w latach 2009–2011

Szpitale ponadregionalne według rodzajów (organów założycielskich)	2009		2010		2011	
	liczba	łóżka	liczba	łóżka	liczba	łóżka
Szpitale utworzone przez ministrów i organ administracji ¹¹²	16	5 428	17	5 404	34	9 322
Szpitale utworzone przez publiczne uczelnie medyczne	41	20 715	42	20 396	43	20 126

Źródło: opracowanie własne MZ na podstawie danych CSIOZ.

W analizowanym okresie w latach 2009–2011, w szpitalach ponadregionalnych nieznacznie wzrosła liczba łóżek (z 25 170 do 25 540) oraz liczba leczonych stacjonarnie (z 1 314 077 do 1 358 302). Podobnie wzrosła liczba miejsc hospitalizacji w trybie dziennym (z 814 do 1 110), a także liczba leczonych (z 241 141 do 285 082).

¹⁰⁶ Szpitale oznaczone następującymi kodami resortowymi: 11, 12, 19 zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 maja 2012 r. w sprawie systemu resortowych kodów identyfikacyjnych oraz szczegółowego sposobu ich nadawania (Dz.U. poz. 594).

Tabela 40. Liczba leczonych i liczba łóżek w trybie stacjonarnym w latach 2009–2011

Rok	Leczeni w trybie stacjonarnym	Liczba łóżek
2009	1 314 077	25 170
2010	1 347 028	25 787
2011	1 358 302	25 540

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Tabela 41. Liczba miejsc i liczba leczonych w trybie dziennym

Rok	Liczba miejsc	Liczba leczonych w trybie dziennym
2009	814	241 141
2010	1 313	297 178
2011	1 110	285 082

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Tabela 42. Leczeni w trybie stacjonarnym: liczba łóżek, liczba leczonych i liczba osobodni według województw w 2009 r.

Województwo	Liczba łóżek	Liczba leczonych stacjonarnie	Liczba osobodni leczenia
Dolnośląskie	1913	109735	491769
Kujawsko-pomorskie	1563	64213	390771
Lubelskie	2019	100401	622530
Łódzkie	2423	127290	633712
Małopolskie	2437	121259	628624
Mazowieckie	5779	330897	1577690
Podlaskie	1051	48960	236307
Pomorskie	1255	58591	333164
Śląskie	3364	141877	866069
Wielkopolskie	2117	139113	550831
Zachodniopomorskie	1249	71741	326077

Tabela 43. Leczeni w trybie stacjonarnym: liczba łóżek, liczba leczonych i liczba osobodni według województw w 2010 r.

Województwo	Liczba łóżek	Liczba leczonych stacjonarnie	Liczba osobodni leczenia
Dolnośląskie	2017	117591	502934
Kujawsko-pomorskie	1602	62325	380655
Lubelskie	2056	102636	620659
Łódzkie	2547	133186	646421
Małopolskie	2452	128833	647550
Mazowieckie	6006	328966	1576465
Podlaskie	1082	50510	243991
Pomorskie	1179	60280	330051
Śląskie	3343	138234	814784
Wielkopolskie	2183	151738	577132
Zachodniopomorskie	1320	72729	333769

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Tabela 44. Leczeni w trybie stacjonarnym: liczba łóżek, liczba leczonych, liczba osobodni według województw w 2011 r.

Województwo	Liczba łóżek	Liczba leczonych stacjonarnie	Liczba osobodni leczenia
Dolnośląskie	1937	110101	490466
Kujawsko-pomorskie	1508	61351	361491
Lubelskie	2049	104315	582321
Łódzkie	2486	136367	621684
Małopolskie	2432	127354	635647
Mazowieckie	5925	346059	1560377
Podlaskie	1080	52172	249988
Pomorskie	1168	58476	317973
Śląskie	3342	129221	802828
Warmińsko-mazurskie	150	4656	30286
Wielkopolskie	2153	155978	561510
Zachodniopomorskie	1310	72252	333473

W odniesieniu do działalności szpitali ponadregionalnych w latach 2009–2011 największe, choć zmienne, liczby łóżek w stacjonarnej opiece zdrowotnej odnotowano w województwach mazowieckim od 5 779 do 5 925, śląskim od 3 364 do 3 342, małopolskim od 2 437 do 2 432 oraz łódzkim od 2 423 do 2 486, najmniejsze w podlaskim od 1 051 do 1 080, pomorskim od 1 255 do 1 168 oraz w zachodniopomorskim od 1 249 do 1 310.

Analogicznie największe, choć także zmienne, liczby leczonych pacjentów w jednostkach, zaobserwowano w województwach mazowieckim od 330 897 do 346 059, śląskim od 141 877 do 129 221 i wielkopolskim od 139 113 do 155 978, natomiast najmniejsze w województwach podlaskim od 1 514 do 1 080, zachodniopomorskim od 1 249 do 1 310 i pomorskim od 1 255 do 1 168. Podobnie wartości zmienne można stwierdzić w odniesieniu do liczby osobodni, największe występują w województwach mazowieckim od 1 577 690 do 1 560 377, śląskim od 866 069 do 802 828 i łódzkim od 633 712 do 621 684, najmniejsze w podlaskim od 236 307 do 249 988, zachodniopomorskim od 326 077 do 333 473 i pomorskim od 333 164 do 317 973 osobodni.

**Tabela 45. Leczeni w trybie dziennym
w oddziałach stacjonarnych: liczba miejsc,
liczba leczonych według województw w 2009 r.**

Województwo	Liczba miejsc dziennych	Liczba leczonych
Dolnośląskie	50	27869
Kujawsko-pomorskie	77	16024
Lubelskie	11	12371
Łódzkie	74	1931
Małopolskie	64	8974
Mazowieckie	170	88813
Podlaskie	85	5533
Pomorskie	76	35168
Śląskie	63	38049
Wielkopolskie	120	4316
Zachodniopomorskie	24	2093

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Należy także zauważyć, że w 2011 r. odnotowano pierwszy raz dane dotyczące województwa warmińsko-mazurskiego, wynosiły one: liczba łóżek – 150, liczba leczonych stacjonarnie – 4 656, liczba osobodni – 30 286.

Analizując dane dotyczące liczby miejsc i liczby leczonych w trybie dziennym w szpitalach ponadregionalnych, największe liczby miejsc odnotowano w omawianym okresie w województwach mazowieckim od 170 do 255, wielkopolskim – 120, podlaskim od 85 do 98 i pomorskim od 769 do 143, natomiast najmniejsze w województwach lubelskim – 11 i zachodniopomorskim od 24 do 58.

Analogicznie największe, choć zmienne, liczby leczonych stwierdzono w województwach mazowieckim od 88 813 do 73 624, śląskim od 38 049 do 49 581, pomorskim od 35 168 do 35 547, natomiast najmniejsze odnotowano w województwach łódzkim do 1 931 do 2 264, zachodniopomorskim od 2 093 do 5 597 i wielkopolskim od 4 316 do 4 250.

Należy zwrócić uwagę, że zarówno liczba łóżek, jak i leczonych stanowią wartości istotne w systemie stacjonarnej opieki zdrowotnej w Polsce. Według różnych ocen w zakresie wybranych świadczeń szpitale ponadregionalne realizują nawet od 30% do 50% hospitalizacji specjalistycznych i prawie wszystkie wysokospecjalistyczne.

Województwo	Liczba miejsc dziennych	Liczba leczonych
Dolnośląskie	60	59347
Kujawsko-pomorskie	82	15320
Lubelskie	11	13295
Łódzkie	90	1965
Małopolskie	75	26894
Mazowieckie	526	91908
Podlaskie	91	4618
Pomorskie	133	33474
Śląskie	67	40045
Wielkopolskie	120	4356
Zachodniopomorskie	58	5956

Tabela 46. Leczeni w trybie dziennym w oddziałach stacjonarnych: liczba miejsc, liczba leczonych według województw w 2010 r.

Województwo	Liczba miejsc dziennych	Liczba leczonych
Dolnośląskie	51	61627
Kujawsko-pomorskie	82	14586
Lubelskie	11	5949
Łódzkie	98	2264
Małopolskie	77	27876
Mazowieckie	255	73624
Podlaskie	98	4181
Pomorskie	143	35547
Śląskie	117	49581
Warmińsko-mazurskie	0	0
Wielkopolskie	120	4250
Zachodniopomorskie	58	5597

Tabela 47. Leczeni w trybie dziennym w oddziałach stacjonarnych: liczba miejsc, liczba leczonych w 2011 r.

Opieka psychiatryczna

Tabele szczegółowo obrazujące stan opieki psychiatrycznej w Polsce przedstawiono w załączniku nr 3.

Ambulatoryjna opieka psychiatryczna

Opieka psychiatryczna w Polsce realizowana jest przez zróżnicowane struktury organizacyjne opieki ambulatoryjnej i stacjonarnej całodobowej podmiotów leczniczych publicznych i prywatnych. W opiece ambulatoryjnej wyróżnia się: poradnie zdrowia psychicznego, poradnie zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży, poradnie odwykowe dla uzależnionych od alkoholu, poradnie odwykowe dla uzależnionych od substancji psychoaktywnych oraz poradnie psychologiczne.

W 2010 r. funkcjonowało 1898 poradni psychiatrycznych – 1 135 poradni zdrowia psychicznego, 175 poradni zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży, 484 poradnie odwykowe dla uzależnionych od alkoholu, 104 poradnie odwykowe dla uzależnionych od substancji psychoaktywnych oraz 271 poradni psychologicznych.

Wśród funkcjonujących w 2010 r. 1898 poradni 61% stanowiły niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, 35% samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, 4% indywidualne i grupowe praktyki lekarzy, pozostałe 0,3% korzystały z różnych innych form prowadzenia działalności leczniczej.

W 2010 r. z umowy z NFZ podpisało 1640 poradni, co stanowi 86% ogółu. Ambulatoryjną opieką psychiatryczną objętych było w 2010 r. 1 460 443 pacjentów, którym udzielono ponad 7 mln porad, w tym 4,4 mln porad lekarskich, 2,7 mln porad psychologów i terapeutów.

W poradniach odwykowych od uzależnień leczono 1 395 677 pacjentów z zaburzeniami psychicznymi, w tym 383 757 pacjentów pierwszorazowych, co stanowiło 27% ogółu leczonych.

W 271 poradniach psychologicznych udzielono około 250 tys. porad w tym 226 tys. psychologicznych i 24 tys. lekarskich.

Analizując dane dotyczące poradni zdrowia psychicznego w latach 2009–2010, należy odnotować zróżnicowanie w zakresie liczby poradni. Najwięcej z nich zlokalizowanych jest w województwach mazowieckim – 66, śląskim – 37, małopolskim – 34 i 31 (odpowiednio w roku 2009 i 2010) oraz łódzkim – 30 i 28.

Podobne zróżnicowania występują w liczbie niepublicznych zakładów opieki psychiatrycznej. Najwięcej zlokalizowanych jest w województwach śląskim – 105 i 113, mazowieckim – 71 i 79 i dolnośląskim – 60 i 63, najmniej w województwach opolskim – 16, lubuskim – 16 i 17, warmińsko-mazurskim – 16 i 15.

Psychiatryczna opieka całodobowa stacjonarna

W Polsce stacjonarna całodobowa opieka psychiatryczna realizowana jest przez zróżnicowane struktury i formy organizacyjne podmiotów leczniczych publicznych i niepublicznych.

W całodobowej opiece psychiatrycznej wyróżnia się: szpitale psychiatryczne, Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej (ROPS), szpitale ogólne z oddziałami psychiatrycznymi i leczenia uzależnień, ZOL, ZPO, ośrodki leczenia uzależnień i ośrodki (oddziały) rehabilitacyjne dla osób uzależnionych.

W 2010 r. działało ogółem 314 zakładów – podmiotów leczniczych, w tym 49 szpitali psychiatrycznych, cztery ROPS, 114 szpitali ogólnych z oddziałami psychiatrycznymi i leczenia uzależnień, 48 jednostek ZOL i ZPO, 21 ośrodków leczenia uzależnień i 62 ośrodki (oddziały) rehabilitacyjne dla uzależnionych.

Ogółem w 2010 r. we wszystkich jednostkach psychiatrycznej opieki całodobowej funkcjonowało 33 301 łóżek, co stanowiło wskaźnik 8,7 na 10 tys. ludności, z tego 31 980 łóżek psychiatrycznych, co stanowiło wskaźnik 8,4 na 10 tys. ludności, średnie wykorzystanie łóżka wynosiło 89,9%, a średni czas pobytu 37,4 dnia. Liczba pobytych (osób leczonych) w 2010 r. wyniosła 254 505, przy liczbie 9 508 332 osobodni.

Analizując dane dotyczące psychiatrycznej stacjonarnej opieki całodobowej, należy stwierdzić, że w latach 2009–2010 liczby zakładów opieki psychiatrycznej, oddziałów i łóżek wykazywały wartości dość stabilne, niewielki wzrost odno-

towano w liczbie łóżek w ZOL i ZPO oraz ośrodkach/ czy oddziałach rehabilitacyjnych odwykowych w sektorze publicznym.

Odnosnie do liczby zakładów opieki psychiatrycznej, łóżek i leczonych w układzie województw w latach 2009–2010 najczęściej jednostek i łóżek oraz leczonych odnotowano w województwie mazowieckim – 125 (rok 2009) i 132 (rok 2010) zakłady, 4 404 i 4 410 łóżek, 40 161 i 39 816 leczonych, najmniej natomiast stwierdzono w województwach: świętokrzyskim – 18 zakładów, 934 i 959 łóżek, 10 123 i 10 599 leczonych, podkarpackim – 27 i 28 zakładów, 1 365 i 1 346 łóżek, 14 438 i 13 579 leczonych oraz opolskim – 25 i 26 zakładów, 1 105 i 1 140 łóżek, 9 428 i 9 506 leczonych.

Należy zwrócić uwagę, że duże zróżnicowanie wykazują wskaźniki liczby łóżek psychiatrycznych w poszczególnych województwach, najwyższe wskaźniki odnotowano w województwach lubuskim – 17,9 na 10 tys. ludności, opolskim – 11,1, lubelskim – 10,4, natomiast najmniejsze wskaźniki stwierdzono w województwach małopolskim – 5,5, kujawsko-pomorskim – 6,4 i podkarpackim – 6,4.

Ratownictwo medyczne

Biorąc pod uwagę analizę trendów demograficznych (starzenie się społeczeństwa w Polsce) i epidemiologicznych (choroby układu krążenia i przyczyny zewnętrzne, w tym wypadki, jako jedne z najczęstszych powodów hospitalizacji i zgonów), należy wskazać, że istotnym narzędziem w radzeniu sobie z tymi wyzwaniami będzie dalsze wzmacnianie systemu PRM. Zarówno jeśli chodzi o pacjentów w podeszłym wieku, jak i cierpiących na choroby układu krążenia, stan ich zdrowia niejednokrotnie ulega gwałtownemu pogorszeniu. W takich przypadkach szybka reakcja i natychmiastowe udzielenie świadczeń decydują o możliwości zapobieżenia nie tylko poważnym skutkom zdrowotnym, ale i przede wszystkim zgonom. Powyższe rozważania o wymogu jak najszybszego udzielania świadczeń z zakresu ratownictwa medycznego odnoszą się również do problemu wypadków i innych przyczyn zewnętrznych.

Informacje o liczbie i rozmieszczeniu jednostek systemu PRM oraz jednostek współpracujących z systemem PRM na terenie danego województwa zamieszczone są w wojewódzkich planach działania systemu, sporządzanych przez poszczególnych wojewodów i zatwierdzanych przez ministra zdrowia¹⁰⁷.

Zespoły Ratownictwa Medycznego (ZRM)

W 2012 r. w ramach ratownictwa medycznego pomoc w razie nagłego wypadku świadczyły 1 493 zespoły ratownictwa medycznego (o 44 więcej niż rok wcześniej), w tym 879 (59%) zespołów podstawowych i 614 (41%) specjalistycznych¹⁰⁸.

Wskaźnikiem ilustrującym dostępność świadczeń udzielanych przez system ratownictwa medycznego jest liczba zespołów przypadająca na 100 tys. ludności. W 2012 r. był on najwyższy w województwie warmińsko-mazurskim i wynosił 5,2, a najniższy w województwie wielkopolskim – 3,3¹⁰⁹.

Lotnicze ZRM

Od 2000 r. Lotnicze ZRM funkcjonują w ramach SPZOZ Lotnicze Pogotowie Ratunkowe. W strukturze SP ZOZ LPR funkcjonuje 17 regionalnych baz HEMS oraz jedna baza sezonowa, a także dwa zespoły transportowe EMS (Emergency Medical Service). Flotę jednostki stanowią 23 śmigłowce ratownicze Eurocopter EC-145 oraz dwa samoloty Piaggio P. 180 Avanti.

¹⁰⁷ Ramowy wzór planu i szczegółowy zakres danych objętych planem określa *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2010 r. w sprawie wojewódzkiego planu działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne oraz kryteriów kalkulacji kosztów działalności zespołów ratownictwa medycznego* (Dz.U. z 2011 r., Nr 3, poz. 6).

¹⁰⁸ Dane Ministerstwa Zdrowia

¹⁰⁹ Na podstawie: *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2012 r.*, GUS, Warszawa 2013, s. 102.

Szpitalne Oddziały Ratunkowe

Obecnie w Polsce, według danych z lutego 2013 r., zakontraktowanych jest 214 SOR. Docelowa liczba SOR w Polsce, opierając się na współczynniku jeden SOR na 150 tys. ludności, wynosi około 250. W przypadku braku SOR jego funkcję pełni szpitalna izba przyjęć. Część SOR już spełnia wymagania dotyczące obowiązku posiadania lotniska bądź lądowiska lub deklaruje, że spełni je do końca 2013 r., 15 szpitali deklaruje spełnienie tych wymagań do 31 grudnia 2016 r., zaś 27 szpitali nie wskazuje konkretnego terminu dostosowania¹¹⁰.

Centra Urazowe

Centrum Urazowe (CU) powinno zabezpieczać w zakresie świadczeń zdrowotnych populację nie mniejszą niż jeden milion mieszkańców, zamieszkującą obszar pozwalający na dotarcie z miejsca zdarzenia do centrum urazowego w ciągu 1,5 godziny, co oznacza, że w Polsce liczba takich centrów powinna wzrosnąć. Obecnie w Polsce funkcjonuje 14 centrów.

Aparatura medyczna¹¹¹

Postęp medycyny i rozwój techniki medycznej przejawiający się wdrażaniem i zaopatrzeniem podmiotów leczniczych w coraz to nowszy, wysokiej jakości specjalistyczny sprzęt medyczny stał się w ostatnim okresie również zauważalny w Polsce. Wskazuje na to analiza informacji przekazanych przez wojewodów i władze instytutów naukowo-badawczych oraz uczelni medycznych. Zjawisko to ma niewątpliwie wpływ na poprawę jakości opieki zdrowotnej, przyspieszenie procedur diagnostycznych i ich większą dostępność, a także bardziej skuteczne leczenie, stąd znaczenie wyposażenia podmiotów leczniczych w aparaturę medyczną i jej efektywnego wykorzystania. Miejszem, w którym dla mieszkańca Polski aparatura jest najbardziej dostępna, jest szpital ogólny szczebla powiatowego jako placówka położona najbliżej miejsca zamieszkania. Szpitale wojewódzkie, a zwłaszcza szpitale ponadregionalne uniwersytetów medycznych i działających w skali kraju instytutów, stanowią dla nich zaplecze, szczególnie w wąsko specjalistycznych dziedzinach.

Analiza informacji przekazanych przez wojewodów i władze uczelni oraz instytutów upoważnia do ostrożnego stwierdzenia, że nasycenie aparaturą medyczną podmiotów leczniczych w skali kraju ulega stopniowej poprawie, ale nadal utrzymuje się zróżnicowanie nie tylko między poszczególnymi szpitalami, ale również powiatami i województwami, przy czym, niezależnie od rodzaju szpitali wynikających ze specjalizacji, dotyczy to sprzętu podstawowego.

Możliwe jest porównanie sytuacji w województwach w zakresie niektórych wysokospecjalistycznych aparatów w przeliczeniu według wskaźnika na 100 tys. mieszkańców. I tak np. wskaźnik ten w stosunku do tomografów komputerowych w szpitalach ogólnych w skali kraju w 2012 r. wynosił 1,1 przy dyspersji od 0,5 w województwie podlaskim do 1,3 w województwach mazowieckim, lubelskim i świętokrzyskim, a w zakresie rezonansu magnetycznego przy średniej krajowej 0,3, od 0,1 (województwo opolskie oraz warmińsko-mazurskie) do 0,5 (województwo pomorskie). Tomografu pozytronowego (PET/CT) w szpitalach ogólnych nie ma siedem województw (dolnośląskie, lubuskie, opolskie, podkarpackie, podlaskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie), z kolei województwa łódzkie i śląskie mają po cztery aparaty. Jeśli chodzi o litotryptory, różnice te również są bardzo znaczące – wskaźnik krajowy w szpitalach ogólnych 0,4 (dyspersja 0,1 w województwie warmińsko-mazurskim, a 0,8 w województwie lubelskim i opolskim).

W stosunku do innych aparatów te różnice są również wyraźne. Bardzo wyraźne różnice występują też między szpitalami instytutów, ale można je tłumaczyć specyfiką danego instytutu, liczbą łóżek i statutowymi zadaniami. W klinicznych instytutach zaopatrzenie jest wyraźnie lepsze, przy czym przewagę mają tu Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie, Centrum Zdrowia Dziecka i Instytut Kardiologii.

¹¹⁰ Według stanu na lipiec 2013 r.

¹¹¹ Opracowano na podstawie: *Analiza porównawcza*, op. cit.

Dynamikę nasycenia obiektów służby zdrowia w sprzęt i aparaturę wysokokosztowną i wysokospecjalistyczną przedstawia załącznik nr 4. W ciągu ostatnich czterech lat dostępność aparatów w podmiotach leczniczych w większości przypadków znacząco wzrosła, i tak np. mammografów z 618 do 891, w tym z wielokrotnością się ich liczba w województwie wielkopolskim, świętokrzyskim i podkarpackim, brak postępu odnotowano w województwie podlaskim. Liczba angiografów według wojewodów w roku 2012 wyniosła 308 sztuk, w roku 2009 – 192, tomografów komputerowych zaś odpowiednio 420 i 533.

Wojewodowie zwracają jednak uwagę na zjawisko starzenia się sprzętu i związane z tym jego zużycie, a w efekcie konieczność wymiany. Z ich oceny wynika, że najstarszym sprzętem (poza łóżkami szpitalnymi) są inkubatory, aparaty EKG, aparaty rentgenowskie, lampy operacyjne i stoły operacyjne, a także aparaty USG.

Najstarsze z nich są użytkowane przez szpitale nierzadko przez kilkanaście, a nawet ponad 20 lat. Wiek większości aparatury nie przekracza jednak 10 lat użytkowania, przy czym generalnie można stwierdzić, że najstarszą aparaturę mają szpitale powiatowe.

Aparatura oddziałów noworodkowych, niezależnie od tego, że jest niedostateczna, charakteryzuje się najdłuższym stażem użytkowania. Celują w tym inkubatory (średni wiek około 20 lat), aparaty do kardiologii (KTG), ogrzewacze noworodków i sprzęt wspomagający oddychanie noworodków. Do najstarszego sprzętu endoskopowego należą kolposkopy.

Ocenę zasobów aparaturowych w poszczególnych województwach umożliwia m.in. analiza porównawcza, jak też odniesienie do średniej krajowej mierzonej wskaźnikami na 100 tys. mieszkańców¹¹². Co do zaopatrzenia w sprzęt medyczny podmiotów leczniczych, można przyjąć, że do województw o najwyższym nasyceniu aparaturą należą województwa śląskie, mazowieckie i łódzkie. Grupę średnią stanowią województwa nieznacznie przekraczające średnią krajową. Są to województwa kujawsko-pomorskie, pomorskie, zachodniopomorskie, podkarpackie i małopolskie oraz z nieco niższą od przeciętnej dla kraju województwa lubelskie, lubuskie, dolnośląskie i podlaskie. Natomiast województwa o najniższych wskaźnikach to opolskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie i wielkopolskie.

Wojewodowie, na podstawie aktualnych zasobów aparatury w poszczególnych województwach, zapotrzebowania na świadczenia wynikające z zapadalności i chorobowości, a także sytuacji demograficznej populacji, jak również prognoz, zgłaszają najpilniejsze potrzeby na lata 2014–2020.

Generalnie największe zapotrzebowanie województwa zgłaszają, poza wymianą łóżek szpitalnych (10 195), na pompy infuzyjne (3 554), kardiomonitoring (1 520), aparaty EKG (1 223), respiratory (824), defibrylatory (343) i defibrylatory z funkcją kardiowersji (440) oraz monitory parametrów życiowych (513); ponadto na wysokospecjalistyczny i wysokokosztowny sprzęt, jakim są: aparaty do rezonansu magnetycznego (MRI) – 57 sztuk, aparaty PET/CT skaner hybrydowy – 8, akceleratory liniowe – 25, tomografy komputerowe (CT) – 89, mammografy – 65 oraz różnego rodzaju ultrasonografy – 561, a nawet noże cybernetyczne (*cyberknife*) – 8. Może to świadczyć o chęci udostępnienia usług wysokospecjalistycznych na terenie województwa i uniezależnienia się od świadczeniodawców ponadregionalnych i prywatnych.

Domeną tych ostatnich są świadczenia w kilku województwach, np. na osiem aparatów MRI w województwie podlaskim, siedem jest własnością osób prywatnych bądź spółek z reguły spoza terenu województwa.

Inną grupą urządzeń, zgłaszanych jako potrzebne, są aparaty używane w położnictwie i neonatologii. Należy to wiązać z faktem, że prawie wszystkie województwa w swoich programach, w ślad za NPZ, zgłosiły programy zmniejszenia umieralności niemowląt. Przy ciągle jeszcze wysokim odsetku wcześniactwa w Polsce (około 6%) sprzęt ratujący noworodki jest niezbędny.

Stąd poza już wymienionymi potrzebami dotyczącymi inkubatorów (403) zapotrzebowanie na inną aparaturę w tym zakresie sięga także trzycyfrowej liczby.

¹¹² Z uwagi na mnogość rodzajów aparatów dokonano ograniczenia do 11 wysokospecjalistycznych i wysokokosztownych, a jednocześnie najbardziej nowoczesnych aparatów, w największym stopniu wpływających na jakość świadczeń diagnostycznych i leczniczych. Są to: analizator biochemiczny, gammakamera, rezonans magnetyczny, tomograf komputerowy, tomograf pozytonowy, echokardiograf, elektroencefalograf, elektromiograf, litotryptor, akcelerator liniowy i aparat RTG z torem wizyjnym. Ich posiadanie i użytkowanie świadczy o postępie w opiece zdrowotnej.

Wojewodowie podkreślają też duże potrzeby w zakresie urządzeń do fizykoterapii (664) i urządzeń rehabilitacyjnych (877).

Konieczność zwiększenia liczby tych urządzeń wynika ze starzenia się społeczeństwa i prognoz zwiększenia liczby świadczeń dla grupy w wieku poprodukcyjnym. Niektóre województwa wśród pilnych potrzeb dodatkowo wymieniają artroskopy i sprzęt okulistyczny (długie kolejki pacjentów w polskim systemie oczekujących na protezy stawów biodrowych i kolanowych oraz zabiegi związane z zaćmą).

Analiza zasobów aparatury i sprzętu medycznego ponadregionalnych i krajowych instytutów naukowo-badawczych¹¹³, zajmujących się nie tylko badaniami naukowymi, ale również leczeniem pacjentów, przede wszystkim w trybie stacjonarnym, jak też w ambulatoryjnym, wykazuje duże zróżnicowanie. Wynika ono ze statutowych zadań instytutów, liczby łóżek oraz liczby leczonych, ale głównie z dziedziny medycyny, jaką reprezentują. Najlepiej wyposażone są Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie, Instytut Kardiologii, Instytut – Centrum Zdrowia Matki Polki oraz Instytut „Pomnik – Centrum Zdrowia Dziecka”. Drugą grupę stanowią Instytut Matki i Dziecka, Instytut Psychiatrii i Neurologii, Instytut Hematologii i Transfuzjologii, Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc oraz Instytut Reumatologii. Listę zamykają Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi i Instytut Medycyny Wsi im. W. Chodźki w Lublinie, wykazujący wśród instytutów najmniejszą liczbę aparatów klinicznych. Analiza ta nie obejmuje jednak całego sprzętu posiadanego przez te jednostki naukowo-badawcze, bowiem wybiórczo podają one dodatkowo sprzęt specyficzny dla charakteru instytutu i nieporównywalny z innym.

Wiek aparatury instytutowej jest generalnie młodszy niż sprzętu używanego w szpitalach ogólnych, zarządzanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Większość aparatów została zakupiona w pierwszym dziesięcioleciu obecnego wieku, nieliczne tylko pochodzą z końca ubiegłego stulecia.

Aktualny stan zaopatrzenia uczelni w sprzęt medyczny jest nieco zróżnicowany. Najlepiej zaopatrzone są szpitale kliniczne uniwersytetów medycznych w Warszawie, Krakowie i Łodzi oraz Śląskiego Uniwersytetu Medycznego. Najslabiej Uniwersytetu Medycznego w Olsztynie, Bydgoszczy i Poznaniu oraz CMKP. O braku czy niedoborach sprzętu świadczą informacje o planach inwestycji aparaturowej na lata 2014–2020.

W aparaturowych planach inwestycyjnych na lata 2014–2020 rektorzy wymieniają na pierwszym planie ilościowo największe potrzeby dla szpitali klinicznych, są to pompy infuzyjne w liczbie 3 527 sztuk oraz łóżka szpitalne – 3 462. Kolejne miejsca zajmują kardiomonytory (754), aparaty do tlenoterapii (555), lampy bakteriobójcze (521) oraz respiratory (421) i inkubatory (231). W rektorskich wykazach zwraca uwagę stosunkowo wysoka liczba aparatów wysoko-specjalistycznych i wysokokosztownych, są to aparaty MRI – 17 sztuk, CT – 19, angiografy (32), aparaty do echokardiografii (UKG) – 40, aparaty USG – 199, w tym 84 z funkcją Dopplera, a także 139 aparatów RTG. Jako uzasadnienie konieczności zakupu z reguły podają wyeksploatowanie aparatu i potrzebę jego wymiany albo konieczność, z uwagi na postęp techniki medycznej, uzupełnienia sprzętu o nowe jego rodzaje. Zużycie aparatury dotyczy głównie aparatów rentgenowskich, ultrasonografów oraz wyposażenia bloków operacyjnych w stoły operacyjne (147 sztuk), lampy operacyjne (130) i aparaty do znieczulenia – 169. Zgłoszone zapotrzebowanie dotyczy także aparatury klinik położniczych i neonatologicznych. Świadczy o tym poza już wspomnianą liczbą inkubatorów, wskazanie zapotrzebowania na 100 aparatów KTG, 90 aparatów do wspomagania oddychania u noworodków, 156 ogrzewaczy noworodków, 46 stanowisk do resuscytacji noworodków, a także sześć aparatów Cool-Cap do zmniejszania skutków niedotlenienia noworodków oraz 18 bilirubinometrów do przeskrórnego pomiaru i 11 autorefraktometrów do badania wzroku u niemowląt. Uwzględnienie przez uczelnie powyższej aparatury świadczy o docenianiu potrzeb perinatologii i realizacji programów obniżenia umieralności niemowląt, w których to w trójstopniowej opiece nad ciężarnymi szpitale kliniczne odgrywają znaczącą rolę. Do tych szpitali, w myśl założeń trójstopniowej opieki referencyjnej realizowanej coraz lepiej w praktyce, trafiają kobiety w ciąży wysokiego ryzyka, noworodki przedwcześnie urodzone i o niskiej masie, a także obciążone wrodzonymi wadami i innymi patologiami. Zapewnienie wysokiej jakości opieki nabiera szczególnego znaczenia wobec niżu demograficznego i ujemnych prognoz w tym obszarze na przyszłość.

¹¹³ Opracowano na podstawie analizy 80 rodzajów aparatów wymienionych w ankiecie przesłanej do dyrektorów instytutów przez MZ.

Szpitala ogólne z uwzględnieniem sytuacji w poszczególnych województwach

Zbiorcza diagnoza sytuacji w zakresie infrastruktury podmiotów leczniczych w obszarze wyposażenia w sprzęt i aparaturę medyczną, ich dostępności i stopnia wykorzystania, a także potrzeb ich uzupełnienia w celu poprawy jakości opieki zdrowotnej, wyrównania różnic między województwami oraz Polski z innymi krajami UE

Wpływ aparatury medycznej w procesie diagnostyczno-leczniczym na stan zdrowia jednostki jest oczywisty. Istnieje ścisły związek przyczynowo - skutkowy pomiędzy zastosowaniem danego aparatu i wynikami odczytu a dalszym postępowaniem w stosunku do pacjenta i jego zdrowotnym efektem. Dotyczy to zarówno diagnostyki, jak i leczenia oraz rehabilitacji.

W procesie diagnostyczno-leczniczym zastosowanie aparatury medycznej jest jedynie jednym z jego ogniw, ale dość często decydującym o dalszych losach pacjenta. Niedostępność określonej aparatury wpływa niewątpliwie na opóźnienie rozpoznania lub w ogóle nierozpoznanie choroby, niesie następstwa dla dalszego leczenia i jego efektów, a nawet grozi zgonem. Stąd obowiązująca w medycynie zasada jak najwcześniejszego zdiagnozowania choroby i wszczęcia leczenia w jej wczesnym stadium.

W tym celu wdrożono w opiece zdrowotnej systemy badań przesiewowych, pozwalających spośród członków określonej na pozór zdrowej populacji, stosując proste testy diagnostyczne, dokonać odsiewu osób z dodatnim wynikiem, a następnie poddać je badaniu specjalistycznemu np. z udziałem wysokospecjalistycznej aparatury. W badaniach przesiewowych stosuje się m.in. mammografię (rak piersi), glukometrię (cukrzyca), tablicę Snellena (wady wzroku), aparaty USG (wzrodzone zwichnięcie stawu biodrowego), aparaty EKG (choroba wieńcowa serca), aparaty do badań ciśnienia RR i holter RR (nadciśnienie), spirometrię (przewlekła obturacyjna choroba płuc – POChP).

Posiadanie na określonym terenie (dzielnica, gmina, powiat, województwo) takich aparatów pozwala na tworzenie programów profilaktycznych, które mają decydujący wpływ na większą wykrywalność i dalsze leczenie. Wyniki badań mają znaczenie w ocenie stanu zdrowia badanej populacji i pozwalają na bardziej precyzyjne określenie potrzeb zdrowotnych i dostosowywanie infrastruktury systemu zdrowotnego. Odnosi się to do aparatury i sprzętu medycznego zarówno tego, który jest potrzebny do bardziej dokładnej diagnostyki, jak i urządzeń koniecznych do przeprowadzenia właściwego procesu leczniczego. Do pierwszych należą takie aparaty, jak MRI, CT, UKG, RTG, USG, do drugich aparaty KTG, inkubatory, respiratory, pompy infuzyjne, kardiomonitoring, akceleratory czy defibrylator, stoły operacyjne itp.

Wynika z tego konieczność nasycenia tym sprzętem medycznym podmiotów leczniczych, by w optymalnym stopniu mógł służyć pacjentom w przypadku utraty zdrowia i zagrożenia życia. W badaniach efektów zastosowania aparatury medycznej w programach profilaktycznych i ich wpływu na obraz stanu zdrowia badanej populacji należy uwzględnić czynnik czasu. Ocena sytuacji zdrowotnej powodowana wykryciem odchylenia od prawidłowego stanu zdrowia może sprawić, że ten obraz ulegnie pogorszeniu. Nowo wykryte przypadki w statystyce medycznej wskażą na wzrost zachorowalności, jednak rozpoznawanie z następowym procesem leczniczym spowoduje lepsze wskaźniki stanu zdrowia i przeżywalności tych pacjentów w latach przyszłych. Stąd rozpatrywanie stanu zdrowia w kontekście zasobów aparatury medycznej i ich współzależności musi uwzględniać czynnik czasowy. Natomiast możliwość zastosowania aparatury w samym procesie leczniczym nie wymaga udowodnienia pozytywnego wpływu na zdrowie jednostki i całej zbiorowości.

Podsumowując analizę sytuacji w zaspokajaniu potrzeb w zakresie aparatury diagnostycznej i stosowanej w procesie leczenia, należy stwierdzić, że następuje sukcesywna poprawa w skali kraju, zwłaszcza w zaopatrzeniu w nowoczesny sprzęt wysokospecjalistyczny. Nadal jednak utrzymują się wyraźne różnice pomiędzy województwami oraz rodzajami szpitali, przy czym w gorszej sytuacji są szpitale ogólne szczebla powiatowego. Niedobory sprzętu są tam największe, wieloletni jest również okres jego używania.

Bazą dla aparatury medycznej powinien być szpital powiatowy, co pozwala na lepsze wykorzystanie aparatury nie tylko przez pacjentów hospitalizowanych, ale również ambulatoryjnych i ograniczy jej dublowanie. Drugim stopniem w zaspokajaniu potrzeb w zakresie świadczeń diagnostycznych i leczniczych przy użyciu aparatury medycznej jest stopień wojewódzki, reprezentowany przez szpitale wojewódzkie i specjalistyczne centra medyczne opieki ambulator-

ryjnej. Powinny być wyposażone w sprzęt wysokospecjalistyczny, wspomagający i uzupełniający aparaturę ze szczególna powiatowego. Trzecim stopniem jest stopień ponadregionalny, reprezentowany przez instytuty badawcze i uczelnie medyczne dysponujące szpitalami klinicznymi wyposażonymi w zakłady diagnostyki obrazowej laboratoryjnej, jak też sprzęt stosowany w procesie leczniczym – głównie zabiegowym. Aparatura dodatkowo jest wykorzystywana w celach dydaktycznych dla zapoznania studentów z jej zastosowaniem, jak również w badaniach naukowych. Stąd standardy ich wyposażenia muszą uwzględniać te czynniki.

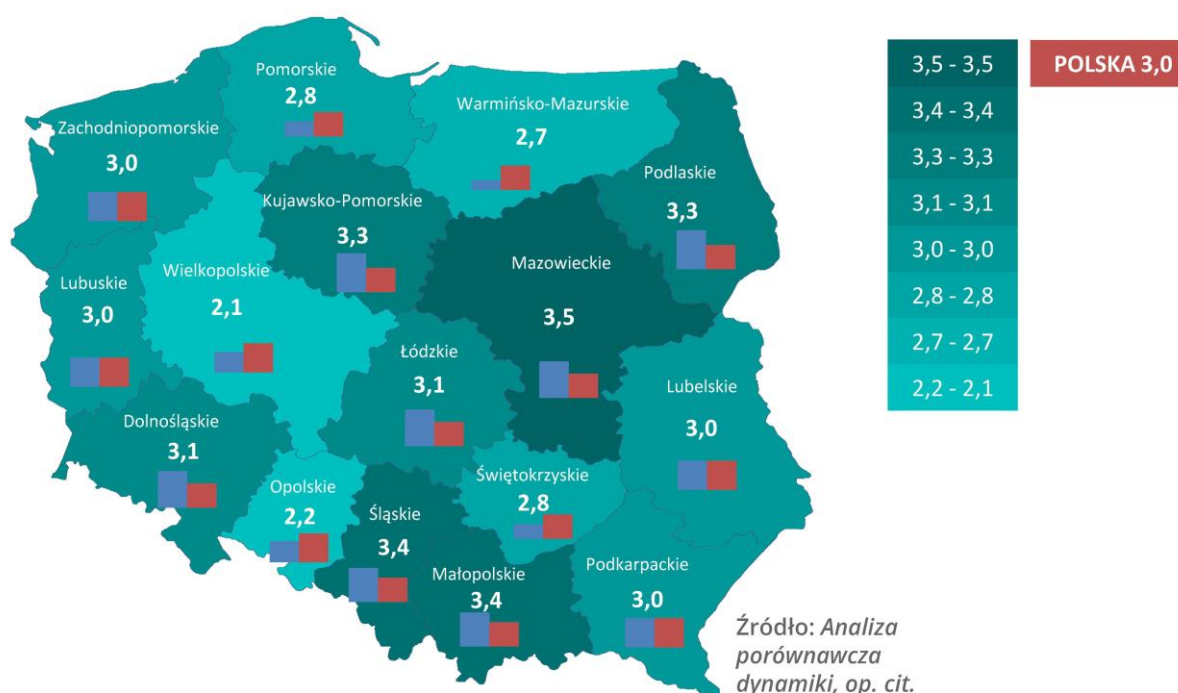
Mimo wyraźnego postępu stan nasycenia aparaturą medyczną w stosunku do UE, USA, Japonii czy innych państw jest dużo mniejszy. Dotyczy to zwłaszcza nowoczesnego sprzętu wysokospecjalistycznego. Różnice występują też zarówno między krajowymi uczelniami medycznymi, instytutami naukowo-badawczymi, jak i między poszczególnymi województwami. Do województw o najwyższych wartościach wskaźnika na 100 tys. mieszkańców należą województwa śląskie, mazowieckie i łódzkie. Listę zamykają województwa opolskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie i wielkopolskie. Jeżeli chodzi o uczelnie medyczne, to najlepiej zaopatrzone są uniwersyteckie szpitale kliniczne w Katowicach i Warszawie, najgorzej w Olsztynie, Bydgoszczy i Białymstoku oraz CMKP. Ocena instytutów pod tym względem jest o tyle trudna, że różnią się one znacznie profilem, niemniej analiza podanego przez dyrektorów sprzętu wskazuje, że dobrze zaopatrzone są: Centrum Onkologii – Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie i Oddział w Gliwicach, Instytut Pomnik – Centrum Zdrowia Dziecka, Instytut Centrum Zdrowia Matki Polki w Łodzi oraz Instytut Kardiologii im. Prymasa Tysiąclecia Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Istnieje konieczność stopniowej poprawy zaopatrzenia w sprzęt szpitali klinicznych uniwersytetów medycznych i instytutów naukowo-badawczych oraz niwelowanie różnic.

Tabela 48. Wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny według województw w 2012 r.

Województwo	Sprzęt medyczny typu:							
	analizator biochemiczny				gammakamera			
	razem		w tym w szpitalach ogólnych		razem		w tym w szpitalach ogólnych	
	liczba aparatów	na 100 tys. ludności	liczba aparatów	na 100 tys. ludności	liczba aparatów	na 100 tys. ludności	liczba aparatów	na 100 tys. ludności
POLSKA 2012	1166	3,0	755	2,0	119	0,3	105	0,3
Dolnośląskie	89	1,2	54	1,9	9	0,3	8	0,3
Kujawsko-pomorskie	69	1,3	42	2,0	10	0,5	8	0,4
Lubelskie	67	0,8	49	2,3	6	0,3	6	0,3
Lubuskie	30	1,5	15	1,5	4	0,4	4	0,4
Łódzkie	82	0,9	59	2,3	13	0,5	11	0,4
Małopolskie	113	0,9	83	2,5	8	0,2	7	0,2
Mazowieckie	175	1,3	104	2,0	26	0,5	22	0,4
Opolskie	20	0,6	14	1,4	4	0,4	4	0,4
Podkarpackie	64	1,2	38	1,8	3	0,1	2	0,1
Podlaskie	40	0,5	34	2,8	3	0,1	3	0,2
Pomorskie	61	1,0	38	1,7	5	0,2	5	0,2
Śląskie	159	1,4	95	2,1	11	0,2	8	0,2
Świętokrzyskie	36	1,2	21	1,6	3	0,2	3	0,2
Warmińsko-mazurskie	38	0,9	25	1,7	3	0,2	3	0,2
Wielkopolskie	72	0,5	53	1,5	6	0,2	6	0,2
Zachodniopomorskie	51	1,2	31	1,8	5	0,3	5	0,3

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Wykres 21. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego w rodzaju analizator biochemiczny według województw w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

Wykres 22. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego w rodzaju gammakamera według województw w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

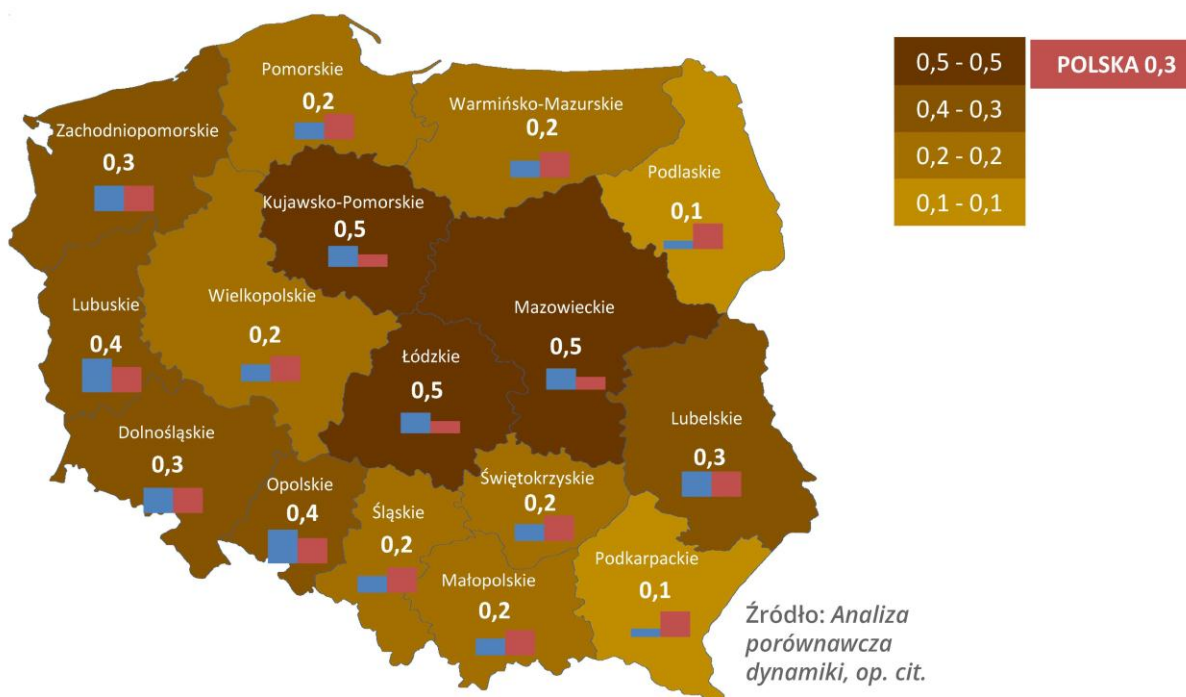
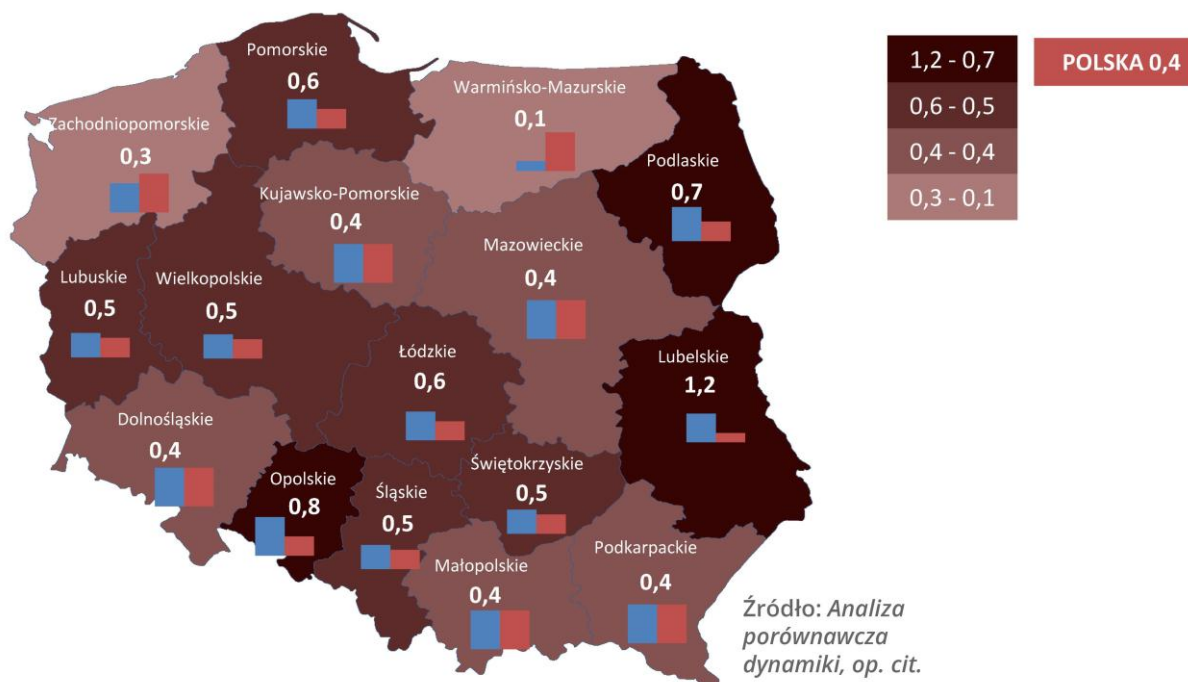

Tabela 49. Wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny wg województw w 2012 r.

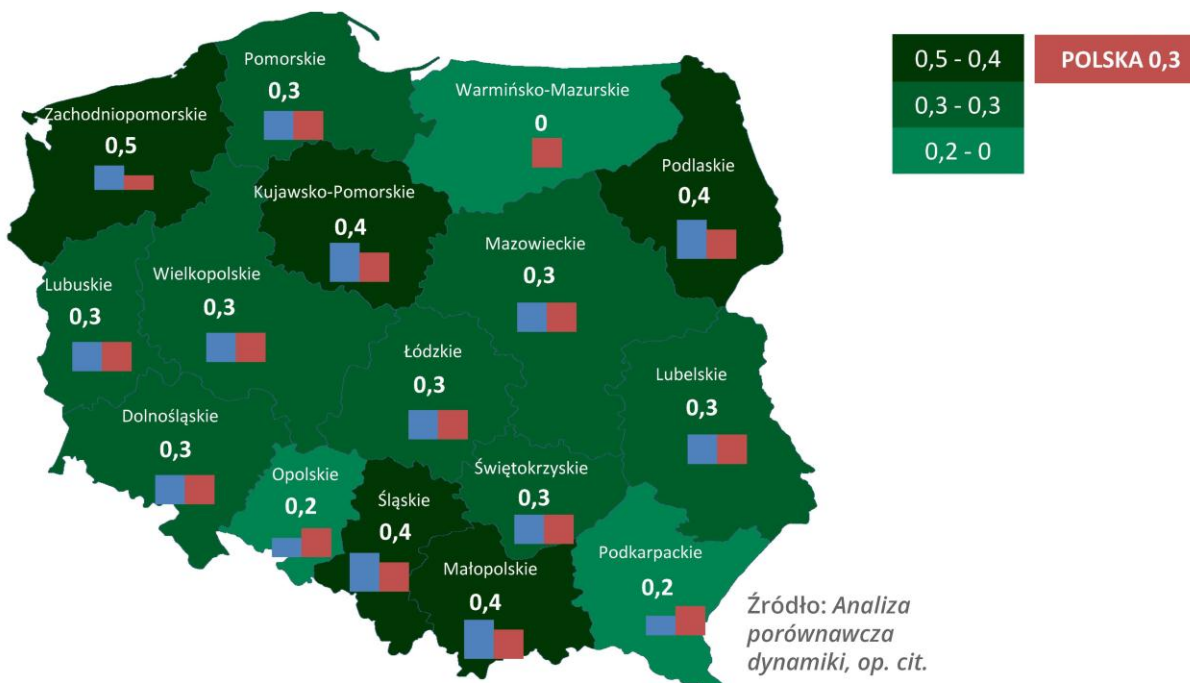
Województwo	Sprzęt medyczny typu:											
	litotryptor				akcelerator liniowy				aparat RTG z torem wizyjnym			
	razem		w tym w szpitalach ogólnych		razem		w tym w szpitalach ogólnych		razem		w tym w szpitalach ogólnych	
	liczba aparatów	na 100 tys. ludności	liczba aparatów	na 100 tys. ludności	liczba aparatów	na 100 tys. ludności	liczba aparatów	na 100 tys. ludności	liczba aparatów	na 100 tys. ludności	liczba aparatów	na 100 tys. ludności
POLSKA 2012	185	0,5	159	0,4	120	0,3	110	0,3	1453	3,8	1059	2,7
Dolnośląskie	11	0,4	10	0,3	10	0,3	6	0,2	104	3,6	71	2,4
Kujawsko-Pomorskie	9	0,4	5	0,2	8	0,4	8	0,4	74	3,5	56	2,7
Lubelskie	25	1,2	18	0,8	6	0,3	6	0,3	95	4,4	67	3,1
Lubuskie	5	0,5	4	0,4	3	0,3	3	0,3	49	4,8	36	3,5
Łódzkie	14	0,6	13	0,5	7	0,3	7	0,3	78	3,1	54	2,1
Małopolskie	12	0,4	12	0,4	12	0,4	11	0,3	143	4,3	93	2,8
Mazowieckie	19	0,4	16	0,3	14	0,3	13	0,2	216	4,1	170	3,2
Opolskie	8	0,8	8	0,8	2	0,2	2	0,2	25	2,5	21	2,1
Podkarpackie	8	0,4	8	0,4	5	0,2	5	0,2	59	2,8	43	2,0
Podlaskie	9	0,7	9	0,7	5	0,4	5	0,4	46	3,8	33	2,8
Pomorskie	13	0,6	13	0,6	7	0,3	7	0,3	93	4,1	67	2,9
Śląskie	22	0,5	21	0,5	18	0,4	18	0,4	208	4,5	150	3,2
Świętokrzyskie	6	0,5	4	0,3	4	0,3	4	0,3	36	2,8	23	1,8
Warmińsko-Mazurskie	2	0,1	2	0,1	0	0,0	0	0,0	54	3,7	37	2,6
Wielkopolskie	17	0,5	12	0,3	10	0,3	8	0,2	98	2,8	77	2,2
Zachodniopomorskie	5	0,3	4	0,2	9	0,5	7	0,4	75	4,4	61	3,5

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

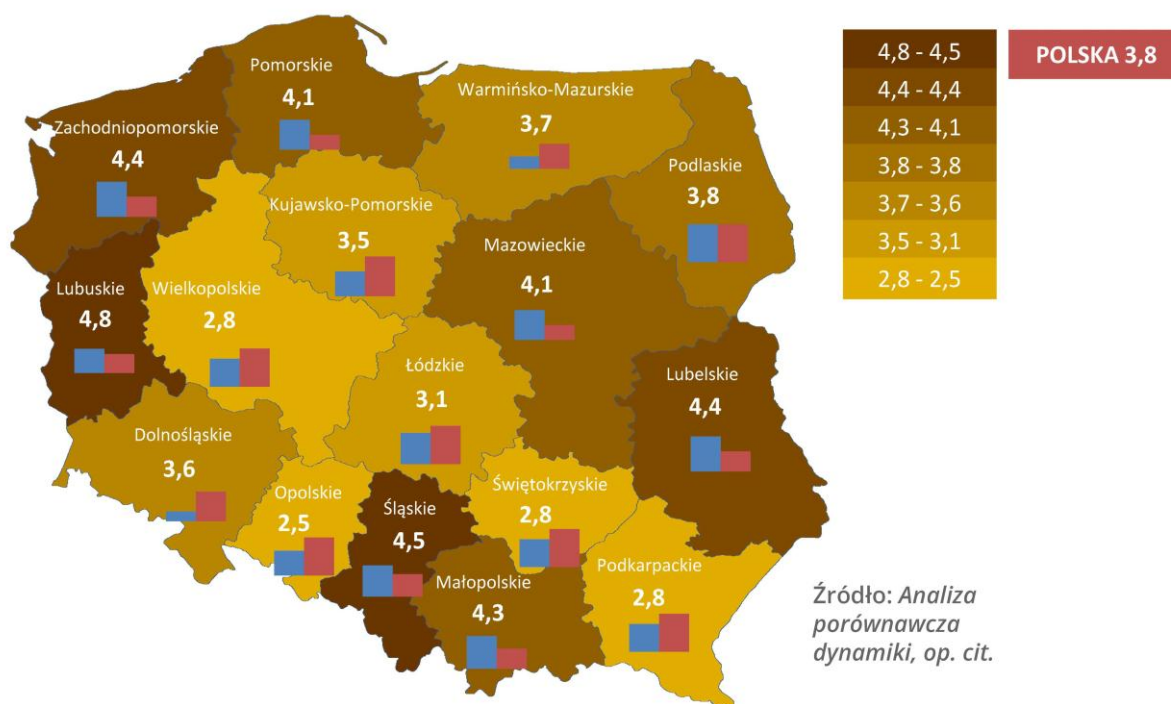
Wykres 23. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego w rodzaju litotryptor według województw w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

Wykres 24. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego w rodzaju akcelerator liniowy według województw w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

Wykres 25. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego w rodzaju aparat RTG z torem wizyjnym według województw w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

Wykres 26. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego w rodzaju rezonans magnetyczny (MRI) według województw w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

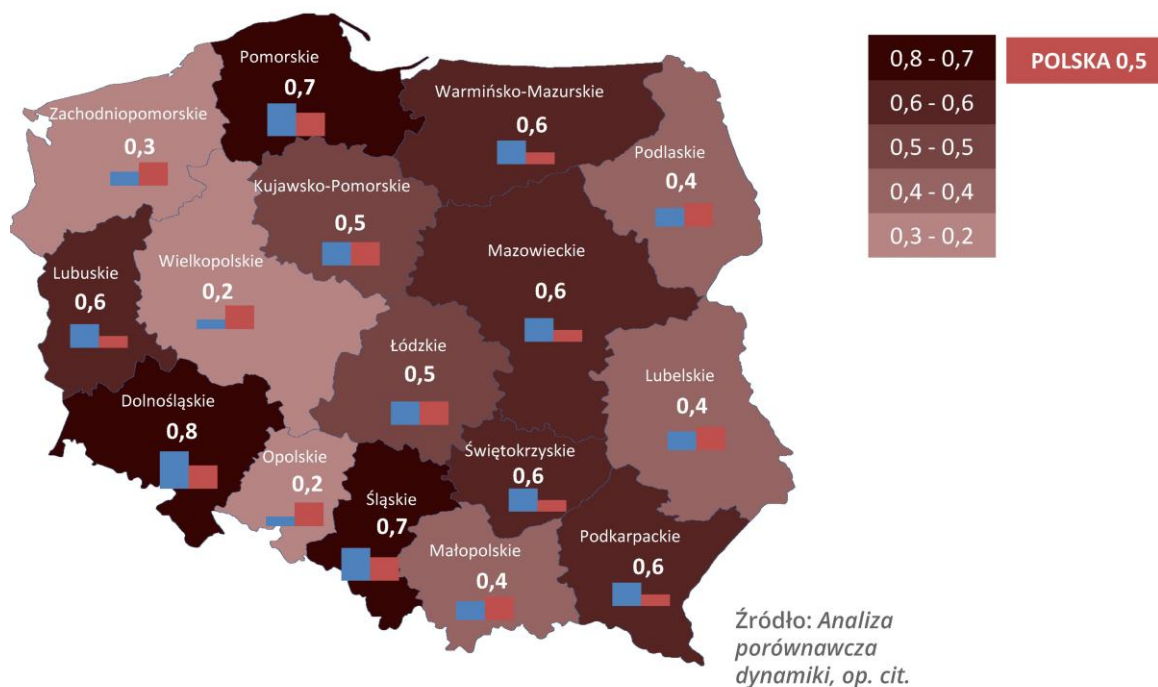

Tabela 50. Wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny wg województw w 2012 r.

Województwo	Sprzęt medyczny typu:									
	Rezonans magnetyczny				Tomograf komputerowy				Tomograf pozytonowy (PET-CT)	
	Razem		W tym w szpitalach ogólnych		Razem		W tym w szpitalach ogólnych		W tym w szpitalach ogólnych	
	C	D	C	D	C	D	C	D	C	D
POLSKA 2012	202	0,5	128	0,3	574	1,5	410	1,1	19	0,0
Dołnośląskie	22	0,8	14	0,5	40	1,4	26	0,9	0	0,0
Kujawsko-Pomorskie	11	0,5	8	0,4	30	1,4	25	1,2	2	0,1
Lubelskie	9	0,4	8	0,4	41	1,9	28	1,3	1	0,0
Lubuskie	6	0,6	3	0,3	11	1,1	10	1,0	0	0,0
Łódzkie	12	0,5	9	0,4	39	1,5	29	1,1	4	0,2
Małopolskie	15	0,4	8	0,2	54	1,6	36	1,1	1	0,0
Mazowieckie	31	0,6	23	0,4	93	1,8	69	1,3	3	0,1
Opolskie	2	0,2	1	0,1	12	1,2	8	0,8	0	0,0
Podkarpackie	13	0,6	9	0,4	32	1,5	25	1,2	0	0,0
Podlaskie	5	0,4	2	0,2	8	0,7	6	0,5	0	0,0
Pomorskie	17	0,7	11	0,5	31	1,4	24	1,0	1	0,0
Śląskie	31	0,7	17	0,4	5	1,6	46	1,0	4	0,1
Świętokrzyskie	8	0,6	4	0,3	22	1,7	16	1,3	1	0,1
Warmińsko-Mazurskie	8	0,6	1	0,1	17	1,2	10	0,7	0	0,0
Wielkopolskie	7	0,2	6	0,2	46	1,3	35	1,0	2	0,1
Zachodniopomorskie	5	0,3	4	0,2	23	1,3	17	1,0	0	0,0

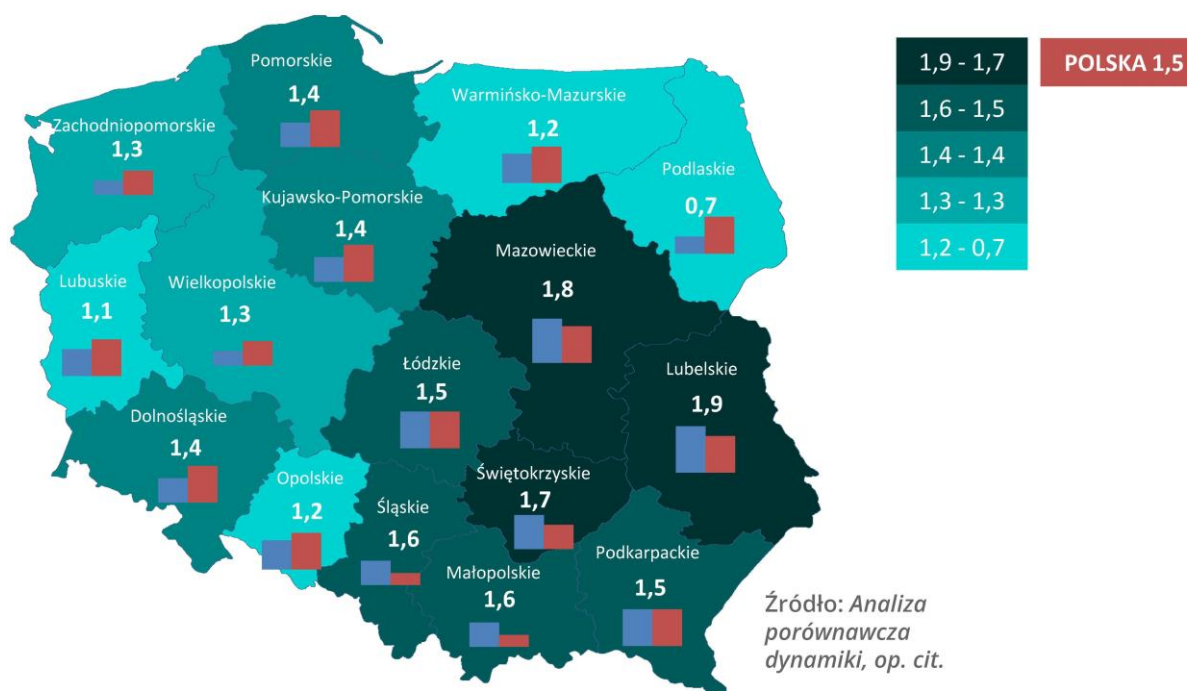
Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

Zasoby województw w wysokospecjalistyczną aparaturę medyczną¹¹² w 2012 roku we wskaźnikach na 100 tys. mieszkańców:

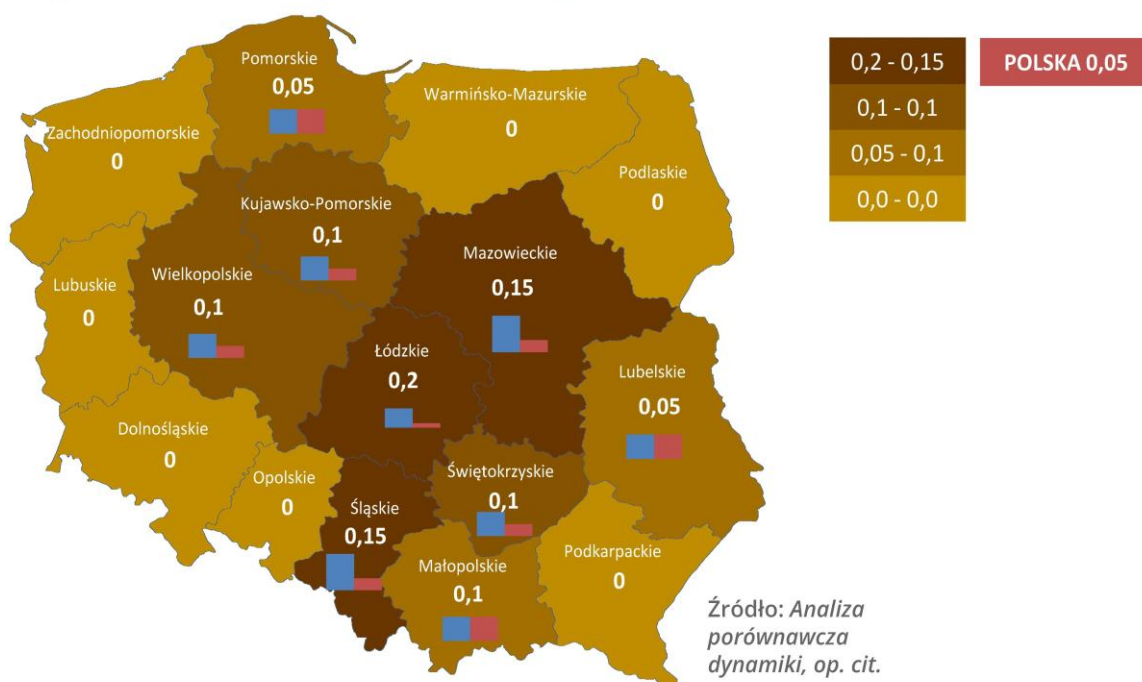
1. Województwo śląskie	16,9
2. Województwo mazowieckie	15,7
3. Województwo łódzkie	15,2
4. Województwo kujawsko-pomorskie	14,8
5. Województwo pomorskie	14,6
6. Województwo zachodniopomorskie	14,4
7. Województwo podkarpackie	14,2
8. Województwo małopolskie	14,1
POLSKA	14,0
9. Województwo lubuskie	13,8
10. Województwo lubelskie	13,5
11. Województwo dolnośląskie	13,3
12. Województwo podlaskie	13,1
13. Województwo opolskie	12,2
14. Województwo świętokrzyskie	12,0
15. Województwo warmińsko-mazurskie	11,1
16. Województwo wielkopolskie	10,9

112 Dotyczy następujących aparatów: rezonans magnetyczny, tomograf komputerowy, tomograf pozytonowy, gammakamera, analizator biochemiczny, akcelerator liniowy, litotrypter, echokardiograf, elektroencefalograf, elektromiograf oraz aparat RTG z torem wizyjnym

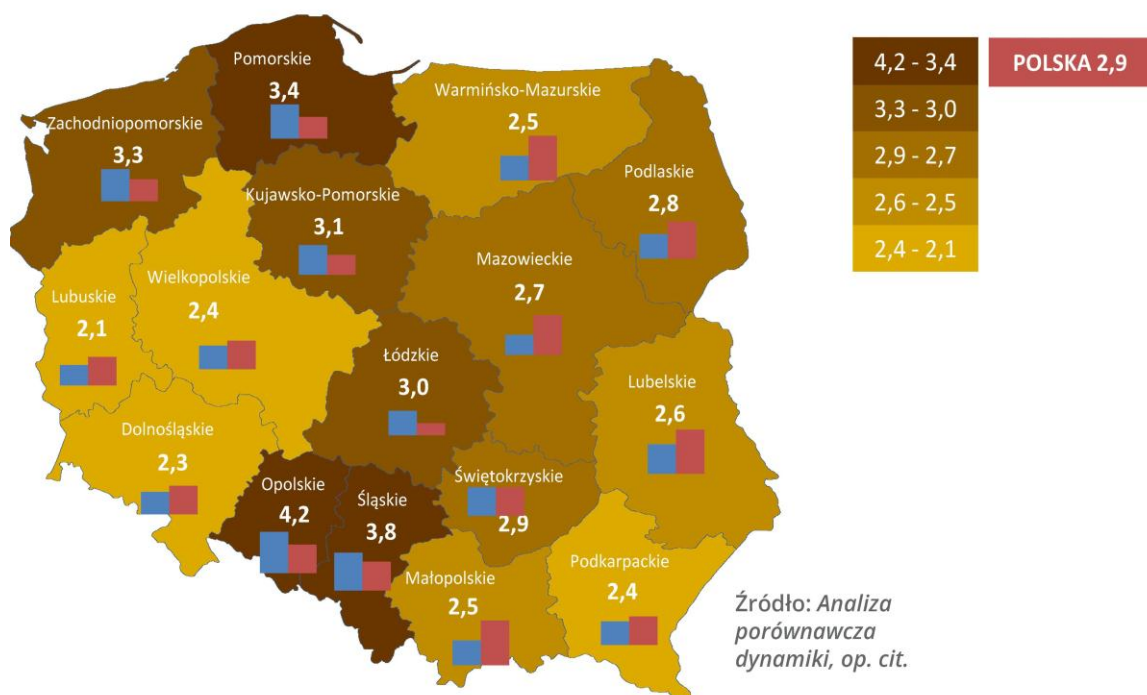
Wykres 27. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego w rodzaju tomograf komputerowy (CT) według województw w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

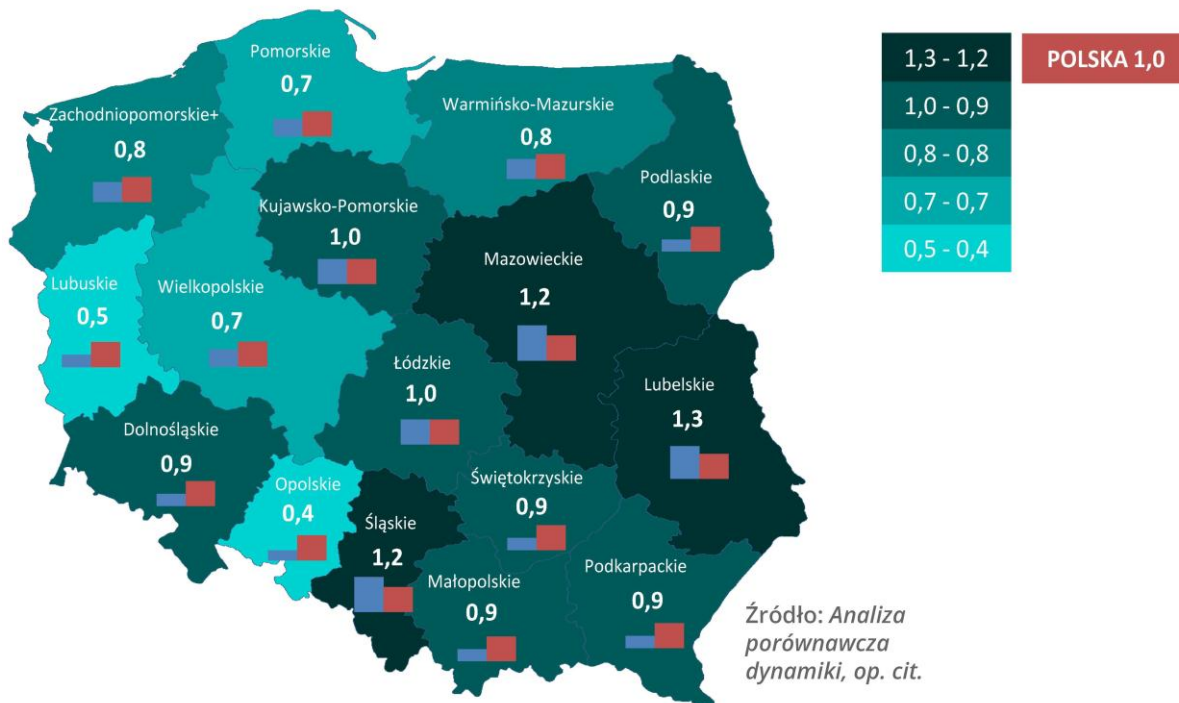
Wykres 28. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego w rodzaju tomograf pozytronowy (PET-CT) według województw w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

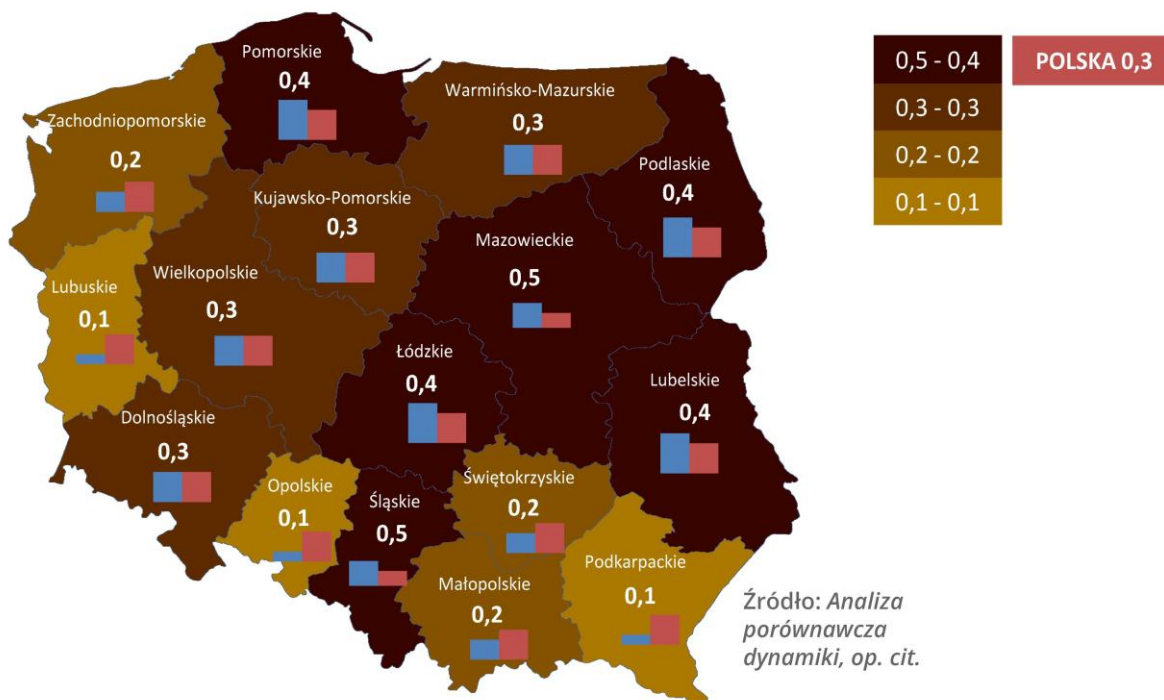
Wykres 29. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego w rodzaju echokardiograf według województw w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

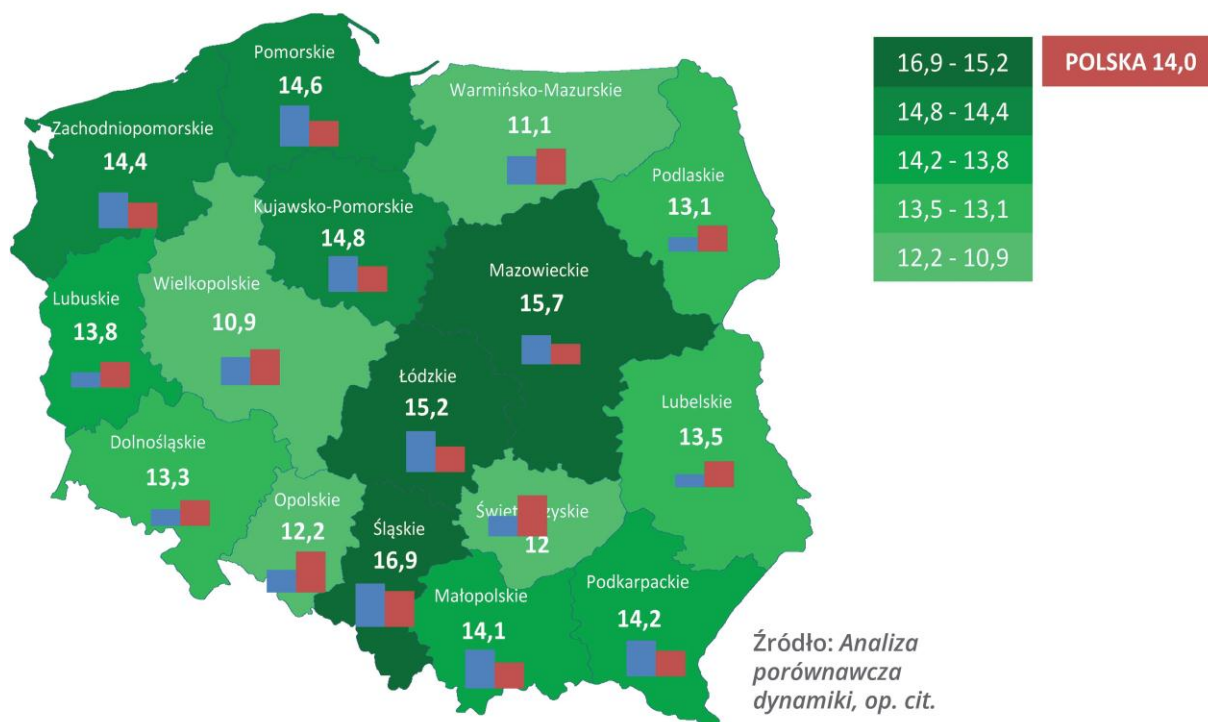
Wykres 30. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego w rodzaju elektroencefalograf według województw w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

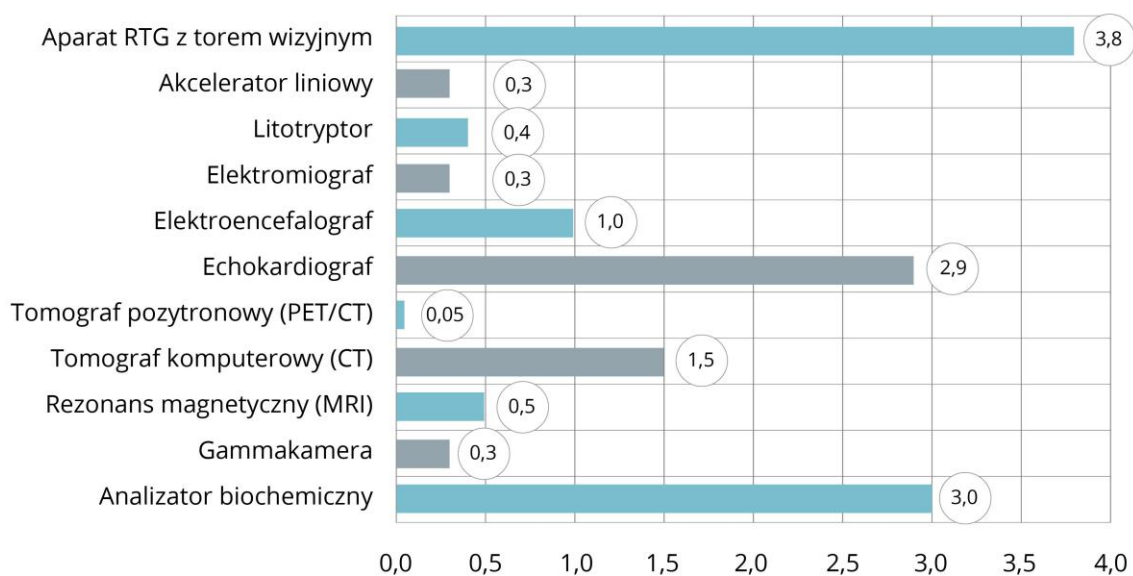
Wykres 31. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego w rodzaju elektromiograf według województw w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

Wykres 32. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego we wszystkich rodzajach w Polsce w 2012 r. (wskaźnik na 100 tys. mieszkańców)

Wykres 33. Zasoby sprzętu wysokospecjalistycznego we wszystkich rodzajach w Polsce w 2012 r. (na 100 tys. mieszkańców)

Źródło: Analiza porównawcza dynamiki, op. cit.

3.2.5. Jakość systemu opieki zdrowotnej

Ocena jakości systemu opieki zdrowotnej oparta może być zarówno na jakości postrzeganej przez pacjentów (*perceived quality*), jak i na ocenie jakości medycznej, rozumianej jako zgodność postępowania z ustalonymi zasadami i wytycznymi, a ocenianej za pomocą obiektywnych mierników odwołujących się najczęściej do danych epidemiologicznych.

Jak wynika z badań społecznych, kwestie jakości w systemie ochrony zdrowia odgrywają coraz większą rolę. Społeczeństwo polskie charakteryzuje się specyficznym podejściem do oceny jakości świadczonych usług medycznych. Z jednej strony Polacy mają stosunkowo duży poziom zaufania do lekarzy i podejmowanych przez nich działań, z drugiej negatywnie oceniają system opieki zdrowotnej jako pewną całość¹¹⁴. Od 20% do 40% polskich gospodarstw domowych nie jest zadowolonych z systemu ochrony zdrowia¹¹⁵.

W ostatniej dekadzie podjęto w Polsce serię inicjatyw na rzecz poprawy jakości opieki i bezpieczeństwa pacjenta oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej. Coraz większa liczba podmiotów prowadzących działalność leczniczą wdraża systemy zarządzania jakością. Istotnym wsparciem tego procesu było rozpoczęcie projektu systemowego: Wsparcie procesu akredytacji zakładów opieki zdrowotnej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL), Działanie 2.3. Wzmocnienie potencjału zdrowia osób pracujących oraz poprawa jakości funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej, Poddziałanie 2.3.3. Podniesienie jakości zarządzania w ochronie zdrowia.

Wśród innych krajowych projektów dotyczących poprawy jakości wyróżniają się m.in.: wdrożenie okołooperacyjnej karty kontrolnej, podjęcie inicjatywy higieny rąk w opiece zdrowotnej oraz ocena jakości wysokospecjalistycznych zabiegów medycznych (finansowanych bezpośrednio z budżetu państwa) oraz ocena SOR.

Nadal jednak problemy związane z jakością świadczeń przejawiają się m.in. w utrzymującym się znacznym poziomie zobowiązań finansowych sektora ochrony zdrowia oraz wysokim poziomie występowania zdarzeń niepożądanych. Problem zdarzeń niepożądanych, np. zakażeń szpitalnych, został uznany w Europie za istotny czynnik niepowodzeń w opiece zdrowotnej i wzrostu kosztów¹¹⁶. Szacuje się, że bezpośrednie koszty leczenia chorych z zakażeniami szpitalnymi wynoszą około 800 mln zł rocznie. Zakażenia szpitalne wydłużają czas hospitalizacji, zwiększają poziom absencji chorobowej, w skrajnych przypadkach skutkują niepełnosprawnością lub przedwczesnymi zgonami¹¹⁷.

W kontekście jakości w ochronie zdrowia warto również poruszyć problem błędnego kodowania zgonów. „Z badań przeprowadzonych w USA i innych krajach wynika, że około 20% kart zgonu jest nieprawidłowo wypełnianych. Głównym źródłem obciążeń są błędy wyboru wyjściowej przyczyny zgonu oraz nieumiejętne wyszczególnienie logicznego ciągu przyczyn odpowiedzialnych za zgon chorego, szczególnie w przypadku stwierdzenia przez lekarza dwóch lub większej liczby współwystępujących chorób”¹¹⁸. Oznacza to, że statystyka medyczna może być obciążona istotnymi błędami, szczególnie w przypadku zgonów osób starszych, krótkich hospitalizacji oraz zgonów z przyczyn nienowotworowych chorób układu oddechowego.

Podjęmowanie i wspieranie działań projakościowych, zwiększających efektywność systemu opieki zdrowotnej, jest niezbędne w celu zapewnienia właściwej opieki zdrowotnej. Podniesienie jakości w systemie ochrony zdrowia będzie zmierzało do poprawy kondycji finansowej podmiotów leczniczych (poprawa jakości zarządzania, a tym samym efektywności systemu, akredytacja w ochronie zdrowia, proces przekształceń, restrukturyzacji oraz modernizacji infrastruktury medycznej), a przede wszystkim do poprawy jakości w sensie medycznym (standardy postępowania medycznego, efektywna gospodarka produktami leczniczymi).

¹¹⁴ *Opinie o funkcjonowaniu systemu opieki zdrowotnej*, CBOS (BS/34/2012), Warszawa, marzec 2012 r.

¹¹⁵ J. Michalak, *Obiektywne i subiektywne mierniki jakości opieki zdrowotnej*, [w:] „Problemy Zarządzania”, vol. 9, nr 3, s. 128.

¹¹⁶ WHO Resolution WHA 55.18/2002 Quality of care: patient safety, http://apps.who.int/gb/archive/pdf_files/WHA55/ewha5518.pdf.

¹¹⁷ S. Golinowska (red.), *op.cit.*, s. 197.

¹¹⁸ W. Wędrychowski, E. Mróz, A. Wiernikowski, E. Flak, *Trafność wyboru przez lekarza wyjściowej przyczyny zgonu i kodowania danych z kart zgonów*, [w:] „Przegląd Epidemiologiczny” 2001, nr 3, s. 313.

W zakresie jakości organizacji i funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej w Polsce, kluczową rolę odgrywa zarządzanie informacją, które szerzej zostało przedstawione w rozdziale 3.2.6.

Innowacje w ochronie zdrowia

Zdrowie, zarówno w UE, jak i w Polsce, należy do grupy sektorów o bardzo wysokim potencjale innowacyjnym, w tym w sferze badań i rozwoju (B+R). W rankingu najbardziej innowacyjnych sektorów gospodarki UE na pierwszym miejscu znajduje się sektor farmaceutyczny i biotechnologiczny, na piątej pozycji – sektor ochrony zdrowia. Nauki medyczne znajdują się na trzecim miejscu pod względem nakładów na działalność B+R w Polsce, po naukach inżynierskich i przyrodniczych.

Jednocześnie w sektorze zdrowia istnieje duże zainteresowanie podmiotów prywatnych działalnością innowacyjną (np. branża farmaceutyczna, która kontrybuuje około 0,8% PKB Polski, w tym innowacyjne firmy farmaceutyczne – około 0,47%).

Jak ważne są innowacje w systemie ochrony zdrowia dla Polski, świadczy m.in. powołanie w Polsce Grupy Roboczej na Rzecz Innowacji w Opiece Zdrowotnej, którą tworzą naukowcy, eksperci ds. zdrowia publicznego, przedstawiciele jednostek ochrony zdrowia, reprezentanci pacjentów i producentów nowoczesnych leków oraz aparatury medycznej. Celem nadrzędnym Grupy jest „dążenie do zwiększenia dostępności do nowoczesnych metod terapii w Polsce poprzez zaproponowanie rozwiązań systemowych, które mogą pomóc w zreformowaniu systemu opieki zdrowotnej. Rozwiązania, przynosząc poprawę warunków oraz wzrost efektywności funkcjonowania sektora zdrowotnego, sprzyjałyby racjonalnej absorpcji nowych technologii medycznych”¹¹⁹.

Wprowadzenie rozwiązań innowacyjnych, w tym organizacyjnych, pozwoli na wzrost dostępności oraz jakości usług medycznych i jest istotne z punktu widzenia priorytetu strategii „Europa 2020” rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

Podkreślenia wymaga także fakt, że technologie medyczne są dziedziną charakteryzującą się wyjątkowo szybkim postępem technicznym. W latach 90. XX w. na całym świecie opracowywano rocznie ponad 40 nowych substancji leczniczych. W następnej dekadzie liczba ta wprawdzie się zmniejszyła, lecz wciąż pozostawała wysoka (od 24 do 32 substancji rocznie w latach 2001–2006). Wskaźnikiem postępu technologii medycznych jest również liczba nowych wyrobów medycznych dopuszczanych do obrotu przez amerykańską Agencję ds. Żywności i Leków. W latach 2001–2007 średnio rejestrowano niemal 45 innowacyjnych wyrobów rocznie.

Ten istotny udział sektora zdrowie w rozwoju innowacyjności zauważony został w dokumentach krajowych, m.in. w dokumencie pn. *Foresight przemysłu 2030*, w którym na 10 pól badawczych ochrona zdrowia występuje w czterech jako konkurencyjny obszar przemysłowy (m.in. w zakresie biotechnologii, nanobiotechnologii, technologii fotonicznej). Także wśród licznych rekomendacji powstałych w wyniku realizacji *Narodowego Programu Foresight 2020* znajdują się obszary dedykowane dla ochrony zdrowia, co wskazuje na rangę sektora zdrowie w ewolucji Polski.

Ogromna waga sektora zdrowie w działaniach innowacyjnych podkreślana jest w dokumencie pn. **Krajowy program badań. Założenia polityki naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa**, określającym strategiczne dla państwa kierunki badań naukowych i prac rozwojowych. Wśród siedmiu strategicznych kierunków badań naukowych wyodrębniono ochronę zdrowia w zakresie chorób cywilizacyjnych (m.in. układu krążenia, nowotworów złośliwych, cukrzycy, otyłości, chorób psychicznych), nowych leków oraz medycyny regeneracyjnej (wykorzystanie komórek macierzystych w leczeniu ciężkich schorzeń). Sektor ten jest postrzegany jako priorytetowy także w ramach wielu inicjatyw i programów UE, takich jak Siódmy program ramowy czy Horyzont 2020. W obecnej perspektywie finansowej funduszy strukturalnych projekty innowacyjne w ochronie zdrowia finansowane są przede wszystkim w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (PO IG). Zajmują one alokację w wysokości około 2 mld zł.

Przedsięwzięcia badawczo-rozwojowe w obszarze medycyny i farmacji wspierane są również w formule krajowych programów strategicznych oraz sektorowych dedykowanych sektorowi medycznemu realizowanych przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR).

¹¹⁹ M. Zalewska, *Efektywność w ochronie zdrowia w krajach OECD i UE z uwzględnieniem czynnika innowacyjności*, [w:] „Problemy Zarządzania”, vol. 9, nr 3.

Formuła programu strategicznego, jakim jest STRATEGMED, umożliwia skoncentrowanie realizowanych w jego ramach przedsięwzięć na rozwiązaniu konkretnych problemów naukowych lub społecznych, a także przyczynia się do konsolidacji najlepszych zespołów badawczych i integracji środowisk naukowych oraz gospodarczych wokół wybranych strategicznych zagadnień. Program jest odpowiedzią na potrzeby starzejącego się społeczeństwa, wzrost zachorowalności na choroby przewlekłe oraz rosnące koszty opieki medycznej. Jego głównym celem jest uzyskanie zasadniczego postępu w zakresie zwalczania chorób cywilizacyjnych oraz medycyny regeneracyjnej na bazie wyników badań naukowych i prac rozwojowych prowadzonych w czterech obszarach: kardiologii i kardiochirurgii, onkologii, neurologii i zmysłach oraz medycynie regeneracyjnej. Wynikiem realizowanych projektów będzie opracowanie i wdrożenie nowych metod profilaktycznych, diagnostycznych, leczniczych oraz rehabilitacyjnych.

Powszechną praktyką, także w przypadku Polski, jest ustanawianie krajowych programów sektorowych, będących odpowiedzią na potrzeby środowisk gospodarczych reprezentujących określony sektor w zakresie przeprowadzenia prac badawczo-rozwojowych. Przykładem takiego przedsięwzięcia jest realizowany przez NCBiR program INNO-MED, mający na celu finansowanie badań naukowych oraz prac rozwojowych nad innowacyjnymi rozwiązaniami w zakresie medycyny innowacyjnej. Program jest rezultatem porozumienia zawartego pomiędzy NCBiR, a grupą przedsiębiorstw stowarzyszonych w Polskiej Platformie Technologicznej Innowacyjnej Medycyny. Program INNOMED jest skierowany do podmiotów podejmujących działania badawcze i prace przygotowawcze do wdrożenia wyników badań, ukierunkowane na opracowanie i wdrożenie innowacyjnych technologii w zakresie: poszukiwania nowych leków innowacyjnych, rozwoju innowacyjnych leków i terapii, personalizacji terapii i prewencji, innowacyjnych technologii produkcji leków generycznych.

3.2.6. Zarządzanie informacją w ochronie zdrowia

Elektronizacja wymiany danych w sektorze ochrony zdrowia w Polsce rozpoczęła się w momencie wprowadzenia systemu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego. Od kilkunastu lat do codziennych obowiązków świadczeniodawców i aptek należy sprawozdawanie w postaci elektronicznej podstawowych informacji o udzielonych świadczeniach i zrealizowanych receptach w celu uzyskania zapłaty od płatnika (Narodowego Funduszu Zdrowia). Dotyczy to kilkuset milionów zdarzeń rocznie. Jednak Polska jest krajem, w którym na tle innych państw członkowskich UE, identyfikuje się nadal ograniczenia dotyczące elektronicznego obiegu dokumentacji umożliwiającego koordynację i przepływ informacji między wszystkimi uczestnikami procesu terapeutycznego pacjenta, a tym samym zapewniającego wyższą skuteczność leczenia przy zachowaniu efektywności finansowej.

3.2.6.1. Uwarunkowania prawne

Funkcje, jakie powinny spełniać technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT) dla rozwoju ochrony zdrowia określono już w Strategii Lizbońskiej, przyjętej przez Radę Europejską w 2000 r. Ponadto szczegółowe działania dla e-zdrowia zostały określone w dokumencie e-Europe 2005 Information Society for All, przyjętym na szczycie w Sewilli oraz w dokumencie eHealth Action Plan 2004. Podpisanie tych dokumentów zobowiązało kraje europejskie do dalszego rozwijania usług ICT w ochronie zdrowia.

Postęp we wszystkich dziedzinach cywilizacyjnych przekładający się na dynamiczny rozwój nowych technologii medycznych oraz metod terapeutyczno-diagnostycznych wymaga ciągłego rozwoju powstających systemów oraz informatyzacji kolejnych procesów ochrony zdrowia. Wymagania stawiane państwu przez obywateli stale się zwiększają. Rząd polski wyszedł naprzeciw oczekiwaniom społeczeństwa poprzez przedstawienie planu rozwoju sektora ochrony zdrowia w modelu państwa optimum, sformułowanym w Strategii Sprawne Państwo 2020. Dodatkowo w ramach implementacji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie stosowania praw pacjenta w transgranicznej opiece zdrowotnej, Polska wstąpiła do europejskiej Sieci ds. e-zdrowia, mając wpływ na kształtowanie się m. in. takich dokumentów strategicznych jak eHealth Action Plan 2012-2020 - Innovative healthcare for the 21st century.

Aby sprostać potrzebie dalszego efektywnego wdrażania elektronicznych usług w ochronie zdrowia, w Polsce przyjęto *ustawę z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia*¹²⁰ wraz z aktami wykonawczymi, które stanowią uwarunkowania prawne procesu informatyzacji sektora.

¹²⁰ Dz. U. z 2011r., Nr 113, poz. 657, z późn. zm.

Niniejsza ustawa wraz z aktami wykonawczymi stanowi podstawę dla wdrażania w Polsce rozwiązań wspierających wymianę i współdziałanie danych medycznych wykorzystywanych w procesie leczenia. Reguluje ona przede wszystkim kwestie dotyczące prowadzenia dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej. Przedmiotowa ustawa nakłada na podmioty wykonujące działalność leczniczą obowiązek prowadzenia dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej oraz komunikację z Systemem Informacji Medycznej. W związku z powyższym dąży się do dostosowania systemów informatycznych wszystkich usługodawców, świadczących usługi medyczne zarówno na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej, specjalistycznej, jak również stacjonarnej, a więc do wdrażania elektronicznej dokumentacji medycznej na wszystkich poziomach

Jednocześnie w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 28 marca 2013 r. w sprawie wymagań dla Systemu Informacji Medycznej (Dz. U. poz. 463) został określony:

- 1) format elektronicznej dokumentacji medycznej udostępnianej przez usługodawców w SIM, warunki organizacyjno-techniczne jej przetwarzania, udostępniania, autoryzacji oraz zabezpieczenia przed utratą,
- 2) warunki organizacyjno-techniczne zamieszczania w SIM dokumentów elektronicznych niezbędnych do prowadzenia diagnostyki, ciągłości leczenia oraz zaopatrzenia usługobiorców w produkty lecznicze i wyroby medyczne i ich pobierania z SIM, zgodnie z zakresem zadań wykonywanych przez usługodawców,
- 3) warunki organizacyjno-techniczne realizacji dostępu i pobierania danych przetwarzanych w SIM.

Ponadto w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2010 r. w sprawie rodzajów i zakresu dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania (Dz. U. z 2014 r. poz. 177.) zostały określone szczególne wymagania dotyczące dokumentacji prowadzonej w postaci elektronicznej.

Należy podkreślić, iż z dniem 31 lipca 2014 r. weszła w życie *ustawa z dnia 26 czerwca 2014 r. o zmianie ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia*, która wprowadza zmiany mające na celu wydłużenie terminu zobowiązującego usługodawców do prowadzenia dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej. Zgodnie z zapisami *ustawy o zmianie ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia* do dnia 31 lipca 2017 r. dokumentacja medyczna może być prowadzona w postaci papierowej lub elektronicznej.

Wydłużenie okresu przejściowego pozwoli wszystkim usługodawcom na:

- 1) kompleksowe przygotowanie procesu wdrożenia, w tym niezbędnych zmian w istniejących procesach biznesowych;
- 2) właściwe zaplanowanie zmian w systemach informatycznych;
- 3) optymalne, z punktu widzenia sytuacji ekonomicznej, rozłożenie kosztów zmian, w tym możliwość pozyskania środków finansowych na wprowadzenie zmian z funduszy unijnych;
- 4) realizację zaplanowanych zmian, w tym szkolenie pracowników medycznych.

Jednocześnie, przyjęte w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów założenia do projektu *ustawy o zmianie ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia oraz niektórych innych ustaw* doprecyzowują pojęcie elektronicznej dokumentacji medycznej jako dokumentacji indywidualnej oraz określają termin obowiązku wystawiania recepty jedynie w postaci elektronicznej, który przypada na dzień 1 sierpnia 2016 r. W przypadku wystawiania odpowiednio skierowania oraz zlecenia na zaopatrzenie w wyroby medyczne oraz ich naprawy jedynie w postaci elektronicznej – proponowany termin wskazany w projekcie założeń to 1 marca 2017 r. Proponowana zmiana jest uzasadniona z punktu widzenia celów ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia, która koncentruje się na wykorzystaniu i wymianie danych indywidualnych pacjenta.

Powyższe zmiany są podyktowane tym, iż proces informatyzacji ochrony zdrowia jest bardzo złożony i wymaga zaangażowania wszystkich jednostek ochrony zdrowia, aby rozwiązania dostarczane na poziomie centralnym, jak również regionalnym, były ze sobą kompatybilne. Ponadto, zdiagnozowana w cyklicznych badaniach regionalnych sytuacja krajowa w zakresie stopnia gotowości podmiotów wykonujących działalność leczniczą do wymiany dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej również wpływa na możliwość dostosowania usługodawców do wymogów wynikających z ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia.

3.2.6.2. Efekty wdrożenia projektów: „Elektroniczna Platforma Gromadzenia, Analizy i Udostępniania Zasobów Cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych” oraz „Platforma udostępniania on-line przedsiębiorcom usług i zasobów cyfrowych rejestrów medycznych”

Ministerstwo Zdrowia od lat pracuje nad informatyzacją sektora ochrony zdrowia. Nowe rozwiązania są zaawansowane technicznie oraz wymagają zmiany dotychczasowych systemów. Pozwolą one na wdrożenie w Polsce modułów udostępniających podstawowe funkcje platformy e-zdrowie, takich jak: wymiana elektronicznej dokumentacji medycznej, e-Recepta, elektroniczne skierowania, internetowe konto pacjenta, itp. Umożliwią one także skuteczne włączenie pacjenta w proces ochrony zdrowia oraz obniżenie kosztów oraz kompleksowe monitorowanie, w czasie rzeczywistym, udzielanych świadczeń zdrowotnych.

Tworząc wieloletni plan informatyzacji w ochronie zdrowia, zdecydowano o centralnym wdrożeniu dwóch systemów bazowych dla całej branży, jak również o komplementarnym rozwoju inicjatyw lokalnych w ramach lecznictwa otwartego i zamkniętego, które docelowo zasilać mają systemy centralne. Ze środków funduszy strukturalnych w perspektywie finansowej 2007-2013 finansowana jest budowa „Elektronicznej Platformy Gromadzenia, Analizy i Udostępniania zasobów cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych” (Projekt P1) oraz przygotowanie „Platformy udostępniania on-line przedsiębiorcom usług i zasobów cyfrowych rejestrów medycznych” (Projekt P2), natomiast inicjatywy lokalne realizowane są w Regionalnych Programach Operacyjnych. Użytkownicy końcowi (podmioty lecznicze) muszą we własnym zakresie dostosować placówkę do współpracy z Systemem Informacji Medycznej (SIM). Informatyzacja jest zadaniem poszczególnych podmiotów wykonujących działalność leczniczą, władze regionalne/centralne mogą podjąć decyzję o wsparciu tych działań.

Wiele województw wdraża tzw. Platformy Regionalne e-Zdrowie, będące wysokobudżetowymi inicjatywami, obejmującymi jednocześnie informatyzację od kilku do kilkudziesięciu placówek zlokalizowanych na terenie województw, dla których najczęściej podmiotem tworzącym jest Samorząd Województwa, i które obsługują największą liczbę pacjentów w regionie. Wszystkie systemy usługodawców przetwarzające elektroniczną dokumentację medyczną będą musiały komunikować się z Systemem Informacji Medycznej (SIM) administrowanym przez Ministra Zdrowia w celu realizacji zadań stawianych przez ustawę.

Celem Projektu P1 jest stworzenie elektronicznej platformy usług publicznych w zakresie ochrony zdrowia umożliwiającej organom administracji publicznej i obywatelom gromadzenie, analizę i udostępnianie zasobów cyfrowych o zdarzeniach medycznych, w zakresie zgodnym z ustawą o systemie informacji w ochronie zdrowia. Realizacja Projektu P1 przyniesie poprawę jakości obsługi pacjentów wynikającą z podniesienia jakości i dostępności informacji o stanie zdrowia pacjenta i jego danych medycznych oraz usprawnienia obsługi pacjenta, poprzez umożliwienie realizacji elektronicznych usług związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych.

Zgodnie z zapisami ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia Elektroniczna Platforma Gromadzenia, Analizy i Udostępniania Zasobów Cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych oraz Platforma udostępniania on-line przedsiębiorcom usług i zasobów cyfrowych rejestrów medycznych będą obsługiwały system informacji medycznej w ochronie zdrowia. System ten obejmuje bazy danych funkcjonujące w ramach: Systemu Informacji Medycznej, dziedzinowych systemów teleinformatycznych (Systemu Rejestru Usług Medycznych Narodowego Funduszu Zdrowia, Systemu Statystyki w Ochronie Zdrowia, Systemu Ewidencji Zasobów Ochrony Zdrowia, Systemu Monitorowania Zagrożeń, Systemu Monitorowania Dostępności do Świadczeń Opieki Zdrowotnej, Zintegrowanego Systemu Monitorowania Obrotu Produktami Leczniczymi, Systemu Monitorowania Kształcenia Pracowników Medycznych) oraz rejestrów medycznych.

Dąży się do wdrażania elektronicznej dokumentacji medycznej na wszystkich poziomach. Należy podkreślić, iż wdrażane rozwiązania skupiają się na dostarczaniu platform ogólnokrajowych umożliwiających komunikację pomiędzy usługodawcami. Ponadto, realizowana w obecnej perspektywie finansowej Platforma P1 służąca do komunikacji pomiędzy usługodawcami, umożliwia wymianę indeksu (tj. skończonego wyciągu danych) dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej. Dokumentacja medyczna będzie nadal przechowywana przez usługodawcę, który ją wytworzył. Usługodawca za pośrednictwem Systemu Informacji Medycznej może uzyskać dostęp do danych medycznych, zawartych w elektronicznej dokumentacji medycznej usługobiorcy, zgromadzonych w systemie teleinformatycznym innego usługodawcy, jeżeli jest to niezbędne do zapewnienia ciągłości leczenia lub prowadzonego postępowania diagnostycznego. Szczególnymi dokumentami w procesie wymiany danych będą elektroniczne dokumenty, takie jak recepta, skierowanie i zlecenie na wyroby medyczne, gdyż informacje o tych dokumentach będą wysyłane do SIM w pełnej

postaci (wszystkie informacje jakie niesie ze sobą dany dokument) – SIM będzie kustoszem tych dokumentów. Poprzez SIM odbywać się będzie realizacja świadczeń, do których uprawnia dany dokument. W celu zapewnienia wymiany informacji pomiędzy usługodawcami SIM będzie gromadzić informacje o zdarzeniach medycznych mających miejsce u poszczególnych usługodawców. W celu realizacji tej wymiany zostały wybrane standardy komunikacji, które sprawiają, że proces ten będzie mógł przebiegać w sposób zunifikowany.

Na potrzeby implementacji mechanizmów komunikowania informacji o zdarzeniu medycznym i dokumentacji medycznej jako podstawę przyjęto standard opracowany przez IHE (Integrating the Healthcare Enterprise – www.ihe.net) w obszarze profilu XDS.b (Cross-Enterprise Document Sharing w wersji b). Elektroniczna Dokumentacja Medyczna tworzona będzie w oparciu o standard HL7 CDA. Natomiast obrazowe dane medyczne będą zgodne ze standardem DICOM. Współpraca z SIM odbywać się będzie za pomocą wymiany komunikatów w postaci plików XML (standard XML Schema). System zapewni wsparcie dla standardu przesyłania komunikatów SOAP (w wersji co najmniej 1.1) z załącznikami. Do opisu struktury i semantyki serwisu sieciowego (web service) zostanie wykorzystany standard WSDL (w wersji co najmniej 1.X).

Każdy dokument wysyłany do SIM będzie podlegał regułom walidacyjnym przypisanym do konkretnego typu dokumentu. Reguły walidacyjne przypisane do dokumentu nadrzędnego mają zastosowanie do obiektów powiązanych podrzędnych.

System SIM będzie gromadził centralnie dane z dokumentacji medycznej oraz będzie on dynamicznym narzędziem umożliwiającym współpracę (poprzez umożliwienie lokalizacji odpowiedniej dokumentacji medycznej, a następnie jej wymiany) wszystkim kompatybilnym systemom informatycznym w ochronie zdrowia.

Mając na uwadze fakt, iż konieczne jest dostosowanie systemów informatycznych usługodawców do prowadzenia dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej oraz wymiany informacji z SIM, realizowane są obecnie projekty regionalne mające na celu stworzenie tzw. Platform Regionalnych e-Zdrowia.

Podczas badań przeprowadzonych przez CSIOZ w III kwartale 2013 r. zidentyfikowano 434 projekty o łącznej wartości 1 647 166 792,64 zł. Jak wynika z uzyskanych wyników badania ankietowego beneficjentów ww. projektów (na ankietę CSIOZ odpowiedziało 32% beneficjentów spośród 434 zidentyfikowanych projektów) do dnia 01.08.2014 roku do prowadzenia dokumentacji w postaci elektronicznej było gotowych 76% podmiotów, które udzieliły odpowiedzi na ankietę.

Powyższe świadczy o tym, iż działania z zakresu informatyzacji ochrony zdrowia są podejmowane zarówno na poziomie centralnym, jak również regionalnym i obejmują informatyzację placówek ochrony zdrowia na niemalże wszystkich poziomach świadczonych usług medycznych.

Ponadto, w ramach realizowanego projektu P1 powstanie m.in. Internetowe Konto Pacjenta, będące bezpłatną aplikacją internetową, dzięki której każdy otrzyma dostęp do informacji o swoich świadczeniach medycznych finansowanych ze środków publicznych jak i prywatnych. Aplikacja pozwala na dynamiczne zarządzanie i przeglądanie własnej historii leczenia. Podobnie jak w bankowości internetowej, uzyskanie dostępu do Konta odbywać się będzie za pomocą bezpiecznego mechanizmu dostępu. Dzięki tej aplikacji pacjent będzie miał dostęp do swojej historii leczenia i będzie mógł autoryzować odpowiedni personel medyczny do jej odczytu. Dane te będą ściśle powiązane z pacjentem, w związku z tym będą mu pomocne w całym procesie leczenia. Należy podkreślić, iż na życzenie pacjenta dane do IKP będą przekazywane przez wszystkich usługodawców, którzy udzielali poszczególnych świadczeń medycznych danemu pacjentowi. Dane medyczne zawarte w IKP będą mogły być również udostępnione usługodawcy, po wyrażeniu zgody przez pacjenta, którego dana dokumentacja medyczna dotyczy. Udostępnienie funkcjonalności dostarczanej poprzez IKP stanowi punkt zwrotny w filozofii dostępu do personalnej dokumentacji medycznej będącego prawem każdego pacjenta.

Korzyści z wdrożenia systemów można podzielić ze względu na grupy ich odbiorców, tzn. pacjentów, podmioty medyczne i płatników.

Pacjenci zostaną wyposażeni w narzędzie umożliwiające im pełny dostęp do własnej historii choroby, wykonanych usług, skierowań, zwolnień i recept. Dodatkowo stanie się możliwe monitorowanie dostępności (stanu kolejki) świadczeń zdrowotnych i na tej podstawie podejmowanie decyzji o miejscu leczenia. Zostanie stworzony oficjalny portal medyczny, na którym społeczeństwo będzie mogło znaleźć rzetelne informacje dotyczące profilaktyki chorób, zdrowego trybu życia i walki z nałogami. Poprawi się jakość obsługi pacjentów, poprzez wykorzystanie określonego me-

dium komunikacji pomiędzy nimi, a systemem. Elektroniczna obsługa recept zmniejszy ryzyko przepisywania oraz przyjmowania przez pacjentów leków, które mogłyby im zagrażać.

Personel medyczny mający dostęp do kompletnej historii choroby pacjentów będzie miał rzetelne źródło informacji na temat ich leczenia. Ratownicy medyczni będą mieli szybki dostęp do podstawowych danych o stanie zdrowia pacjenta, takich jak: grupa krwi, alergie, przewlekłe choroby, wszczepione urządzenia, co umożliwi podjęcie natychmiastowej i skutecznej interwencji medycznej. Zwiększenie samodzielności pacjenta, jako współodpowiedzialnego twórcy procesu leczenia, doprowadzi do zmniejszenia natężenia ruchu w jednostkach ochrony zdrowia, zminimalizuje czynności związane z informowaniem i obsługą pacjentów przez personel administracyjny.

W styczniu 2013 r. została uruchomiona „Platforma udostępniania on-line usług i zasobów cyfrowych rejestrów medycznych” (Platforma P2). Wdrożenie Platformy P2 przyczynia się do upowszechnienia elektronicznej komunikacji w obszarze sektora ochrony zdrowia pomiędzy przedsiębiorcami i podmiotami publicznymi oraz umożliwia elektroniczną rejestrację i aktualizację danych rejestrowych (np. można tą drogą złożyć wniosek o zezwolenie na prowadzenie apteki), daje przedsiębiorcom możliwości składania drogą elektroniczną wniosków do rejestru, elektronicznego przechowywania dokumentów oraz popularyzuje wykorzystanie podpisu elektronicznego i pomaga w pobieraniu danych rejestrowych przez administrację publiczną. Platforma Rejestrów Medycznych (P2) jest uniwersalnym narzędziem informatycznym, służącym do utrzymywania rejestrów oraz świadczenia usług elektronicznych, zapewniającym optymalny poziom bezpieczeństwa. Podczas integracji z Platformą P2, rejestry są przebudowywane do postaci zgodnej z architekturą referencyjną rejestru medycznego. Powoduje to, że komunikują się z Platformą P2 za pomocą webserwisów lub są osadzone w całości na Platformie P2. W 2013 roku z Platformą P2 zintegrowane zostały następujące rejestry:

- Rejestr zezwoleń na prowadzenie aptek ogólnodostępnych, punktów aptecznych oraz Rejestr udzielonych zgód na prowadzenie aptek szpitalnych, zakładowych i działów farmacji szpitalnej,
- Rejestr Zezwoleń na Prowadzenie Hurtowni Farmaceutycznej,
- Rejestr Systemów Kodowania,
- Rejestr Produktów Lekniczych Dopuszczonych do Obrotu na terytorium RP,
- Rejestr Medycznie Wspomaganej Prokreacji,
- System Informatyczny Rezydentur (SIR).

Ponadto, prowadzone są prace, mające na celu integrację kolejnych rejestrów medycznych w 2014 roku na Platformie P2, tj. rejestru pn. Centralny Wykaz Farmaceutów oraz Lista Diagnostów Laboratoryjnych. Funkcjonalności Platformy Wymiany Dokumentów umożliwiają jednostkom administracji publicznej i przedsiębiorcom pobieranie danych rejestrowych, dwustronną wymianę dokumentów elektronicznych pomiędzy przedsiębiorcami i organami rejestrowymi, bieżące śledzenie stanu realizacji wniosków, uzyskiwanie automatycznego potwierdzania odbioru dokumentu i wiarygodne znakowanie dokumentów elektronicznych (np. znakowanie czasem, podpisywanie elektroniczne).

Poniżej przedstawiono wykaz podmiotowych rejestrów medycznych, które mają zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania ochrony zdrowia, procedur medycznych i prowadzenia działalności przez poszczególnych interesariuszy.

Wykaz rejestrów podmiotowych

Lp.	Nazwa rejestru	Gestor (Gestorzy) rejestru
1.	Centralny Rejestr Lekarzy i Lekarzy Dentystów	Naczelna Izba Lekarska
2.	Centralny Rejestr Pielęgniarek i Położnych	Naczelna Izba Pielęgniarek i Położnych
3.	Centralny Rejestr Sprzeciwów na Pobranie Komórek, Tkanki i Narządów ze Zwłok Ludzkich	Centrum Organizacyjno-Koordynacyjne do Spraw Transplantacji „Poltransplant”
4.	Centralny Wykaz Ubezpieczonych	Narodowy Fundusz Zdrowia
5.	Ewidencja Medycznych Laboratoriów Diagnostycznych i Mikrobiologicznych	Krajowa Izba Diagnostów Laboratoryjnych
6.	Rejestr Diagnostów Laboratoryjnych	Krajowa Izba Diagnostów Laboratoryjnych
7.	Rejestr Farmaceutów	Okręgowe Izby Aptekarskie, Naczelna Izba Aptekarska

8.	Rejestr Jednostek Współpracujących z Systemem Państwowe Ratownictwo Medyczne	Urzędy Wojewódzkie
9.	Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą	Urzędy Wojewódzkie, Ministerstwo Zdrowia, Okręgowe Izby Pielęgniarek i Położnych, Okręgowe Izby Lekarskie
10.	Rejestr Produktów Leczniczych Dopuszczonych do Obrotu na Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	Urząd Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych
11.	Rejestr Systemów Kodowania i Klasyfikacji Statystyki Resortowej	Ministerstwo Zdrowia, Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia
12.	Rejestr Wytwórców/Importerów Farmaceutycznych	Główny Inspektorat Farmaceutyczny
13.	Rejestr Zezwoleń Na Prowadzenie Aptek Ogólnodostępnych, Punktów Aptecznych oraz Rejestr Udzielonych Zgód Na Prowadzenie Aptek Szpitalnych, Zakładowych i Działów Farmacji Szpitalnej	Wojewódzki Inspektorat Farmaceutyczny
14.	Rejestr Zezwoleń na Prowadzenie Hurtowni Farmaceutycznej	Główny Inspektorat Farmaceutyczny
15.	Wykaz Refundowanych Produktów Leczniczych i Wyrobów Medycznych	Ministerstwo Zdrowia

Ustawa z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia, reguluje również kwestie związane z tworzeniem oraz prowadzeniem przedmiotowych rejestrów medycznych, gromadzących elementarne dane medyczne dotyczące różnych grup chorób. W myśl art. 19 ustawy Minister Zdrowia może tworzyć i prowadzić lub tworzyć i zlecać prowadzenie przedmiotowych rejestrów medycznych podmiotom wykonującym działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej oraz jednostkom podległym lub nadzorowanym przez ministra właściwego do spraw zdrowia.

Zgodnie z art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia, podmioty prowadzące do dnia 1 stycznia 2012 r., rejestry, ewidencje, listy, spisy albo inne uporządkowane zbiory danych osobowych lub jednostkowych danych medycznych, w zakresie określonym w art. 19 ust. 1 ustawy, w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy tj. do dnia 30 czerwca 2012 r., były zobowiązane przekazać ministrowi właściwemu do spraw zdrowia informacje o ich prowadzeniu oraz zakresie danych w nich zawartych. Jednocześnie, w myśl przepisu art. 19 ust. 3 ustawy, utworzenie przedmiotowego rejestru medycznego powinno zostać poprzedzone analizą potrzeb jego utworzenia.

Powyższy obowiązek dotyczy rejestrów, ewidencji, list, spisów albo innych uporządkowanych zbiorów danych osobowych lub jednostkowych danych medycznych, których podstawa prawna prowadzenia nie wynika w szczególności z obowiązujących przepisów prawa.

Poniższy wykaz stanowi zestawienie przedmiotowych rejestrów medycznych tworzonych w oparciu o art. 20 ustawy z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia.

Wykaz rejestrów utworzonych w drodze rozporządzenia Ministra Zdrowia

Lp.	Nazwa podmiotu	Nazwa rejestru	Stan prac
1.	Instytut Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie	Krajowy Rejestr Nowotworów	rejestr utworzony – rozporządzenie Ministra Zdrowia
2.	Instytut "Pomnik - Centrum Zdrowia Dziecka"	Krajowy Rejestr Operacji Kardiologicznych	rejestr utworzony – rozporządzenie Ministra Zdrowia
3.	Śląskie Centrum Chorób Serca	Ogólnopolski Rejestr Ostrej Zespołów Wieńcowych	rejestr utworzony – rozporządzenie Ministra Zdrowia

4.	Departament Matki i Dziecka MZ	Rejestr Medycznie Wspomaganej Prokreacji	rejestr utworzony – rozporządzenie Ministra Zdrowia
----	--------------------------------	--	---

Wykaz przedmiotowych rejestrów medycznych, dla których przeprowadzono analizę potrzeb utworzenia rejestru medycznego, w celu jego utworzenia

Lp.	Nazwa podmiotu	Nazwa rejestru
1.	Śląskie Centrum Chorób Serca	Ogólnopolski Rejestr Kardiochirurgiczno-Kardiologiczny Przewodnikowych Implantacji Zastawek Aortalnych POL-TAVI
2.	Instytut Psychiatrii i Neurologii	Ogólnopolski Rejestr Udarów Mózgu
3.	Uniwersytet Medyczny w Łodzi	Ogólnopolski Rejestr Patologii Kardiologicznych u Płodów
4.	Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu	Rejestr medyczny guzów łagodnych (niezłośliwych) dużych gruczołów ślinowych
5.	Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu	Rejestr medyczny guzów łagodnych (niezłośliwych) masywu szczękowo-sitowego
6.	Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc	Krajowy Rejestr Chorych Z Wrodzonym Niedoborem ALFA-1 ANTYTRYPSYNY
7.	Uniwersytet Medyczny w Białymstoku	Rejestr Osób Leczonych w Dzieciństwie z Powodu Nowotworów
8.	Instytut Matki i Dziecka	Centralny Rejestr Badań Przesiewowych Noworodków
9.	Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc	Krajowy Rejestr Raka Płuc
10.	Szpital Specjalistyczny św. Łukasza w Końskich	Rejestr chorych ze stwardnieniem rozsianym
11.	Centrum Onkologii- Instytut im. Marii Skłodowskiej- Curie w Warszawie	Krajowy Rejestr pn. Program Badań Przesiewowych dla wczesnego wykrywania raka jelita grubego
12.	Instytut "Pomnik - Centrum Zdrowia Dziecka"	Ogólnopolski Rejestr Chirurgii Noworodka
13.	Centrum Onkologii- Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie	Krajowy Rejestr Przelyku Barretta
14.	Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu	Polski Rejestr Wrodzonych Wad Rozwojowych
15.	Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego	Ogólnopolski Rejestr Procedur Kardiologii Inwazyjnej

3.2.6.3 Międzynarodowe klasyfikacje

Mając na uwadze konieczność prowadzenia dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej, niezbędne będzie stworzenie systemów informatycznych, które będą musiały zapewnić wymianę danych medycznych z zachowaniem odpowiednich standardów. W związku z tym, iż strategicznym kierunkiem jest wprowadzenie obowiązku elektronicznej dokumentacji medycznej, należy zauważyć, iż zdiagnozowane klasyfikacje (ICD-10 i ICD-9) nie są w stanie w wystarczająco szczegółowy sposób opisać wszystkich procedur medycznych, dlatego konieczne jest zaimplementowanie nowych klasyfikacji, ułatwiających prowadzenie dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej. W takim przypadku najbardziej niezawodny system to taki, w którym dane do niego wprowadzane są od razu odpowiednio skategoryzowane i zakodowane – identyfikacja informacji medycznej następuje na podstawie specjalnych kodów.

Ogólnie używaną do tego celu terminologią jest słownik SNOMED CT (Systematized Nomenclature Of Medicine Clinical Terms). Jest to słownik zawierający bardzo szeroki zakres terminologii medycznej na różnym poziomie szczegółowości. Obejmuje on różnego typu kody, wyrażenia czy pojęcia dotyczące całego systemu opieki medycznej (np. choroby, procedury medyczne itd.). SNOMED CT zapewnia podstawę ogólnej terminologii dla elektronicznych rejestrów medycznych (EHR). Zawiera ponad 311 000 pojęć, z których każde ma zdefiniowany unikalny identyfikator. Pojęcia są ze sobą powiązane i mogą być opisane za pomocą różnego typu wyrażen, np. synonimów. SNOMED CT wykorzystywany jest do przedstawiania informacji klinicznych w elektronicznych kartach zdrowia, a także co jest z tym związane umożliwia skuteczną wymianę danych w systemach klinicznych.

Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia zainicjowało prace nad stworzeniem aktualnego tłumaczenia słownika SNOMED CT, celem umożliwienia implementacji polskiej wersji słownika rejestrów i systemom informacyjnym działającym w polskiej ochronie zdrowia.

Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia uzyskało również od Międzynarodowej Rady Pielęgniarskiej ICN prawo do niekomercyjnego wykorzystywania Międzynarodowej Klasyfikacji Praktyki Pielęgniarskiej ICNP®. Jest ona międzynarodowym standardem dla terminologii pielęgniarskiej i nieodłączną częścią infrastruktury informacyjnej opieki zdrowotnej.

Prawo do udostępniania i wykorzystywania ICNP® umożliwia zainteresowanym podmiotom implementowanie klasyfikacji do swoich systemów przeznaczonych do prowadzenia dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej.

Ponadto, Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia na mocy podpisanych umów ze Światową Organizacją Zdrowia (WHO) dotyczących udzielenia praw do tłumaczenia i publikacji, opracowało polskie wersje międzynarodowych klasyfikacji:

- Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych - ICD-10. W udostępnionej wersji klasyfikacji stany chorobowe pogrupowano w sposób, który jest najbardziej odpowiedni dla ogólnych celów epidemiologicznych oraz do oceny opieki zdrowotnej.
- Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia – ICF. Kluczowym celem ICF jest ustanowienie ujednoliconego, standardowego języka i jego struktury pozwalającego na opis zdrowia i stanów związanych ze zdrowiem. Dziedziny przedstawione w ICF dotyczą zdrowia i dziedzin związanych ze zdrowiem. Przedstawione zostały z punktu widzenia ciała ludzkiego, pojedynczej osoby i społeczeństwa oraz umieszczone na dwóch listach: „Funkcje i struktury ciała ludzkiego” i „Aktywność i uczestniczenie”.

3.2.6.4. Plany dalszego rozwoju systemów e-zdrowia

Projekt P1 jest kluczowy dla całego systemu informacji w ochronie zdrowia i stanowi filar dla rozwoju e-zdrowia w Polsce. Z uwagi na ustawowy obowiązek prowadzenia dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej, nałożony na podmioty wykonujące działalność leczniczą, priorytetem jest obecnie zapewnienie interoperacyjności i kompatybilności budowanych systemów teleinformatycznych na poziomie regionalnym z Projektem P1. Z wyników kontroli i badań, przeprowadzonych przez Najwyższą Izbę Kontroli (NIK) „Informatyzacja szpitali” wynika, że „w odniesieniu do specjalistycznego oprogramowania:

- 57,5% szpitali nie posiadało oprogramowania wspierającego proces ordynacji leków;
- 40% nie dysponowało programem do obsługi laboratorium;
- 32,3% nie korzystało z oprogramowania do tworzenia dokumentacji medycznej;
- 30,9% świadczeniodawców nie dysponowało zintegrowanym systemem informatycznym;
- 20,2% nie dysponowało oprogramowaniem do obsługi ruchu chorych”.¹²¹

Ponadto, w odniesieniu do komunikacji drogą elektroniczną:

- 91,7% szpitali nie zapewniało możliwości sprawdzenia wyników badań przez Internet poprzez ich umieszczenie na indywidualnym koncie pacjenta;
- 77,7% nie wykorzystywało Internetu w kontaktach z pacjentem np. przy rejestracji, ustalaniu terminu przyjęcia do szpitala;

¹²¹ Informacja o wynikach kontroli Najwyższej Izby Kontroli *Informatyzacja Szpitali*, KZD-4101-05/2012, Nr ewid.: 20/2013/P/12125/KZD (według stanu na dzień 30 czerwca 2012), s. 23.

- 50,0% nie posiadało symetrycznego łącza internetowego;
- 36,4% nie posiadało możliwości przesyłania danych obrazowych innym świadczeniodawcom w formacie DICOM (*Digital Imaging and Communications In Medicine*)”.¹²²

Kolejną istotną luką do wypełnienia jest brak powszechności wykorzystania informatycznych narzędzi wspomagania decyzji medycznych w leczeniu klinicznym i pozaklinicznym zaopatrzeniu medycznym. Systemy wspomagania decyzji medycznych (CDSS – *Clinical Decision Support Systems*) stanowią obecnie jeden z zasadniczych kierunków rozwoju systemów e-zdrowia. Jest to widoczne zarówno w Europie, jak i na świecie. Systemy klasy CDSS oraz systemy składowania i udostępniania elektronicznej dokumentacji medycznej (tzw. „systemy eHR”) stanowią między innymi podstawę dla rozwoju nowoczesnych systemów telemedycznych, obejmujących w szczególności telemonitoring pacjenta, telekonsultacje medyczne, telerehabilitację oraz telepielęgniarstwo. Obecnie w Polsce mamy do czynienia z wycinkowymi i w zasadzie pilotowymi wdrożeniami rozwiązań telemedycznych. Z dzisiejszych doświadczeń telemedycyny w Polsce wynika, że zastosowanie systemów telemedycznych jako formalnie zaakceptowanych procedur medycznych może w sposób zasadniczy obniżyć koszty funkcjonowania systemu ochrony zdrowia. Jest to również niezwykle ważne dla pacjenta, którego jakość życia w chorobie zasadniczo się podnosi. Systemy telemedyczne są również niezbędne dla realizacji tzw. „hubów aktywności życiowej”, co jest najczęściej utożsamiane z domami inteligentnymi. W takich hubach są uruchamiane odpowiednie zestawy urządzeń, które w sposób zdalny pomagają ludziom w chorobie i w starości żyć na odpowiednim poziomie, z równoczesnym zachowaniem możliwości odpowiedniego telemonitoringu i telerehabilitacji pacjenta pozostającego pod zdalną opieką medyczną. Z uwagi na to, że telemedycyna nie powinna być uważana za jeden z obszarów rozwoju handlu elektronicznego, należy wprowadzić stosowne regulacje prawne mocujące jej stosowanie w polskim systemie opieki zdrowotnej wg funkcjonującego systemu rozliczania i finansowania świadczeń. W CSIOZ opracowano rekomendacje w zakresie bezpiecznego przetwarzania elektronicznej dokumentacji medycznej. Prowadzone są także prace nad zmianami prawnymi w zakresie procedur medycznych realizowanych również telemedycznie. W rekomendacjach uwzględniono różne dostępne możliwości zdalnego przetwarzania danych medycznych. Były one udostępnione przez stronę internetową CSIOZ do konsultacji środowiskowych, a także prezentowane i dyskutowane na posiedzeniu Grupy Doradczej Użytkowników projektu P1, w której znajdują swoją reprezentację przedstawiciele kluczowych interesariuszy i udziałowców systemu ochrony zdrowia w Polsce.

Na podstawie podjętych działań, sukcesywnie – wraz z rozwojem poszczególnych projektów informatycznych w perspektywie 2014 – 2020 – będą wprowadzane odpowiednie zmiany prawne do przepisów polskiego prawa w celu formalnego umożliwienia przetwarzania danych medycznych w chmurze, a także w celu umożliwienia realizacji niektórych procedur medycznych z wykorzystaniem telemedycyny. W szczególności w ramach nowelizacji ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia oraz niektórych innych ustaw planuje się zmiany mające na celu jednoznaczne umożliwienie np. monitorowania przez lekarza stanu zdrowia pacjenta bez konieczności osobistego kontaktu. Pojęcie „telemedycyny” odnosić się będzie do diagnostyki, przekazywania wyników badań, dokonywania monitoringu. W zakresie „telemedycyny” nie będzie znajdowała się tzw. medycyna naprawcza. Odpowiedzialność za błąd w realizacji świadczenia zdrowotnego w modelu telemedycyny będzie ponosiła osoba wykonująca zawód medyczny na dotychczasowych zasadach. Jeśli zaś chodzi o prawa pacjentów, to korzystanie z „telekonsultacji” będzie alternatywą dla tradycyjnych form kontaktu z lekarzem i będzie uprawnieniem.

Planuje się także zmiany w *ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*, na mocy których jednoznacznie zostanie umożliwione korzystanie z usług podmiotów zewnętrznych (np. w ramach regionalnych platform e-zdrowie czy innych usług komercyjnych) w celu przechowywania i przetwarzania dokumentacji medycznej. Zostaną określone także szczególne przepisy w tym zakresie, niezbędne ze względu na wagę i wrażliwość danych medycznych.

W ramach prowadzenia systematycznej komunikacji i współpracy pomiędzy CSIOZ a poszczególnymi województwami oraz instytucjami realizującymi projekty regionalne z zakresu e-zdrowia, CSIOZ dokonało analizy stanu realizacji projektów regionalnych w obszarze ochrony zdrowia oraz analizy porównawczej funkcjonalności ww. systemów z systemem P1¹²³. Analiza ta miała służyć również wypracowaniu skutecznej strategii współdziałania podmiotów w zakresie interoperacyjności budowanych systemów w ochronie zdrowia. Informatyzacja poszczególnych podmiotów wykonujących działalność leczniczą leży w gestii władz regionalnych. Wiele województw wdraża tzw. Platformy Regionalne e-Zdrowie, będące wysokobudżetowymi inicjatywami, obejmującymi jednocześnie informatyzację od kilku do kilkudziesięciu placówek zlokalizowanych na terenie województw, dla których najczęściej podmiotem two-

¹²²Ibidem, s. 25.

¹²³ Analiza stanu realizacji projektów regionalnych w obszarze ochrony zdrowia, Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia

rzącym jest Samorząd Województwa, i które obsługują największą liczbę pacjentów w regionie. Analizie szczegółowej zostało poddanych 120 projektów realizowanych na terenie Polski. W ramach badania stwierdzono, że do dnia 1 sierpnia 2014 roku do prowadzenia dokumentacji w postaci elektronicznej będzie gotowych 76 % projektów poddanych analizie tj. łącznie 92 Projekty Regionalne. Zakończenie projektu planowane na późniejszy termin niż ustawowy obowiązek stosowania EDM to 23% badanych projektów. Powyższe świadczy o tym, iż działania z zakresu informatyzacji ochrony zdrowia są podejmowane zarówno na poziomie centralnym, jak również regionalnym i obejmują informatyzację placówek ochrony zdrowia na niemalże wszystkich poziomach świadczonych usług medycznych.

Ponad 80% ankietowanych systemów przetwarza lub deklaruje przetwarzanie podstawowych danych medycznych – zlecenia (recepty, skierowania, zapotrzebowania na zaopatrzenie) oraz zdarzenia medyczne, jak również ponad 70% ankietowanych przetwarza lub deklaruje sprawozdawczość do NFZ. Przetwarzanie danych krytycznych i statystycznych oraz informacji z eWUŚ deklaruje 50-60% badanych – tj. planuje lub aktualnie przetwarza wymienione dane. Z danych wynika również, iż 15% ankietowanych nie przewiduje możliwości udostępniania danych do systemów centralnych (dla 12% badanych projektów zaznaczono brak danych, co nie pozwala na wyciągnięcie analogicznego wniosku w ich przypadku). Spośród pozostałych- 39% przewiduje możliwość integracji z P1.

Mając na uwadze możliwość integracji ankietowanych projektów z P1 w przyszłości, zalecane jest podjęcie działań mających na celu zwiększenie liczby projektów przetwarzających interesujące z punktu widzenia Systemu P1 dane. Zalecane jest także podjęcie działań zwiększających odsetek systemów wykorzystujących szczególnie wymagania oraz architekturę systemu P1 do budowy lub wdrażania własnych systemów.

Aby zapewnić skuteczniejszą koordynację interwencji podejmowanych w sektorze zdrowia ze środków UE zostanie powołany Komitet Sterujący ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia. Komitet będzie m.in. wydawał rekomendacje dla Komitetów Monitorujących co do trybów i kryteriów wyboru projektów w ramach naborów ogłaszanych w ramach programów krajowych i regionalnych. Koordynacji w ramach Komitetu podlegać będą także projekty planowane do realizacji z zakresu e-zdrowia. Zadaniem Komitetu Sterującego będzie również zapewnienie spójności zasad dla EFSI z mechanizmami mającymi zastosowanie dla wydatków krajowych określającymi plany potrzeb zdrowotnych.

Komitet Sterujący będzie działał pod przewodnictwem ministra właściwego ds. zdrowia, w jego skład wejdą przedstawiciele ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, ministra właściwego ds. cyfryzacji, ministra właściwego ds. pracy oraz samorządy regionów, a także partnerzy właściwi w zakresie ochrony zdrowia.

W zakresie działań mających na celu informatyzację ochrony zdrowia planowane jest określenie wspólnej linii działań na poziomie centralnym oraz regionalnym dla zapewnienia interoperacyjności i kompatybilności wdrażanych rozwiązań, skoncentrowanych przede wszystkim na implementacji systemów do prowadzenia elektronicznej dokumentacji medycznej oraz cyfrowej aparatury medycznej. Na podstawie obecnych doświadczeń zidentyfikowano m.in. konieczność stworzenia warunków na szczeblu regionalnym umożliwiających zasilanie Elektronicznej Platformy Gromadzenia, Analizy i Udostępniania Zasobów Cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych (P1), zgodnie z zapisami *ustawy z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia*. Aby móc wyeliminować trudności, z którymi zetknięto się w obecnej perspektywie finansowej, pełniąc rolę koordynatora projektów regionalnych, konieczne jest rozszerzenie dotychczasowych zadań o możliwość wpływu na kryteria oceny zgłaszanych projektów w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych, technologiczne oraz strategiczne wsparcie dla regionów przez CSIOZ, a także stworzenie lepszej platformy komunikacji i wymiany doświadczeń. Ponadto, w celu zapewnienia kompatybilności budowanych rozwiązań na poziomie centralnym i regionalnym, konieczne jest zapewnienie źródła finansowania ukierunkowanego na działania regionalne komplementarne w stosunku do działań centralnych. W ramach rozszerzonej koordynacji planowane jest również wsparcie i doradztwo eksperckie oraz strategiczne dla regionów (w tym opiniowanie założeń zgłaszanych projektów oraz założeń poszczególnych systemów), rozbudowa platformy komunikacji, monitorowania i wymiany doświadczeń oraz promowanie dobrych praktyk w zakresie prowadzenia projektów poprzez organizowanie spotkań i warsztatów.

Mając na uwadze powyższe oraz wypełniając wytyczne Strategii Sprawne Państwo 2020 Ministerstwo Zdrowia wraz z Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia zaplanowało zgłoszenie do konkursu organizowanego w ramach celu szczegółowego 2 Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 (PO PC) sześciu projektów, których wykaz przedstawiono poniżej.

Lista projektów zgłoszona przez CSIOZ do realizacji w ramach PO PC

L.p.	Nazwa projektu
1	Budowa dwóch ośrodków przetwarzania i przechowywania danych medycznych, kolokacji systemów informatycznych obszaru zdrowia oraz udostępniania usług eZdrowia dla usługobiorców i usługodawców
2	e-krew – informatyzacja publicznej służby krwi oraz rozwój nadzoru nad krwiolecznictwem
3	interEDM - Wzmacnianie wykorzystania elektronicznej dokumentacji medycznej w celu uzyskania trwałej interoperacyjności systemów informatycznych w ochronie zdrowia
4	Rozwój Platform P1 i P2 – Rozwój funkcjonalności elektronicznych platform obsługujących System Informacji Medycznej Elektronicznej: Platformy Gromadzenia, Analizy i Udostępniania zasobów cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych (P1) i Platformy Udostępniania on-line Przedsiębiorcom Usług i Zasobów Cyfrowych rejestrów Medycznych (P2)
5	Platforma Telemedyczna Ministerstwa Zdrowia
6	Informatyzacja placówek ochrony zdrowia – (IPOZ) Dostosowanie podmiotów leczniczych nadzorowanych przez resorty do wymiany danych z Systemem Informacji Medycznej.

Realizacja tych projektów ma wypełnić luki zdiagnozowane podczas analizy projektów regionalnych oraz projektu centralnego, a także zespolić ze sobą funkcjonujące już rozwiązania techniczne. CSIOZ będzie realizowało te projekty jako jednostka kierująca projektem centralnym, tym samym udzielając interesariuszom projektów potrzebnego im wsparcia merytorycznego oraz technicznego.

Równolegle do działań dotyczących rozwoju narzędzi informatycznych wspierających procesy leczenia odbywać się będzie ewolucja i optymalizacja rozwiązań związanych z monitorowaniem i rozliczaniem świadczeń finansowanych ze środków publicznych. Narodowy Fundusz Zdrowia prowadzić będzie prace zmierzające do unowocześnienia i ujednolicenia narzędzi wykorzystywanych do rozliczeń ze świadczeniodawcami, wymiany danych z podmiotami administracji publicznej będącymi udziałowcami systemu ochrony zdrowia (w tym w szczególności z CSIOZ), a także udostępniających pacjentom (osobom uprawnionym) informacje zgromadzone w ramach systemu ubezpieczeń zdrowotnych.

Realizacja tych planów będzie się odbywać w ramach uruchamianego projektu o nazwie Otwarta Platforma Ubezpieczeń Zdrowotnych (OPUZ). Projekt zostanie zgłoszony do konkursu organizowanego w ramach celu szczegółowego 2. Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych PO PC.

Głównym celem tego przedsięwzięcia jest unowocześnienie i uelastycznienie rozwiązań technicznych w taki sposób, by zasoby i funkcjonalności systemu dostępne były dla zainteresowanych podmiotów w standardowej postaci usług elektronicznych.

Natomiast podkreślić należy, że nadal obowiązywać będzie generalna zasada niezależności systemów płatnika i świadczeniodawców. Każdy podmiot na rynku ochrony zdrowia powinien odpowiadać za swój system informatyczny – jego zakres i efektywność. Dzięki temu zachowana zostanie konkurencyjność rynku dostawców oprogramowania z całą gamą rozwiązań: mniej lub bardziej zaawansowanych funkcjonalnie i technicznie, a przy tym tańszych lub droższych.

Należy się spodziewać, że koncentracja w planach rozwoju systemu NFZ na usługach oferowanych zewnętrznym interesariuszom prowadzić będzie do dalszej standaryzacji zasad wymiany danych, ale także do coraz powszechniejszego przechodzenia na wymianę czy weryfikację danych w tzw. trybie on-line (na bieżąco). Dzięki temu możliwy będzie odpowiedni poziom automatyzacji tych procesów, przekładający się na jakość gromadzonych danych i obniżenie pracochłonności związanej ze sprawozdawczością.

Do poprawy jakości i wiarygodności danych, a także do podniesienia poziomu bezpieczeństwa gromadzonych w systemach ochrony zdrowia informacji ma prowadzić także projekt wydania kart elektronicznych wszystkim osobom objętym powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym oraz pracownikom medycznym korzystającym z systemów informatycznych. Jest to drugi etap projektu RUM (Rejestr Usług Medycznych) prowadzonego przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Karty wydane w ramach tego projektu wykorzystywane będą zarówno w systemach związanych z

udzielaniem świadczeń finansowanych ze środków publicznych, nadzorowanych przez NFZ, jak i systemach przetwarzania danych medycznych, koordynowanych przez CSIOZ.

Głównym celem wydania kart elektronicznych jest zapewnienie pacjentom i pracownikom medycznym narzędzi kryptograficznych wykorzystywanych do ich uwierzytelniania w trakcie udostępniania zasobów systemów informacyjnych ochrony zdrowia, podpisywania dokumentów elektronicznych przetwarzanych w nowo powstających systemach oraz wzajemnego potwierdzania obecności w trakcie udzielania świadczeń.

Planuje się, że wdrożone rozwiązania będą zgodne z przygotowywanymi obecnie na poziomie Unii Europejskiej regulacjami, w szczególności z rozporządzeniem w sprawie elektronicznej identyfikacji, uwierzytelniania i podpisywania (eIDAS).

4. Analiza SWOT – Wyzwania na lata 2014–2020

Na podstawie diagnozy przedstawionej w rozdziałach 1–3 opracowana została analiza SWOT systemu ochrony zdrowia. Celem zastosowanej techniki była identyfikacja oraz ocena mocnych i słabych stron zasobów oraz otoczenia systemu opieki zdrowotnej, a także szans i zagrożeń mających wpływ na rozwój sektora.

Analizie poddano następujące obszary systemu:

- **uwarunkowania demograficzne i epidemiologiczne;**
- **profilaktykę i promocję zdrowia;**
- **organizację i finansowanie świadczeń zdrowotnych;**
- **zasoby kadrowe i infrastrukturalne;**
- **jakość w systemie, B+R+I (badania, rozwój, innowacje), e-zdrowie.**

Zidentyfikowane na podstawie analizy SWOT wyzwania i obszary priorytetowe znajdują odzwierciedlenie w obszarach interwencji i kierunkach działania opisanych w części II dokumentu.

Tabela 51. Analiza SWOT dla ochrony zdrowia w Polsce

Obszar analizy	Pozytywne	Negatywne
	Mocne strony	Słabe strony
Uwarunkowania demograficzne	• przeciętnie młodsza ludność Polski od ludności większości krajów Unii Europejskiej • ustabilizowana liczba ludności Polski	• starzenie się społeczeństwa i wzrost współczynnika obciążenia demograficznego (malejąca liczba osób w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym, rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym) • niski wskaźnik urodzeń, jak również zjawisko coraz późniejszego wieku, w którym kobiety podejmują decyzje o urodzeniu pierwszego dziecka
Uwarunkowania epidemiologiczne	• obniżająca się umieralność niemowląt • spadek umieralności ogółem osób w wieku 0-17 lat • spadek współczynnika umieralności z powodu nowotworów złośliwych ogółem • nieznaczny trend spadkowy chorobowości hospitalizowanej osób w wieku 18-64 lata z powodu chorób układu krążenia • utrzymujący się wzrost przeciętnej długości trwania życia • wyższa od średniej dla UE długość życia w zdrowiu kobiet • spadek śmiertelności spowodowanej stanami nagłego zagrożenia zdrowotnego	• wyższy od średniej UE współczynnik umieralności niemowląt • wyższa umieralność mężczyzn i kobiet ogółem niż przeciętna w krajach UE we wszystkich grupach wieku • wyższa od średniej UE umieralność osób w wieku 25-64 lat oraz 65 lat i więcej spowodowana chorobami układu krążenia • wyższa od przeciętnej dla krajów UE umieralność mężczyzn ogółem oraz w wieku 25-64 lata z przyczyn zewnętrznych, chorób układu krążenia oraz chorób nowotworowych • wyższa od przeciętnej UE umieralność kobiet w wieku 25-64 lata z powodu chorób układu krążenia oraz nowotworów • rozpowszechnienie zjawiska dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych • wysoka częstotliwość urazów powstałych w wyniku wypadków i ich negatywne skutki wpływające na aktywność zawodową • wysoki poziom zachorowalności i przedwczesnej umieralności z powodu chorób naczyniowo-sercowych, w tym udarów • wysoki udział chorób i zaburzeń psychicznych oraz chorób układu kostno-stawowego i mięśniowego w przyczynach orzekania o niezdolności do pracy • duże zróżnicowanie międzywojewódzkie długości trwania życia • niższa niż średnia w UE średnia długość trwania życia mężczyzn i kobiet • większy niż przeciętny dla krajów UE odsetek osób oceniających swój stan zdrowia jako zły lub bardzo zły

Profilaktyka i promocja zdrowia	• realizacja ogólnokrajowych i regionalnych programów zdrowia publicznego • systematyczny wzrost zgłaszalności na badania populacyjne w kierunku wykrywania nowotworów złośliwych • wysoki poziom wyszczepialności w stosunku do średniej UE • zdrowie uznawane jest za jedną z najistotniejszych wartości cenionych przez polskie społeczeństwo (74% wskazań w badaniach CBOS)	• niska świadomość zdrowotna społeczeństwa • ograniczony zakres szczepień obowiązkowych finansowanych ze środków publicznych • niższa niż w innych krajach UE zgłaszalność do udziału w programach profilaktycznych • niska wykrywalność chorób we wczesnych stadiach rozwojowych • rozdrobnienie, ograniczona koordynacja oraz integracja programów zdrowotnych brak wystarczającego powiązania działań profilaktycznych z potrzebami lokalnych społeczności • brak odpowiedniego systemu długookresowego monitoringu efektów programów zdrowia publicznego • niewystarczająca liczba programów ukierunkowanych na opiekę nad matką i dzieckiem
Organizacja i finansowanie świadczeń zdrowotnych	• istnienie systemu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego • bezpłatny dostęp do świadczeń gwarantowanych • wysokie zadowolenie społeczeństwa z dostępu do POZ i uzyskiwania jej świadczeń • relatywnie krótki średni czas pobytu na oddziałach szpitalnych w porównaniu do innych krajów UE • rozległa sieć aptek i punktów aptecznych • całodobowy dostęp do świadczeń zdrowotnych w przypadkach nagłych • finansowanie usług szpitalnych i ambulatoryjnych w oparciu o system JGP • zintegrowany system ratownictwa medycznego • wzmocniony nadzór właścicielski podmiotu tworzącego oraz zwiększenie jego odpowiedzialności za sytuację finansową SPZOZ • ułatwiony proces przekształcenia SPZOZ w spółki kapitałowe (zmiana formy organizacyjno-prawnej podmiotu leczniczego) • wprowadzony mechanizm wsparcia procesu przekształceń dla organów założycielskich SPZOZ (umorzenia i dotacje celowe na spłatę zobowiązań przejętych przez organ założycielski od SPZOZu) • usystematyzowany katalog podmiotów wykonujących działalność leczniczą • ujednolicony rejestr podmiotów prowadzących działalność leczniczą • zwiększone gwarancje jakości świadczeń opieki zdrowotnej poprzez wprowadzenie pojęcia ciągłości i kompleksowości udzielanych świadczeń opieki zdrowotnej, służących jako kryteria oceny ofert złożonych w postępowaniu o zawarcie umowy z NFZ o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej • zmodyfikowanie zasad kontraktowania świadczeń zdrowotnych w celu zwiększenia efektywności kosztowej świadczeń opieki zdrowotnej • reforma systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego (m.in. utworzenie śmigłowcowej służby ratownictwa medycznego, stworzenie Systemu Państwowego Ratownictwa	• niewystarczająca rola podstawowej opieki zdrowotnej w systemie ochrony zdrowia • zbyt niska efektywność funkcjonowania systemu ochrony zdrowia • fragmentacja systemu ochrony zdrowia (rozdrobnienie podmiotów leczniczych, brak integracji lecznictwa szpitalnego z AOS i POZ) • długi okres oczekiwania na uzyskanie specjalistycznych świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych • niewystarczająca jakość i dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej w zakresie osób nieletnich oraz kobiet w ciąży • niedostateczny związek liczby i struktury kontraktowanych świadczeń z potrzebami zdrowotnymi populacji, a także potrzebami infrastrukturalnymi • wysoki na tle innych państw UE udział wydatków prywatnych na ochronę zdrowia w wydatkach bieżących (wydatki prywatne na ochronę zdrowia stanowią około 30% ogółu wydatków bieżących) • niski udział leków innowacyjnych w ogólnej liczbie leków refundowanych • nadmierne korzystanie z leków bez recepty w porównaniu z innymi krajami UE • ograniczona podaż usług w zakresie opieki długoterminowej oraz zróżnicowana odpowiedzialność organów publicznych za zaspokajanie potrzeb w tym zakresie • finansowanie POZ głównie w oparciu o stawkę kapitacyjną • białe plamy w strukturze Systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego • niedostosowanie podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie ratownictwa medycznego do wymagań, jakim powinny odpowiadać według przepisów prawa • niewystarczająca efektywność organizacyjno-zarządcza i finansowa samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej (SPZOZ) • wysokie zadłużenie SPZOZ • niewystarczający dialog i współpraca administracji państwowej z organizacjami pacjentów

	Medycznego, utworzenie Centrów Urazowych, zmiany wymagań dla szpitalnych oddziałów ratunkowych oraz całodobowych lotnisk/lądowisk, ułatwienia kontraktowania świadczeń w zakresie ratownictwa medycznego, utworzenie jednolitego i kompleksowego systemu powiadamiania ratunkowego)	kimi
Zasoby kadrowe i infrastrukturalne	• duży poziom zaufania społecznego do lekarzy i podejmowanych przez nich działań • wysoka mobilność zawodowa pracowników ochrony zdrowia • likwidacja rocznego stażu podyplomowego dla lekarzy • opracowanie modułowych programów specjalizacji dla lekarzy • system akredytacji placówek uczestniczących w kształceniu podyplomowym kadr medycznych gwarantujący zachowanie wysokiej jakości kształcenia • duże zainteresowanie kadr medycznych udziałem w programach szkoleniowych • poprawiający się stan infrastruktury ochrony zdrowia	• niższy niż średnia UE wskaźnik liczby lekarzy i pielęgniarek/1000 mieszkańców • niedobory kadrowe wielu specjalizacji lekarskich (np. geriatrya, pediatria, onkologia, medycyna ratunkowa), co jest niedogodnością m.in. z uwagi na starzenie się społeczeństwa • nierównomierne rozmieszczenie przestrzenne kadry medycznej (koncentracja w regionach, w których znajdują się uczelnie i wysokospecjalistyczne ośrodki medyczne) • podnoszenie się średniej wieku kadry medycznej (szybki proces starzenia się kadr medycznych) • trudności z uzyskaniem miejsc specjalizacji medycznych • niewystarczająco rozwinięte kształcenie podyplomowe, w tym w szczególności kształcenie specjalizacyjne oraz zauważalna konieczność poprawy kompetencji lekarzy, w tym lekarzy POZ, w kontekście wyzwań epidemiologicznych i demograficznych • niedostosowanie kształcenia podyplomowego pielęgniarek i położnych oraz przedstawicieli innych zawodów istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, do zmieniających się potrzeb epidemiologiczno-demograficznych • niedostosowany do oceny trendów demograficznych i epidemiologicznych system szacowania potrzeb kadrowych w ochronie zdrowia • zbyt mała rola praktycznego kształcenia kadr medycznych m.in. kształcenia symulacyjnego • ograniczenia w zakresie możliwości praktycznej nauki zwodu kadr medycznych (brak nowoczesnych centrów symulacji medycznej) • brak dostosowania liczby i struktury SPZOZ do potrzeb zdrowotnych ludności • brak odpowiedniego zaplecza organizacyjno-infrastrukturalnego dla działań profilaktycznych, diagnostycznych i medycyny naprawczej, w tym w zakresie opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi • niedostosowana do potrzeb zdrowotnych struktura łóżek szpitalnych (np. niska liczba łóżek leczenia długoterminowego, paliatywnego i hospicyjnego, niedobór łóżek geriatrycznych) • niewystarczająca podaż oraz nierównomierne rozmieszczenie wysokospecjalistycznej aparatury medycznej • niedostosowanie podmiotów leczniczych do potrzeb osób starszych oraz niewystarczająco rozwinięta instytucjonalna i pozainstytucjonalne formy opieki nad osobami starszymi

		• brak map potrzeb zdrowotnych oraz systemu koordynacji procesów inwestycyjnych w podmiotach leczniczych
Jakość w systemie, B+R+I, e-zdrowie	• system akredytacji podmiotów leczniczych • istotny wzrost liczby szpitali w Polsce posiadających certyfikat akredytacyjny (poświadczający wysoką jakość świadczonych usług) • system oceny jakości wysokospecjalistycznych zabiegów medycznych • możliwość elektronicznego sprawdzenia uprawnień pacjentów do świadczeń opieki zdrowotnej • dynamicznie rozwijający się rynek farmaceutyczny • wysoki poziom szkolnictwa medycznego, nauk medycznych • wysokie kwalifikacje i bogate doświadczenie personelu naukowo-technicznego • rozwinięta baza techniczna dla badań na etapie B+R • wysoka jakość osiąganych wyników badań naukowych	• niedostateczny związek między akredytacją w ochronie zdrowia i kontraktowaniem świadczeń zdrowotnych • deficyty w zakresie jakości świadczeń medycznych • niespójne standardy gromadzenia i udostępniania informacji zdrowotnej – trudności z wykorzystaniem informacji pochodzącej od różnych podmiotów (np. w zakresie kosztów świadczeń opieki zdrowotnej) • brak spójnego systemu informacyjnego (informatycznego) umożliwiającego działania analityczne i strategiczne • ograniczony zakres danych gromadzonych w rejestrach ochrony zdrowia, część rejestrów w postaci papierowej • rozdrobnienie systemów i brak współpracy (interoperacyjności) systemów informatycznych stosowanych przez podmioty lecznicze • niskie kompetencje informatyczne personelu medycznego, brak kadr e-administracji oraz zarządzania środowiskiem elektronicznej wymiany danych w jednostkach, szczególnie w szpitalach • niskie nakłady na B+R+ I • krajowa produkcja leków oparta głównie na produkcji leków generycznych • niski stopień komercjalizacji badań naukowych w medycynie i farmacji

Obszar analizy	Pozytywne	Negatywne
	Szanse	Zagrożenia
Uwarunkowania demograficzne	- instrumenty polityki prorodzinnej (ulgi podatkowe dla rodzin wielodzietnych, ulgi płacowe, dodatki i zasiłki dla osób utrzymujących rodziny i dzieci, stosowanie preferencji kredytowych dla młodych małżeństw) - instrumenty polityki senioralnej (rozwój usług medycznych dla osób starszych, promocja zdrowia i profilaktyka zdrowotna, rozwój usług społecznych i opiekuńczych dostosowanych do osób starszych, rozwój oferty edukacyjnej i możliwości aktywności zawodowej osób starszych) - wprowadzenie finansowania ze środków publicznych programów zdrowotnych mających na celu poprawę wskaźnika dzietności	- zmiany demograficzne (zwiększenie się średniej długości życia oraz spadek dzietności skutkujące zmianą w proporcjach pomiędzy populacją produkcyjną i poprodukcyjną) - zwiększony popyt na usługi podmiotów leczniczych w związku z narastającą wraz z wiekiem pacjentów wielochorobowością - prognozowany na 2035 r. wyższy od średniej UE odsetek osób starszych (w dekadzie 2010-2020 średniorocznie będzie przybywało 200 tys. osób w wieku 65+)
Uwarunkowania epidemiologiczne	- rozwój nowych lub skuteczniejszych metod diagnozy, wykrywania i profilaktyki chorób - rozwój nowych lub skuteczniejszych metod leczenia chorób	- wzrost zapadalności na choroby cywilizacyjne oraz choroby związane z wiekiem senioralnym - nowe zagrożenia zdrowotne związane z mutacjami wirusów i bakterii (narastająca lekooporność wirusów i bakterii) - brak skutecznych metod diagnostyki i terapii nowych chorób - wzrastająca zachorowalność na choroby nowotworowe - rozwijające się ruchy antyszczepionkowe w Polsce i w Europie
Profilaktyka i promocja zdrowia	- rosnąca świadomość zdrowotna społeczeństwa - udział w badaniach profilaktycznych całej populacji objętej skriningiem - wzrastający udział kobiet wykonujących badania profilaktyczne - zmniejszający się odsetek osób palących tytoń, pozytywne zmiany w sposobie odżywiania - wprowadzenie zmian w zakresie programów zdrowotnych (wprowadzenie podziału na programy zdrowotne oraz programy polityki zdrowotnej, zobowiązanie samorządu terytorialnego do realizacji programów polityki zdrowotnej w sposób spójny merytorycznie i organizacyjnie z programami realizowanymi przez MZ i NFZ)	- wzrost odsetka osób dotkniętych nadwagą i otyłością - nie dość szybka dynamika spadku zagrożenia najistotniejszymi czynnikami ryzyka chorób cywilizacyjnych - niska zgłaszalność na badania profilaktyczne

Organizacja i finansowanie świadczeń zdrowotnych	• prorozwojowa alokacja wydatków publicznych uwzględniona w dokumentach strategicznych • spadek zadłużenia podmiotów leczniczych • wprowadzenie instrumentów ukierunkowanych na poprawę efektywności alokacji środków publicznych (m.in. mapy potrzeb zdrowotnych, plany zakupów świadczeń opieki zdrowotnej, opinie o celowości planów inwestycyjnych) • wprowadzenie mechanizmów skutecznego nadzoru nad NFZ • uporządkowanie kryteriów wyboru ofert w ramach procesu kontraktowania świadczeń zdrowotnych • wprowadzenie podstaw prawnych i organizacyjnych oraz narzędzi potrzebnych do przeprowadzenia wyceny świadczeń zdrowotnych opartej na danych o rzeczywistych i uzasadnionych kosztach świadczeń • wprowadzenie zmian w zakresie maksymalnego okresu, na jaki mogą być zawierane umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej • wprowadzenie zmian w zakresie zasad prowadzenia list oczekujących na świadczenia opieki zdrowotnej • wprowadzenie tzw. świadczeń towarzyszących • upowszechnienie koordynowanej opieki zdrowotnej • poprawienie jakości i dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej w stanach nagłego zagrożenia zdrowotnego • zwiększenie współpracy jednostek systemu PRM z jednostkami organizacyjnymi szpitali w zakresie udzielania świadczeń niezbędnych dla ratownictwa medycznego, CU oraz jednostkami współpracującymi z systemem udzielającymi kwalifikowanej pierwszej pomocy • wzmocnienie pozycji lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, m.in. zwiększenie jego roli w procesie diagnostycznym poprzez rozszerzenie listy możliwych badań zlecanych na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej • zniesienie obowiązku konsultacji specjalistycznej raz na 12 m-cy, w celu możliwości przedłużenia recepty przez lekarza rodzinnego • wprowadzenie tzw. porady receptowej • zwiększenie liczby lekarzy w podstawowej opiece zdrowotnej poprzez wprowadzenie możliwości wyboru przez pacjenta, czy chce być pod opieką internisty, pediatry czy lekarza rodzinnego • rozwój kompetencji i umiejętności pracowników podstawowej opieki zdrowotnej • wzrost liczby świadczeń o charakterze profilaktycznym • większa czujność onkologiczna lekarzy POZ • szybka diagnostyka onkologiczna • wprowadzenie kompleksowości leczenia pacjentów onkologicznych • zniesienie limitów świadczeń w zakresie onkologii • wyodrębnienie listy oczekujących na świadczenia onkologiczne, wprowadzenie karty diagnostyki i leczenia onkologicznego	• utrzymujące się wysokie zadłużenie podmiotów leczniczych • relatywnie niskie wydatki całkowite na ochronę zdrowia (per capita) • zmniejszanie się zasobów finansowych płatnika w związku z sytuacją gospodarczą (niskie wpływy ze składek) przy wzrastającym popycie na świadczenia zdrowotne • destabilizacja systemu ratownictwa medycznego w razie rozdrobnienia i zmienności świadczeniodawców
--	---	---

Zasoby kadrowe i infrastrukturalne	• postępujący proces komercjalizacji podmiotów leczniczych oraz prowadzone przez podmioty lecznicze działania restrukturyzacyjne • zwiększenie dostępności do diagnostyki i leczenia chorób • poprawa infrastruktury i unowocześnienie podmiotów leczniczych • zmiana systemu kształcenia lekarzy i lekarzy dentystów, w tym jego upracticznienie • konsolidacja kształcenia specjalizacyjnego pielęgniarek i położnych • stała poprawa jakości kształcenia kadr medycznych • ustabilizowanie trendów migracyjnych wśród kadr lekarzy i pielęgniarek • kompleksowy rozwój kształcenia podyplomowego kadr medycznych • wzrost uprawnień pielęgniarek i położnych w zakresie ordynowania i/lub zlecenia w ramach kontynuacji wybranych leków i wyrobów medycznych oraz wystawiania skierowań na określone badania diagnostyczne (do wdrożenia)	• brak następstwa pokoleń kadry medycznej • niewystarczający poziom zainteresowania deficytowymi specjalizacjami medycznymi, np. geriatrią • niewystarczająca baza dydaktyczna do prowadzenia zajęć praktycznych (brak wystarczającej liczby symulatorów) • inwestycje medyczne niedostosowane do potrzeb zdrowotnych • niepełne wykorzystanie sprzętu i aparatury medycznej z powodu ograniczeń w kontraktowaniu świadczeń zdrowotnych • postęp technologiczny implikujący potrzebę wymiany sprzętu i aparatury medycznej
Jakość w systemie, B+R+, e-zdrowie	• rozwój nowych koncepcji zarządzania usługami zdrowotnymi • rozwój benchmarkingu podmiotów leczniczych • rozwój rozwiązań informacyjnych w ochronie zdrowia (platform informacyjno-edukacyjnych, telemedycyny, platform wymiany elektronicznej dokumentacji medycznej) • wprowadzenie rejestrów najważniejszych danych medycznych i personelu medycznego • postępująca informatyzacja systemu ratownictwa medycznego (rozwiązania telemedyczne w świadczeniach pozaszpitalnych) • rosnące nakłady firm informatycznych na rozwój projektów e-zdrowia • postęp naukowy i technologiczny w obszarze medycyny i farmacji • rozwój nowoczesnych technologii medycznych (np. wdrożenie nowych metod przeszczepiania komórek, tkanek i narządów) • polityka UE sprzyjająca wpieraniu B+R w medycynie i farmacji oraz rozwojowi e-zdrowia (liczne programy UE oraz instrumenty wsparcia sektora) • rozwój krajowych programów wspierających innowacje w ochronie zdrowia • zwiększenie świadomości znaczenia sektora ochrona zdrowia dla budowy innowacyjnych produktów i usług	• niewystarczający poziom finansowania ICT w ochronie zdrowia • długotrwałość procesu wdrażania projektów ICT • brak powszechności certyfikacji usług medycznych na wszystkich poziomach świadczeń usług medycznych

CZĘŚĆ II. Strategia i wdrażanie

5. Uwarunkowania strategiczne dla systemu opieki zdrowotnej w Polsce

Na sformułowanie celów kierunków interwencji i narzędzi istotny wpływ miały dokumenty UE i WHO, m.in. :

- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia programu „Zdrowie na rzecz wzrostu gospodarczego”, trzeciego wieloletniego programu działań UE w dziedzinie zdrowia na lata 2014–2020¹²⁴;*
- **Zdrowie 2020. Europejskie ramy polityczne i strategia na XXI wiek.**

Ponadto pod uwagę wzięto cele długookresowej strategii Unii Europejskiej „Europa 2020”, oparto się również na wynikach analizy SWOT (analiza mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń) systemu ochrony zdrowia w Polsce, zamieszczonej w „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020”.

Spośród pięciu głównych celów strategii Unii Europejskiej „Europa 2020” dwa dotyczą kwestii wpisujących się w krajowe strategiczne ramy polityki w obszarze zdrowia. Są to:

- **wzrost zatrudnienia (wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20–64 lata na poziomie 75%, a dla Polski na poziomie 71%);**
- **zmniejszenie poziomu ubóstwa (zmniejszenie w UE liczby osób zagrożonych ubóstwem o 20 mln, a w Polsce o 1,5 mln)¹²⁵.**

Zagrożenie ubóstwem jest jednym z istotniejszych makrospołecznych uwarunkowań polityki zdrowotnej państwa. Zagrożenie ubóstwem powszechnie uznaje się za wskaźnik obrazujący nie tylko ubóstwo materialne, ale również istotny czynnik wykluczenia społecznego, rozumianego także jako ograniczony dostęp do różnego rodzaju usług, w tym także do świadczeń zdrowotnych. Ubóstwo i wykluczenie społeczne pozostają w ścisłej korelacji ze stanem zdrowia. Z jednej strony status społeczny i ekonomiczny jednostki ma ogromny wpływ na jej stan zdrowia i długość życia, drugiej zła kondycja zdrowotna wpływa na zmniejszenie zdolności do pracy, a tym samym na zwiększenie ryzyka ubóstwa i wykluczenia społecznego.

5.1. System zarządzania strategicznego w Polsce

Zgodnie z rozwiązaniami przyjętymi w *ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*¹²⁶ obowiązująca w Polsce koncepcja uporządkowania strategii rozwoju przewiduje opracowanie spójnej hierarchii dokumentów strategicznych w celu wdrożenia efektywnego systemu zarządzania rozwojem kraju.

Strategiczne ramy polityki zdrowotnej Polski wpisują się, zgodnie z zasadą „zdrowie we wszystkich politykach”, w realizację priorytetów rozwojowych polityki państwa zawartych w dokumentach strategicznych: DSRK oraz SRK, tj. dokumentach o charakterze kompleksowym i horyzontalnym, określających podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społeczno-gospodarczym oraz w poszczególnych strategiach zintegrowanych, które mają charakter problemowy i służyć będą realizacji celów rozwojowych określonych w DSRK oraz SRK.

¹²⁴ KOM(2011) 709 Bruksela, 9.11.2011.

¹²⁵ Wszystkie wskaźniki w kształcie zaakceptowanym przez Radę Europejską w czerwcu 2010 r., konkluzje z posiedzenia Rady Europejskiej z 17 czerwca 2010, EUCO 13/10.

¹²⁶ Dz. U. z 2009 r., Nr 84, poz. 712, z późn. zm.

Rysunek 4 przedstawia schemat komplementarnych dokumentów zawierających spójne strategiczne ramy polityki w obszarze systemu ochrony zdrowia w Polsce.

Rysunek 4. Schemat dokumentów zawierających krajowe strategiczne ramy polityki w obszarze ochrony zdrowia do 2030 r.

Do głównych strategii zintegrowanych wytyczających priorytety w obszarze zdrowia należą przyjęta 12 lutego 2013 r. SSP i przyjęta 18 czerwca 2013 r. SRKL. Istotne cele w zarządzaniu strategicznym na poziomie regionalnym wyznaczyła KSRR. Celem strategicznym polityki regionalnej, określonym w tym dokumencie, jest efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju: wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

Cele regionalne określone są w strategiach rozwoju województw do roku 2020 i dotyczą najistotniejszych sfer oddziałujących na życie mieszkańców, w tym także opieki zdrowotnej. Dzięki spójności strategii wojewódzkich z powyż-

szymi dokumentami krajowymi, zwiększa się efekt synergii wynikający z koordynacji polityki krajowej i regionalnej¹²⁷.

Uzupełnieniem strategicznych ram polityki zdrowotnej Polski są akty prawne dotyczące ochrony zdrowia, określające ramy ustrojowe funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej w Polsce oraz przygotowywane projekty aktów prawnych wdrażające cele i kierunki interwencji zapisane w dokumentach strategicznych.

Dokumentami implementującymi cele i kierunki interwencji dotyczące ochrony zdrowia są dokumenty o których mowa w powyższych strategiach, takie jak np. Plan działań na rzecz wdrażania SSP w perspektywie do 2020 roku oraz Dokument Implementacyjny Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, opisujący narzędzia realizacji SRKL. Istotnym dla obszaru zdrowie dokumentem wdrożeniowym jest, przygotowywany obecnie przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (MPiPS), Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 „Nowy wymiar aktywnej integracji”. Dokument ten stanowi uszczegółowienie i uzupełnienie dokumentów strategicznych, m.in. w odniesieniu do **celu tematycznego nr 9** Umowy partnerstwa¹²⁸ (UP) *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją* w zakresie objętym warunkiem 9.3. warunkowości *ex ante* dla EFS oraz EFRR, dotyczącym „Istnienia krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki zdrowotnej w zakresie określonym art. 168 TFUE, zapewniających stabilność gospodarczą”. Ponadto, w odniesieniu do realizacji celów strategicznych dotyczących aktywnego i zdrowego starzenia się, istotnym dokumentem wdrożeniowym są *Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014–2020*¹²⁹.

Zgodnie z Umową partnerstwa zagadnienia dotyczące ochrony zdrowia zostały uwzględnione nie tylko we wspomnianym celu tematycznym nr 9, ale także w **celu tematycznym nr 1: Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji**, **celu tematycznym nr 2: Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych**, **celu tematycznym nr 8: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników** i **celu tematycznym nr 10: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie**.

Podstawy strategiczne projektowanych w tych celach działań dotyczących innowacji w ochronie zdrowia zawarte są w SIEG, a działań w obszarze informatyzacji ochrony zdrowia w SSP oraz w Programie Zintegrowanej Informatyzacji Państwa¹³⁰. Wśród dokumentów służących wypełnieniu warunków *ex ante* dla powyższych celów, w których uwzględnione są także kwestie dotyczące systemu opieki zdrowotnej, znajdują się poza wymienionymi już strategiami, dokumenty wdrożeniowe, takie jak Program Solidarność Pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+¹³¹ oraz Perspektywa uczenia się przez całe życie¹³².

Ponadto dokumentami o charakterze implementacyjnym, w których zaplanowane są konkretne działania wpisujące się w realizację celów i kierunków interwencji dotyczących ochrony zdrowia zapisanych w strategiach, są przyjęte przez Radę Ministrów programy wieloletnie, np. *Narodowy program zwalczania chorób nowotworowych*, *Narodowy program wyrównywania dostępności do profilaktyki i leczenia chorób układu sercowo-naczyniowego na lata 2013–2016* POLKARD, *Narodowy program ochrony zdrowia psychicznego*, a także Narodowy Program Zdrowia¹³³.

¹²⁷ Wyciąg z krajowych i wojewódzkich dokumentów strategicznych zawarty jest w załączniku nr 5.

¹²⁸ Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020. Umowa Partnerstwa, dokument ten został przyjęty przez Radę Ministrów 8 stycznia 2014 r.
http://www.mir.gov.pl/fundusze/Fundusze_Europejskie_2014_2020/Documents/UMOWA_PARTNERSTWA_2013_1_8_ostateczna.pdf.

¹²⁹ Uchwała Rady Ministrów nr 238 z 24 grudnia 2013 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014–2020, M.P. 2014, poz.118.

¹³⁰ Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa został przyjęty uchwałą Rady Ministrów 8 stycznia 2014 r.

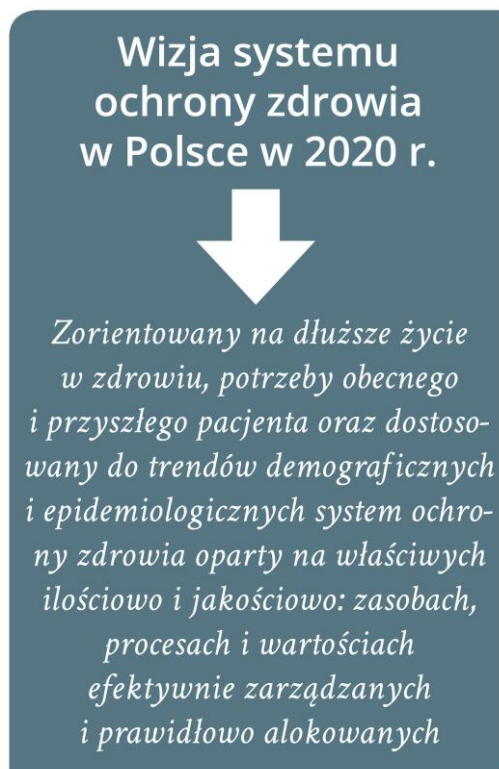
¹³¹ Uchwała nr 239 Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia Programu Solidarność pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+, M.P. 2014, poz. 115.

¹³² Dokument Perspektywa uczenia się przez całe życie został przyjęty uchwałą Rady Ministrów z 10 września 2013 r.

¹³³ Ministerstwo Zdrowia rozpoczęło działania mające na celu stworzenie kolejnej edycji NPZ, obowiązującej po roku 2015.

5.2 Wizja systemu ochrony zdrowia w Polsce w 2020 r.

Sprostanie zidentyfikowanym wyzwaniom wymaga strategicznego podejścia, którego głównym elementem jest nakreślenie wizji systemu ochrony zdrowia w 2020 r. Jej powstanie jest efektem podejścia całościowego, uwzględniającego wszystkie czynniki najistotniejsze dla prawidłowego funkcjonowania systemu, zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne.

Powyższe sformułowanie wizji systemu należy uzupełnić o bardziej szczegółowe opisanie jego cech i funkcji.

System ochrony zdrowia w 2020 r. w Polsce to system, który:

- 1) gwarantuje powszechność ubezpieczenia zdrowotnego;
- 2) zapewnia równy dostęp do świadczeń zdrowotnych finansowanych z powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, jest zorientowany na pacjentów;
- 3) zapewnia bezpieczeństwo zdrowotne – jest systemem wydolnym i przejrzystym, w którym każdy pacjent otrzyma wysokiej jakości świadczenia zdrowotne bez zbędnej zwłoki i bez konieczności dokonywania nieprzewidzianych prawem opłat;
- 4) zapewnia równowagę między uczestnikami systemu: świadczeniobiorcami, świadczeniodawcami, płatnikiem i regulatorem, gwarantuje jasne i transparentne mechanizmy rozstrzygania sporów i dochodzenia praw;
- 5) zapewnia nie tylko utrzymanie w dotychczasowym kształcie, ale również wzmocnienie roli lekarza POZ jako kierującego (gatekeeper), jak i tworzenie większych struktur świadczeniodawców stopniowo integrujących POZ i AOS z leczeniem szpitalnym (opieka koordynowana);
- 6) jest systemem wysokiej zdolności adaptacyjnej, elastycznie odpowiadającym na zmieniające się uwarunkowania, w tym epidemiologiczne i demograficzne;
- 7) dysponuje dostosowaną do potrzeb systemu wysoko wykwalifikowaną kadrą zapewniającą jakość usług na najwyższym możliwym poziomie, zgodnie ze standardami praktycznymi uprawiania zawodu i aktualnym poziomem wiedzy;

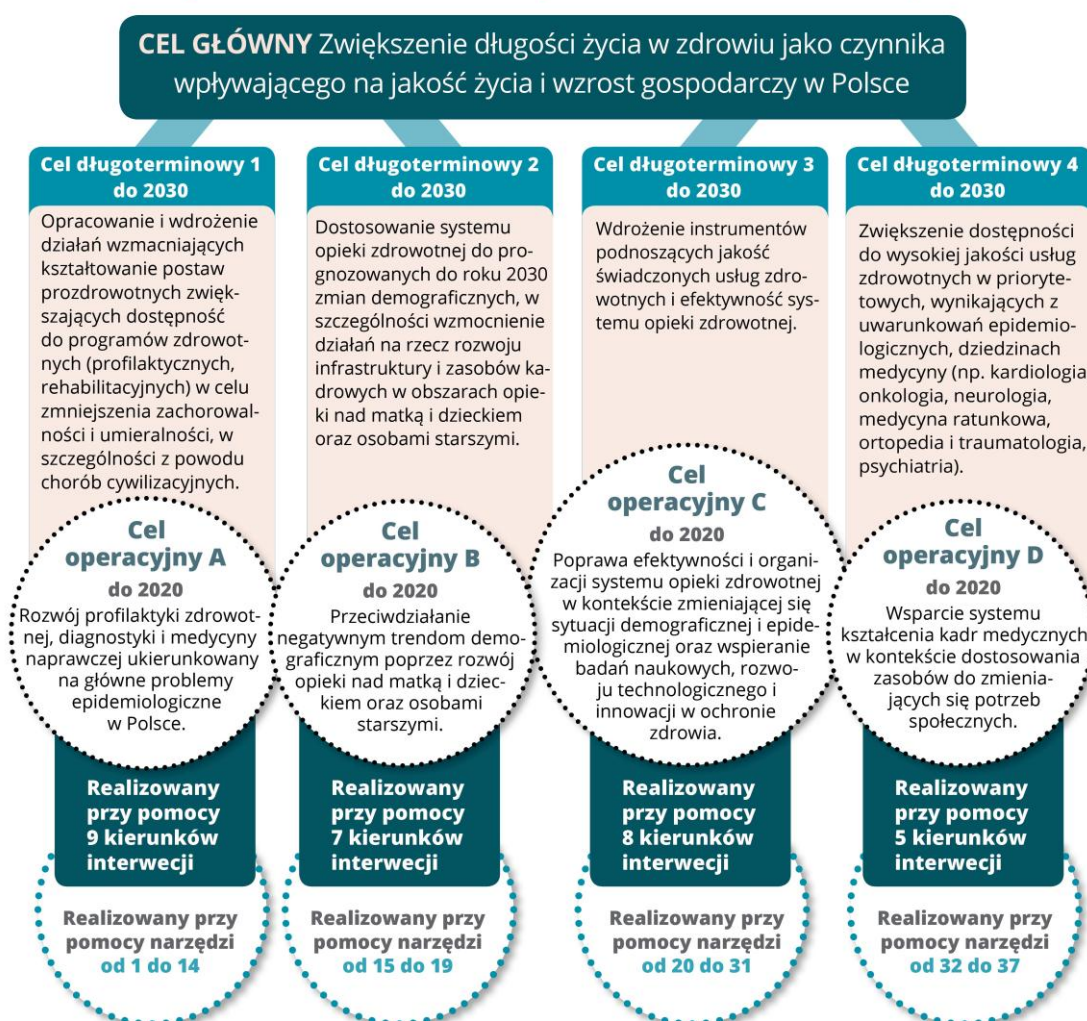
- 8) posiada nowoczesną infrastrukturę dostosowaną do rzeczywistych potrzeb zdrowotnych na poziomie kraju i regionu, stosuje innowacyjne rozwiązania i technologie medyczne;
- 9) zapewnia efektywność opieki zdrowotnej: produktywność, racjonalność, skuteczność, maksymalne wykorzystanie wszystkich zasobów finansowych, infrastrukturalnych i osobowych;
- 10) kształtuje postawy prozdrowotne oraz zwiększa poczucie osobistej odpowiedzialności za własne zdrowie.

5.3. Struktura celów strategicznych

Dla urzeczywistnienia opisanej powyżej wizji ochrony zdrowia wyznaczono jeden strategiczny cel główny, cztery cele długoterminowe, które odnoszą się do obszarów wyzwań wynikających z DSRK (w horyzoncie do roku 2030), oraz odpowiadające im cztery cele operacyjne, dotyczące wydatkowania środków europejskich, a także kierunki interwencji i narzędzia realizacji w perspektywie roku 2020. Wyznaczone cele odchodzą od myślenia wąskiego, dziedzinowego na rzecz podejścia zintegrowanego, przez tematyczne powiązanie zidentyfikowanych zjawisk, problemów czy procesów, i odpowiadają na wyzwania zidentyfikowane w diagnozie przedstawionej w „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020”.

Natomiast w rozdziale 6, przedstawiającym logikę interwencji polityki spójności na rzecz ochrony zdrowia w Polsce w latach 2014–2020, opisane zostały narzędzia realizacji dla poszczególnych celów operacyjnych, które wskazują sposób wdrażania wyodrębnionych dla każdego celu operacyjnego kierunków interwencji.

Rysunek 5. Schemat struktury celów i kierunków interwencji

Źródło: Opracowanie własne

5.3.1. Cel główny

Celem głównym jest zwiększenie długości życia w zdrowiu jako czynnika wpływającego na jakość życia i wzrost gospodarczy w Polsce.

Uznanie, że zwiększenie długości życia w zdrowiu wpływa na poprawę jakości życia i rozwój gospodarczy, wynika z kompleksowego rozumienia jakości życia jako dobrostanu w różnych obszarach życia i nierozzerwalnie łączy się z zasadą „zdrowie we wszystkich politykach”¹³⁴. Osiągnięcie celu głównego będzie możliwe przez korzystanie z doświadczeń i najlepszych praktyk krajowych i zagranicznych w dziedzinie zdrowia publicznego oraz potencjału polskich uczelni medycznych i instytutów badawczych w dziedzinie medycyny, a także wykorzystanie i rozwijanie potencjału kadrowego systemu opieki zdrowotnej oraz szerokie stosowanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w systemie opieki zdrowotnej. Planowane zmiany nie będą możliwe bez sprawnego zarządzania i koordynacji działania wszystkich podmiotów systemu opieki zdrowotnej (władz na poziomie krajowym i samorządowym, płatnika, świadczeniodawców), redukcji barier uniemożliwiających poprawę dostępu do świadczeń zdrowotnych czy zwiększenia poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa. Osiągnięcie tego celu powinno być mierzone, z jednej strony, wzrostem wartości wskaźnika rozwoju społecznego (*Human Development Index – HDI*)¹³⁵, a z drugiej wzrostem wartości wskaźnika długości życia w zdrowiu (*Healthy Life Years – HLY*), jako rezultatu międzysektorowych działań prozdrowotnych, a w szczególności sprawnie funkcjonującego systemu opieki zdrowotnej. Zwiększenie długości życia w zdrowiu spowoduje wzrost liczby osób aktywnych na rynku pracy, wpłynie na obniżenie kosztów pracy m.in. dzięki obniżeniu absencji chorobowej, zmniejszeniu wydatków na renty. W perspektywie najbliższych lat będzie to miało duże znaczenie dla wzrostu gospodarczego kraju i poprawy jakości życia w Polsce, w szczególności dla zmniejszenia ubóstwa i wykluczenia społecznego z powodu uwarunkowań zdrowotnych.

5.3.2. Cele długoterminowe do roku 2030

W perspektywie długoterminowej w DSRK dobry stan zdrowia populacji został uznany za istotną przesłankę poprawy jakości życia. Zmniejszenie przedwczesnej umieralności, zachorowalności i niepełnosprawności uwarunkowane jest przyspieszeniem postępów w zwalczaniu szkodliwych dla zdrowia zachowań i eliminowaniu warunków, które prowadzą do większego rozpowszechniania się chorób cywilizacyjnych (chorób układu krążenia, nowotworów, chorób układu oddechowego, chorób układu kostno-stawowego i mięśniowego, chorób i zaburzeń psychicznych, urazów, zatruc i innych zewnętrznych przyczyn zgonów). Wydatki na zdrowie, to bardzo opłacalna w długookresowej perspektywie inwestycja, mająca udowodnione już dziś przełożenie na wzrost gospodarczy. Aby osiągnąć cel główny, tj. zwiększyć długość życia w zdrowiu w długookresowej perspektywie, należy skoncentrować działania na najistotniejszych priorytetach i dążyć do osiągnięcia czterech wykazanych w DSRK poniższych celów:

¹³⁴ DSRK prezentuje nowe podejście do działań prozdrowotnych, traktując dobrostan zdrowotny społeczeństwa jako integralną zmienną charakteryzującą jakość kapitału ludzkiego. Konsekwencją takiego podejścia jest umiejscowienie zagadnień dotyczących ochrony zdrowia w celu 6 *Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”*, tj. systemu, w którym podstawowym czynnikiem odpowiedzialnym za indywidualny dobrostan jest zatrudnienie.

¹³⁵ Jest to syntetyczny wskaźnik, którego składowymi są: oczekiwana długość życia w momencie narodzin, przeciętna liczba lat edukacji (dla osoby dorosłej), oczekiwana liczba lat edukacji (dla dzieci rozpoczynających naukę), dochód narodowy *netto per capita* (mierzony parytetem siły nabywczej, w dol.), źródło: UNDP.

Cele długoterminowe do 2030 r.

1. Opracowanie i wdrożenie działań wzmacniających kształtowanie postaw prozdrowotnych, zwiększających dostępność do programów zdrowotnych (profilaktycznych, rehabilitacyjnych) w celu zmniejszenia zachorowalności i umieralności, w szczególności z powodu chorób cywilizacyjnych.
2. Dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do prognozowanych do roku 2030 zmian demograficznych, w szczególności wzmocnienie działań na rzecz rozwoju infrastruktury i zasobów kadrowych w obszarach opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi.
3. Wdrożenie instrumentów podnoszących jakość świadczonych usług zdrowotnych i efektywność systemu opieki zdrowotnej.
4. Zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w priorytetowych, wynikających z uwarunkowań epidemiologicznych, dziedzinach medycyny (np. kardiologia, onkologia, neurologia, medycyna ratunkowa, ortopedia i traumatologia, psychiatria).

Cel 1. Opracowanie i wdrożenie działań wzmacniających kształtowanie postaw prozdrowotnych, zwiększających dostępność do programów zdrowotnych (profilaktycznych, rehabilitacyjnych) w celu zmniejszenia zachorowalności i umieralności, w szczególności z powodu chorób cywilizacyjnych.

Zidentyfikowane w części diagnostycznej wyzwania dla Polski w obszarze profilaktyki i promocji zdrowia wskazują na konieczność wdrożenia systemowych rozwiązań dotyczących zdrowia publicznego w Polsce. Obecnie działania prozdrowotne realizuje, nieraz w sposób niewystarczająco skoordynowany, wiele różnych instytucji: samorządy terytorialne, MZ, NFZ, Państwowa Inspekcja Sanitarna. Są też instytucje zajmujące się pojedynczymi problemami, jak np. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych czy też Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii. Jeśli przeanalizować programy profilaktyczne realizowane przez JST, to często przy ich przyjmowaniu brakuje analizy rzeczywistych potrzeb zdrowotnych. Często są to krótkotrwałe, kilkumiesięczne akcje, które nie kończą się ewaluacją ani podjęciem kolejnych działań. Niewystarczająco w tym zakresie wykorzystywana jest POZ.

W związku z tym zakłada się, że efektem realizacji powyższego celu będzie:

- opracowany i wdrożony system mapowania potrzeb zdrowotnych, umożliwiający identyfikację grup ryzyka i określenie optymalnej struktury działań profilaktycznych, zarówno w całym kraju, jak i w poszczególnych województwach;
- opracowany i wdrożony nowy Narodowy Program Zdrowia wskazujący priorytety dotyczące działań profilaktycznych;
- wzrost rozpowszechnienia zachowań prozdrowotnych wśród społeczeństwa;
- zmniejszenie zachorowalności i umieralności z powodu chorób cywilizacyjnych.

Cel 2. Dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do prognozowanych do roku 2030 zmian demograficznych, w szczególności wzmocnienie działań na rzecz rozwoju infrastruktury i zasobów kadrowych w obszarach opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi.

Wyzwania demograficzne, o których mowa w części diagnostycznej dokumentu, wskazują na konieczność podjęcia pilnych działań ukierunkowanych na zwiększenie aktywności osób starszych i ich rodzin. Warunkiem dalszej aktyw-

ności zawodowej, społecznej i gospodarczej seniorów i ich bliskich jest dobry stan zdrowia i jak największy możliwy poziom samodzielności osób starszych.

Ponadto w ramach realizacji przedmiotowego celu powinna nastąpić intensyfikacja działań, mająca na celu zapewnienie optymalnego standardu w zakresie opieki nad matką i dzieckiem. Chodzi m.in. o rozwój nowoczesnej infrastruktury w dziedzinach medycyny ukierunkowanych na opiekę nad matką i dzieckiem, i dostosowanie kształcenia kadr medycznych do identyfikowanych potrzeb (np. położnictwo i ginekologia, neonatologia, pediatria, kardiologia i kardiocirurgia dziecięca, chirurgia dziecięca, neurologia dziecięca, psychiatria dziecięca, hematologia i onkologia dziecięca itd.). Kluczowe w ramach tego kierunku jest z jednej strony zwiększenie zakresu programów zdrowotnych skierowanych do kobiet w okresie ciąży i porodu oraz dostosowanie opieki prenatalnej do modelu późnego macierzyństwa.

Zakłada się, że efektem realizacji powyższego celu będzie:

- **wdrożenie długofalowej polityki senioralnej w Polsce – systemowych działań ukierunkowanych na przygotowanie do starzenia się, zarówno na poziomie indywidualnym, jak i całego społeczeństwa;**
- **poprawa stanu zdrowia i sprawności funkcjonalnej osób starszych;**
- **poprawa dostępności i jakości usług na rzecz osób starszych;**
- **wdrożenie holistycznych standardów opieki nad osobami w wieku geriatrycznym, m.in. poprzez rozwój nowoczesnej infrastruktury w obszarze geriatrii, dostosowanie kształcenia kadr medycznych do identyfikowanych potrzeb oraz nowoczesną organizację geriatrycznych świadczeń zdrowotnych;**
- **rozwój opieki długoterminowej;**
- **rozwój opieki na poziomie społeczności lokalnych (deinstytucjonalizacja opieki nad osobami zależnymi);**
- **zmniejszenie umieralności noworodków i niemowląt;**
- **poprawa stanu zdrowia kobiet, w szczególności w ciąży i w okresie porodu, oraz dzieci;**
- **zwiększenie diety.**

Cel 3. Wdrożenie instrumentów podnoszących jakość świadczonych usług zdrowotnych i efektywność systemu opieki zdrowotnej.

Zidentyfikowane w części diagnostycznej wyzwania dla Polski w obszarze organizacji systemu opieki zdrowotnej wynikają z obserwowanych problemów, do których zaliczamy m.in.: fragmentację systemu sprzyjającą niskiej efektywności, racjonowanie dostępu przez system skierowań i kolejek, niską elastyczność podaży usług medycznych na zmieniające się potrzeby zdrowotne, brak odpowiedzialności finansowej za podejmowane decyzje terapeutyczne i przerzucanie kosztów na wyższe i droższe poziomy opieki zdrowotnej, brak przepływu informacji pomiędzy różnymi segmentami sektora usług zdrowotnych¹³⁶.

Rosnące koszty systemu opieki zdrowotnej powodują, że uzasadnione staje się dążenie do podnoszenia jego efektywności przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiej jakości udzielanych świadczeń.

Zakłada się, że efektem realizacji powyższego celu będzie:

- **stworzenie skutecznych mechanizmów koordynacji działań podejmowanych w różnych sektorach i instytucjach, służących poprawie stanu zdrowia społeczeństwa polskiego, zgodnie z zasadą „zdrowie we wszystkich politykach”;**

¹³⁶ K. Kowalska, W.P. Kalbarczyk, *Koordynowana opieka zdrowotna. Doświadczenia międzynarodowe. Propozycja dla Polski*, Raport Ernst & Young, Warszawa 2013.

- wprowadzenie zmian w zarządzaniu i finansowaniu ochrony zdrowia – stworzenie instrumentu umożliwiającego lepsze planowanie zabezpieczenia świadczeń zdrowotnych oraz planowanie inwestycji w postaci regionalnej mapy potrzeb zdrowotnych;
 - rozwój dodatkowych ubezpieczeń zdrowotnych jako alternatywnych, obok umów z NFZ, źródeł finansowania świadczeń zdrowotnych;
 - udoskonalenie systemów finansowania, kwalifikowania, taryfikacji, kontraktowania, wykonywania i rozliczania świadczeń opieki zdrowotnej;
 - wypracowanie i przetestowanie, a następnie wdrożenie nowych instrumentów działania służących zapewnieniu odpowiedniej koordynacji procesu leczenia, szczególnie w przypadku chorób przewlekłych;
 - poprawa systemu gromadzenia i zarządzania informacją medyczną, m.in. poprzez realizację projektów z zakresu e-zdrowia;
 - wdrożenie innowacyjnych, efektywnych kosztowo procedur i technologii medycznych;
 - efektywna gospodarka produktami leczniczymi;
 - zwiększenie liczby podmiotów leczniczych oferujących wysokiej jakości świadczenia zdrowotne potwierdzone certyfikatem akredytacji;
 - zmniejszenie liczby zdarzeń niepożądanych, powikłań i zakażeń szpitalnych;
 - poprawa satysfakcji pacjenta z udzielanych świadczeń zdrowotnych;
 - wprowadzenie porównywalności jednostek pod względem jakości i skuteczności oferowanej opieki oraz publicznego dostępu do tych informacji, co umożliwi pacjentom dokonanie świadomej oceny i wybranie podmiotu oferującego najwyższy poziom opieki, dostosowania do poziomów unijnych w zakresie standaryzacji opieki zdrowotnej.
-

Cel 4. Zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w priorytetowych, wynikających z uwarunkowań epidemiologicznych, dziedzinach medycyny (np. kardiologia, onkologia, neurologia, medycyna ratunkowa, ortopedia i traumatologia, psychiatria).

Dostępność do świadczeń zdrowotnych w Polsce uwarunkowana jest wieloma czynnikami, m.in. ograniczeniami finansowymi wynikającymi z wartości kontraktów zawartych przez NFZ (praktycznym monopolistą) z podmiotami prowadzącymi działalność leczniczą, przy ograniczonych możliwościach pozyskiwania innych płatników, np. towarzystw ubezpieczeniowych oferujących komercyjne ubezpieczenia zdrowotne, a także niedostatkiem personelu medycznego, w szczególności lekarzy specjalistów i pielęgniarek oraz niedostosowaną do potrzeb zdrowotnych infrastrukturą, wreszcie brakiem sprzętu i aparatury medycznej.

Skutkiem nierównowagi między potrzebami zdrowotnymi, a możliwościami ich zaspokajania są kolejki do świadczeń zdrowotnych, wydłużony czas oczekiwania na diagnostykę, leczenie i rehabilitację.

Działania w powyższym zakresie będą kompatybilne z działaniami systemowymi omawianymi w celach 1–3 i ukierunkowane przede wszystkim na kontynuowanie przedsięwzięć mających na celu zapewnienie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w dziedzinach medycyny takich jak: kardiologia, onkologia, neurologia, medycyna ratunkowa, ortopedia i traumatologia, psychiatria, rehabilitacja medyczna, poprzez dostosowanie modelu kształcenia kadr medycznych do potrzeb systemu opieki zdrowotnej oraz rozwój nowoczesnej infrastruktury, innowacyjnych technologii medycznych w tych priorytetowych dziedzinach.

Zakłada się, że efektem realizacji powyższego celu będzie:

- **rozwój i modernizacja zasobów infrastrukturalnych ochrony zdrowia, zgodnie z identyfikowanymi potrzebami kraju i regionów;**
-

- **zwiększenie liczby pracujących w systemie ochrony zdrowia profesjonalistów medycznych;**
 - **krótszy czas oczekiwania na świadczenia zdrowotne.**
-

5.3.3. Cele operacyjne i kierunki interwencji do roku 2020

Realizacja celu głównego i celów długookresowych prowadzona będzie w perspektywie do 2020 r. w oparciu o cztery cele operacyjne i odpowiadające im kierunki interwencji zapisane w dokumentach strategicznych, wpisujące się m.in. w priorytety zdrowotne¹³⁷.

1) zmniejszenie zachorowalności i przedwczesnej umieralności z powodu:

- a) chorób naczyniowo-sercowych, w tym zawałów serca i udarów mózgu;
- b) nowotworów złośliwych;
- c) przewlekłych chorób układu oddechowego;

2) ograniczenie skutków urazów powstałych w wyniku wypadków, w szczególności poprzez skuteczną rehabilitację osób poszkodowanych;

3) zapobieganie, leczenie i rehabilitacja zaburzeń psychicznych;

4) zmniejszenie przedwczesnej zachorowalności i ograniczenie negatywnych skutków przewlekłych schorzeń układu kostno-stawowego;

5) zwiększenie skuteczności zapobiegania chorobom zakaźnym i zakażeniom;

6) ograniczanie szkód zdrowotnych spowodowanych:

- a) spożywaniem alkoholu;
- b) używaniem substancji psychoaktywnych;
- c) paleniem tytoniu;

7) przeciwdziałanie występowaniu otyłości i cukrzycy;

8) ograniczanie skutków zdrowotnych spowodowanych czynnikami szkodliwymi w środowisku pracy i zamieszkania;

9) poprawa jakości i skuteczności opieki zdrowotnej nad matką, noworodkiem i dzieckiem do lat 3;

10) zapobieganie najczęstszym problemom zdrowotnym i zaburzeniom rozwoju fizycznego i psychospołecznego dzieci i młodzieży objętych obowiązkiem szkolnym i obowiązkiem nauki oraz kształcących się w szkołach ponadgimnazjalnych do ich ukończenia;

11) rozwój opieki długoterminowej, ze szczególnym uwzględnieniem kompensowania utraconej sprawności;

12) poprawa jakości i skuteczności opieki geriatrycznej.

W perspektywie średniookresowej działania na rzecz poprawy systemu opieki zdrowotnej w Polsce koncentrować się będą na realizacji czterech celów operacyjnych, oraz 29 kierunkach interwencji¹³⁸ (tabela 52). Wsparcie tych działań będzie realizowane m.in. ze środków funduszy strukturalnych w latach 2014–2020.

¹³⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 21 sierpnia 2009 r. w sprawie priorytetów zdrowotnych (Dz. U. Nr 137, poz.1126).

¹³⁸ Kierunki interwencji wynikające z dokumentów strategicznych, o których mowa w rozdziale 5.1

Cele operacyjne

Cel A: Rozwój profilaktyki zdrowotnej, diagnostyki i medycyny naprawczej ukierunkowany na główne problemy epidemiologiczne w Polsce.

Cel B: Przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym poprzez rozwój opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi.

Cel C: Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia.

Cel D: Wsparcie systemu kształcenia kadr medycznych w kontekście dostosowania zasobów do zmieniających się potrzeb społecznych.

Tabela 52. Wykaz celów strategicznych i kierunków interwencji

CEL GŁÓWNY				
Zwiększenie długości życia w zdrowiu jako czynnika wpływającego na jakość życia i wzrost gospodarczy w Polsce				
CELE DŁUGOTERMINOWE DO 2030 r.				
DSRK	1. Opracowanie i wdrożenie działań wzmacniających kształtowanie postaw prozdrowotnych zwiększających dostępność do programów zdrowotnych (profilaktycznych, rehabilitacyjnych) w celu zmniejszenia zachorowalności i umieralności, w szczególności z powodu chorób cywilizacyjnych	2. Dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do prognozowanych do roku 2030 zmian demograficznych, w szczególności wzmocnienie działań na rzecz rozwoju infrastruktury i zasobów kadrowych w obszarach opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi	3. Wdrożenie instrumentów podnoszących jakość świadczonych usług zdrowotnych i efektywność systemu opieki zdrowotnej	4. Zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w priorytetowych, wynikających z uwarunkowań epidemiologicznych, dziedzinach medycyny (np. kardiologia, onkologia, neurologia, medycyna ratunkowa, ortopedia i traumatologia, psychiatria)
	CELE OPERACYJNE do 2020 r.			
	Cel operacyjny A	Cel operacyjny B	Cel operacyjny C	Cel operacyjny D
	A: Rozwój profilaktyki zdrowotnej, diagnostyki i medycyny naprawczej ukierunkowany na główne problemy epidemiologiczne w Polsce	B: Przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym poprzez rozwój opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi	C: Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia	D: Wsparcie systemu kształcenia kadr medycznych w kontekście dostosowania zasobów do zmieniających się potrzeb społecznych

KIERUNKI INTERWENCJI do 2020 r.				
Lp.	Dla celu operacyjnego A	Dla celu operacyjnego B	Dla celu operacyjnego C	Dla celu operacyjnego D
1	Zmniejszenie zachorowalności i przedwczesnej umieralności z powodu chorób naczyniowo-sercowych, w tym udarów mózgu	Dostosowanie opieki prenatalnej do modelu późnego macierzyństwa	Wprowadzenie zmian w systemie opieki zdrowotnej (zmiany w modelu finansowania zarządzania – dodatkowe źródła finansowania), zwiększenie efektywności	Zwiększenie dostępu mieszkańcom obszarów peryferyjnych do lekarzy pierwszego kontaktu i lekarzy specjalistów oraz dostępu do usług pielęgnacyjnych i specjalistycznych
2	Zmniejszenie zachorowalności i przedwczesnej umieralności z powodu nowotworów	Poprawa opieki zdrowotnej nad matką, noworodkiem i małym dzieckiem	Zwiększenie – z uwzględnieniem możliwości finansowych państwa – wydatków publicznych na ochronę zdrowia z towarzyszącą temu procesowi systematycznie polepszającą się efektywnością zarządzania ww. środkami, ale także stworzenie warunków umożliwiających dalszy rozwój prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych jako dodatkowych źródeł finansowania świadczeń zdrowotnych	Rozwijanie kształcenia i doskonalenia zawodowego profesjonalistów zajmujących się opieką nad osobami w wieku podeszłym (będących wsparciem dla rodzin sprawujących opiekę nad osobą niesamodzielną i umożliwiających powrót członków rodzin do aktywności zawodowej)
3	Zapobieganie zaburzeniom psychicznym przez działania prewencyjno-promocyjne	Wspieranie rozwoju i zdrowia fizycznego, psychospołecznego oraz zapobiegania najczęstszym problemom zdrowotnym i społecznym dzieci i młodzieży	Zmniejszenie różnic społecznych i terytorialnych w stanie zdrowia populacji (nierówności w zdrowiu)	Dostosowanie do prognozowanych potrzeb systemu opieki zdrowotnej, modelu kształcenia kadr medycznych i innych zawodów mających zastosowanie w ochronie zdrowia, w szczególności w kontekście zmian demograficznych

KIERUNKI INTERWENCJI do 2020 r.				
Lp.	Dla celu operacyjnego A	Dla celu operacyjnego B	Dla celu operacyjnego C	Dla celu operacyjnego D
4	Zmniejszenie przedwczesnej zachorowalności i ograniczenie negatywnych skutków przewlekłych schorzeń układu kostno-stawowego i mięśniowego	Intensyfikacja zapobiegania i leczenia próchnicy zębów u dzieci i młodzieży	Poprawa dostępności do świadczeń zdrowotnych	Kształcenie edukatorów zdrowia odpowiedzialnych za realizację działań w obszarze promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej w środowisku lokalnym
5	Zmniejszenie zachorowalności i przedwczesnej umieralności z powodu przewlekłych chorób układu oddechowego	Tworzenie warunków do zdrowego i aktywnego życia osób starszych i osób niepełnosprawnych	Poprawa zarządzania systemem opieki zdrowotnej i informacją medyczną	Zwiększenie wiedzy personelu medycznego w zakresie możliwości wykorzystywania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w ochronie zdrowia
6	Zmniejszenie częstości urazów powstałych w wyniku wypadków i ograniczenie ich skutków	Wdrożenie nowego modelu opieki nad osobami niesamodzielnymi. Rozwój opieki długoterminowej	Poprawa jakości i bezpieczeństwa świadczeń zdrowotnych	
7	Zwiększenie skuteczności zapobiegania chorobom zakaźnym i zakażeniom	Zwiększenie dostępności i jakości opieki nad osobami starszymi, w tym poprawa dostępności i jakości świadczeń geriatrycznych	Efektywna gospodarka produktami leczniczymi	
8	Poprawa funkcjonowania systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego		Dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb działalności innowacyjnej	
9	Poprawa infrastruktury ochrony zdrowia, bazy dydaktycznej uczelni medycznych oraz instytutów badawczych			

Tabela 53 Matryca logiczna celów operacyjnych i narzędzi implementacji

CSR: ZALECENIE RADY w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. Bruksela, dnia 2.6.2014 r. COM(2014) 422 final: Z powodu starzenia się społeczeństwa spodziewane jest znaczne zwiększenie wydatków na opiekę zdrowotną w perspektywie średnio- i długoterminowej. Wynikające z tego obciążenie dla finansów publicznych można byłoby zmniejszyć, a przy tym poprawić dostęp do opieki zdrowotnej przez wzmocnienie opieki podstawowej i systemów skierowań oraz wykorzystanie możliwości wzrostu oszczędności w opiece szpitalnej. W związku z tym, KE zaleca: (1)(...) lepsze ukierunkowanie polityki społecznej oraz poprawę efektywności kosztowej wydatków i ogólnej wydajności sektora opieki zdrowotnej (...)						
Problemy	Cel	Sposób realizacji/opis reformy	PO	Narzędzia EFSI	Uzasadnienie	
• Niski poziom zgłaszalności na badania profilaktyczne. • Brak wystarczającego powiązania działań profilaktycznych z potrzebami lokalnych społeczności. • Rozpowszechnienie zjawiska dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych. • Brak odpowiedniego zaplecza organizacyjno-infrastrukturalnego dla działań profilaktycznych, diagnostycznych i medycyny naprawczej, w tym w zakresie opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi. • Niewystarczająca efektywność organizacyjno – zarządcza i finansowa samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej (SPZOZ). • Wysokie zadłużenie SPZOZ. • Brak dostosowania liczby i struktury SPZOZ do potrzeb zdrowotnych ludności.	CEL A Rozwój profilaktyki zdrowotnej, diagnostyki i medycyny naprawczej	Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2013 r., poz. 217, z późn. zm.): • Wzmocnienie nadzoru właścicielskiego podmiotu tworzącego oraz zwiększenie jego odpowiedzialności za sytuację finansową samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej. • Ułatwiono proces przekształcenia SPZOZ w spółki kapitałowe (zmiana formy organizacyjno-prawnej podmiotu leczniczego). • Wprowadzenie mechanizmu wsparcia procesu przekształceń dla organów założycielskich SPZOZ (umorzenia i dotacje celowe na spłatę zobowiązań przejętych przez organ założycielski od SPZOZu). • Usystematyzowanie katalogu podmiotów wykonujących działalność leczniczą. • Ujednolicenie rejestru podmiotów prowadzących działalność leczniczą. Pakiet kolejkowy i onkologiczny: • Zwiększenie czujności onkologicznej lekarzy POZ. • Wzrost liczby świadczeń o charakterze profilaktycznym. • Wzmocnienie pozycji lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, m. in. zwiększenie jego roli w procesie diagnostycznym poprzez rozszerzenie liczby możliwych badań zleczanych na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej. • Wprowadzenie zmian w zakresie programów zdrowotnych. • Wprowadzenie karty diagnostyki i leczenia onkologicznego, na podstawie której odbywać się będzie tzw. szybka diagnostyka onkologiczna, oparta na trzech zasadach: kompleksowości, wysoka jakość i szybkość zrealizowania usługi zdrowotnej. • Szybka diagnostyka onkologiczna (wzmocnienie roli lekarza POZ i AOS). • Zniesienie limitów świadczeń w zakresie onkologii. • Wprowadzenie odrębnej kategorii pacjentów oczekujących na udzielenie świadczeń z zakresu onkologii poprzez wyodrębnienie listy oczekujących na ww. świadczenia. • Wprowadzenie kompleksowości leczenia pacjentów onkologicznych. • Wprowadzenie zmian w zakresie maksymalnego okresu, na jaki mogą być zawierane umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. • Wprowadzenie instrumentów ukierunkowanych na poprawę efektywności alokacji środków publicznych (m.in. mapy potrzeb zdrowotnych, plany zakupów świadczeń opieki zdrowotnej, opinie o celowości planów inwestycyjnych). Ustawa z dnia 21 marca 2014 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 619): • Zwiększenie czujności onkologicznej lekarzy POZ. • Zwiększenie roli lekarza POZ w procesie diagnostycznym. • Rozszerzenie możliwości udzielania świadczeń zdrowotnych w POZ w ramach systemu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego przez lekarzy pediatrów i lekarzy internistów.	PO WER	• Projekty pilotażowe i testujące w zakresie programów profilaktycznych zawierające m.in. komponent badawczy, edukacyjny oraz wspierający współpracę pomiędzy wyspospecjalistycznym ośrodkiem a lekarzami podstawowej opieki zdrowotnej oraz szpitalami ogólnymi, w celu przeciwdziałania zjawisku fragmentacji opieki nad pacjentem- EFS (CT 8, PI 8.10);	Kluczowym elementem funkcjonowania systemu ochrony zdrowia jest profilaktyka zdrowotna. Jest ona tym obszarem, który z jednej strony wpływa na wydłużenie aktywności zawodowej osób pracujących (skuteczne zapobieganie lub/i wczesne wykrycie zmian chorobowych zmniejsza prawdopodobieństwo dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych), a z drugiej strony jest skutecznym narzędziem poprawy efektywności finansowej systemu (zapobieganie chorobom i leczenie wczesnych faz chorobowych jest tańsze i skuteczniejsze niż leczenie zaawansowanych form). Obecnie mężczyźni w Polsce żyją przeciętnie o prawie 5 lat krócej niż wynosi średnia długość życia mężczyzn w krajach UE, natomiast kobiety żyją o 2 lata krócej. Niepokojące jest zmniejszenie się liczby lat przeżytych w zdrowiu. Istotnym wyzwaniem dla sprawnego wdrożenia reform ochrony zdrowia, w szczególności pakietu onkologicznego i kolejkowego jest zwiększenie tzw. czujności diagnostycznej lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej. W tym celu wspierane będą przedsięwzięcia edukacyjne (komplementarność z celem D), podczas których uczestnikom (lekarzom, pielęgniarkom) będzie przekazywana wiedza m.in. o minimum onkologicznym. Preferowaną formą zajęć będą warsztaty, na których personel medyczny będzie zdobywał wiedzę i umiejętności w zakresie procedur diagnostycznych oraz metod postępowania z osobami, u których występuje podejrzenie danej jednostki chorobowej. Obszar tematyczny szkoleń będzie dotyczył również procedur postępowania z chorym, będącym w trakcie leczenia i po nim. Wspierane będą również projekty ukierunkowane na poprawę kształcenia specjalizacyjnego w deficytowych specjalizacjach medycznych, m.in. w dziedzinach onkologicznych. Efektywność profilaktyki zdrowotnej wynika z zaplanowania działań w oparciu o diagnozę sytuacji i zagrożeń dotyczących lokalnej społeczności. Działania lokalne pozwalają też na większą mobilizację społeczności oraz wynikającą stąd zgłaszalność na badania przesiewowe i efektywność edukacji prozdrowotnej. W takiej perspektywie niezwykle istotny jest fakt, że ustawa zwiększyła rolę lekarza POZ w procesie diagnostycznym, gdyż to on jest najbliższy lokalnej społeczności i problemów zdrowotnych jej członków. Z powyższych względów planuje się, że na poziomie regionalnym powinny być wspierane te projekty profilaktyczne, rehabilitacji medycznej i ukierunkowane na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka, które dotyczą problemów zdrowotnych specyficznych dla danego regionu, ze szczególnym uwzględnieniem programów profilaktycznych w zakresie obszarów uznanych za priorytetowe i pozwalających przeciwdziałać negatywnym skutkom trendów epidemiologicznych. Inwestycje finansowane ze środków EFSI będą wspierały reformy ukierunkowane na poprawę efektywności systemu ochrony zdrowia, co nastąpi m.in. poprzez silne ukierunkowanie wsparcia na projekty prowadzące do poprawy efektywności, w tym finansowej, podmiotów leczniczych oraz dostosowanie struktury (zakres działalności medycznej i zasoby) do aktualnych potrzeb zdrowotnych oraz deficytów w zakresie podaży danego rodzaju świadczeń. Celem wsparcia jest unowocześnienie i dostosowanie infrastruktury do aktualnych potrzeb, a nie jej rozbudowa. Rozwój infrastruktury będzie możliwy jedynie w wyjątkowych, szczególnie zweryfikowanych przypadkach (mechanizm w ramach Komitetu Sterującego, a docelowo instrumenty zawarte w tzw. pakiecie kolejkowym i onkologicznym – mapy potrzeb oraz opinie o celowości planów inwestycyjnych). Zakup nowoczesnej aparatury medycznej, do pracowni diagnostycznych współpracujących z oddziałami szpitalnymi (szpital jako jedyny ma obowiązek posiadania pełnego wyposażenia diagnostycznego w lokalizacji), umożliwi wykonywanie badań diagnostycznych przy wykorzystaniu nowoczesnej aparatury podczas udzielania świadczeń zdrowotnych w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (AOS) w ramach zawartych umów z NFZ. Promowane będą projekty jednostek konsolidujących się (konsolidacja kilku szpitali w jeden podmiot leczniczy, konsolidacja jednostek organizacyjnych szpitali, konsolidacja na poziomie zasobów szpitala). Realizowane projekty będą ukierunkowane na zapewnienie szybkiej diagnostyki i leczenia m.in. w zakresie onkologii. Projekty będą weryfikowane m.in. pod kątem spełniania kryteriów, które wypracuje Komitet Sterujący (proponując przykładowych kryteriów): - rozwiązywanie kluczowych problemów zdrowotnych i demograficznych populacji; - realizacja przedsięwzięć ukierunkowanych na zapewnienie efektywności, w tym kosztowej systemu ochrony zdrowia; - wykazywanie efektywności w wymiarze technicznym (poziom wykorzystania (obciążenie) łóżek, poziom wykorzystania wyrobów medycznych, stosunek liczby personelu administracyjnego do personelu medycznego); - realizacja przedsięwzięć spójnych z realizowanymi i planowanymi reformami systemu ochrony zdrowia w Polsce; - uniknięcie zakupu zbędnej infrastruktury poprzez objęcie zakresem rzeczowym wyłącznie elementów wynikających z wymogów określonych w przepisach i przez płatnika świadczeń zdrowotnych w ramach publicznego systemu ubezpieczeń zdrowotnych; - kompleksowość inwestycji oraz zapewnienie efektu synergii; - efektywność inwestycji, w tym w szczególności finansowa i kosztowa; - posiadanie przez beneficjenta umowy na świadczenie usług opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczeń zdrowotnych. Premiowane będą projekty kompleksowe, których elementem jest także komponent polegający na budowie/rozbudowie /modernizacji infrastruktury ICT wspomagającej zarządzanie podmiotem leczniczym, komponent przyczyniający się do poprawy efektywności energetycznej, w szczególności do obniżenia zużycia energii, a także projekty zawierające rozwiązania ukierunkowane na udogodnienia dla osób niepełnosprawnych, w tym starszych.	
		PO WER	• Opracowanie i wdrożenie projektów profilaktycznych dot. chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu- EFS (CT 8, PI 8.10); • Opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji medycznej ułatwiających powroty do pracy - EFS (CT 8, PI 8.10); • Opracowanie i wdrożenie programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy - EFS (CT 8, PI 8.10); • Rozwój profilaktyki nowotworowej w kierunku wykrywania raka jelita grubego, szyjki macicy i raka piersi - EFS (CT 8, PI 8.10); • Wsparcie regionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych na rzecz osób dorosłych, dedykowanych chorobom, które są istotną przyczyną dezaktywizacji zawodowej (roboty budowlane, doposażenie) - EFRR (CT 9, PI 9.1); • Wsparcie regionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych na rzecz osób dorosłych, ukierunkowanych na specyficzne dla regionu grupy chorób, które są istotną przyczyną dezaktywizacji zawodowej (roboty budowlane, doposażenie) - EFRR (CT 9, PI 9.1).			
		RPO	• Wsparcie ponadregionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych stacjonarnych i całodobowych na rzecz osób dorosłych, dedykowanych chorobom, które są istotną przyczyną dezaktywizacji zawodowej (roboty budowlane, doposażenie) - EFRR (CT 9, PI 9.1);			
PO liś						

CSR: ZALECENIE RADY w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. Bruksela, dnia 2.6.2014 r. COM(2014) 422 final:

Z powodu starzenia się społeczeństwa spodziewane jest znaczne zwiększenie wydatków na opiekę zdrowotną w perspektywie średnio- i długoterminowej. Wynikające z tego obciążenie dla finansów publicznych można byłoby zmniejszyć, a przy tym poprawić dostęp do opieki zdrowotnej przez wzmocnienie opieki podstawowej i systemów skierowań oraz wykorzystanie możliwości wzrostu oszczędności w opiece szpitalnej. W związku z tym, KE zaleca: (1)(...) lepsze ukierunkowanie polityki społecznej oraz poprawę efektywności kosztowej wydatków i ogólnej wydajności sektora opieki zdrowotnej (...)

Problemy	Cel	Sposób realizacji/opis reformy	PO	Narzędzia EFSI	Uzasadnienie
- Białe plamy w strukturze Systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego. - Wysoka częstotliwość urazów powstałych w wyniku wypadków i ich negatywne skutki wpływające na aktywność zawodową. - Wysoki poziom zachorowalności i przedwczesnej umieralności z powodu chorób naczyniowo-sercowych, w tym udarów.	CEL A Rozwój profilaktyki zdrowotnej, diagnostyki i medycyny naprawczej ukierunkowany na główne problemy epidemiologiczne w Polsce	Reforma Systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego: - Opracowanie Programu Zintegrowane Ratownictwo Medyczne (1999 r.). - Powołanie Śmigłowej Służby Ratownictwa Medycznego i utworzenie Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Lotnicze Pogotowie Ratunkowe (2000 r.). - Utworzenie Systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne - centra powiadamiania ratunkowego i szpitalne oddziały ratunkowe zintegrowane w działaniu z zespołami ratownictwa medycznego oraz bieżące usprawnianie systemu w oparciu o doświadczenia (ustawa z dnia 25 lipca 2001 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. Nr 113, poz. 1207)). - Utworzenie Centrów Urazowych oraz wprowadzenie mechanizmów podziału środków na działania ratownictwa medycznego w 2010 r. (nowelizacja ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym). - Zrezygnowanie z 3-letniego okresu obowiązywania planów działania systemu ratownictwa medycznego na rzecz planów obowiązujących bezterminowo i podlegających systematycznej aktualizacji w każdym czasie, kiedy wystąpi uzasadniona potrzeba związana z zapewnieniem bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców (nowelizacja z 2010 r. ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym oraz niektórych innych ustaw). - Doprecyzowanie wymagań dla SOR umożliwiających bardziej efektywne ich funkcjonowanie oraz doprecyzowanie wymagań dotyczących dysponowania przez SOR całodobowym lotniskiem lub lądowiskiem (rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 3 listopada 2011 r. w sprawie Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (Dz. U. Nr 237, poz. 1420)). - Utworzenie jednolitego i kompleksowego systemu powiadamiania ratunkowego (ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego (Dz. U. poz. 1635)).	PO IiS	- Utworzenie nowych SOR powstałych od podstaw lub na bazie istniejących izb przyjęć (roboty budowlane, doposażenie) - EFRR (CT 9, PI 9.1); - Modernizacja istniejących SOR, ze szczególnym uwzględnieniem stanowisk wstępnej intensywniej terapii (roboty budowlane, doposażenie) - EFRR (CT 9, PI 9.1); - Modernizacja istniejących CU (roboty budowlane, doposażenie) - EFRR (CT 9, PI 9.1); - Utworzenie nowych CU (roboty budowlane, doposażenie) - EFRR (CT 9, PI 9.1); - Wsparcie przyszpitalnych całodobowych lotnisk lub lądowisk dla śmigłowców przy SOR oraz w jednostkach organizacyjnych szpitali wyspecjalizowanych w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego (roboty budowlane, doposażenie) - EFRR (CT 9, PI 9.1); - Wsparcie baz LPR (roboty budowlane, doposażenie) oraz wyposażenie śmigłowców ratowniczych w sprzęt umożliwiający loty w trudnych warunkach atmosferycznych i w nocy - EFRR (CT 9, PI 9.1);	Kompleksowy, zrównoważony system ratownictwa medycznego to spójne działanie poszczególnych jednostek systemu wyposażonych w nowoczesny i kompatybilny sprzęt. System zapewnia każdemu człowiekowi (bez względu na zamożność, płeć, wiek czy narodowość) w stanie nagłego zagrożenia zdrowia lub życia możliwość: - natychmiastowego wezwania pomocy (centra powiadamiania ratunkowego), - niezwłocznego przybycia na miejsce zdarzenia właściwych jednostek systemu (zespoły ratownictwa medycznego, w tym lotnicze zespoły ratownictwa medycznego), - podjęcia na miejscu zdarzenia właściwych działań ratowniczych według określonych kompetencji, standardów postępowania oraz zapewnienie stosownego do potrzeb transportu sanitarnego (nazemnego lub powietrznego), - niezwłocznego przyjęcia do najbliższego Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (SOR) lub Centrum Urazowego (CU) lub oddziału szpitalnego stosownego do rodzaju nagłego zagrożenia życia lub zdrowia, gdzie zostanie wykonana kompleksowa diagnostyka oraz udzielona fachowa pomoc medyczna. Poszczególne elementy systemu muszą ze sobą ściśle współpracować, aby osoba znajdująca się w stanie nagłego zagrożenia życia miała szansę na szybkie i skuteczne udzielenie pomocy. Bardzo ważne jest zapewnienie niezbędnej infrastruktury w odniesieniu do każdego z ww. elementów, gdyż braki w chociaż jednym z nich powodują, że system nie może działać lub działa w sposób dysfunkcyjny. Istnieje konieczność efektywnego dopełnienia istniejących już zasobów w taki sposób, aby domknąć „nieszczelności” systemu i stworzyć w pełni kompleksowy i zrównoważony system. Wobec tego planowane ze środków PO IŚ 2014-2020 inwestycje będą miały na celu zoptymalizowanie działania systemu i zapewnienia porównywalnego poziomu wyposażenia i funkcjonowania do najlepiej rozwiniętych Państw Członkowskich UE. Aby spełnić ten cel jednostki systemu państwowego ratownictwa medycznego wspierane ze środków PO IŚ 2014-2020 będą rozmieszczone w sposób równomierny na terenie całego kraju, tak aby każda osoba przebywająca na terytorium Polski, niezależnie od miejsca zdarzenia (wypadku) miała możliwość uzyskania świadczeń w możliwie najszybszym czasie. Ponadto, inwestycje finansowane ze środków EFSI będą wspierały reformy ukierunkowane na poprawę efektywności systemu ochrony zdrowia, co nastąpi m.in. poprzez silne ukierunkowanie wsparcia na projekty prowadzące do poprawy efektywności, w tym finansowej, podmiotów leczniczych oraz dostosowanie struktury do aktualnych potrzeb zdrowotnych oraz deficytów w zakresie podaży świadczeń z zakresu ratownictwa medycznego. Projekty będą weryfikowane m.in. pod kątem spełniania kryteriów, które wypracuje Komitet Sterujący (przykładowe propozycje kryteriów): - rozwiązywanie kluczowych problemów zdrowotnych i demograficznych populacji; - realizacja przedsięwzięć ukierunkowanych na zapewnienie efektywności, w tym kosztowej systemu ochrony zdrowia; - wykazywanie efektywności w wymiarze technicznym (poziom wykorzystania (obłożenie) łóżek, poziom wykorzystania wyrobów medycznych, stosunek liczby personelu administracyjnego do personelu medycznego); - realizacja przedsięwzięć spójnych z realizowanymi i planowanymi reformami systemu ochrony zdrowia w Polsce; - uniknięcie zakupu zbędnej infrastruktury poprzez objęcie zakresem rzeczowym wyłącznie elementów wynikających z wymogów określonych w przepisach i przez płatnika świadczeń zdrowotnych w ramach publicznego systemu ubezpieczeń zdrowotnych; - kompleksowość inwestycji oraz zapewnienie efektu synergii; - efektywność inwestycji, w tym w szczególności finansowa i kosztowa; - posiadanie przez beneficjenta umowy na świadczenie usług opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczeń zdrowotnych. Premiowane będą projekty kompleksowe, których elementem jest także komponent polegający na budowie/rozbudowie /modernizacji infrastruktury ICT wspomagającej zarządzanie podmiotem leczniczym, komponent przyczyniający się do poprawy efektywności energetycznej, w szczególności do obniżenia zużycia energii, a także projekty zawierając rozwiązania ukierunkowane na udogodnienia dla osób niepełnosprawnych, w tym starszych.

CSR: ZALECENIE RADY w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r.oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. Bruksela, dnia 2.6.2014 r. COM(2014) 422 final: Z powodu starzenia się społeczeństwa spodziewane jest znaczne zwiększenie wydatków na opiekę zdrowotną w perspektywie średnio- i długoterminowej. Wynikające z tego obciążenie dla finansów publicznych można byłoby zmniejszyć, a przy tym poprawić dostęp do opieki zdrowotnej przez wzmocnienie opieki podstawowej i systemów skierowań oraz wykorzystanie możliwości wzrostu oszczędności w opiece szpitalnej. W związku z tym, KE zaleca: (1)(...) lepsze ukierunkowanie polityki społecznej oraz poprawę efektywności kosztowej wydatków i ogólnej wydajności sektora opieki zdrowotnej (...)					
Problemy	Cel	Sposób realizacji/opis reformy	PO	Narzędzia EFSI	Uzasadnienie
• Niewystarczająca liczba programów ukierunkowanych na opiekę nad matką i dzieckiem. • Niski wskaźnik urodzeń, jak również zjawisko coraz późniejszego wieku, w którym kobiety podejmują decyzję o urodzeniu pierwszego dziecka. • Niewystarczająca jakość i dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej w zakresie osób nieletnich oraz kobiet w ciąży. • Brak odpowiedniego zaplecza organizacyjno-infrastrukturalnego dla działań profilaktycznych, diagnostycznych i medycznych naprawczej w zakresie matki i dziecka oraz osób starszych. • Niewystarczająca efektywność organizacyjno – zarządcza i finansowa samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej (SPZOZ). • Wysokie zadłużenie SPZOZ. • Brak dostosowania liczby i struktury SPZOZ do potrzeb zdrowotnych ludności (opieka nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi). • Niedostosowanie podmiotów leczniczych do potrzeb osób starszych oraz niewystarczająco rozwinięta instytucjonalna i pozainstytucjonalna formy opieki nad osobami starszymi.	CEL B Przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym poprzez rozwój opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi	Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 217, z późn. zm.): • Możliwość sprawowania wszechstronnej opieki zdrowotnej, psychologicznej i społecznej nad pacjentami znajdującymi się w stanie terminalnym wyłącznie w warunkach domowych, bez konieczności posiadania pomieszczenia służącego udzielaniu świadczeń zdrowotnych. • Możliwość udzielania świadczeń pielęgnacyjnych lub opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej wyłącznie w warunkach domowych. • Wzmocnienie nadzoru właścicielskiego podmiotu tworzącego oraz zwiększenie jego odpowiedzialności za sytuację finansową samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej. • Ułatwiono proces przekształcenia SPZOZ w spółki kapitałowe (zmiana formy organizacyjno-prawnej podmiotu leczniczego). • Wprowadzenie mechanizmu wsparcia procesu przekształceń dla organów założycielskich SPZOZ (umorzenia i dotacje celowe na spłatę zobowiązań przejętych przez organ założycielski od SPZOZu). • Usystematyzowanie katalogu podmiotów wykonujących działalność leczniczą. • Ujednolicenie rejestru podmiotów prowadzących działalność leczniczą. Ustawa z dnia 21 marca 2014 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 619): • Rozwiązania ukierunkowane na poprawę efektywności pracy w podstawowej opiece zdrowotnej, rozszerzające możliwości udzielania świadczeń zdrowotnych w POZ w ramach systemu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego przez lekarzy pediatrów i lekarzy internistów. • Zwiększenie roli lekarza POZ w procesie diagnostycznym.	RPO	• Opracowanie i wdrożenie programów wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i niepełnosprawnych - EFS (CT 9, PI 9.7); • Wsparcie regionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie ginekologii, położnictwa, neonatologii, pediatrii oraz innych jednostek zajmujących się leczeniem dzieci (roboty budowlane, wyposażenie) - EFRR (CT 9, PI 9.1); • Wsparcie podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie geriatrii, opieki długoterminowej oraz opieki paliatywnej i hospicyjnej (roboty budowlane, wyposażenie) - EFRR (CT 9, PI 9.1); • Wsparcie deinstytucjonalizacji opieki nad osobami zależnymi, poprzez rozwój alternatywnych form opieki nad osobami niesamodzielnymi (w tym osobami starszymi) - EFS (CT 9, PI 9.7);	Niezadawalający poziom przygotowania systemu opieki zdrowotnej do zmieniających się warunków demograficznych przejawia się głównie w niewystarczającej liczbie programów ukierunkowanych na opiekę nad matką i dzieckiem, w szczególności dotyczy to wcześniaków, których w Polsce rodzi się blisko 30 tys. rocznie, a które wymagają specjalistycznej opieki medycznej ze względu niedostatecznie rozwinięte układy: odpornościowy, oddechowy, neurologiczny i pokarmowy. Sytuacja zdrowotna dzieci wpływa nie tylko na ich rozwój fizyczny – psychologiczny, ale również jest podstawą, na której opiera się jakość życia przyszłych dorosłych pokoleń. Oznacza to, że stopień i sposób dbania o zdrowie dzieci przekłada się bezpośrednio na kondycję przyszłego społeczeństwa. Kontakt z jednostkami specjalistycznymi ma zaledwie niewielki procent pacjentów, dlatego też programy wczesnego wykrywania wad powinny być realizowane na jak najniższym (lokalnym) poziomie, aby dotrzeć do możliwie dużej grupy odbiorców. Dodatkowo znajomość środowiska lokalnego może wzbogacić program wykrywania wad o elementy, które są istotnym problemem danego regionu lub jego części i w ten sposób zwiększyć jego oddziaływanie i efektywność. W celu wsparcia podstawowej opieki zdrowotnej, w tym nad matką i dzieckiem wprowadzono zmiany do ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Mają one na celu zapewnienie odpowiedniej liczby lekarzy rodzinnych, którzy będą mogli wspierać programy wczesnego wykrywania wad u dzieci. Opieka nad matką i dzieckiem realizowana jest na poziomie każdorazowej styczności z systemem ochrony zdrowia - na poziomie lokalnym oraz w przypadku świadczeń wysokospecjalistycznych na poziomie ponadregionalnym. W związku z powyższym zasadne jest wsparcie infrastruktury zarówno regionalnych podmiotów leczniczych, jak i ponadregionalnych podmiotów leczniczych, aby zapewnić dostęp do świadczeń zdrowotnych dla tej populacji. Odrębnym problemem w wymiarze demograficznym jest zapewnienie właściwej opieki nad osobami zależnymi, w tym osobami starszymi, który przejawia się w niedostosowaniu podmiotów leczniczych do potrzeb tych osób. W Polsce obserwuje się istotny deficyt jednostek świadczących opiekę długoterminową. Liczba oddziałów geriatrycznych wynosi w Polsce 34, co sytuuje Polskę bardzo niekorzystnie na tle innych państw UE. Dopuszczenie (w ustawie z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej) możliwości udzielania świadczeń pielęgnacyjnych lub opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej wyłącznie w warunkach domowych umożliwia stopniową deinstytucjonalizację opieki nad osobami tego wymagającymi. Przedmiotowa deinstytucjonalizacja musi być prowadzona w oparciu o dogłębną analizę sytuacji lokalnej i politykę opartą na dowodach. Obydwaj wymogi kierują uwagę w stronę samorządu lokalnego, który powinien posiadać najlepszą wiedzę, w jaki sposób i do jakiego stopnia przeprowadzić deinstytucjonalizację opieki oraz jakie podmioty mogą brać czynny udział w jej realizacji. Równocześnie należy założyć, iż to z poziomu lokalnego mogą być tworzone i wprowadzane innowacje społeczne i organizacyjne udzielania świadczeń pielęgnacyjnych lub opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej w warunkach domowych. Deinstytucjonalizacja opieki nad osobami zależnymi odbywać się będzie także na poziomie centralnym. Oddolne inicjatywy, przetestowane na lokalnym gruncie powinny być motorem zmian w zakresie wsparcia i opieki nad osobami zależnymi. Powyższe znajduje odzwierciedlenie w regionalnych programach operacyjnych, w których zaznacza się potrzebę deinstytucjonalizacji oraz wskazuje nowe formy wsparcia w obszarze opieki, pozostawiając jednocześnie możliwość tworzenia innych rozwiązań. Inwestycje finansowane ze środków EFSI będą wspierały reformy ukierunkowane na poprawę efektywności systemu ochrony zdrowia, co nastąpi m.in. poprzez silne ukierunkowanie wsparcia na projekty prowadzące do poprawy efektywności, w tym finansowej, podmiotów leczniczych oraz dostosowanie struktury (zakres działalności medycznej i zasoby) do aktualnych potrzeb zdrowotnych oraz deficytów w zakresie podaży danego rodzaju świadczeń. Rozwój infrastruktury będzie możliwy jedynie w wyjątkowych, szczegółowo zweryfikowanych przypadkach (mechanizm w ramach Komitetu Sterującego, a docelowo instrumenty zawarte w tzw. pakiecie kolejowym i onkologicznym – mapy potrzeb oraz opinie o celowości planów inwestycyjnych). Celem wsparcia jest unowocześnienie i dostosowanie infrastruktury do aktualnych potrzeb, a nie jej rozbudowa. Promowane będą projekty polegające na tzw. konsolidacji kilku szpitali w jeden podmiot leczniczy. Realizowane projekty będą ukierunkowane na zapewnienie szybkiej diagnostyki i leczenia m.in. w zakresie onkologii. Projekty będą weryfikowane m.in. pod kątem spełniania następujących kryteriów: - rozwiązywanie kluczowych problemów zdrowotnych i demograficznych populacji; - realizacja przedsięwzięć ukierunkowanych na zapewnienie efektywności, w tym kosztowej systemu ochrony zdrowia; - wykazywanie efektywności w wymiarze technicznym (poziom wykorzystania (obłożenie) łóżek, poziom wykorzystania wyrobów medycznych, stosunek liczby personelu administracyjnego do personelu medycznego); – realizacja przedsięwzięć spójnych z realizowanymi i planowanymi reformami systemu ochrony zdrowia w Polsce; - uniknięcie zakupu zbędnej infrastruktury poprzez objęcie zakresem rzeczowym wyłącznie elementów wynikających z wymogów określonych w przepisach i przez płatnika świadczeń zdrowotnych w ramach publicznego systemu ubezpieczeń zdrowotnych; -kompleksowość inwestycji oraz zapewnienie efektu synergii; - efektywność inwestycji, w tym w szczególności finansowa i kosztowa; – posiadanie przez beneficjenta umowy na świadczenie usług opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczeń zdrowotnych.

CSR: ZALECENIE RADY w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. Bruksela, dnia 2.6.2014 r. COM(2014) 422 final:

Z powodu starzenia się społeczeństwa spodziewane jest znaczne zwiększenie wydatków na opiekę zdrowotną w perspektywie średnio- i długoterminowej. Wynikające z tego obciążenie dla finansów publicznych można byłoby zmniejszyć, a przy tym poprawić dostęp do opieki zdrowotnej przez wzmocnienie opieki podstawowej i systemów skierowań oraz wykorzystanie możliwości wzrostu oszczędności w opiece szpitalnej. W związku z tym, KE zaleca: {1}{...} lepsze ukierunkowanie polityki społecznej oraz poprawę efektywności kosztowej wydatków i ogólnej wydajności sektora opieki zdrowotnej (...)

Problemy	Cel	Sposób realizacji/opis reformy	PO	Narzędzia EFSI	Uzasadnienie
- Niewystarczająca rola podstawowej opieki zdrowotnej w systemie opieki zdrowotnej. - Zbyt niska efektywność funkcjonowania systemu ochrony zdrowia. - Niewystarczający dialog i współpraca administracji państwowej z organizacjami pacjentskimi. - Deficyty w zakresie jakości świadczeń medycznych.	CEL C: Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia	Pakiet kolejkowy i onkologiczny: - Wzmocnienie pozycji lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, m.in. zwiększenie jego roli w procesie diagnostycznym poprzez rozszerzenie listy możliwych badań zlecanych na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej. - Zwiększenie motywacji do szybkiej diagnostyki i leczenia poprzez wprowadzenie pakietów diagnostycznych. - Zniesienie obowiązku konsultacji specjalistycznej raz na 12 m-cy, w celu możliwości przedłużenia recepty przez lekarza rodzinnego. - Wprowadzenie tzw. porady receptowej. - Rozwój kompetencji i umiejętności pracowników podstawowej opieki zdrowotnej. - Szybka diagnostyka onkologiczna (wzmocnienie roli lekarzy POZ i AOS). - Wprowadzenie zmian w zakresie maksymalnego czasu, na jaki mogą być zawierane umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. Ustawa z dnia 21 marca 2014 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 619): - Zwiększenie liczby lekarzy w podstawowej opiece zdrowotnej poprzez wprowadzenie możliwości wyboru przez pacjenta, czy chce być pod opieką internisty, pediatry czy lekarza rodzinnego. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 217, z późn. zm.): - Wzmocniono nadzór właścicielski podmiotu tworzącego oraz zwiększono jego odpowiedzialność za sytuację finansową samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej. - Ułatwiono proces przekształcenia SPZOZ w spółki kapitałowe, który polega na zmianie formy organizacyjno-prawnej podmiotu leczniczego. - Ujednolicono rejestr podmiotów prowadzących działalność leczniczą. Ustawa z dnia 11 października 2013 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1290): - Zwiększono gwarancję jakości świadczeń opieki zdrowotnej poprzez wprowadzenie pojęcia ciągłości i kompleksowości udzielanych świadczeń opieki zdrowotnej, służących jako kryteria oceny ofert złożonych w postępowaniu o zawarcie umowy z NFZ o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 7 kwietnia 2011 r. w sprawie standardów akredytacyjnych w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych oraz funkcjonowania podstawowej opieki zdrowotnej (Dz. Urz. MZ Nr 4, poz. 42): - Określenie standardów akredytacyjnych w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych oraz funkcjonowania podstawowej opieki zdrowotnej, dotyczących wszechstronności opieki, praw pacjenta, poprawy jakości, bezpieczeństwa opieki, zespołu współpracowników, dokumentacji medycznej, organizacji jednostki i infrastruktury. Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 4 lipca 2013 r. w sprawie standardów akredytacyjnych w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych oraz funkcjonowania stacjonarnych jednostek leczenia uzależnień (Dz. Urz. MZ poz. 28): - Określenie standardów akredytacyjnych dla stacjonarnych jednostek leczenia uzależnień, dotyczących opieki nad pacjentem, ciągłości opieki, praw pacjenta, bezpieczeństwa opieki, leków, poprawy jakości, kadry jednostki, dokumentacji medycznej, środowiska opieki, zarządzania jednostką.	POWER	- Działania pro jakościowe dedykowane podmiotom świadczącym podstawową opiekę zdrowotną - EFS (CT 9, PI 9.7); - Przygotowanie, przetestowanie i wdrożenie do systemu opieki zdrowotnej organizacji opieki koordynowanej (OOK) służącej polepszeniu jakości i efektywności publicznych usług zdrowotnych (pilotaż nowej formy organizacji, procesu i rozwiązań technologicznych) - EFS (CT 9, PI 9.7); - Działania pro jakościowe dedykowane podmiotom leczniczym, które świadczą szpitalne usługi medyczne - EFS (CT 9, PI 9.7); - Stworzenie systemu mapowania potrzeb zdrowotnych (poprawa jakości danych dotyczących m.in. informacji o stanie infrastruktury medycznej, rejestrach medycznych dedykowanych określonym jednostkom chorobowym oraz identyfikacja „białych plam” w opiece zdrowotnej) - EFS (CT 9, PI 9.7); - Szkolenia pracowników administracyjnych i zarządzających podmiotami leczniczymi, jak również przedstawicieli płatnika i podmiotów tworzących służące poprawie efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju zdolności analitycznych i audytu wewnętrznego w jednostkach systemu ochrony zdrowia -- EFS (CT 9, PI 9.7); - Działania na rzecz rozwoju dialogu społecznego oraz idei społecznej odpowiedzialności instytucji systemu ochrony zdrowia poprzez m.in. wsparcie współpracy administracji systemu ochrony zdrowia z organizacjami pacjentskimi - EFS (CT 9, PI 9.7);	W związku z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa przewidywany jest znaczący wzrost zapotrzebowania na usługi medyczne i opiekuńcze. Starzenie się społeczeństwa stanowi duże wyzwanie dla wszystkich wymiarów świadczenia usług zdrowotnych, w tym również dla podmiotów świadczących podstawową opiekę zdrowotną. Wzmocnienie POZ będzie następowało poprzez wsparcie zmian organizacyjnych (w ramach przygotowania, przetestowania i wdrożenia do systemu opieki zdrowotnej organizacji opieki koordynowanej), jak również na poziomie kształcenia kadr medycznych (poprzez wspieranie projektów edukacyjnych dedykowanych personelowi zatrudnionemu w placówkach POZ). Zgodnie z założeniami przetestowane zostaną co najmniej 3 warianty opieki koordynowanej, w których POZ zawsze jest jednym z elementów wdrażania, z tym że różna będzie jego rola. Jeden z wariantów przewiduje, że głównym koordynatorem usługi będzie właśnie POZ. Poprawę jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia można rozpatrywać na dwóch poziomach: medycznym i organizacyjno-zarządczym. Wyzwaniem dla stabilizacji finansowej podmiotów leczniczych jest stała poprawa mechanizmów planowania inwestycji w ochronie zdrowia oraz poprawa mechanizmów planowania świadczeń w oparciu o stały monitoring potrzeb zdrowotnych przy równoległej modernizacji systemu zapewniania jakości w sensie medycznym. Poprawa efektywności funkcjonowania współczesnych systemów ochrony zdrowia poprzez upowszechnianie systemu akredytacji jakości polega głównie na wyszukiwaniu zagadnień, które w największym stopniu wpływają na poziom świadczeń i bezpieczeństwo pacjentów. Ważnym elementem poprawy efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia będzie również wykorzystanie organizacji opieki koordynowanej (OOK) do polepszenia jakości i efektywności dostawy publicznych usług zdrowotnych oraz inne działania służące poprawie funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, w szczególności na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej. Poprawie efektywności funkcjonowania ochrony zdrowia służyć będą również działania pro jakościowe, głównie poprzez wsparcie procesów akredytacji placówek ochrony zdrowia. Akredytacja (czyli certyfikowanie jakości) jest jednym z powszechnie stosowanych na świecie sposobów podnoszenia efektywności funkcjonowania placówek ochrony zdrowia. Jest to usystematyzowany proces oceny nakierowany na stymulowanie poprawy jakości i bezpieczeństwa opieki, prowadzony przez niezależnych wizytatorów – w zakresie rozwijania bezpieczeństwa i jakości w systemach ochrony zdrowia. Poprawa efektywności funkcjonowania współczesnych systemów ochrony zdrowia poprzez upowszechnianie systemu akredytacji jakości polega głównie na wyszukiwaniu zagadnień, które w największym stopniu wpływają na poziom świadczeń i bezpieczeństwo pacjentów. W tych obszarach tworzone są mierzalne kryteria oceny placówek określonego typu opieki zdrowotnej np. dla szpitali, zakładów opieki długoterminowej, podstawowej opieki zdrowotnej. Standardy te mają charakter dynamiczny, podlegają okresowej modyfikacji, zależnie od szybkości wywoływania pożądaných efektów. Dzięki temu spełnione jest założenie akredytacji polegające na stałym stymulowaniu do osiągania poziomu optimum, jaki wyznaczają standardy akredytacyjne. Każdorazowo wymogi standardów muszą być na poziomie możliwie wysokim, a przy tym jednak realnie osiągalnym. W latach 2014-2020 wspierane będą programy akredytacji placówek świadczących usługi szpitalne oraz placówki podstawowej opieki zdrowotnej. Reformy ochrony zdrowia przyczyniające się do poprawy efektywności funkcjonowania systemu będą wspierane również przez projekty edukacyjne dedykowane pracownikom administracyjnych zatrudnionych w ochronie zdrowia. Wspierane będą projekty poprawiające kompetencje zarządcze kadry kierowniczej oraz przyczyniające się do rozwoju zdolności analitycznych i audytu wewnętrznego w jednostkach systemu ochrony zdrowia. Planowane są również przedsięwzięcia edukacyjne o tematyce antykorupcyjnej adresowanych m.in. do osób zatrudnionych w pionach administracyjnych podmiotów leczniczych, w tym osób zajmujących się zamówieniami publicznymi. Celem szkoleń będzie przybliżanie tematyki postępowań antykorupcyjnych, przejawów działań nieetycznych, metod zwalczania tej patologii oraz utrwalenie pozytywnych wzorców zachowań w przypadku wystąpienia zjawisk niepożądanych. Nabyta wiedza pozwoli osobom odpowiedzialnym za dystrybucję środków finansowych właściwie reagować i przeciwdziałać korupcji. Poprawie efektywności i przejrzystości systemu służyć będą projekty na rzecz rozwoju dialogu społecznego oraz idei społecznej odpowiedzialności instytucji systemu ochrony zdrowia, poprzez m.in. wsparcie współpracy administracji systemu ochrony zdrowia z organizacjami pacjentskimi, jak również przedsięwzięcia służące poprawie jakości danych dot. systemu ochrony zdrowia).

CSR: ZALECENIE RADY w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. Bruksela, dnia 2.6.2014 r. COM(2014) 422 final:

Z powodu starzenia się społeczeństwa spodziewane jest znaczne zwiększenie wydatków na opiekę zdrowotną w perspektywie średnio- i długoterminowej. Wynikające z tego obciążenie dla finansów publicznych można byłoby zmniejszyć, a przy tym poprawić dostęp do opieki zdrowotnej przez wzmocnienie opieki podstawowej i systemów skierowań oraz wykorzystanie możliwości wzrostu oszczędności w opiece szpitalnej. W związku z tym, KE zaleca: (1)(...) lepsze ukierunkowanie polityki społecznej oraz poprawę efektywności kosztowej wydatków i ogólnej wydajności sektora opieki zdrowotnej (...)

Problemy	Cel	Sposób realizacji/opis reformy	PO	Narzędzia EFSI	Uzasadnienie
• Niefektywny system przepływu informacji oraz zarządzania w ochronie zdrowia oparty o tradycyjną formę gromadzenia danych oraz wymiany informacji (niespójne standardy gromadzenia i udostępniania informacji zdrowotnej, brak spójnego systemu informacyjnego umożliwiającego działania analityczne i strategiczne, ograniczony zakres danych gromadzonych w rejestrach ochrony zdrowia, rozdrobnienie i brak współpracy, interoperacyjności systemów informatycznych stosowanych przez podmioty lecznicze, niskie kompetencje informatyczne personelu medycznego). • Niskie nakłady B+R+I, niski stopień komercjalizacji badań naukowych w medycynie i farmacji.	CEL C Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia	Ustawa z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia (Dz.U. Nr 113, poz. 657, z późn. zm.): • Tworzone są dziedziczne systemy teleinformatyczne. • Tworzony jest System Informacji Medycznej (SIM). • Uregulowano kwestię funkcjonowania rejestrów medycznych. • Utworzono Platformę udostępniania on-line usług i zasobów cyfrowych rejestrów medycznych (tzw. Platforma on-line). W finalnej fazie tworzenia jest Elektroniczna Platforma Gromadzenia, Analizy i Udostępnienia Zasobów Cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych (tzw. Platforma P1). Projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia oraz innych ustaw: • Szczegółowe rozwiązania mające na celu pełne wdrożenie rozwiązań w zakresie elektronizacji systemu informacji w ochronie zdrowia. Nowelizacja ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (Dz. U. Nr 96, poz. 615, z późn. zm.): • Udoskonalenie systemu finansowania nauki i ułatwienie środowisku naukowemu podejmowania badań naukowych i prac rozwojowych m.in. poprzez wprowadzenie przepisów skutkujących usprawnieniem procedur i zasad przyznawania środków finansowych na naukę i ich większym dostosowaniem do specyfiki i charakteru finansowanych zadań. • Wsparcie strategicznej infrastruktury badawczej oraz wzmocnienie aktywności Polaków w Europejskiej Przestrzeni Badawczej. Nowelizacja ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.): • Regulacja kwestii uwłaszczenia naukowców (elastyczne formy komercjalizacji wynalazku lub efektów badań naukowych, rozwiązywanie kwestii praw do wyników badań naukowych lub prac rozwojowych, a także podziału środków uzyskanych z ich komercjalizacji). • Możliwość tworzenia związków uczelni na nowych zasadach, co pozwoli uczelniom m. in. na wspólne aplikowanie o fundusze europejskie na korzystniejszych warunkach.	PO PC	• Upowszechnienie wymiany elektronicznej dokumentacji medycznej - EFRR (CT 2, PI 2.3); • Upowszechnienie wykorzystania telemedycyny - EFRR (CT 2, PI 2.3); • Upowszechnienie wykorzystania systemów rejestrowych i systemów klasyfikacji medycznych - EFRR (CT 2, PI 2.3); • Udostępnianie informatycznych narzędzi wsparcia efektywnego zarządzania systemem ochrony zdrowia - EFRR (CT 2, PI 2.3); • Poprawa kompetencji cyfrowych świadczeniodawców i świadczeniobiorców- EFRR (CT 2, PI 2.3);	Polska jest krajem, w którym na tle innych państw członkowskich UE identyfikuje się nadal ograniczenia dotyczące elektronicznego obiegu dokumentacji umożliwiającego koordynację i przepływ informacji między wszystkimi uczestnikami procesu terapeutycznego pacjenta, a tym samym zapewniającego wyższą skuteczność leczenia przy zachowaniu efektywności finansowej. Tworząc wieloletni plan informatyzacji w ochronie zdrowia w Polsce, zdecydowano o centralnym wdrożeniu dwóch systemów bazowych dla całego sektora, jak również o komplementarnym rozwoju inicjatyw lokalnych w ramach lecznictwa otwartego i zamkniętego, które docelowo zasilać mają systemy centralne. Ze środków funduszy strukturalnych w perspektywie finansowej 2007-2013 finansowana jest budowa „Elektronicznej Platformy Gromadzenia, Analizy i Udostępniania zasobów cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych” (Projekt P1) oraz przygotowanie „Platformy udostępniania on-line przedsiębiorcom usług i zasobów cyfrowych rejestrów medycznych” (Projekt P2), natomiast inicjatywy lokalne realizowane są w Regionalnych Programach Operacyjnych Nowe rozwiązania są zaawansowane technicznie oraz wymagają zmiany dotychczasowych systemów. Pozwólą one na wdrożenie w Polsce modułów udostępniających podstawowe funkcje platformy e-zdrowie, takich jak: wymiana elektronicznej dokumentacji medycznej, e-Recepta, elektroniczne skierowania, internetowe konto pacjenta, itp. Umożliwią one także skuteczne włączenie pacjenta w proces ochrony zdrowia, obniżenie kosztów oraz kompleksowe monitorowanie, w czasie rzeczywistym, udzielanych świadczeń zdrowotnych. Realizacja projektów umożliwi organom administracji publicznej, przedsiębiorcom (m.in. podmiotom leczniczym, aptekom, praktykom lekarskim) i obywatelom gromadzenie, analizę i udostępnienie zasobów cyfrowych o zdarzeniach medycznych. Przyczyni się także do poprawy jakości funkcjonowania administracji publicznej, odpowiedzialnej za sektor ochrony zdrowia, podnosząc zdolności instytucji publicznych poprzez informatyzację służb publicznych i otoczenia biznesowego, za pośrednictwem utworzonych usług e-zdrowia. Poprzez budowę Platformy P2 powstało uniwersalne narzędzie informatyczne, służące do utrzymywania rejestrów oraz świadczenia usług elektronicznych dla świata zewnętrznego, zapewniające optymalny poziom bezpieczeństwa.
				• Upowszechnienie wymiany elektronicznej dokumentacji medycznej EFRR (CT 2, PI 2.3); • Upowszechnienie wykorzystania telemedycyny - EFRR (CT 2, PI 2.3); • Wsparcie rozwoju prac B+R+I w obszarze zdrowia - EFRR (CT 1, PI 1.1 oraz 1.2);	Zasadne jest dalsze rozwijanie systemu informacji ochrony zdrowia w Polsce, m.in. poprzez rozwój funkcjonalności platform P1 i P2, realizację nowych projektów, np. e-krew, wpływających na poprawę efektywności systemu opieki zdrowotnej. Istotne jest także dostosowanie infrastruktury świadczeniodawców do prowadzenia elektronicznej dokumentacji medycznej, poprzez zakup sprzętu komputerowego i systemów informatycznych. Zgodnie z przyjętymi założeniami podmioty te będą zobligowane do przejścia wyłącznie na elektroniczną dokumentację medyczną w sierpniu 2017 r. Sektor ochrony zdrowia, zarówno na poziomie UE jak i w Polsce, należy do grupy sektorów o bardzo wysokim potencjale innowacyjnym, w tym w sferze badań i rozwoju (B+R). Z punktu widzenia systemu ochrony zdrowia wprowadzenie rozwiązań innowacyjnych jest niezwykle istotne z uwagi na wzrost dostępności i jakości usług medycznych. Ogromna waga sektora zdrowie w działaniach innowacyjnych podkreślana jest w dokumencie pn. Krajowy Program Badań. Założenia polityki naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa, określającym strategiczne dla państwa kierunki badań naukowych i prac rozwojowych. Wśród 7 strategicznych kierunków badań naukowych wyodrębniono ochronę zdrowia w zakresie chorób cywilizacyjnych (m.in. układu krążenia, nowotworów złośliwych, cukrzycy, otyłości, chorób psychicznych), nowych leków oraz medycyny regeneracyjnej (wykorzystanie komórek macierzystych w leczeniu ciężkich schorzeń). Sektor ten jest postrzegany jako priorytetowy także w ramach wielu inicjatyw i programów UE, takich jak Siódmy Program Ramowy czy Horyzont 2020.
				• Wsparcie rozwoju prac B+R+I w obszarze zdrowia - EFRR (CT 1, PI 1.1 oraz 1.2);	Środki EFSI ukierunkowane będą na wzmocnienie zdolności i potencjału do prowadzenia badań naukowych w Polsce i ich komercjalizacji, wsparcie projektów B+R realizowanych samodzielnie przez przedsiębiorstwa, jak i wspólnie z jednostkami naukowymi, a także na rzecz generowania i absorpcji innowacyjnych rozwiązań przez firmy. Planuje się położenie większego nacisku na współpracę sektorów biznesu i nauki. W związku z powyższym preferowane będą projekty B+R, charakteryzujące się wysokim potencjałem w zakresie komercjalizacji. W PO IR nacisk położony zostanie na wykorzystanie istniejących zasobów oraz konsolidację potencjału jednostek naukowych w ramach sieci powiązań i wspólnych projektów.

CSR: ZALECENIE RADY w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. Bruksela, dnia 2.6.2014 r. COM(2014) 422 final: Z powodu starzenia się społeczeństwa spodziewane jest znaczne zwiększenie wydatków na opiekę zdrowotną w perspektywie średnio- i długoterminowej. Wynikające z tego obciążenie dla finansów publicznych można byłoby zmniejszyć, a przy tym poprawić dostęp do opieki zdrowotnej przez wzmocnienie opieki podstawowej i systemów skierowań oraz wykorzystanie możliwości wzrostu oszczędności w opiece szpitalnej. W związku z tym, KE zaleca: {1}{...} lepsze ukierunkowanie polityki społecznej oraz poprawę efektywności kosztowej wydatków i ogólnej wydajności sektora opieki zdrowotnej (...)					
Problemy	Cel	Sposób realizacji/opis reformy	PO	Narzędzia EFSI	Uzasadnienie
- niedobory kadrowe wielu specjalizacji lekarskich (np. geriatry, pediatria, onkologia, medycyna ratunkowa), co jest niedogodnością m.in. z uwagi na starzenie się społeczeństwa - nierównomierne rozmieszczenie przestrzenne kadry medycznej (koncentracja w regionach, w których znajdują się uczelnie i wyspospecjalistyczne ośrodki medyczne) - niewystarczająco rozwinięte kształcenie podyplomowe, w tym w szczególności kształcenie specjalizacyjne oraz zauważalna konieczność poprawy kompetencji lekarzy, w tym lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, w kontekście wyzwań epidemiologicznych i demograficznych. - niedostosowanie kształcenia podyplomowego pielęgniarek i położnych oraz przedstawicieli innych zawodów istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, do zmieniających się potrzeb epidemiologiczno-demograficznych. - zbyt mała rola praktycznego kształcenia kadr medycznych m.in. kształcenia symulacyjnego	CEL D Wsparcie systemu kształcenia kadr medycznych w kontekście dostosowania zasobów do zmieniających się potrzeb społecznych.	Ustawa z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. Nr 113, poz. 658), Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 lipca 2012 r. w sprawie ramowego programu zajęć praktycznych oraz sposobu ich odbywania, dokumentowania i zaliczania (Dz. U. poz. 900): - Likwidacja rocznego stażu podyplomowego dla lekarzy. - Upraktycznienie systemu kształcenia lekarzy i lekarzy dentystów. - Opracowanie modułowych programów specjalizacji dla lekarzy. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 12 grudnia 2013 r. w sprawie wykazu dziedzin pielęgniarstwa oraz dziedzin mających zastosowanie w ochronie zdrowia, w których może być prowadzona specjalizacja i kursy (Dz. U. poz. 1562) - Konsolidacja kształcenia specjalizacyjnego pielęgniarek i położnych. - Kompleksowy rozwój kształcenia podyplomowego kadr medycznych. Pakiet kolejkowy i onkologiczny: - Wzrost uprawnień pielęgniarek i położnych w zakresie ordynowania i/lub zlecania w ramach kontynuacji wybranych leków i wyrobów medycznych oraz wystawiania skierowań na określone badania diagnostyczne (do wdrożenia).	PO WER	- Kształcenie specjalizacyjne lekarzy w dziedzinach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju (EFS CT 10, PI 10.3); - Kształcenie podyplomowe lekarzy realizowane w innych formach niż specjalizacje w obszarach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju, ze szczególnym uwzględnieniem lekarzy współpracujących z placówkami podstawowej opieki zdrowotnej EFS (CT 10, PI 10.3); - Kształcenie podyplomowe pielęgniarek i położnych w obszarach związanych z potrzebami epidemiologiczno-demograficznymi EFS (CT 10, PI 10.3); - Doskonalenie zawodowe pracowników innych zawodów istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia w obszarach istotnych dla zaspokojenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych EFS (CT 10, PI 10.3); - Realizacja programów rozwojowych dla uczelni medycznych uczestniczących w procesie kształcenia pielęgniarek i położnych ukierunkowanych na zwiększenie liczby absolwentów ww. kierunków EFS (CT 10, PI 10.2); - Realizacja programów rozwojowych dla uczelni medycznych uczestniczących w procesie praktycznego kształcenia studentów, w tym tworzenie centrów symulacji medycznej EFS (CT 10, PI 10.2);	Główny kierunek reformy systemu kształcenia przeddyplomowego na kierunku lekarskim zmierza do skrócenia czasu uzyskania przez lekarza pełni praw wykonywania zawodu. Zgodnie z nowym standardem kształcenia studenci medycyny nabywają umiejętności praktyczne na ostatnim roku studiów. Skrócenie czasu nabywania uprawnień lekarskich stanowi priorytetowe wyzwanie dla polskiego systemu kształcenia na kierunku lekarskim. Kluczowe staje się wsparcie uczelni medycznych w rozwoju kształcenia praktycznego m.in. poprzez rozwój kształcenia symulacyjnego. Poprawa jakości kształcenia wyższego na kierunkach medycznych jest jednym z celów Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Jednym z narzędzi realizacji tego celu w zakresie kształcenia lekarzy będzie m.in. realizacja programów rozwojowych dla uczelni medycznych uczestniczących w procesie praktycznego kształcenia studentów, w tym tworzenie centrów symulacji medycznej. Symulacja medyczna to odtworzenie możliwej sytuacji klinicznej w warunkach pracowni dydaktycznej, z możliwością interakcji osób uczących się. Środki EFS zostaną również przekazane na kształcenie podyplomowe, w tym w szczególności kształcenie specjalizacyjne m.in. poprzez wsparcie systemu kształcenia specjalizacyjnego, wg. zreformowanych programów kształcenia, obejmujące m.in. kształcenie modułowe. Istotnym elementem zaprojektowanego wsparcia będzie realizacja projektów edukacyjnych poprawiających kompetencje lekarzy, pielęgniarek i przedstawicieli innych zawodów poprzez ich udział w przedsięwzięciach szkoleniowych w formie kursów doskonalących. Planuje się przeznaczenie finansowania UE na kursy w wybranych dziedzinach medycyny, na które jest zapotrzebowanie z punktu widzenia potrzeb pacjenta. Duży nacisk będzie położony na wsparcie projektów szkoleniowych dedykowanych pracownikom pracującym w placówkach świadczących podstawową opiekę zdrowotną. W latach 2014-2020 wspierane będą przedsięwzięcia przyczyniające się do zwiększenia liczby pielęgniarek i położnych w systemie. Wprowadzane zmiany mają na celu zwiększenie dostępności świadczeniobiorców do świadczeń zdrowotnych i zapoczątkowanie procesu zmiany statusu zawodów pielęgniarki i położnej poprzez zróżnicowanie kompetencji w zależności od poziomu wykształcenia. Reasumując, wszystkie narzędzia przewidziane w Policy Paper dotyczące systemu kształcenia podyplomowego kadr medycznych (lekarzy, pielęgniarek, położnych oraz innych zawodów) będą w szczególności służyły poprawie wiedzy i umiejętności pracowników sektora ochrony zdrowia w obszarach merytorycznie związanych ze schorzeniami przyczyniającymi się do dezaktywacji zawodowej z powodów zdrowotnych oraz wynikających ze zmian demograficznych. Będą one również służyły przygotowaniu pracowników medycznych do wdrożenia reformy zawartej w tzw. pakiecie onkologicznym i kolejkowym.

6. Logika interwencji polityki spójności na lata 2014–2020 na rzecz ochrony zdrowia w Polsce w kontekście wdrażania celów strategicznych w ramach działań finansowanych ze środków krajowych

Zaproponowane i opisane w tym rozdziale narzędzia realizacji przyczyniają się do osiągnięcia wskazanych celów strategicznych dla ochrony zdrowia oraz rozwiązania zdiagnozowanych problemów. W rozdziale tym przedstawiono spójność wewnętrzną projektowanych w ramach polityki spójności działań, komplementarność z działaniami finansowanymi ze środków krajowych. Ograniczenie liczby narzędzi realizacji służy koncentracji zasobów na najistotniejszych wyzwaniach i potrzebach rozwojowych systemu opieki zdrowotnej.

6.1. Doświadczenia okresu programowania 2007–2013, a założenia programowania polityki spójności na lata 2014–2020 na rzecz ochrony zdrowia w Polsce

W perspektywie finansowej 2007–2013 resort zdrowia po raz pierwszy uczestniczył w systemie realizacji przedsięwzięć finansowanych ze środków europejskich, zarówno w ramach EFRR, jak i EFS. Doświadczenia, zarówno negatywne, jak i pozytywne, stanowią istotne źródło planowania kierunków przyszłej perspektywy finansowej w ramach nowego budżetu UE.

Podstawowym narzędziem identyfikacji mocnych i słabych stron stosowanych rozwiązań w zakresie wdrażania polityki spójności w obszarze ochrony zdrowia były konsultacje z ekspertami w ramach Zespołu ds. opracowania dokumentów programowych dla nowej perspektywy finansowej funduszy strukturalnych na lata 2014–2020 w obszarze zdrowia oraz badania ewaluacyjne. Wyniki badań ewaluacyjnych dotyczących działań w sektorze ochrony zdrowia wskazują, że wsparcie w obszarze zdrowia pozytywnie wpływa na jakość świadczenia usług, ich dostępność oraz wzrost kompetencji kadry systemu. Jednakże zaobserwowano także słabe punkty w realizacji przedsięwzięć finansowanych ze środków europejskich, które stanowią ważny element planowania działań naprawczych dotyczących kolejnej perspektywy finansowej.

Profilaktyka i promocja zdrowia

Dotychczasowe obserwacje odnoszące się do programów profilaktycznych wskazują, że należy rozszerzyć potencjalną liczbę chorób, dla których możliwe będzie opracowanie i wdrożenie programów. Zakres wsparcia działań profilaktycznych w latach 2007–2013 należy uznać za niewystarczający zarówno pod względem finansowym (na Poddziałanie 2.3.1 *Opracowanie kompleksowych programów zdrowotnych* alokowano najmniej środków w ramach Działania 2.3 PO KL), jak również pod względem tematycznym. W latach 2007–2013 w ramach Poddziałania 2.3.1 uwaga skupiona była wyłącznie na opracowaniu programów profilaktycznych dla chorób zawodowych, które stanowią tylko 1,6 % wszystkich pierwszorazowych orzeczeń o niezdolności do pracy. Ponadto istotnym ograniczeniem dotychczasowych działań profilaktycznych współfinansowanych ze środków EFS był brak możliwości finansowania badań diagnostycznych. Doświadczenia z realizacji projektów wskazują na potrzebę koncentracji interwencji na przedsięwzięciach wpływających w największym stopniu na rozwiązywanie kluczowych problemów zdrowotnych i demograficznych.

W latach 2014–2020 działania podejmowane w ramach EFS powinny skupić się na ograniczaniu bariery pozostawania bez pracy, jaką jest zły stan zdrowia. Należy jednakże podkreślić, że analiza danych ZUS w zakresie **przyczyn** orzeczenia o niezdolności do pracy wskazuje, że główną przyczyną uznawania niezdolności do pracy jest **ogólny stan zdrowia**. Zgodnie z danymi ZUS¹³⁹ wśród osób, które po raz pierwszy uzyskały orzeczenie o niezdolności do pracy, dominują (95,6% przypadków) osoby, których niezdolność do pracy spowodowana została ogólnym stanem zdrowia. Na skutek wypadków przy pracy wydano 2,8% wszystkich orzeczeń pierwszorazowych, a w związku z chorobą zawodową 1,6%.

¹³⁹ A. Kania, M. Łabęcka, *Orzeczenia lekarzy orzeczników ZUS o niezdolności do pracy*, ZUS, Warszawa 2009, s. 15.

Podstawowymi przyczynami orzekania o niezdolności do pracy w 2012 r. były choroby **układu krążenia** – 22,3% ogółu orzeczeń, **nowotwory** – 21,7%, **zaburzenia psychiczne** – 10,8%, **choroby układu kostno-stawowego i mięśniowego** – 12,2%, **urazy kości, stawów i tkanek miękkich** – 7,9% oraz **choroby układu nerwowego** – 7,3%. Łącznie wymienione wyżej choroby były przyczyną wydania ponad 82,2% ogółu orzeczeń pierwszorazowych ustalających niezdolność do pracy¹⁴⁰.

Inwestycje w infrastrukturę

W ramach projektów wzmacniających infrastrukturę ochrony zdrowia w perspektywie finansowej 2007–2013 w większości realizowane były inwestycje punktowe, uwzględniające różnorodne potrzeby poszczególnych podmiotów leczniczych, nie zorientowane jednakże na niwelowanie konkretnych obszarów deficytowych w danej dziedzinie lub w danym obszarze. Doświadczenia wskazują na konieczność wzmocnienia koordynacji poziomu regionalnego i centralnego oraz wprowadzenia mechanizmu racjonalizacji przedsięwzięć inwestycyjnych, tj. oceny celowości podejmowania nowych inwestycji w infrastrukturę medyczną¹⁴¹. Propozycje rozwiązań zwiększających efektywność wsparcia z funduszy unijnych przedstawiono w rozdziale 7.2. Z uwagi na brak strategicznego podejścia i odpowiedniej koordynacji w perspektywie 2007–2013 nie udało się uniknąć przykładów nieefektywnego wykorzystania środków¹⁴². Niewystarczająco efektywne, z punktu widzenia zasady trwałości, okazały się np. inwestycje polegające na zakupie ambulansów ratunkowych.

Ze środków funduszy unijnych w perspektywie finansowej 2007–2013 zakupiono 322 ambulanse ratownicze na potrzeby podstawowych i specjalistycznych ZRM, co pozwoliło na wyposażenie 22% ogółu zespołów. Dzięki realizacji tego zadania mediana czasu dotarcia na miejsce zdarzenia, od chwili wezwania zespołu, jest na bardzo wysokim poziomie i w 2012 r. wynosiła 5,9 minuty w mieście powyżej 10 tys. mieszkańców i 13 minut poza miastem powyżej 10 tys. mieszkańców, przy zakładanych docelowych wartościach odpowiednio 10 i 15 minut. Zrealizowane projekty pozwoliły na wypełnienie luki na mapie dostępności do świadczeń w ramach ratownictwa medycznego, poprawiając jakość i pozwalając wyrównać szanse w dostępie do jak najszybciej udzielonej pomocy medycznej dla wszystkich obywateli¹⁴³. Jednakże w przypadku beneficjentów projektów dotyczących zakupu ambulansów, istnieje znacznie większe ryzyko niezachowania trwałości projektu z powodu braku ciągłości w kontraktowaniu świadczeń z odpowiednim wojewódzkim oddziałem NFZ¹⁴⁴. Bardziej efektywne są zatem inwestycje polegające na modernizacji budynków, budowie lądowisk czy zakupie specjalistycznej aparatury medycznej.

Poprawa zarządzania i jakości

W perspektywie finansowej 2007–2013 jakość zarządzania w sektorze ochrony zdrowia wspierana była poprzez realizację projektów, które związane były ze zmianami wdrażanymi w systemie ochrony zdrowia. Dzięki środkom EFS możliwe było sprawne uruchomienie nowego systemu rozliczania usług zdrowotnych przez NFZ, systemu JGP, który został wprowadzony w Polsce 1 lipca 2008 r. System ten opiera się na przypisaniu danego świadczenia do określonej

¹⁴⁰ *Ibidem*, s. 24.

¹⁴¹ Raport do badania ewaluacyjnego: *Analiza efektów wsparcia w Priorytecie XII PO IiŚ oraz diagnoza potrzeb inwestycyjnych w sektorze ochrony zdrowia*, s. 52. Badanie ewaluacyjne pt. *Analiza potrzeb inwestycyjnych sektora ochrony zdrowia w kontekście programowania nowej perspektywy finansowej 2014–2020*, s. 91.

¹⁴² Przykładem nieefektywnego wykorzystania środków jest sfinansowanie utworzenia dwóch podmiotów leczniczych o analogicznym profilu działalności w sąsiadujących województwach, w odległości powodującej brak uzasadnienia inwestycji ze względu na objęcie opieką zbyt małej populacji mieszkańców, zakup wysokospecjalistycznej aparatury medycznej dla kilku placówek konkurujących o środki oddziału NFZ pozwalające na zakontraktowanie świadczeń z użyciem tej aparatury tylko w jednym szpitalu. – Badanie ewaluacyjne pt. *Analiza potrzeb inwestycyjnych sektora ochrony zdrowia w kontekście programowania nowej perspektywy finansowej 2014–2020*, s. 38, 154. Raport do badania ewaluacyjnego: *Analiza efektów wsparcia w Priorytecie XII PO IiŚ oraz diagnoza potrzeb inwestycyjnych w sektorze ochrony zdrowia*, s. 52. Raport końcowy badania ewaluacyjnego *Wpływ interwencji finansowanych w ramach Priorytetu XII PO IiŚ na osiągnięcie celów szczegółowych ww. Priorytetu*, s. 144.

¹⁴³ Raport końcowy badania ewaluacyjnego *Wpływ interwencji finansowanych w ramach Priorytetu XII PO IiŚ na osiągnięcie celów szczegółowych ww. Priorytetu*, s. 111–112, 120.

¹⁴⁴ Raport końcowy badania ewaluacyjnego *Wpływ interwencji finansowanych w ramach Priorytetu XII PO IiŚ na osiągnięcie celów szczegółowych ww. Priorytetu*, s. 44.

grupy schorzeń ze ściśle zdefiniowanej listy, będącej podstawą rozliczenia usługi zdrowotnej pomiędzy świadczeniodawcą (szpitalem, ambulatorium), a płatnikiem (NFZ).

Głównym celem projektów wspierających zmiany w systemie rozliczania świadczeń było przygotowanie kadry stosującej system JGP do wykorzystania go do poprawy efektywności zarządzania w ochronie zdrowia. Realizacji celu głównego służyło przeszkolenie przedstawicieli kadry zarządzającej oraz dysponentów środków publicznych w sektorze zdrowia w zakresie zasad funkcjonowania, obsługi oraz stosowania systemu JGP, przygotowanie narzędzi informatycznych wspierających edukowanie kadr w dziedzinie stosowania tego systemu, upowszechnienie zagadnień go dotyczących, jako narzędzia służącego do oceny produktywności szpitali, rozliczania i oceny jakości opieki szpitalnej w środowisku związanym z ochroną zdrowia.

Ważnym obszarem wsparcia dotyczącego jakości w ochronie zdrowia była konieczność rozwiązania problemu niskiej jakości obowiązującego rachunku kosztów, sprowadzającego się do kalkulacji jednostkowego kosztu średniego, zawierającego narzut kosztów zarządu. Dzięki realizacji projektów EFS w zakresie poprawy jakości zarządzania w ochronie zdrowia możliwe było wypracowanie i wdrożenie rozwiązań przyczyniających się do kalkulacji kosztów usług medycznych dających możliwość: **a)** świadomego ustalania cen lub prowadzenia negocjacji z płatnikami w krótkim okresie (np. ubezpieczyciele prywatni, usługi komercyjne) oraz długim okresie (NFZ); **b)** analizowania obiektów kosztów wchodzących w skład leczenia pacjentów w celu najefektywniejszego ograniczenia strat w przyszłości przy leczeniu podobnych schorzeń; **c)** zmiany podejścia w zarządzaniu kosztami, tzn. odejścia od typowych prób ograniczania kosztów na poziomie pozycji rodzajowych, np. redukcja wynagrodzeń, na rzecz świadomego zarządzania ilością i efektywnością posiadanych zasobów (np. poprzez lepsze wykorzystanie lub redukcję niewykorzystanego potencjału); **d)** przeprowadzenia rzetelnej ekonomicznej oceny inwestycji proponowanych przez organ założycielski lub właścicielski (przedstawienie rentowności usług, których wykonywanie stanie się możliwe dzięki zakupom sfinansowanym ze źródeł zewnętrznych).

Istotną barierą w realizacji wsparcia jakości w ochronie zdrowia było ograniczenie grupy potencjalnych odbiorców wyłącznie do kadry zarządzającej zakładami opieki zdrowotnej. Doświadczenia we wdrażaniu projektów zmierzających do zmian systemowych, przyczyniających się do poprawy jakości w ochronie zdrowia wskazują, że ze względu na ich wielowymiarowy i dynamiczny charakter konieczne jest umożliwienie jak największej grupie osób zaangażowanych w pracę systemu, odbycia szkoleń i wymiany doświadczeń.

Kluczowym elementem wsparcia jakości zarządzania w ochronie zdrowia w perspektywie finansowej 2007–2013 było wzmocnienie procesu akredytacji jakości. Współczesne oczekiwania społeczne wobec jakości ochrony zdrowia dotyczą w znacznej mierze odpowiedzialności za opiekę szpitalną i jej skutki. Akredytacja szpitali polega na ocenie funkcjonowania jednostek w oparciu o określony zestaw wymogów (standardów). System ten przejęły liczne kraje, tworząc narodowe programy akredytacji. Powstała też Wspólna Komisja Międzynarodowa (Joint Commission International – JCI), która stworzyła możliwości oceny opieki szpitalnej z perspektywy międzynarodowej. Akredytacja jest sprawdzoną i użyteczną metodą, sugestystycznie oddziałująca na kulturę organizacji ochrony zdrowia, w tym szpitali, zwłaszcza w początkowej fazie wprowadzania zagadnień jakości i bezpieczeństwa opieki w nurt polityki zdrowotnej na poziomie krajowym.

W perspektywie finansowej 2007–2013 dzięki środkom EFS możliwa była aktualizacja i poszerzenie zakresu standardów jakości oraz wzrost liczby szpitali posiadających akredytację.

E-zdrowie

W obecnej perspektywie finansowej zidentyfikowano potrzeby zmian, które pozwolą na efektywniejsze realizowanie zadań z zakresu koordynacji projektów informacyjnych. Mając na uwadze to, że kluczowym dla całego systemu informacji w ochronie zdrowia jest projekt Elektroniczna Platforma Gromadzenia, Analizy i Udostępniania Zasobów Cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych (**P1**), istotną kwestią jest zapewnienie interoperacyjności pomiędzy przedmiotowym systemem a rozwiązaniami regionalnymi. Realizacja Projektu P1 rozpoczęła się w 2009 r., w tym czasie wdrażane były już programy regionalne, zaplanowane do realizacji w perspektywie finansowej na lata 2007–2013, co niewątpliwie uniemożliwiło całościową koordynację inicjatyw regionalnych. Budowie platformy P1 nie towarzyszyła intensywna kampania informująca o założeniach architektonicznych i funkcjonalnościach systemu, budująca „markę” przedsięwzięcia, a także, co szczególnie istotne, o konieczności zapewniania interoperacyjności projektów w zakresie e-zdrowia realizowanych przez regiony z projektem P1.

Zbyt późno udostępniono też dokumentację techniczną, która wspomogłaby projekty regionalne w dostosowaniu się do projektu centralnego, umożliwiając tym samym integrację projektów centralnych realizowanych w ramach POIG 2007–2013 z projektami e-zdrowia na obszarze całego kraju, a w konsekwencji wymianę informacji między CSIOZ a inicjatywami regionalnymi. Mając na uwadze powyższe doświadczenia, a także zalecenia KE oraz NIK, w przypadku przedsięwzięć realizowanych w ramach przyszłej perspektywy finansowej kluczowe znaczenie będzie miało jak najwcześniejsze rozszerzenie zakresu koordynacji projektów regionalnych i indywidualnych, określenie wspólnej linii działań na poziomie centralnym oraz regionalnym, dla zapewnienia interoperacyjności i kompatybilności wdrażanych rozwiązań, skoncentrowanych przede wszystkim na implementacji systemów do prowadzenia elektronicznej dokumentacji medycznej oraz cyfrowej aparatury medycznej. Konieczne jest także rozszerzenie dotychczasowych zadań koordynacyjnych o możliwość wpływu na kryteria oceny zgłaszanych projektów w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO), technologiczne oraz strategiczne wsparcie dla regionów przez CSIOZ, a także stworzenie lepszej platformy komunikacji i wymiany doświadczeń.

Kluczową kwestią w każdym projekcie informatycznym jest również zarządzanie zmianą. Jest ono szczególnie trudne do realizacji w reżimie projektów współfinansowanych ze środków UE oraz stosujących procedury ustawy – *Prawo zamówień publicznych*. Dlatego też zalecane jest takie konstruowanie Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia (SIWZ), aby zapewnić w każdym przypadku pulę godzin możliwych do wykorzystania (prawo opcji) na realizację nowych funkcjonalności lub zmianę funkcjonalności wcześniej wdrożonych. Modyfikacje w funkcjonalnościach i wymaganiach zdarzają się w każdym projekcie informatycznym i są rzeczą naturalną. Wynikają one najczęściej z analizy szczegółowej, realizowanej wspólnie przez zamawiającego i wykonawcę oraz ze zmian prawnych. Dodatkowo rekomendowane jest przewidywanie zamówień uzupełniających w ramach prowadzonych postępowań przetargowych. Często zastosowanie zamówienia uzupełniającego jest najlepszym rozwiązaniem umożliwiającym wprowadzenie zmian o szerokim zakresie.

Ponadto, analizując dotychczasowe doświadczenie w realizacji projektu P1, który jest największym projektem teleinformatycznym oraz bazowym dla całego PIOZ, a liczba głównych odbiorców projektu sięgać będzie około 38 mln osób, istotną kwestią jest zaangażowanie, na jak najwcześniejszym etapie prac, interesariuszy projektu do współtworzenia systemu informacji w ochronie zdrowia zgodnie z wymaganiami prawnymi regulującymi tę współpracę. Udział interesariuszy w tworzeniu Systemu Informacji w Ochronie Zdrowia polega przede wszystkim na dostarczaniu danych, przetwarzanych w tym systemie, jak również dostarczaniu usług medycznych, w czasie realizacji których dane te są tworzone i zasilają hurtownie danych, służących poprawie funkcjonowania CSIOZ.

Kształcenie kadr medycznych

Jednym z kluczowych raportów ewaluacyjnych mających wpływ na proces programowania wsparcia w zakresie EFS jest raport Ocena wpływu działań edukacyjnych realizowanych w ramach Działania 2.3 PO KL na system ochrony zdrowia w Polsce wraz z próbą określenia potencjalnych obszarów wsparcia w przyszłej perspektywie finansowej, który powstał w IV kwartale 2012 r.

Celem badania było dokonanie oceny wpływu dotychczas podjętych działań edukacyjnych realizowanych w ramach Działania 2.3 Wzmocnienie potencjału zdrowia osób pracujących oraz poprawa jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia PO KL na system ochrony zdrowia w Polsce, wraz z próbą określenia potencjalnych obszarów wsparcia w przyszłej perspektywie finansowej UE na lata 2014–2020. Koncepcja badania łączyła w sobie dwie perspektywy badawcze. Z jednej strony umożliwiała zidentyfikowanie oraz określenie mocnych i słabych stron realizowanych projektów w ramach Działania 2.3 PO KL, z drugiej dostarczyła wiedzy i danych, które będą mogły być wykorzystane przy projektowaniu przyszłej interwencji finansowej UE.

Z raportu tego wynika, że analizowane projekty w istotny sposób wpływają na doskonalenie zawodowe przedstawicieli zawodów medycznych, przyczyniając się do podnoszenia ich kwalifikacji i umiejętności. Udział w projektach wpłynął na wzrost wśród przedstawicieli zawodów medycznych poczucia potrzeby stałego doskonalenia umiejętności i doszkalania się. Aż 83% uczestników projektów deklaruje, że udział w projekcie zachęcił ich do dalszego kształcenia się i podnoszenia swoich umiejętności. Objęci badaniem przedstawiciele zawodów medycznych dostrzegając konieczność ciągłego doksztalcenia się, aktualizacji swojej wiedzy i podnoszenia umiejętności, stwierdzają jednocześnie istotną rolę projektów współfinansowanych ze środków UE w tym procesie. Podkreślają, że ze względów finansowych często nie mogą, bez wsparcia zewnętrznego, pozwolić sobie na opłacenie specjalistycznych kursów, dodatkowych

szkoleń i procesu ustawicznego doskonalenia zawodowego. Jednocześnie wskazują na potrzebę ukierunkowania tego wsparcia na odbywanie szkoleń specjalizacyjnych i kursów kwalifikacyjnych.

Większość respondentów uważa, że zastosowanie dodatkowych form wsparcia mogłoby podnieść skuteczność i użyteczność wsparcia, i zwiększyć ich indywidualny charakter. Jako podstawowe dodatkowe formy wsparcia najczęściej wskazywano:

- staże i praktyki w wiodących w danej dziedzinie ośrodkach krajowych;
- edukację w zakresie analizy zdarzeń niepożądanych;
- wsparcie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych w podmiotach leczniczych;
- realizację projektów w zakresie organizowania dziennej opieki nad osobami starszymi;
- rozwój istniejących form instytucjonalnej opieki.

Biorąc pod uwagę całość dotychczasowych doświadczeń z perspektywy 2007–2013, w tym wyniki prowadzonych badań ewaluacyjnych¹⁴⁵, jak również efekty bezpośredniej współpracy z ekspertami i beneficjentami Działania 2.3 PO KL, w procesie projektowania przyszłej perspektywy należy uwzględnić następujące uwarunkowania:

- **wymóg większej koncentracji na szkoleniach praktycznych**

Wyniki badania ewaluacyjnego *Ocena wpływu działań edukacyjnych realizowanych w ramach Działania 2.3 PO KL na system ochrony zdrowia w Polsce, wraz z próbą określenia potencjalnych obszarów wsparcia w przyszłej perspektywie finansowej* wskazują, że w działaniach szkoleniowych adresowanych do przedstawicieli zawodów medycznych, konieczne jest przykładanie możliwie dużej uwagi do zapewnienia odpowiedniej proporcji zajęć teoretycznych i praktycznych. Zajęcia praktyczne powinny być przy tym prawidłowo zaplanowane, tak aby odpowiadały wiedzy i już posiadanym umiejętnościom poszczególnych osób uczestniczących w szkoleniu.

- **konieczność większej indywidualizacji kształcenia kadr medycznych**

Przedstawiciele kadr medycznych uczestniczący w przedsięwzięciach edukacyjnych współfinansowanych ze środków europejskich wskazują, że w perspektywie finansowej 2014–2020, przy realizowaniu projektów szkoleniowych dla kadr medycznych, w szerszym zakresie należy uwzględniać indywidualne potrzeby, wiedzę i możliwości poszczególnych osób szkolonych. Im większe jest zindywidualizowanie procesu szkolenia, tym lepsze są jego rezultaty i większe zadowolenie osób szkolonych, co oznacza także, że w większym stopniu zostaną osiągnięte cele projektu oraz jego długoterminowe oddziaływanie¹⁴⁶.

- **konieczność objęcia wsparciem większej liczby grup zawodowych pracujących w obszarze ochrony zdrowia**

W perspektywie 2007–2013 zauważalne było niewielkie zróżnicowanie uczestników Działania 2.3 PO KL. W przeważającej części byli to lekarze i pielęgniarki, a w znacząco mniejszym stopniu przedstawiciele innych zawodów medycznych, tj. fizjoterapeuci czy opiekunowie medyczni. W minionej perspektywie całkowicie pominięto takie grupy zawodowe, istotne z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia w kontekście zachodzących zmian epidemiologicznych, jak np. diagności laboratoryjnej. Objęcie wsparciem możliwie jak największej grupy zawodów medycznych istotnych z punktu widzenia przeciwdziałania i leczenia chorób będących przyczyną dezaktywizacji zawodowej, umożliwi kompleksowe działanie ukierunkowane na przeciwdziałanie głównym problemom systemu kształcenia kadr medycznych.

¹⁴⁵ IBC Group (2013), Raport z badania *Ocena wpływu działań edukacyjnych realizowanych w ramach Działania 2.3 PO KL na system ochrony zdrowia w Polsce wraz z próbą określenia potencjalnych obszarów wsparcia w przyszłej perspektywie finansowej*; Ministerstwo Zdrowia, Warszawa, s. 157-160.

¹⁴⁶ *Ibidem*, s. 131

6.2. Narzędzia implementacji celów operacyjnych na lata 2014–2020

Przedstawione w rozdziale piątym cele i kierunki interwencji zawarte w dokumentach strategicznych stanowią kluczowy element w zakresie wypełniania warunkowości *ex ante* dla warunku „Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki zdrowotnej w zakresie określonym art. 168 TFUE zapewniających stabilność gospodarczą.”

Poniżej przedstawiono planowane do realizacji w latach 2014–2020 działania implementujące wymienione cele i kierunki interwencji, dotyczące polityki zdrowia.

6.2.1. Narzędzia implementacji właściwe dla celu operacyjnego A

Narzędzie 1: Projekty pilotażowe i testujące w zakresie programów profilaktycznych zawierające m.in. komponent badawczy, edukacyjny oraz wspierający współpracę pomiędzy wysokospecjalistycznym ośrodkiem a lekarzami podstawowej opieki zdrowotnej oraz szpitalami ogólnymi, w celu przeciwdziałania zjawisku fragmentacji opieki nad pacjentem [C¹⁴⁷].

Działania pilotażowe i testujące w zakresie profilaktyki zdrowotnej będą służyły wypracowaniu i wdrożeniu w systemie opieki zdrowotnej rozwiązań skoncentrowanych na zapobieganiu chorobom, które są główną przyczyną dezaktywacji zawodowej, tj.:

- 1) chorobom układu krążenia;
- 2) chorobom nowotworowym;
- 3) zaburzeniom psychicznym i chorobom układu nerwowego;

¹⁴⁷ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (POWER).

4) chorobom układu kostno-stawowego i mięśniowego;

5) chorobom układu oddechowego.

W celu zapewnienia wysokiej efektywności projektów testowych i innowacyjnych, ich realizacją (opracowaniem, wdrożeniem, monitoringiem efektów klinicznych i prowadzeniem działań edukacyjnych) powinny zająć się wyspecjalistyczne jednostki o największym potencjale naukowym. Zdolność taką posiadają uczelnie medyczne, szpitale kliniczne oraz instytuty badawcze, nadzorowane przez Ministra Zdrowia. Celem pilotażowych programów profilaktycznych będzie również wdrażanie usprawnień trybu organizacji procesu opieki nad pacjentami, u których w ramach badań profilaktycznych wykryto dane schorzenie.

Programy pilotażowe będą mogły zawierać takie elementy, jak: komponent badawczy, edukacyjny oraz wspierający współpracę pomiędzy wysokospecjalistycznym ośrodkiem a lekarzami POZ oraz szpitalami ogólnymi, w celu przeciwdziałania zjawisku fragmentacji opieki nad pacjentem. W programach profilaktycznych realizowanych w ramach Narzędzia 1 będą mogły być finansowane także procedury i badania medyczne.

Ważnym elementem projektów w ramach tego narzędzia będą działania w zakresie edukacji zdrowotnej, które w kontekście aktywnego i zdrowego starzenia się mają znaczenie priorytetowe. Zgodnie z koncepcją tzw. pól zdrowotnych Lalonde’a wyznaczającą cztery nadrzędne kategorie determinant zdrowia, styl życia (zachowania prozdrowotne itp.) oraz środowisko życia stanowią elementy decydujące o jakości zdrowia populacji. Ich wpływ oszacowano odpowiednio na poziomie 55% (styl życia) i 20% (środowisko życia).

Działania związane z edukacją zdrowotną nabierają szczególnego znaczenia w kontekście wydłużenia wieku emerytalnego w Polsce. Biorąc pod uwagę fakt, że do 2030 r. mieszkańcy Polski pracować będą o pięć lat dłużej niż obecnie, zdrowy styl życia i unikanie czynników ryzyka powodujących występowanie określonych chorób staje się priorytetowym przedsięwzięciem w obszarze zdrowia publicznego. Kształtowanie prozdrowotnych zachowań w społeczeństwie, wdrażanie zasad przeciwdziałania chorobom, zawartych np. w Kodeksie walki z rakiem, dotarcie do lekarzy i pozostałego personelu medycznego oraz ich zaangażowanie w działalność na rzecz zwiększania świadomości wśród społeczeństwa są kluczowymi elementami w procesie poprawy dobrostanu zdrowotnego.

Narzędzie 2: Opracowanie i wdrożenie projektów profilaktycznych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu [R¹⁴⁸].

Na poziomie regionalnym będą wspierane te projekty profilaktyczne, które dotyczą problemów zdrowotnych specyficznych dla danego regionu, ze szczególnym uwzględnieniem programów profilaktycznych w zakresie obszarów uznanych za priorytetowe i pozwalających przeciwdziałać negatywnym skutkom trendów epidemiologicznych. W celu uniknięcia sytuacji kreowania wielu programów zdrowotnych o charakterze lokalnym (np. na poziomie gminy i powiatu), wspierane będą **Regionalne Profilaktyczne Programy Zdrowotne**, których jednym z elementów wdrożeniowych będą konkursy i w których udział będą mogli brać lokalni aktorzy polityki zdrowotnej, w tym jednostki samorządu terytorialnego, podmioty lecznicze wykonujące działalność leczniczą, organizacje pozarządowe, których statutowa działalność związana jest z promocją zdrowia. **Regionalne Profilaktyczne Programy Zdrowotne (RPPZ)** będą opracowywane w odpowiedzi na zdiagnozowane w regionie problemy zdrowotne i będą tworzone zgodnie ze schematem programu zdrowotnego oraz będą opiniowane przez Agencję Oceny Technologii Medycznych.

Narzędzie 3: Opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji medycznej ułatwiających powrót do pracy [R¹⁴⁹].

Wsparcie rehabilitacji medycznej skoncentrowane będzie głównie na schorzeniach, które stanowią główne przyczyny dezaktywizacji zdrowotnej. Projekty dotyczące rehabilitacji medycznej będą obejmowały kompleksowe i zespołowe działania na rzecz osoby, u której stwierdzono chorobę zaliczaną do grupy schorzeń będących najczęstszą przyczyną dezaktywizacji zawodowej. Celem działań podejmowanych w ramach przedmiotowego narzędzia będzie przywrócenie osobie objętej wsparciem pełnej lub maksymalnej możliwej do osiągnięcia sprawności fizycznej lub psychicznej, a także zdolności do pracy oraz do brania czynnego udziału w życiu społecznym. Zgodnie z założeniami będą reali-

¹⁴⁸ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

¹⁴⁹ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

zowane projekty dotyczące m.in. rehabilitacji kardiologicznej, neurologicznej, psychiatrycznej, onkologicznej, pulmonologicznej oraz rehabilitacji narządów ruchu.

W zależności od schorzenia program rehabilitacji może obejmować kilka etapów. Co do zasady pierwszy etap rehabilitacji prowadzony jest już w warunkach szpitalnych i trwa do momentu umożliwiającego opuszczenie szpitala przez pacjenta. Drugi etap może być realizowany w stacjonarnych ośrodkach rehabilitacji (np. na oddziałach rehabilitacyjnych) lub w warunkach domowych. Etap trzeci to tzw. późna rehabilitacja, która powinna trwać przez całe życie i stanowić element prozdrowotnego trybu życia. Dla procesu sprawnego wdrożenia rehabilitacji trzeciego etapu konieczny jest aktywny udział m.in. edukatorów zdrowotnych, pielęgniarek POZ oraz nadzór lekarzy POZ.

Narzędzie 4: Opracowanie i wdrożenie programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy [R¹⁵⁰].

W ramach przedmiotowego narzędzia wspierane będą projekty ukierunkowane na opracowanie i wdrożenie programów ułatwiających powroty do pracy oraz przedsięwzięcia ukierunkowane na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy.

Celem projektów w ramach przedmiotowego typu projektu będzie wzmocnienie potencjału zdrowia osób pracujących poprzez wdrożenie w zakładach pracy, w których identyfikowane są czynniki wpływające negatywnie na zdrowie pracowników (np. karcynogeny lub czynniki wywołujące choroby zawodowe), programów naprawczych przyczyniających się do minimalizacji tych czynników.

Projekty w ramach tego typu powinny wykraczać poza standardowe działania w zakresie medycyny pracy. Eliminowanie czynników ryzyka w miejscu pracy nie może ograniczać się do finansowania badań okresowych. Projekty powinny być realizowane w oparciu o pogłębioną analizę występowania niekorzystnych czynników zdrowotnych w środowisku pracy w danym regionie i powinny koncentrować się na wsparciu konkretnych przedsiębiorstw w opracowaniu i wdrożeniu rozwiązań organizacyjnych przyczyniających się do eliminacji zidentyfikowanych zagrożeń.

Narzędzie 5: Rozwój profilaktyki nowotworowej w kierunku wykrywania raka jelita grubego, szyjki macicy i raka piersi [R¹⁵¹].

Niska zgłaszalność na realizowane programy profilaktyczne dotyczące wczesnego wykrywania nowotworów jelita grubego, szyjki macicy oraz piersi uzasadnia konieczność podjęcia działań zmierzających do poprawy ich efektywności. Przedsięwzięcia na rzecz rozwoju populacyjnych programów profilaktycznych będą koncentrować się na eliminowaniu najistotniejszych barier w dostępie do badań diagnostycznych. Co do zasady bariery uczestnictwa w badaniach przesiewowych dzielone są na: indywidualne, organizacyjno-strukturalne, społecznościowe, populacyjne¹⁵². **W ramach tego narzędzia wspierane będą projekty ukierunkowane na poprawę wykrywalności raka szyjki macicy, piersi, i jelita grubego.**

Narzędzie 6: Utworzenie nowych SOR powstałych od podstaw lub na bazie istniejących izb przyjęć (roboty budowlane, doposażenie) [C¹⁵³].

Biorąc pod uwagę założenia organizacyjne ujęte w Programie Zintegrowane Ratownictwo Medyczne, zgodnie z którym na 150 tys. ludności powinien przypadać minimum jeden SOR, trzeba stwierdzić, że nadal istnieją luki w dostępie do tej infrastruktury. Według danych MZ w celu osiągnięcia niezbędnego minimum pozwalającego na odciążenie SOR, które obsługują zbyt dużą populację mieszkańców Polski, należy utworzyć około 30 dodatkowych

¹⁵⁰ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

¹⁵¹ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

¹⁵² C.L. Richards, C.I. Viadro, J.A. Earp, *Bringing Down the Barriers to Mammography: A Review of Current Research and Interventions*, „Breast Disease” 1998, nr 10, s. 33–45.

¹⁵³ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020.

jednostek. Kwestia ta jest tym istotniejsza, że w wyniku starzenia się społeczeństwa należy spodziewać się w kolejnych latach znaczącego wzrostu występowania zdarzeń nagłych, wymagających interwencji ZRM oraz SOR.

Wsparcie ograniczone zostanie wyłącznie do prac wynikających z konieczności dostosowania placówki do obowiązujących przepisów prawa oraz wymogów płatnika w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczenia zdrowotnego.

W niektórych przypadkach będą to prace związane z przebudową, remontem istniejącej infrastruktury (na bazie aktualnie funkcjonujących izb przyjęć), w innych z budową oddziału, w którym zostanie utworzony SOR. Ponadto zakupiona zostanie aparatura medyczna oraz wyposażenie niezbędne do prawidłowego funkcjonowania tych jednostek organizacyjnych.

Ze środków przyszłej perspektywy finansowej UE planowane jest utworzenie około 30 nowych SOR.

Narzędzie 7: Modernizacja istniejących SOR, ze szczególnym uwzględnieniem stanowisk wstępnej intensywnej terapii (roboty budowlane, doposażenie) [C¹⁵⁴].

Pomimo znaczącej poprawy infrastruktury SOR, m.in. w wyniku wykorzystania środków europejskich w latach 2007–2013, nadal istnieją potrzeby w zakresie remontu i doposażenia w sprzęt medyczny. W szczególności część SOR posiada zbyt małą, w stosunku do potrzeb, bazę stanowiskową w poszczególnych obszarach wymienionych w rozporządzeniu ministra zdrowia i wymaga zorganizowania oraz wyposażenia kolejnych stanowisk, w szczególności, jak wykazało badanie prowadzone przez Centrum Monitorowania Jakości w Ochronie Zdrowia, stanowisk wstępnej intensywnej terapii. Rozbudowa lub przebudowa poszczególnych obszarów oddziałów lub ciągów komunikacyjnych zwiększy z kolei dostępność do świadczeń dla osób w stanie nagłym, poprawi ich jakość i komfort leczenia oraz usprawni pracę personelu. Co więcej, SOR, jako jednostki zajmujące się przywracaniem i stabilizacją funkcji życiowych pacjentów w stanie nagłym, ich wstępną diagnostyką (także obrazową) oraz natychmiastowym leczeniem, w tym zabiegowym, zobowiązane są do systematycznego uzupełniania i odnawiania bazy sprzętowej zarówno ze względu na postęp dokonujący się w medycynie, jak i z powodu dużej liczby osób przyjmowanych w ciągu doby, co powoduje szybkie zużywanie się sprzętu.

Wsparcie ograniczone zostanie wyłącznie do prac wynikających z konieczności dostosowania placówki do obowiązujących przepisów prawa (*rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 3 listopada 2011 r. w sprawie szpitalnego oddziału ratunkowego*¹⁵⁵) oraz wymogów płatnika w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczenia zdrowotnego.

W perspektywie finansowej 2007–2013 dofinansowanie otrzymało 106 projektów dotyczących SOR i ładowisk, tj. ponad 50% istniejących jednostek. Liczba SOR przewidzianych do dofinansowania w ramach nowej perspektywy finansowej UE wynosi około 45.

Narzędzie 8: Modernizacja istniejących CU (remont, doposażenie) [C¹⁵⁶].

W Polsce istnieje obecnie 14 CU, z czego 13 utworzono dzięki środkom UE na lata 2007–2013. Ograniczona alokacja finansowa pozwoliła na zaspokojenie jedynie najważniejszych potrzeb w zakresie infrastruktury tych jednostek. W nowej perspektywie finansowej przewiduje się dalsze doposażenie oraz remont tych podmiotów. CU bazują na już istniejących oddziałach szpitalnych, a więc również zastanej tam infrastrukturze, a ponadto ze względu na ograniczenia finansowe, doposażenie i prace modernizacyjne zostały ograniczone do minimum. Nadal niezbędne jest wykonanie dodatkowych robót budowlanych oraz zakupu aparatury medycznej, która pozwoli na osiągnięcie pełnej funkcjonalności tej struktury organizacyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem oddziałów o charakterze zabiegowym oraz zwiększenia liczby stanowisk intensywnej terapii w oddziałach anestezjologii i intensywnej terapii zgodnie z potrzebami oraz wymogami. Konieczne jest również doposażenie zaplecza diagnostycznego o zaawansowaną

¹⁵⁴ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020.

¹⁵⁵ Dz.U. z 2011 r. Nr 237, poz. 1420 z późn. zm.

¹⁵⁶ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020.

aparaturę pozwalającą na szybkie i całodobowe diagnozowanie urazów (USG, CT, MRI), endoskopii diagnostycznej i zabiegowej.

Wsparcie ograniczone zostanie wyłącznie do prac wynikających z konieczności dostosowania placówki do obowiązujących przepisów prawa (*rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 czerwca 2010 r. w sprawie centrum urazowego*¹⁵⁷) oraz wymogów płatnika w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczenia zdrowotnego.

Liczba CU wymagających modernizacji wynosi 14.

Narzędzie 9: Utworzenie nowych CU (roboty budowlane, doposażenie) [C¹⁵⁸].

Zgodnie z art. 39b ust. ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym CU zabezpiecza populację minimum jednego miliona mieszkańców zamieszkujących obszar pozwalający na dotarcie z miejsca zdarzenia w ciągu do 1,5 godziny.

Obecnie w Polsce znajduje się 14 CU, z których 13 powstało dzięki finansowaniu lub współfinansowaniu inwestycji ze środków UE na lata 2007–2013. Uruchomienie dodatkowych CU pozwoli na zwiększenie skuteczności udzielania świadczeń ratowniczych oraz spełnienie parametru określonego w ustawie.

Inwestycje będą polegały na utworzeniu nowych CU, zgodnie z wymaganiami m.in. *rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 czerwca 2010 r. w sprawie centrum urazowego*.

Wsparcie ograniczone zostanie wyłącznie do prac wynikających z konieczności dostosowania placówki do obowiązujących przepisów prawa oraz wymogów płatnika w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczenia zdrowotnego.

Narzędzie 10: Wsparcie przyszpitalnych całodobowych lotnisk lub lądowisk dla śmigłowców przy SOR oraz w jednostkach organizacyjnych szpitali wyspecjalizowanych w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego (roboty budowlane, doposażenie) [C¹⁵⁹].

Brak całodobowych lądowisk czy lotnisk uniemożliwia pełne wykorzystanie lotniczych służb ratowniczych. Budowa, remont i doposażenie baz oraz zakup nowoczesnych śmigłowców znacząco zwiększyły możliwości operacyjne LPR, niemniej jednak pełne wykorzystanie tego potencjału wymaga rozbudowy sieci lądowisk przyszpitalnych oraz infrastruktury LPR. Krótki czas transportu pacjenta w stanie nagłego zagrożenia życia stanowi istotny czynnik zwiększający szanse na przeżycie poszkodowanego. Z tego względu przepisy nakładają na SOR obowiązek posiadania lądowiska czy lotniska przyszpitalnego. Wymogu tego nadal nie spełnia około 110 jednostek. Lądowiska czy lotniska są również ważnym elementem infrastruktury „jednostki organizacyjnej szpitala wyspecjalizowanej w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego”.

Projekty będą polegały na budowie nowej infrastruktury od podstaw lub dostosowaniu posiadanego lądowiska czy lotniska do wymagań dla lądowiska czy lotniska całodobowego.

Premiowane będą projekty w ramach, których lotnisko czy lądowisko usytuowane będzie w takiej odległości od SOR lub jednostki organizacyjnej szpitala wyspecjalizowanej w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego, aby możliwy był transport poszkodowanego bez pośrednictwa transportu naziemnego.

W ramach narzędzia zostanie wybudowanych lub wyremontowanych około 60 lotnisk czy lądowisk (w tym około 50 przy SOR i około 10 przy jednostkach organizacyjnych szpitali wyspecjalizowanych w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego).

¹⁵⁷ Dz.U. z 2010 r. Nr 118, poz. 803.

¹⁵⁸ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020.

¹⁵⁹ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020.

Narzędzie 11: Wsparcie baz LPR (roboty budowlane, doposażenie) oraz wyposażenie śmigłowców ratowniczych w sprzęt umożliwiający loty w trudnych warunkach atmosferycznych i w nocy [C¹⁶⁰]

W ramach środków UE 2007–2013 unowocześniono 11 z 17 baz LPR, wsparcia wymaga więc pozostałych sześć baz. Nowoczesna infrastruktura baz, w tym odpowiednie wyposażenie zwiększą skuteczność funkcjonowania lotniczych służb ratownictwa medycznego, co pozwoli na skrócenie czasu dotarcia do zdarzenia, m.in. dzięki skróceniu czasu operacyjnego niezbędnego do uruchomienia śmigłowca i wyruszenia do akcji ratowniczej, przyczyniając się do zmniejszenia liczby ofiar śmiertelnych. Ponadto konieczne jest uzupełnienie wyposażenia śmigłowców ratunkowych w sprzęt umożliwiający loty w trudnych warunkach atmosferycznych i w nocy w celu zwiększenia bezpieczeństwa pacjentów oraz załóg HEMS. Powyższe inwestycje będą dopełnieniem przedsięwzięcia związanego ze stworzeniem w Polsce nowoczesnego lotniczego ratownictwa medycznego (zakup śmigłowców ze środków krajowych, doposażenie śmigłowców w celu zwiększenia ich możliwości operacyjnych ze środków EFRR, modernizacja baz LPR ze środków EFRR, budowa lub modernizacja lotnisk lub lądowisk na potrzeby lotnictwa ratunkowego – ze środków krajowych oraz EFRR).

Projekt zakłada roboty budowlane w 6 bazach i ich doposażenie, budowę stacji paliw w Gdańsku oraz wyposażenie śmigłowców ratowniczych w sprzęt umożliwiający loty w trudnych warunkach atmosferycznych i w nocy. Obejmuje m.in. zakup i wdrożenie technologii NVG oraz GNSS/EGNOS, zwiększających możliwość bezpiecznego dotarcia śmigłowca ratowniczego do osoby w nagłej potrzebie z wykorzystaniem nowoczesnych i innowacyjnych technologii.

Narzędzie 12: Wsparcie ponadregionalnych¹⁶¹ podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych stacjonarnych i całodobowych na rzecz osób dorosłych, dedykowanych chorobom, które są istotną przyczyną dezaktywizacji zawodowej (roboty budowlane, doposażenie) [C¹⁶²].

Projekty będą polegały na przeprowadzeniu niezbędnych z punktu widzenia udzielania świadczeń zdrowotnych prac remontowo-budowlanych oraz wyposażeniu w sprzęt medyczny oddziałów szpitalnych zajmujących się leczeniem osób dorosłych w zakresie chorób:

- 1) układu krążenia;
- 2) nowotworowych;
- 3) układu kostno-stawowego i mięśniowego;
- 4) układu oddechowego;
- 5) psychicznych

oraz jednostek diagnostycznych współpracujących z wymienionymi oddziałami.

Wsparcie ograniczone zostanie wyłącznie do prac wynikających z konieczności dostosowania placówki do obowiązujących przepisów prawa oraz wymogów płatnika w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczenia zdrowotnego.

Narzędzie 13: Wsparcie regionalnych¹⁶³ podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych na rzecz osób dorosłych, dedykowanych chorobom, które są istotną przyczyną dezaktywizacji zawodowej (roboty budowlane, doposażenie) R¹⁶⁴].

¹⁶⁰ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020.

¹⁶¹ Ponadregionalnym podmiotem leczniczym jest podmiot utworzony przez ministra lub centralny organ administracji rządowej, publiczną uczelnię medyczną lub publiczną uczelnię prowadzącą działalność dydaktyczną i badawczą w dziedzinie nauk medycznych oraz instytuty badawcze prowadzące badania naukowe i prace rozwojowe w dziedzinie nauk medycznych, a także podmiot powstały z przekształcenia powyższych jednostek.

¹⁶² C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020.

¹⁶³ Regionalny podmiot leczniczy – podmiot leczniczy działający w publicznym systemie ochrony zdrowia z wyłączeniem podmiotów, które będą kwalifikowały się do otrzymania wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (tj. podmiotów leczniczych

Projekty będą polegały na przeprowadzeniu niezbędnych z punktu widzenia udzielania świadczeń zdrowotnych prac remontowo-budowlanych oraz wyposażeniu w sprzęt medyczny oddziałów szpitalnych zajmujących się leczeniem osób dorosłych w zakresie chorób:

- 1) układu krążenia;
- 2) nowotworowych;
- 3) układu kostno-stawowego i mięśniowego;
- 4) układu oddechowego;
- 5) psychicznych

oraz jednostek diagnostycznych współpracujących z wymienionymi oddziałami.

Wsparcie ograniczone zostanie wyłącznie do prac wynikających z konieczności dostosowania placówki do obowiązujących przepisów prawa oraz wymogów płatnika w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczenia zdrowotnego.

Narzędzie 14: Wsparcie regionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych na rzecz osób dorosłych, ukierunkowanych na specyficzne dla regionu grupy chorób, które są istotną przyczyną dezaktywizacji zawodowej (roboty budowlane, doposażenie) [R¹⁶⁵].

Projekty będą polegały na przeprowadzeniu niezbędnych, z punktu widzenia udzielania świadczeń zdrowotnych, prac remontowo-budowlanych oraz wyposażeniu w sprzęt medyczny jednostek zajmujących się leczeniem osób dorosłych, ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów dotyczących innych niż wymienione w narzędziu 13 grup chorobowych, wynikających z przeprowadzonej diagnozy sytuacji demograficzno-epidemiologicznej danego regionu oraz zidentyfikowanych ograniczeń w dostępie do świadczeń zdrowotnych.

Jeżeli zostaną zidentyfikowane takie potrzeby, inwestycje prowadzone w ramach tego narzędzia mogą dotyczyć także podmiotów udzielających świadczeń w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej¹⁶⁶. Wsparcie ograniczone zostanie wyłącznie do prac wynikających z konieczności dostosowania placówki do obowiązujących przepisów prawa oraz wymogów płatnika w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczenia zdrowotnego.

6.2.2. Narzędzia implementacji właściwe dla celu operacyjnego B

Cel operacyjny B:
Przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym poprzez rozwój opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi.

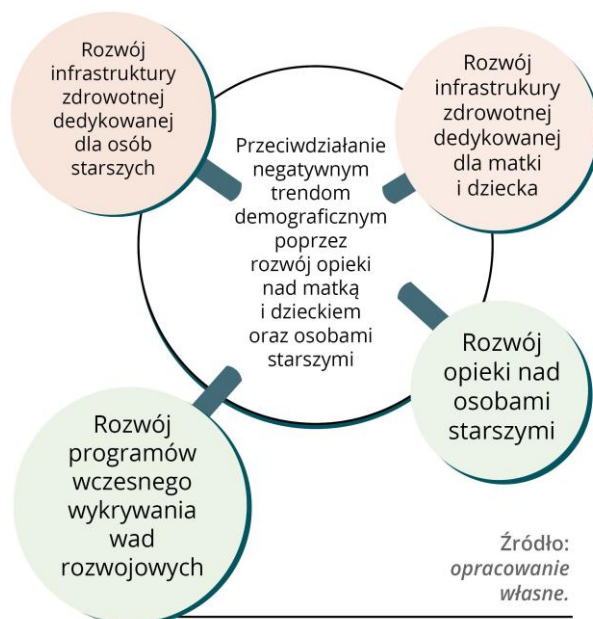
udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie ratownictwa medycznego, podmiotów leczniczych, a także przedsiębiorców powstałych z ich przekształcenia, utworzonych przez ministra lub centralny organ administracji rządowej, publiczną uczelnię medyczną lub publiczną uczelnię prowadzącą działalność dydaktyczną i badawczą w dziedzinie nauk medycznych, instytuty badawcze prowadzące badania naukowe i prace rozwojowe w dziedzinie nauk medycznych, uczestniczące w systemie ochrony zdrowia).

¹⁶⁴ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

¹⁶⁵ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

¹⁶⁶ Z uwagi na charakter świadczeń realizowanych w POZ, inwestycje prowadzone w ramach tego narzędzia mogą być ukierunkowane na wszystkie problemy zdrowotne dorosłych i dzieci rozwiązywane w ramach świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej.

Rysunek 7.
Schemat logiki interwencji celu
Przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym poprzez rozwój opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi

Narzędzie 15: Wsparcie ponadregionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych stacjonarnych i całodobowych w zakresie ginekologii, położnictwa, neonatologii, pediatrii oraz innych oddziałów zajmujących się leczeniem dzieci (roboty budowlane, doposażenie) [C¹⁶⁷].

Projekty będą polegały na przeprowadzeniu niezbędnych, z punktu widzenia udzielania świadczeń zdrowotnych, prac remontowo-budowlanych oraz wyposażeniu w sprzęt medyczny oddziałów szpitalnych zajmujących się leczeniem w zakresie ginekologii, położnictwa, neonatologii, pediatrii oraz innych oddziałów zajmujących się leczeniem dzieci oraz jednostek diagnostycznych współpracujących z powyższymi oddziałami.

Wsparcie ograniczone zostanie wyłącznie do prac wynikających z konieczności dostosowania placówki do obowiązujących przepisów prawa oraz wymogów płatnika w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczenia zdrowotnego.

Narzędzie 16: Wsparcie regionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie ginekologii, położnictwa, neonatologii, pediatrii oraz innych jednostek zajmujących się leczeniem dzieci (roboty budowlane, doposażenie) [R¹⁶⁸].

Projekty będą polegały na przeprowadzeniu niezbędnych, z punktu widzenia udzielania świadczeń zdrowotnych, prac remontowo-budowlanych oraz wyposażeniu w sprzęt medyczny jednostek zajmujących się leczeniem w zakresie ginekologii, położnictwa, neonatologii, pediatrii oraz na innych oddziałach zajmujących się leczeniem dzieci.

Wsparcie ograniczone zostanie wyłącznie do prac wynikających z konieczności dostosowania placówki do obowiązujących przepisów prawa oraz wymogów płatnika w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczenia zdrowotnego.

¹⁶⁷ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020.

¹⁶⁸ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

Narzędzie 17 Wsparcie podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie geriatry, opieki długoterminowej oraz opieki paliatywnej i hospicyjnej¹⁶⁹ (roboty budowlane, wyposażenie) [R¹⁷⁰].

Projekty będą polegały na przeprowadzeniu niezbędnych, z punktu widzenia udzielania świadczeń zdrowotnych, prac remontowo-budowlanych oraz wyposażeniu w sprzęt medyczny jednostek zajmujących się leczeniem w zakresie geriatry, opieki długoterminowej oraz opieki paliatywnej i hospicyjnej.

Wsparcie ograniczone zostanie wyłącznie do prac wynikających z konieczności dostosowania placówki do obowiązujących przepisów prawa oraz wymogów płatnika w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w ramach publicznego systemu ubezpieczenia zdrowotnego.

Co do zasady na poziomie regionalnym nie powinna być wspierana infrastruktura szpitali ponadregionalnych oraz PRM, z wyjątkiem inwestycji polegających na modernizacji czy tworzeniu oddziałów geriatrycznych w szpitalach ponadregionalnych, które będą mogły otrzymać wsparcie w ramach RPO.

Narzędzie 18: Wsparcie deinstytucjonalizacji opieki nad osobami zależnymi, poprzez rozwój alternatywnych form opieki nad osobami niesamodzielnymi (w tym osobami starszymi)[C¹⁷¹ oraz R¹⁷²].

W ramach przedmiotowego narzędzia wspierane będą projekty przyczyniające się do rozwoju form opieki nad osobami zależnymi, w tym nad osobami starszymi, m.in. poprzez działania o charakterze pilotażowym, a także wdrożeniowym takie jak :

- opracowanie standardu dla dziennego domu opieki oraz środowiskowych form pomocy/samopomocy i innych alternatywnych form opieki;
- wsparcie działalności dziennych domów opieki oraz innych form opieki nad osobami zależnymi, w tym nad osobami starszymi;
- szkolenia dla opiekunów (w szczególności członków rodzin) w zakresie opieki nad osobami zależnymi w tym osobami starszymi;
- przygotowanie i tworzenie wypożyczalni sprzętu pielęgnacyjnego i wspomagającego, połączone z doradztwem w doborze sprzętu, treningami z zakresu samoobsługi wypożyczonego sprzętu oraz przygotowanie warunków do opieki domowej;
- wsparcie projektów teleopieki, czyli doradztwa telefonicznego i bezpośredniej pomocy (m. in. lekarzy, pielęgniarek i opiekunów medycznych) na wezwanie w szczególnej sytuacji;
- szkolenia oraz doradztwo w zakresie dostosowania podmiotów leczniczych do potrzeb osób zależnych w tym osób starszych.

Opracowanie standardów i pilotaż tego narzędzia będzie realizowany w ramach programu krajowego PO WER ,natomiast działania upowszechniające i wdrożeniowe nastąpią z wykorzystaniem środków RPO.

¹⁶⁹ Lokalizacja oddziałów geriatrycznych, ze względu na z reguły długotrwałe hospitalizacje osób starszych, wymaga zapewnienia możliwości łatwego dostępu rodzin pacjentów (powinny być one zlokalizowane blisko miejsca zamieszkania ich rodzin), a tym samym powinny się one znajdować w strukturach szpitali regionalnych i lokalnych. Również charakter udzielanych na ww. oddziałach świadczeń przemawia za poziomem regionalnym i lokalnym.

¹⁷⁰ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO)

¹⁷¹ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (PO-WER)

¹⁷² R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

Narzędzie 19: Opracowanie i wdrożenie programów wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i niepełnosprawnych [R¹⁷³].

Co piąte dziecko w Polsce ma różnego rodzaju problemy związane ze słuchem, wymagające stałej lub okresowej opieki audiologicznej, foniatrycznej, logopedycznej, psychologicznej bądź pedagogicznej. Co trzecie dziecko wykazuje problemy ze wzrokiem, a znaczny odsetek populacji z powodu zaburzeń słuchu ma problemy w adaptacji do środowiska szkolnego oraz zaburzenia komunikowania się i ograniczenia w przyswajaniu wiedzy, a zatem mniejszą znajomość języka, trudności w mówieniu, czytaniu i pisanii.

Konieczne jest utworzenie programu badań przesiewowych dla wczesnego wykrywania zaburzeń słuchu, wzroku i mowy u dzieci w pierwszej i szóstej klasie szkoły podstawowej. Badania uczniów byłyby wykonywane przez pielęgniarkę w środowisku nauczania i wychowania.

Do celów programu należą:

- **opracowanie systemu badań przesiewowych słuchu, wzroku i mowy, wykonywanych w szkołach (system zarządzania programem, koordynacja działań podmiotów zaangażowanych, podział zadań i kompetencji);**
- **opracowanie i wdrożenie systemu szkoleń pielęgniarek szkolnych;**
- **tworzenie i prowadzenie bazy danych wyników badań przesiewowych słuchu, wzroku i mowy, która posłuży m.in. do monitorowania rzeczywistej skali problemu zaburzeń słuchu, wzroku i mowy u dzieci oraz do prowadzenia analiz i przygotowywania wytycznych mających na celu podnoszenie jakości i ekonomiczności proponowanych świadczeń;**
- **podnoszenie świadomości społecznej w zakresie wiedzy na temat zaburzeń słuchu, wzroku i mowy u dzieci, następstw niezdiagnozowanych i nieleczonych dysfunkcji, możliwości terapii oraz kształtowanie właściwych zachowań prozdrowotnych w tym obszarze;**
- **opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji leczniczej dla dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i niepełnosprawnych.**

Ponadto, w ramach przedmiotowego narzędzia, wspierane będą projekty przyczyniające się wczesnego wykrywania i leczenia innych wad rozwojowych, w szczególności dotyczących układu krążenia u noworodków, niemowląt i małych dzieci.

Kolejnym ważnym komponentem wsparcia tej grupy pacjentów będą projekty dotyczące opracowania i wdrożenia programów rehabilitacji leczniczej dla dzieci niepełnosprawnych.

Wczesne wykrycie wad rozwojowych pozwoli na uniknięcie niepełnosprawności wśród dzieci. Opieka nad dzieckiem niepełnosprawnym jest częstym powodem zaprzestania aktywności zawodowej przez jedno z rodziców, tak więc proponowany typ narzędzia pozytywnie wpłynie na poprawę sytuacji na rynku pracy osób sprawujących opiekę nad dzieckiem. Podobnie aspekt prozatrudnieniowy należy wskazać odnośnie do projektów dotyczących opracowania i wdrożenia programów rehabilitacji leczniczej dla dzieci niepełnosprawnych. Rehabilitacja ma na celu usprawnienie lub całkowite przywrócenie prawidłowych funkcji różnych narządów ciała. Skuteczna rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych tworzy zatem warunki do podjęcia pracy przez rodziców.

¹⁷³ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

6.2.3. Narzędzia implementacji właściwe dla celu operacyjnego C

Cel operacyjny C: Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia.

Rysunek 8.

Schemat logiki interwencji celu *Poprawa efektywności i organizacji systemu ochrony zdrowia w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia*

Narzędzie 20: Działania projakościowe dedykowane podmiotom leczniczym, które świadczą szpitalne usługi medyczne. [C¹⁷⁴].

Zapewnienie efektywnego wsparcia dla systemu opieki zdrowotnej wymaga kontynuowania i wzmocnienia działań podjętych w latach 2007–2013 na rzecz poprawy jakości zarządzania w ochronie zdrowia. Celem przedmiotowego narzędzia jest dążenie do wyeliminowania wszelkich zagrożeń dla poczucia bezpieczeństwa zdrowotnego obywateli w podmiotach leczniczych świadczących szpitalne usługi medyczne.

Działania podejmowane w ramach tego narzędzia będą służyły poprawie efektywności działania podmiotów leczniczych i wyeliminowaniu problemów zarządczych, takich jak: niewłaściwa organizacja pracy i struktury jednostki, niewłaściwe zachowania personelu, niska motywacja do podejmowania działań na rzecz poprawy jakości. Będą również wzmocniały system akredytacji podmiotów wykonujących działalność leczniczą.

W ramach przedmiotowego narzędzia wspierane będą przedsięwzięcia ułatwiające wdrożenie innowacji organizacyjnych, restrukturyzując, a także wdrożenie w placówkach ochrony zdrowia standardów akredytacyjnych.

¹⁷⁴ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (PO-WER).

Narzędzie 21: Działania projakościowe dedykowane podmiotom świadczącym podstawową opiekę zdrowotną [C¹⁷⁵].

Z powodu starzenia się społeczeństwa spodziewane jest znaczne zwiększenie wydatków na opiekę zdrowotną w perspektywie średnio- i długoterminowej. Wynikające z tego obciążenie dla finansów publicznych można byłoby zmniejszyć, a przy tym poprawić dostęp do opieki zdrowotnej przez wzmocnienie opieki podstawowej. Wymaga to wsparcia działań ukierunkowanych na poprawę efektywności funkcjonowania podmiotów leczniczych świadczących podstawową opiekę zdrowotną. W ramach przedmiotowego narzędzia realizowane będą projektu służące poprawie jakości i efektywności funkcjonowania POZ, m.in. poprzez wsparcie systemu akredytacji jakości tych placówek.

Narzędzie 22: Przygotowanie, przetestowanie i wdrożenie do systemu opieki zdrowotnej organizacji opieki koordynowanej (OOK) służącej polepszeniu jakości i efektywności publicznych usług zdrowotnych (pilotaż nowej formy organizacji, procesu i rozwiązań technologicznych [C¹⁷⁶].

Proponowane przedsięwzięcie projektowane jest w związku z koniecznością sprostania potrzebom rosnącej populacji osób starszych i wzrostu zachorowań na schorzenia przewlekłe, w zakresie ochrony zdrowia oraz poprawy efektywności działania systemu opieki zdrowotnej. Proponowane innowacyjne rozwiązania wymagają przetestowania w pilotażach o wystarczającej skali, by odpowiedzieć na pytanie o ich użyteczność, wzmocnić podstawy empiryczne oraz uzyskać wysokiej jakości rozwiązania prawne i regulacyjne dla instytucji administracji publicznej. Przedmiotem projektu jest pilotażowe wdrożenie opieki koordynowanej oraz rozwój narzędzi koniecznych do jej upowszechnienia po okresie pilotażu.

Głównym celem wdrożenia modelu opieki koordynowanej jest zapewnienie wysokiej jakości opieki zdrowotnej, przy uwzględnieniu akceptowalnego poziomu wydatków, w kontekście starzenia się populacji, konieczności redukcji nierówności w zdrowiu oraz efektywności i stabilności finansowej systemu opieki zdrowotnej.

Wdrożenie OOK przyczyni się do:

- poprawy dostępności do wysokiej jakości opieki zdrowotnej, oferowanej blisko miejsca zamieszkania, oraz w środowisku lokalnym;
- zapewnienia ciągłości i integracji opieki zdrowotnej nad populacją podopiecznych oraz aktywnych pacjentów;
- poprawy jakości medycznej oraz satysfakcji pacjentów z opieki zdrowotnej;
- poprawy efektywności systemu opieki zdrowotnej oraz stabilności finansowej systemu i jego składowych.

Zakres projektu będzie obejmował uruchomienie trzech rodzajów pilotaży w każdym z testowanych modeli opieki koordynowanej, tzn. rolę integratora, czyli OOK, będą mogli pełnić świadczeniodawcy funkcjonujący na szczeblu POZ, AOS oraz opieki szpitalnej. Szacuje się, że uruchomionych zostanie od 15 do 30 pilotaży, w których kilkadziesiąt placówek medycznych, najczęściej działających jako konsorcja (OOK), dostarczać będzie usług zdrowotnych w testowanej formie w sumie 200 tys. do 800 tys. osób. Pilotaż będzie obejmował prototypowe wdrożenie modelu organizacyjnego, który docelowo ma być zastosowany w powszechnym kontraktowaniu przez NFZ.

¹⁷⁵ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (PO-WER).

¹⁷⁶ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (PO-WER).

Narzędzie 23: Stworzenie systemu mapowania potrzeb zdrowotnych (poprawa jakości danych dotyczących m.in. informacji o stanie infrastruktury medycznej, rejestrach medycznych dedykowanych określonym jednostkom chorobowym oraz identyfikacja „białych plam” w opiece zdrowotnej) [C¹⁷⁷].

Istnieje konieczność rozbudowy narzędzia umożliwiającego stałe monitorowanie zapotrzebowania na poszczególne zasoby systemu opieki zdrowotnej na podstawie szczegółowych modeli chorobowości. Monitorowanie i ewaluacja zapotrzebowania w zakresie infrastruktury, alokacji przestrzennej zasobów, a także prognoza zapotrzebowania kadr medycznych mają kluczowe znaczenie dla poprawy efektywności i dostępności świadczeń medycznych. Usprawnienie procesu zbierania i przetwarzania powyższych danych oraz przygotowanie narzędzia prognostycznego ułatwi proces podejmowania decyzji w zakresie alokowania środków publicznych w obszarze ochrony zdrowia. W ramach przedmiotowego typu działania planuje się utworzenie systemu alokowania zasobów medycznych, rozwoju infrastruktury i zakupów sprzętowych oraz wspierania i rozwoju doskonalenia kadr medycznych, w kontekście dostarczenia analiz dotyczących zapotrzebowania w oparciu o rzetelne dane wynikające z wielosektorowego modelu planowania zasobów i infrastruktury medycznej. Na model ten będą składały się m.in. moduły demograficzny, epidemiologiczny (w tym prognoza chorobowości), infrastrukturalny oraz edukacyjny.

Opracowanie i wdrożenie narzędzi badania potrzeb zdrowotnych społeczeństwa, monitorowania infrastruktury i sprzętu medycznego, a także zjawisk i problemów występujących na tzw. białym rynku pracy są kluczowymi zagadnieniami podnoszącymi jakość w zakresie planowania zasobów i alokowania środków publicznych w obszarze ochrony zdrowia. W ramach projektu planuje się utworzenie platformy badań i analiz, w której gromadzone będą dane niezbędne do prowadzenia prac badawczych w obszarze planowania infrastruktury, zasobów i kadr medycznych. Zakres danych obejmować będzie m.in. informacje o epidemiologii (chorobowość, dane o wykonywanych świadczeniach zdrowotnych), stanie infrastruktury i zasobów medycznych oraz planowanych inwestycjach, potencjale kadrowym i organizacyjnym podmiotów prowadzących działalność leczniczą (struktura kadry, lokalizacja, dostępność). Platforma badań i analiz umożliwi przeprowadzanie przekrojowych analiz i opracowanie raportów dotyczących popytu na świadczenia zdrowotne, rozwój infrastruktury i zakupy sprzętowe oraz kształcenie i doskonalenie zawodowe kadr medycznych. Będzie stanowiła podstawę dla jednostek odpowiedzialnych za ochronę zdrowia, organów samorządu terytorialnego oraz podmiotów wykonujących działalność leczniczą do monitorowania zapotrzebowania na zasoby niezbędne do świadczenia usług zdrowotnych i dopasowania ich do bieżącego popytu, a także dla przedstawicieli systemu kształcenia kadr medycznych do monitorowania zapotrzebowania na kadry, wskutek czego umożliwi profilowanie ich kształcenia. Zakłada się, że dostęp do przedmiotowego systemu będą miały wszystkie zainteresowane podmioty (np. MZ, JST, podmioty wykonujące działalność leczniczą, Centrum medyczne Kształcenia Podyplomowego, Centrum Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych (CKPPiP), samorządy zawodów medycznych, uczelnie medyczne).

Narzędzie 24: Szkolenia pracowników administracyjnych i zarządzających podmiotami leczniczymi, jak również przedstawicieli płatnika i podmiotów tworzących, służące poprawie efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju zdolności analitycznych i audytu wewnętrznego w jednostkach systemu ochrony zdrowia [C¹⁷⁸].

Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług opieki zdrowotnej nie nastąpi bez wsparcia działań w zakresie poprawy kompetencji kadry zarządzającej podmiotami leczniczymi oraz pozostałych pracowników wykonujących czynności administracyjne w podmiotach leczniczych. Wsparcie szkoleniowe dla tej grupy zawodowej jest tym bardziej konieczne, że należy wziąć pod uwagę wymóg dostosowania działalności podmiotów leczniczych do zmieniających się warunków demograficznych i epidemiologicznych.

¹⁷⁷ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (POWER).

¹⁷⁸ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (POWER).

W celu zagwarantowania prawidłowego funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, niezwykle istotna jest stała poprawa wiedzy i umiejętności pracowników administracyjnych pracujących w sektorze ochrony zdrowia. Wsparcie edukacyjne dla tej grupy zawodowej jest kluczowe dla wsparcia procesów transformacji systemu ochrony zdrowia. Doświadczenia POKL pokazują, że dzięki wsparciu EFS możliwe jest sprawne wdrożenie takich zmian systemowych w sektorze ochrony zdrowia, jak uruchomienie systemu JGP czy przekształcenie zakładów opieki zdrowotnej w spółki prawa handlowego. W ramach ww. typu projektu możliwe będzie również wspieranie przedsięwzięć edukacyjnych o tematyce antykorupcyjnej adresowanych m.in. do osób zatrudnionych w pionach administracyjnych podmiotów leczniczych, w tym osób zajmujących się zamówieniami publicznymi. Celem szkoleń będzie przybliżanie tematyki postępowań antykorupcyjnych, przejawów działań nieetycznych, metod zwalczania tej patologii oraz utrwalenie pozytywnych wzorców zachowań w przypadku wystąpienia zjawisk niepożądanych. Nabyta wiedza pozwoli osobom odpowiedzialnym za dystrybucję środków finansowych właściwie reagować i przeciwdziałać korupcji.

Narzędzie 25: Działania na rzecz rozwoju dialogu społecznego oraz idei społecznej odpowiedzialności instytucji systemu ochrony zdrowia, poprzez m.in. wsparcie współpracy administracji systemu ochrony zdrowia z organizacjami pacjenckimi [C¹⁷⁹].

Przedmiotowe narzędzie będzie służyło poprawie przejrzystości systemu oraz efektywności jego funkcjonowania poprzez rozwój współpracy administracji państwowej z organizacjami pozarządowymi. Projekty realizowane w ramach tego narzędzia będą służyły inicjowaniu, wspomaganiu i prowadzeniu debat, warsztatów, konferencji, tworzeniu raportów, analiz oraz opracowań związanych z problematyką ochrony zdrowia, które służyć będą rozwojowi dialogu społecznego oraz idei społecznej odpowiedzialności instytucji systemu ochrony zdrowia. Celem przedmiotowego narzędzia będzie również budowa rozwiązań z zakresu tworzenia i respektowania praw pacjentów w Polsce.

Narzędzie 26 : Upowszechnienie wymiany elektronicznej dokumentacji medycznej [C¹⁸⁰ i R¹⁸¹].

Upowszechnienie wymiany elektronicznej dokumentacji medycznej (EDM) umożliwi świadczeniobiorcom wgląd do pełnej dokumentacji medycznej wytworzonej w kraju, jak i poza jego granicami oraz transgraniczną wymianę informacji i danych dotyczących zdarzeń medycznych. Upowszechnienie stosowania EDM nastąpi poprzez opracowanie i rozpowszechnienie wśród świadczeniodawców zasad tworzenia struktury elektronicznych dokumentów medycznych, wprowadzenie odpowiednich zmian prawnych w zakresie EDM, usuwających bariery w jej wykorzystywaniu i jej interoperacyjności krajowej i transgranicznej oraz opracowanie rekomendacji interoperacyjności organizacyjnej, semantycznej, technicznej, prawnej systemów informatycznych świadczeniodawców i podmiotów z nimi współpracujących.

EDM i systemy klasy eHR umożliwiające odpowiednie składowanie, udostępnianie i prezentację dokumentacji medycznej drogą elektroniczną stanowią informatyczną podstawę dla właściwego funkcjonowania systemu ochrony zdrowia. Ich właściwa integracja albo zapewnienie interoperacyjności – zależnie od koncepcji architektury systemów informatycznych przyjmowanej w poszczególnych implementacjach – z systemami słownikowymi, rejestrowymi, szpitalnymi i aptecznymi są niezbędne dla rozwoju systemów w klasy HIS (*Hospital Information System*), systemów logistycznych w aptekach, platform telemedycznych, systemów wspomagania decyzji medycznych oraz systemów analitycznych.

W ramach tego projektu będą podjęte poniższe działania (w nawiasie wskazano ich realizatorów):

- **Standaryzacja formatów wymiany dokumentacji medycznej (CSIOZ);**
- **Implementacja standardów wymiany dokumentacji medycznej (regiony, placówki ochrony zdrowia, wsparcie CSIOZ);**

¹⁷⁹ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój

¹⁸⁰ Typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020.

¹⁸¹ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

- **Implementacja systemów elektronicznej dokumentacji medycznej w jak największej liczbie placówek ochrony zdrowia (regiony, placówki ochrony zdrowia, systemy);**
- **Zwiększenie stopnia wykorzystania drogi elektronicznej, w tym wymiany elektronicznej dokumentacji medycznej, wśród usługobiorców i usługodawców (CSIOZ, NFZ).**

Narzędzie 27: Upowszechnienie wykorzystania telemedycyny [C¹⁸² i R¹⁸³]

Implementacja rozwiązań telemedycznych dla systemu ochrony zdrowia umożliwi efektywne prowadzenie konsultacji medycznych, monitoringu stanu zdrowia pacjenta, rehabilitacji oraz opieki medycznej na odległość. Obecnie, w dobie silnej konwergencji cyfrowej ze szczególnym przenikaniem się technologii telemedycznych i technologii bazujących na bezprzewodowym Internecie, konieczne jest wykorzystanie tych możliwości w rozwoju technologii e-zdrowia. Dotyczy to zarówno systemów krajowych, jak i współpracy transgranicznej. Szybko rosnąca dojrzałość systemów elektronicznych repozytoriów tzw. „komputerowo interpretowalnych wytycznych postępowania medycznego i ścieżek klinicznych” (CIG – *Computer Interpretable Guidelines*) oraz CDSS w zasadniczy sposób podnosi sprawność i efektywność systemu ochrony zdrowia. Z tego tytułu należy potraktować ten obszar rozwoju systemów e-zdrowia jako jeden z ważniejszych w perspektywie finansowej 2014-2020. Ważne jest zatem, aby coraz więcej jednostek zostało wyposażonych w obsługę wskazanymi w tym miejscu możliwościami. Nie można również zapomnieć o konieczności sukcesywnego dostosowywania systemów klasy HIS i oraz systemów w gabinetach i przychodniach lekarskich do współpracy z systemami telemedycznymi, CIG oraz CDSS.

W ramach tego projektu będą podjęte poniższe działania (w nawiasie wskazano ich realizatorów):

- Zwiększenie stopnia wykorzystania procedur medycznych dla telemedycyny (MZ, konsultanci krajowi, towarzystwa medyczne);
- Zwiększenie stopnia wykorzystania elektronicznych repozytoriów wytycznych i ścieżek klinicznych oraz systemów wspomagania decyzji medycznych (konsultanci krajowi, placówki ochrony zdrowia, towarzystwa medyczne, ośrodki naukowe, przemysł);
- Zwiększenie stopnia wykorzystania telemonitoringu (konsultanci krajowi, regiony, placówki ochrony zdrowia, ośrodki naukowe, przemysł).

Narzędzie 28: Upowszechnienie wykorzystania systemów rejestrowych i systemów klasyfikacji medycznych [C¹⁸⁴].

Dalsze upowszechnianie wykorzystania systemów rejestrowych i systemów klasyfikacji medycznych nierozdzielnie wiąże się z działaniem mającym na celu integrację centralnych i lokalnych baz danych i rejestrów w ochronie zdrowia. W systemie ochrony zdrowia funkcjonuje gros rejestrów medycznych będących rejestrami publicznymi, dlatego też priorytetem jest usystematyzowanie funkcjonowania tych rejestrów w celu zapewnienia współpracy pomiędzy nimi, jak również rejestrami referencyjnymi oraz wypracowanie standardów komunikacyjnych między systemami teleinformatycznymi w ochronie zdrowia. Rejestry medyczne i systemy kodowania są niezbędne dla właściwego funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.

Z uwagi na to, że nauki medyczne są otwarte, a wraz z nowymi doniesieniami naukowymi, odpowiednio rozwijane są systemy kodowania, konieczne jest bieżące rozwijanie klasyfikatorów medycznych i odpowiednich dla nich systemów kodowania. Jest to jeden z głównych powodów wspierania dalszego rozwoju systemów rejestrów medycznych i systemów kodowania w perspektywie finansowej 2014–2020.

W ramach tego projektu będą podjęte poniższe działania (w nawiasie wskazano ich realizatorów):

- **Dalsza integracja systemów rejestrowych w ochronie zdrowia (CSIOZ, gestorzy rejestrów);**
- **Implementacja nowych klasyfikacji medycznych wykorzystywanych na potrzeby kliniczne, statystyczne czy rozliczeniowe (MZ, CSIOZ, samorządy zawodowe w ochronie zdrowia).**

¹⁸² C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020.

¹⁸³ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

¹⁸⁴ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020.

Narzędzie 29: Udostępnianie informatycznych narzędzi wsparcia efektywnego zarządzania systemem ochrony zdrowia [C¹⁸⁵].

Struktura systemu ochrony zdrowia jest zmienna w czasie. Konieczne jest dostosowywanie jego organizacji do stwierdzonych i właściwie uzasadnionych potrzeb. System ochrony zdrowia jest również bardzo wrażliwy społecznie i politycznie.

Z tych m.in. powodów konieczne jest dalsze wzmocnienie zastosowania odpowiednich narzędzi analitycznych, które mogą efektywnie wspierać podejmowanie odpowiednich decyzji na poziomie strategicznym i niższym. Ważne jest umożliwienie przeprowadzania odpowiednich analiz diagnostycznych, czyli *post factum*. Nie można jednak zapominać o konieczności budowy i zastosowania informatycznych narzędzi wspierających podejmowanie decyzji na podstawie analiz prognostycznych – *a priori*. Na tej podstawie można skutecznie obniżyć ryzyko podejmowania decyzji błędnych, niosących negatywne konsekwencje dla funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, a ponadto dawać decyzjom obiektywne uzasadnienie.

Kolejnym zagadnieniem niezwykle istotnym dla poprawy jakości zarządzania systemem ochrony zdrowia jest właściwa koordynacja współdziałania systemów informatycznych. Obecnie wiele z nich nie jest skoordynowanych, co obniża sprawność systemu i niepotrzebnie podnosi koszty jego funkcjonowania. Konieczne jest zatem prowadzenie w tym zakresie prac analitycznych, modelowych i koordynacyjnych, aby ustawicznie poprawiać informatyczną tkankę systemu ochrony zdrowia.

W ramach tego projektu będą podjęte poniższe działania (w nawiasie wskazano ich realizatorów):

- **Tworzenie oraz upowszechnianie wykorzystania narzędzi analitycznych w zarządzaniu systemem ochrony zdrowia (MZ, jednostki odpowiedzialne za poszczególne obszary funkcjonowania systemu ochrony zdrowia);**
- **Koordynacja efektywnego współdziałania systemów informatycznych w ochronie zdrowia (MZ, CSIOZ, NFZ, inne podmioty odpowiedzialne poszczególne systemy informatyczne w systemie ochrony zdrowia, regiony, systemy lokalne, systemy telemedyczne).**

Narzędzie 30: Poprawa kompetencji cyfrowych świadczeniodawców i świadczeniobiorców [C¹⁸⁶].

Poprawa kompetencji cyfrowych świadczeniodawców i świadczeniobiorców jest bardzo istotna ze względu na wzrost zakresu wykorzystania ICT w systemie ochrony zdrowia. Umiejętności skorzystania z nowoczesnych rozwiązań systemu ochrony zdrowia są równie istotne z powodu zwiększenia dostępności wiarygodnych informacji medycznych oraz o ochronie zdrowia, w celu m.in. wsparcia samokontroli stanu zdrowia oraz edukacji zdrowotnej. Ważne jest to również dla podnoszenia jakości procesu leczniczego i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia jako jednej, spójnej całości. Ten obszar działania wspiera i jest spójny z pozostałymi obszarami funkcjonowania e-zdrowia w Polsce.

W ramach tego projektu będą podjęte poniższe działania (w nawiasie wskazano ich realizatorów):

- **Szkolenia profesjonalistów w ochronie zdrowia oraz pacjentów z zakresu wykorzystania ICT w ochronie zdrowia (CSIOZ, regiony, samorządy zawodowe w ochronie zdrowia);**

¹⁸⁵ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020.

¹⁸⁶ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020.

- Wydawanie publikacji naukowych, popularno-naukowych i innych z zakresu wykorzystania technologii ICT w ochronie zdrowia oraz z zakresu informatyki medycznej (CSIOZ, regiony, samorządy zawodowe w ochronie zdrowia);
- Przygotowanie platform e-learningowych do przeprowadzenia szkoleń z zakresu edukacji zdrowotnej (CSIOZ, regiony, samorządy zawodowe w ochronie zdrowia);
- Przygotowanie systemu szkoleń dla usługodawców w zakresie współpracy systemów usługobiorców z *Elektroniczną Platformą Gromadzenia, Analizy i Udostępniania Zasobów Cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych* (CSIOZ, regiony, samorządy zawodowe w ochronie zdrowia).

Narzędzie 31. Wsparcie rozwoju prac B+R+I w obszarze zdrowia [C¹⁸⁷ i R¹⁸⁸].

Nakłady na badania i innowacje powinny być koncentrowane na priorytetowych obszarach, w których region lub państwo dysponują przewagą czy zdolnościami (capacity) lub posiadają potencjał rozwojowy, a także przyczynią się do transformacji gospodarki kraju lub regionu. Spośród 16 krajowych inteligentnych specjalizacji trzy przypisano do obszaru zdrowe społeczeństwo:

1. Technologie inżynierii medycznej, w tym biotechnologie medyczne.
2. Diagnostyka i terapia chorób cywilizacyjnych oraz w medycynie spersonalizowanej.
3. Technologie wytwarzania i wytwarzanie produktów leczniczych.

Do mocnych stron inteligentnych specjalizacji w obszarze zdrowego społeczeństwa zalicza się m.in. liczną kadrę naukową, rozwiniętą bazę techniczną dla badań na etapie B+R, wysoką jakość osiąganych wyników badań naukowych, naukochłonność branży, wysoki udział eksportu w produkcji sprzedanej, wysoka jakość produktów. Do szans można także zaliczyć starzenie się społeczeństw jako zjawisko powodujące wzrost zapotrzebowania na innowacyjne rozwiązania z dziedziny opieki zdrowotnej. Jako słabe strony obszaru specjalizacji identyfikuje się brak mechanizmów transferu wiedzy do przemysłu, przez co mała liczba opracowań naukowych kończy się sukcesem komercyjnym, małą liczbę przedsiębiorstw high-tech., niski poziom wydatków na sferę B+R pochodzący ze środków pozabudżetowych, zwłaszcza w porównaniu do liderów europejskich, emigrację kadry naukowej.

Środki ukierunkowane będą na wzmacnianie zdolności i potencjału do prowadzenia badań naukowych w Polsce i ich komercjalizacji, wsparcie projektów B+R realizowanych samodzielnie przez przedsiębiorstwa jak i wspólnie z jednostkami naukowymi, a także na rzecz generowania i absorpcji innowacyjnych rozwiązań przez firmy.

Na poziomie krajowym działania ukierunkowane zostaną na następujące działania:

- Wsparcie przedsiębiorstw rozpoczynających lub rozwijających działalność B+R w obszarze medycyny i farmacji, które planują realizację projektów badawczo-rozwojowych samodzielnie bądź we współpracy z zewnętrznymi podmiotami, w tym z innymi przedsiębiorstwami oraz jednostkami naukowymi;
- Wsparcie przedsiębiorstw z sektora małych i średnich przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia procesu komercjalizacji wyników prac B+R z obszaru medycyny i farmacji;
- Wsparcie dla tworzenia i rozwoju infrastruktury B+R przedsiębiorstw działających w obszarze innowacji medycznych i farmaceutycznych, poprzez inwestycje w aparaturę, sprzęt, technologie i inną niezbędną infrastrukturę, która służy tworzeniu innowacyjnych produktów i usług;
- Wsparcie przedsiębiorstw i jednostek naukowych w udziale w programach międzynarodowych, takich jak *Horyzont 2020* czy COSME;

¹⁸⁷ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacja i Rozwój na lata 2014–2020.

¹⁸⁸ R – typ projektu wdrażany z poziomu regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

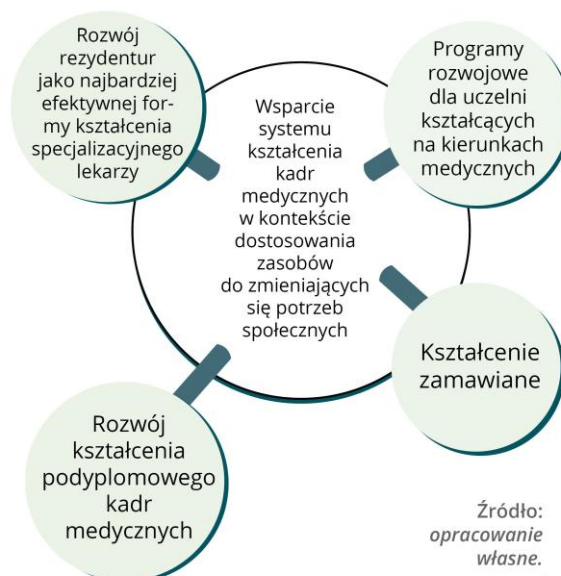
- **Wsparcie inwestycji w nowoczesną infrastrukturę badawczą m.in. poprzez wsparcie powstawania międzynarodowych agend badawczych, rozwój kadr sektora B+R.**

Na poziomie regionalnym (w ramach RPO) wspierane będą projekty jednostek naukowych polegające na stworzeniu nowej lub rozwoju istniejącej infrastruktury badawczej zgodnej ze **strategią regionalnej inteligentnej specjalizacji**.

6.2.4. Narzędzia implementacji właściwe dla celu operacyjnego D

Cel operacyjny D: Wsparcie systemu kształcenia kadr medycznych w kontekście dostosowania zasobów do zmieniających się potrzeb społecznych.

Rysunek 9.
Schemat interwencji celu D: Wsparcie systemu kształcenia kadr medycznych w kontekście dostosowania zasobów do zmieniających się potrzeb społecznych

Narzędzie 32: Realizacja programów rozwojowych dla uczelni medycznych uczestniczących w procesie praktycznego kształcenia studentów, w tym tworzenie centrów symulacji medycznej [C¹⁸⁹].

Dla praktycznego nauczania klinicznego studentów ogromne znaczenie ma kształcenie w nowoczesnych centrach symulacji medycznej, wyposażonych w fantomy, symulatory sal operacyjnych, karetek pogotowia itd.

Planowane projekty będą obejmowały m.in. tworzenie centrów symulacji medycznej, rozwój systemu praktycznego nauczania i egzaminowania na kierunkach lekarskich, finansowanie programów praktyk, grantów na studencką działalność naukową dla studentów nauk medycznych oraz grantów dla doktorantów na uczelniach medycznych i w instytutach badawczych.

Programy rozwojowe będą służyły realizacji projektów edukacyjnych o charakterze praktycznym, jak również poprawie funkcjonowania laboratoriów medycznych na uczelniach. Kluczowym elementem programu będzie utworzenie bądź modernizacja medycznego centrum symulacji.

¹⁸⁹ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (POWER).

Narzędzie 33: Realizacja programów rozwojowych dla uczelni medycznych uczestniczących w procesie kształcenia pielęgniarek i położnych ukierunkowanych na zwiększenie liczby absolwentów ww. kierunków [C¹⁹⁰].

Przedmiotowe narzędzie ma na celu wsparcie działań resortu zdrowia w kierunku zapewnienia właściwej liczby pielęgniarek i położnych w polskim systemie opieki zdrowotnej, co ma szczególne znaczenie w kontekście starzejącego się społeczeństwa.

W ramach programów rozwojowych przewiduje się finansowanie działań związanych z wdrożeniem tzw. systemu kompetencji zamawianych (niezbędnych z punktu widzenia potrzeb społecznych). Ten typ programów rozwojowych będzie służył m.in. poprawie programów praktyk i staży oraz wzmocnieniu współpracy pomiędzy uczelniami kształcącymi na kierunkach pielęgniarstwo i położnictwo a podmiotami leczniczymi. Dodatkowo, programy rozwojowe służyć będą wzmocnieniu atrakcyjności kierunku pielęgniarstwo i położnictwo, m.in. poprzez rozwój systemu stypendialnego.

Narzędzie 34: Kształcenie specjalizacyjne lekarzy w dziedzinach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju [C¹⁹¹].

Analiza doświadczeń we wsparciu z EFS kształcenia specjalistycznego lekarzy wskazuje na konieczność zintensyfikowania działań związanych z rozwojem miejsc szkoleniowych, poprzez rozwój programów specjalizacyjnych, finansowanie kursów specjalistycznych, staży specjalizacyjnych, a także rozwój liczby i jakości miejsc rezydenckich i pozarezydenckich.

Wspierane będą w szczególności te dziedziny, które są związane ze schorzeniami będącymi istotnymi przyczynami dezaktywizacji zawodowej oraz z postępującym procesem starzenia się społeczeństwa, np. chirurgia onkologiczna, geriatryka, ginekologia onkologiczna, hematologia, medycyna ratunkowa, onkologia kliniczna, patomorfologia, radioterapia onkologiczna, etc.

Rezydentura, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty, jest jednym z trybów odbywania specjalizacji lekarskich w Polsce. Charakteryzuje się tym, że lekarz odbywa ją na podstawie umowy o pracę, która jest obecnie finansowana z Funduszu Pracy (dawniej z budżetu państwa).

Przesłanką wyboru dziedzin medycyny do objęcia wsparciem w tego typu projekcie jest rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie określenia priorytetowych dziedzin medycyny.

Narzędzie 35: Kształcenie podyplomowe lekarzy realizowane w innych formach niż specjalizacje w obszarach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju, ze szczególnym uwzględnieniem lekarzy współpracujących z placówkami podstawowej opieki zdrowotnej [C¹⁹²].

¹⁹⁰ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (POWER).

¹⁹¹ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (POWER).

¹⁹² C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (POWER).

Zgodnie z ustawą z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry lekarze są zobowiązani do nabywania nowych umiejętności i podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych. Obowiązek ten może być spełniony poprzez samokształcenie i udział w różnych formach kształcenia ustawicznego. Planuje się przeznaczenie finansowania UE na kursy doskonalące, polegające na pogłębianiu wiedzy w wybranych dziedzinach medycyny, na które jest powszechne zapotrzebowanie społeczne¹⁹³.

W ramach wsparcia kształcenia podyplomowego lekarzy dofinansowane będą kursy doskonalące, m.in. w zakresie onkologii, geriatrii czy ratownictwa medycznego.. Szkolenia będą kierowane w szczególności do lekarzy współpracujących z placówkami podstawowej opieki i dotyczyć będą m.in. poprawy ich kompetencji i umiejętności koniecznych do wykonywania czynności zawodowych związanych ze zwiększoną rolą lekarza podstawowej opieki wynikającą między innymi z wdrożenia tzw. pakietu kolejkowego i onkologicznego.

Narzędzie 36 : Kształcenie podyplomowe pielęgniarek i położnych w obszarach związanych z potrzebami epidemiologiczno-demograficznymi [C¹⁹⁴].

Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej formułuje w odniesieniu do pielęgniarek i położnych obowiązek polegający na ustawicznym aktualizowaniu swojej wiedzy i umiejętności oraz zapewnia prawo do uczestniczenia w różnych formach kształcenia podyplomowego. Kształcenie ustawiczne realizowane jest w formie szkoleń specjalizacyjnych, kursów kwalifikacyjnych, kursów specjalistycznych oraz kursów doksztalających. Przeprowadzone badania wykazują, że aż 62% pielęgniarek podkreśla, iż udział w tych formach doskonalenia zawodowego utrudniają bariery finansowe¹⁹⁵.

W ramach interwencji EFS będą dofinansowane przedsięwzięcia edukacyjne przeznaczone dla tej grupy zawodowej, ukierunkowane na podniesienie kwalifikacji związanych m.in. z: chorobami układu krążenia, chorobami nowotworowymi, chorobami układu oddechowego. Projekty szkoleniowe dedykowane pielęgniarkom i położnym będą również służyły podniesieniu ich kwalifikacji i umiejętności zawodowych niezbędnych w kontekście wdrożenia tzw. pakietu kolejkowego i onkologicznego.

Narzędzie 37: Doskonalenie zawodowe pracowników innych zawodów istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia w obszarach istotnych dla zaspokojenia potrzeb epidemiologiczno–demograficznych [C¹⁹⁶].

Skoncentrowanie działań ukierunkowanych na przygotowanie pracowników systemu ochrony zdrowia do zachodzących trendów demograficznych i epidemiologicznych wymaga zaprojektowania wsparcia również dla osób wykonujących inne zawody w ochronie zdrowia, których umiejętności i kwalifikacje mają istotne znaczenie z punktu widzenia przyjętej logiki interwencji EFS dla ochrony zdrowia, a więc przeciwdziałaniu negatywnym trendom demograficznym i chorobom będącym istotnymi przyczynami dezaktywizacji zawodowej. W związku z tym realizowane będzie wsparcie dla ratowników medycznych, dyspozytorów medycznych, pilotów LPR (ich kwalifikacje i umiejętności są istotne głównie w kontekście grupy schorzeń kardiologicznych i właściwego sposobu postępowania w przypadku urazów), fizjoterapeutów, terapeutów środowiskowych, opiekunów medycznych (ich kwalifikacje i

¹⁹³ D. Mytkowski, M. Kosma, E. Niedzielska, *Analiza potrzeb szkoleniowych personelu medycznego oraz pracowników wykonujących zawody niemedyczne w ramach systemu opieki zdrowotnej w Polsce*, badanie ewaluacyjne zrealizowane na zlecenie Ministerstwa Zdrowia, październik 2011 r., s. 82.

¹⁹⁴ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (PO-WER).

¹⁹⁵ D. Mytkowski, M. Kosma, E. Niedzielska, op.cit.

¹⁹⁶ C – typ projektu wdrażany z poziomu centralnego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020 (PO-WER).

umiejętności są istotne głównie z punktu widzenia zachodzących procesów związanych ze starzejącym się społeczeństwem). Dodatkowo wysokie kwalifikacje fizjoterapeutów mają znaczenie w odniesieniu do chorób układu kostno-stawowego i mięśniowego oraz diagnostów laboratoryjnych w odniesieniu do chorób istotnych z punktu widzenia problemu wykluczenia zawodowego.

6.3. Efektywność systemu ochrony zdrowia a planowane działania w ramach funduszy strukturalnych na lata 2014-2020

Komisja Europejska w Komunikacie *Pobudzanie wzrostu gospodarczego: zalecenia dla poszczególnych krajów na 2014 r. (Building growth: Country-specific recommendations 2014)* nakłada na Polskę obowiązek dokonania zmian w systemie ochrony zdrowia mających na celu zwiększenie efektywności systemu, w tym w szczególności efektywności kosztowej.

W Zaleceniach Rady UE w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r.¹⁹⁷, podkreślono, że aby zapewnić powodzenie strategii konsolidacji budżetowej, ważne jest jej poparcie kompleksowymi reformami strukturalnymi. W szczególności podniesiono konieczność reform w ochronie zdrowia - poprawę efektywności kosztowej wydatków i ogólnej wydajności sektora opieki zdrowotnej. W opinii Rady UE, „...z powodu starzenia się społeczeństwa spodziewane jest znaczne zwiększenie wydatków na opiekę zdrowotną w perspektywie średnio- i długoterminowej. Wynikające z tego obciążenie dla finansów publicznych można byłoby zmniejszyć, a przy tym poprawić dostęp do opieki zdrowotnej przez wzmocnienie opieki podstawowej i systemów skierowań oraz wykorzystanie możliwości wzrostu oszczędności w opiece szpitalnej.”

W związku z powyższym, rząd polski prowadzi szereg działań, które mają wpłynąć na spełnienie tych oczekiwań szczegółowo opisanych poniżej.

6.3.1 Opis wdrażanych i planowanych reform w systemie ochrony zdrowia

Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2013, Nr 217, z późn. zm.)

Kompleksowe reformy mające na celu zwiększenie efektywności systemu ochrony zdrowia rozpoczęły się w 2011 r. - 1 lipca 2011 r. weszła w życie *ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej* kompleksowo regulująca sytuację prawną podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych. Kluczową z punktu widzenia efektywności systemu ochrony zdrowia zmianą jest prawne uregulowanie przekształcenia samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej - SPZOZ - w spółkę kapitałową.

Ustawa wprowadziła następujące rozwiązania mające na celu zwiększenie efektywności systemu ochrony zdrowia, w tym efektywności kosztowej:

1. Wzmocniono nadzór nad samodzielnymi publicznymi zakładami opieki zdrowotnej:
 - Wprowadzono regulacje specyficzne dla samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej m.in. w zakresie procedury łączenia samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej, zasad gospodarki finansowej, źródeł uzyskiwania środków finansowych, szczególnych uprawnień pracowników.
 - Wzmocniono nadzór właścicielski podmiotu tworzącego oraz zwiększono jego odpowiedzialność za sytuację finansową samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej. Podmiot tworzący zobowiązany został do podjęcia określonych działań w przypadku ujemnego wyniku finansowego zakładu. Może on w terminie 3 miesięcy od upływu terminu zatwierdzenia sprawozdania finansowego samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej, pokryć ujemny wynik finansowy za rok obrotowy tego zakładu, jeżeli wynik ten powięk-

¹⁹⁷ ZALECENIE RADY z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r.

szony o koszty amortyzacji ma wartość ujemną - do wysokości tej wartości. Ujemny wynik finansowy i koszty amortyzacji dotyczą okresu objętego sprawozdaniem finansowym. W przypadku niepokrycia ujemnego wyniku finansowego, podmiot tworzący w terminie 12 miesięcy podejmuje decyzję o zmianie formy organizacyjno-prawnej (przekształcenie samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej w spółkę kapitałową albo jednostkę budżetową) albo o likwidacji samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej. Przepis ten wprowadza pewien automatyzm działania – nie pozwala na dalsze zadłużanie się SPZOZ-ów. Czas trwania czynności likwidacyjnych nie może być on dłuższy niż 12 miesięcy od otwarcia likwidacji.

2. Ułatwiono proces przekształcenia samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej w spółki kapitałowe, który polega na zmianie formy organizacyjno-prawnej podmiotu leczniczego. Spółka powstała w wyniku przekształcenia SPZOZ-u wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki, jakie przysługiwały przed przekształceniem samodzielnemu publicznemu zakładowi opieki zdrowotnej na zasadzie sukcesji generalnej.
3. Wprowadzono mechanizmy wsparcia procesu przekształceń dla organów założycielskich SPZOZ w postaci umorzeń oraz w formie dotacji celowych na spłatę zobowiązań przejętych przez organ założycielski od SPZOZ-u. Organy te mogły ubiegać się o przyznanie dotacji do końca 2013 r. W okresie 1 lipca 2011 – 30 czerwca 2014 r. na podstawie ustawy o działalności leczniczej przekształcono 67 SPZOZ, w tym 49 szpitali. Łącznie w latach 2012-2013 z dofinansowania skorzystały 34 podmioty tworzące dla 45 SPZOZ przekształconych w tym okresie w spółki prawa handlowego na kwotę ok. 333.800,0 tys. zł¹⁹⁸
4. Usystematyzowano katalog podmiotów wykonujących działalność leczniczą:
 - Działalność lecznicza może być wykonywana we wszystkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, przy czym szczególne regulacje wprowadza dla prowadzenia działalności szpitalnej. Mogą ją prowadzić samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej, jednostka budżetowa, albo spółka kapitałowa.
 - Doprecyzowano status prawny tzw. szpitali jednego dnia, które udzielają świadczeń zdrowotnych z zamiarem zakończenia ich udzielania w okresie nieprzekraczającym 24 godzin.
5. Ujednolicono rejestr podmiotów prowadzących działalność leczniczą.

Nowelizacje z dnia 11 października 2013 r. oraz 21 marca 2014 r. ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych

1. *Ustawa z dnia 11 października 2013 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. poz. 1290) wprowadziła kilka istotnych zmian w procesie kontraktowania świadczeń zdrowotnych:
 - Zwiększono gwarancję jakości świadczeń opieki zdrowotnej - poprzez określenie w ustawie pojęcia ciągłości i kompleksowości udzielanych świadczeń opieki zdrowotnej, służących jako kryteria oceny ofert złożonych w postępowaniu o zawarcie umowy z NFZ o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.
 - Dokonano modyfikacji zasad kontraktowania świadczeń zdrowotnych, w celu zwiększenia efektywności kosztowej świadczeń opieki zdrowotnej:
 - usprawniono postępowanie odwoławcze w postępowaniach o zawarcie umów (od decyzji dyrektora oddziału wojewódzkiego NFZ przysługuje wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy, składany do dyrektora oddziału, a od decyzji dyrektora oddziału - skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego),
 - wprowadzono możliwość przedłużenia okresu obowiązywania umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej (o maksymalnie 6 miesięcy) w przypadku ryzyka braku zabezpieczenia udzielania świadczeń opieki zdrowotnej,

¹⁹⁸ Źródło: dane własne MZ (Departament Organizacji Ochrony Zdrowia 07.07.2014 r.)

- doprecyzowano sposób realizacji zasady jawności umów i postępowań w sprawie zawarcia umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, poprzez umieszczanie ofert i informacji o zawartych umowach na stronie internetowej NFZ, z uwzględnieniem maksymalnej kwoty zobowiązania NFZ wobec świadczeniodawcy wynikającej z zawartej umowy.
2. *Ustawa z dnia 21 marca 2014 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. poz. 619) wprowadziła rozwiązania ukierunkowane na poprawę efektywności pracy w podstawowej opiece zdrowotnej, rozszerzając możliwości udzielania świadczeń zdrowotnych w POZ w ramach systemu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego przez lekarzy pediatrów i lekarzy internistów. W POZ bowiem dochodziło do nienależytego zabezpieczenia świadczeń zdrowotnych z powodu braku wystarczającej liczby lekarzy rodzinnych, lekarzy pediatrów i lekarzy internistów. Wyżej wymienieni lekarze, z wyjątkiem lekarzy posiadających tytuł specjalisty w dziedzinie medycyny rodzinnej, są obowiązani w okresie 3 lat od dnia rozpoczęcia udzielania świadczeń zdrowotnych w podstawowej opiece zdrowotnej ukończyć kurs w dziedzinie medycyny rodzinnej. Jednocześnie w MZ przygotowano nowelizację przepisów w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, której celem jest poprawienie jakości udzielanych świadczeń w POZ oraz bezpieczeństwa pacjentów.

Tzw. pakiet kolejkowy i onkologiczny

Opracowano tzw. pakiet kolejkowy i onkologiczny, stanowiący zbiór przepisów wprowadzających istotne zmiany w systemie ochrony zdrowia w Polsce. Ustawy zostały podpisane przez Prezydenta RP w dniu 12 sierpnia 2014 r., obecnie trwają prace nad aktami wykonawczymi. Pakiet tworzą trzy ustawy: *ustawa z dnia 22 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw*¹⁹⁹, *ustawa z dnia 22 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o konsultantach w ochronie zdrowia*²⁰⁰, *ustawa z dnia 22 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o zawodach pielęgniarzy i położnej oraz niektórych innych ustaw*²⁰¹.

Jednym z kluczowych założeń reformy jest zapewnienie pacjentom onkologicznym kompleksowej opieki na każdym etapie choroby oraz wprowadzenie rozwiązań zwiększających dostęp do świadczeń onkologicznych i poprawiających standard opieki nad pacjentem onkologicznym.

Pakiet zawiera również przepisy ukierunkowane na zwiększenie dostępu pacjentów do świadczeń zdrowotnych, poprzez skrócenie kolejek oczekujących na świadczenia specjalistyczne oraz poprawę systemu zarządzania listami oczekujących, w tym informowania o długości kolejek. Przewiduje się również m.in. zmianę sposobu zarządzania procesem zawierania umów o udzielenie świadczeń opieki zdrowotnej oraz poprawę funkcjonowania Narodowego Funduszu Zdrowia.

Ww. cele osiągnięte zostaną poprzez:

1. **Wprowadzenie systemowych rozwiązań w zakresie zabezpieczenia świadczeń zdrowotnych w zakresie onkologii, w szczególności:**
 - Wprowadzenie odrębnej kategorii pacjentów oczekujących na udzielenie świadczeń z zakresu onkologii poprzez wyodrębnienie listy oczekujących na ww. świadczenia.
 - Wprowadzenie karty diagnostyki i leczenia onkologicznego, na podstawie której odbywać się będzie tzw. szybka diagnostyka onkologiczna, oparta na trzech zasadach: kompleksowość, wysoka jakość i szybkość zrealizowania usługi zdrowotnej. Dzięki karcie informacje o dotychczasowym przebiegu procesu diagnostyczno-terapeutycznego danego pacjenta będą szybciej i łatwiej dostępne dla lekarzy na każdym jego etapie, który nierzadko realizowany jest w różnych placówkach. Wprowadzenie karty usprawni również sprawozdawczość.

¹⁹⁹ Dz. U. z 2014 r. poz.1138

²⁰⁰ Dz. U. z 2014 r. poz.1135

²⁰¹ Dz. U. z 2014 r. poz.1136

- Nowe przepisy przewidują zwiększenie roli lekarza pierwszego kontaktu w leczeniu pacjentów nowotworowych. Tzw. szybka diagnostyka onkologiczna zakłada, że pacjent będzie zgłaszał się do swojego lekarza POZ, którego zadaniem będzie przeprowadzanie diagnostyki podstawowej i na jej podstawie kierowanie na konsultację specjalistyczną. W tym celu lekarz będzie mógł skorzystać z szerokiego wachlarza badań diagnostycznych. W przypadku podejrzenia nowotworu złośliwego, lekarz POZ będzie kierował pacjenta do onkologa lub innego właściwego specjalisty, wydając mu w tym celu kartę diagnostyki i leczenia onkologicznego, będącą podstawą do wpisania pacjenta na odrębną listę oczekujących na diagnostykę onkologiczną. Lekarz będzie posiadał prawo wydawania ww. karty pod warunkiem osiągnięcia ustalonego minimalnego wskaźnika rozpoznawania nowotworów. Brak osiągnięcia odpowiedniej wartości wskaźnika będzie skutkowało obowiązkiem odbycia przez lekarza POZ szkolenia w zakresie wczesnego rozpoznawania nowotworów. Lekarz specjalista będzie kierował pacjenta na diagnostykę wstępną (potwierdzenie/wykluczenie choroby nowotworowej), a następnie w razie konieczności diagnostykę pogłębioną (m.in. określenie stopnia zaawansowania choroby). Wszystkie informacje, szczegółowo opisane w karcie diagnostyki i leczenia onkologicznego, będą podstawą szczegółowego zaplanowania odpowiedniego procesu leczenia. Skróceniu ulegnie więc czas oczekiwania na zdiagnozowanie choroby onkologicznej oraz czas związany z oczekiwaniem na rozpoczęcie leczenia.
 - Zniesienie limitów dotyczących świadczeń w zakresie onkologii.
 - Określenie maksymalnego terminu, w którym świadczeniodawcy będą zobowiązani udzielić świadczeń pacjentom posiadającym kartę diagnostyki i leczenia onkologicznego.
 - Wprowadzenie kompleksowości w leczeniu pacjentów onkologicznych, między innymi poprzez wyodrębnienie wielodyscyplinarnego zespołu terapeutycznego planującego i koordynującego proces leczenia, wyznaczenie koordynatora procesu leczenia po określeniu ścieżki postępowania terapeutycznego przez zespół oraz zapewnienia udokumentowanej koordynacji oraz możliwości realizacji leczenia chirurgicznego, chemioterapii oraz radioterapii onkologicznej.
- 2. Wprowadzenie zmian w zakresie zasad prowadzenia list oczekujących na świadczenia opieki zdrowotnej, ukierunkowane na rozwiązanie problemów wynikających z nieprawidłowego prowadzenia list oczekujących, co ma wpływ na wydłużenie czasów oczekiwania na leczenie:**
- Zwiększenie częstotliwości oraz zakresu przekazywania przez świadczeniodawców danych o listach oczekujących, co pozwoli Ministrowi Zdrowia i NFZ m.in. na prowadzenie pogłębionych analiz w zakresie czasów oczekiwania i zapotrzebowania na świadczenia, a w perspektywie długookresowej – na podejmowanie działań poprawiających dostęp pacjentów do świadczeń.
 - Wprowadzenie obowiązku prowadzenia list oczekujących przez świadczeniodawców w formie elektronicznej, co ułatwi świadczeniodawcom sprawozdawczość oraz efektywne zarządzanie listami oczekujących, a także monitoring NFZ prawidłowości prowadzenia list. Jest to również niezbędne dla zapewnienia pacjentom realizacji prawa do zapisywania się na wizyty drogą elektroniczną, możliwości monitorowania swojego statusu na liście oczekujących oraz otrzymywania informacji o terminie wizyty.
 - Zapewnienie pacjentom informacji o pierwszym wolnym terminie udzielenia świadczenia przez danego świadczeniodawcę. Informacje będą publikowane i aktualizowane co najmniej raz w tygodniu przez poszczególne wojewódzkie oddziały NFZ na ich stronach internetowych, na podstawie informacji przekazywanych przez świadczeniodawców. Ww. informacje będzie można uzyskać również za pośrednictwem bezpłatnej infolinii.
 - Wyeliminowanie przypadków wpisywania się pacjentów na więcej niż jedną listę oczekujących na to samo świadczenie. W tym celu zaproponowano rozszerzenie zakazu dotyczącego wpisywania się na więcej niż jedną kolejkę na świadczenia udzielane na podstawie skierowań o świadczenia nie podlegające skierowaniom oraz wprowadzenie obowiązku dostarczania oryginału skierowania.
 - Wprowadzenie zasady, że zawinione przez świadczeniobiorcę niezgłoszenie się w ustalonym terminie w celu uzyskania świadczenia skutkuje skreśleniem go z listy oczekujących.
 - Doprecyzowanie, że na liście oczekujących nie umieszcza się świadczeniobiorców kontynuujących leczenie.
 - Uregulowanie sytuacji osoby, która oczekiwała na świadczenie u świadczeniodawcy, którego umowa z NFZ wygasła lub została rozwiązana.

3. Wprowadzenie zmian w zakresie programów zdrowotnych:

- Wprowadzenie podziału na programy zdrowotne (opracowywane, finansowane i wdrażane przez NFZ) i programy polityki zdrowotnej (opracowywane, finansowane i wdrażane przez ministrów i jednostki samorządu terytorialnego),
- Zobowiązanie jednostek samorządu terytorialnego do realizacji programów polityki zdrowotnej w sposób spójny merytorycznie i organizacyjnie z programami realizowanymi przez ministrów i NFZ.

4. Wprowadzenie skierowań do lekarza okulisty i lekarza dermatologa. Z analiz NFZ wynika, że znacząca większość pacjentów pojawia się u lekarza okulisty jeden lub dwa razy w roku i wymaga jedynie podstawowego badania, które mógłby wykonać samodzielnie lekarz POZ. Podobne wnioski dotyczą pacjentów korzystających z porady lekarza dermatologa. W związku z powyższym, zaproponowano rozwiązanie, zgodnie z zasadą realizacji procesu leczniczego na najniższym możliwym poziomie, ukierunkowane na zwiększenie liczby pacjentów, którym świadczenie zostanie udzielone na poziomie POZ, zmniejszając tym samym długość oczekiwania na świadczenia do specjalistów z zakresu okulistyki i dermatologii.

5. Wprowadzenie zmian w zakresie maksymalnego okresu, na jakie mogą być zawierane umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. Zmiany te mają na celu dostosowanie okresu, na jaki zawierane są umowy do czasu amortyzacji inwestycji podjętych w celu realizacji tych umów, przyczyniając się do poprawy efektywności całego systemu ochrony zdrowia. Wieloletnie umowy stanowić będą istotną gwarancję w procesie pozyskiwania od instytucji finansowych środków niezbędnych do przeprowadzenia potrzebnych procesów inwestycyjnych. Wydłużenie okresu obowiązywania umów wpłynie też pozytywnie na rozwój partnerstwa publiczno-prawnego (PPP). Stabilność finansowa i organizacyjna świadczeniodawcy powoduje u jego pracowników większe poczucie bezpieczeństwa utrzymania miejsca pracy. Dla świadczeniobiorców oznacza to natomiast wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa poprzez zachowanie ciągłości leczenia. Korzyścią płatnika jest natomiast ograniczenie kosztów administracyjnych poprzez obniżenie kosztów transakcyjnych. Wieloletnie umowy są również istotne w kontekście wymagań trwałości projektów realizowanych z udziałem środków UE. Zakłada się:

- Wprowadzenie bezterminowych umów z NFZ w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej, z wyjątkiem opieki nocnej i świątecznej,
- Wydłużenie okresu, na jaki są zawierane umowy z NFZ - do 5 lat w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej i 10 lat w przypadku leczenia szpitalnego.

6. Wprowadzenie uproszczeń w zakresie procedur ustalania ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń.

Wprowadzenie nowych instrumentów ukierunkowanych na poprawę efektywności alokacji środków publicznych. Zróżnicowanie w dostępie do świadczeń w poszczególnych regionach kraju (m.in. w związku z istniejącą strukturą i rozmieszczeniem infrastruktury oraz kontraktowaniem, które często nie uwzględnia poziomu i rodzaju istniejących potrzeb zdrowotnych w danym regionie) stanowi bezpośrednie uzasadnienie dla konieczności wypracowania narzędzi lepszego identyfikowania potrzeb zdrowotnych, lepszego planowania procesów inwestycyjnych oraz skoordynowania polityki zdrowotnej, w tym określania priorytetów tej polityki i prowadzenia okresowych ocen skuteczności podejmowanych działań w zakresie poprawy stanu zdrowia mieszkańców. Nowe rozwiązania będą pomocne w kreowaniu polityki zdrowotnej państwa oraz podniesieniu efektywności i transparentności procesu kontraktowania świadczeniodawców. Będą także w bezpośredni sposób wspierać prowadzenie racjonalnych inwestycji w zakresie ochrony zdrowia i zmniejszać ryzyko podejmowania arbitralnych decyzji. W tym celu wprowadza się obowiązek tworzenia map potrzeb zdrowotnych, które następnie będą podstawą definiowania priorytetów polityki zdrowotnej, wskazujących, które z potrzeb zdrowotnych należy zaspokoić w pierwszej kolejności. Mapy i priorytety będą następnie podstawą do wydawania przez wojewodów opinii o celowości realizacji planów inwestycyjnych, a także tworzenia przez oddziały wojewódzkie NFZ planów zakupów świadczeń opieki zdrowotnej:

a. Mapy potrzeb zdrowotnych²⁰²:

- Będą służyć do analiz bieżącej i prognozowanej sytuacji demograficznej i zdrowotnej ludności, z uwzględnieniem posiadanych zasobów i infrastruktury medycznej, jak również wskazywać prognozowane potrzeby w zakresie konsumpcji świadczeń zdrowotnych, stanowiący tym samym wyznacznik priorytetów w zakresie kontraktowania świadczeń zdrowotnych oraz narzędzie umożliwiające podejmowanie racjonalnych decyzji inwestycyjnych.
- Regionalne mapy będą tworzone dla każdego z województw i będą zawierały opis potrzeb zdrowotnych na poziomie powiatu i województwa. Za sporządzanie map odpowiedzialni będą poszczególni wojewodowie, którzy ww. zadanie będą realizować przy udziale Wojewódzkich Rad do Spraw Potrzeb Zdrowotnych, na podstawie projektów przygotowanych przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego.
- Na podstawie map regionalnych sporządzana będzie przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego Ogólnopolska Mapa Potrzeb Zdrowotnych, której zadaniem będzie całościowe zobrazowanie sytuacji w kraju poprzez integrację informacji wynikających z map regionalnych, pozwalając na identyfikację obszarów, w których możliwe jest skoordynowane działania kilku województw lub właściwych organów państwa, a także przedstawienie danych w dziedzinach specjalistycznych, zabezpieczanych na terenie całego kraju.
- Mapy będą tworzone będą raz na 5 lat, przy czym co roku będzie następowała ich aktualizacja, pozwalająca na bieżące monitorowanie podjętych działań oraz weryfikację ich zgodności z założeniami i prognozami.
- W stosunku do pierwszych dwóch lat wprowadzone będzie odrębne rozwiązanie – mapy opracowywane będą na okres 3 lat i przez Ministra Zdrowia, co jest potrzebne dla wypracowania spójnej i jednolitej metodologii tworzonych narzędzi i dokumentów, która zapewni sprawne porównanie między województwami oraz stworzenie mapy potrzeb zdrowotnych dla całego kraju. Okres ten pozwoli ponadto na dostarczenie jednolitych dla wszystkich województw rozwiązań dla potencjalnych problemów badawczych.

b. Priorytety dla regionalnej polityki zdrowotnej:

- Będą ustalane na podstawie wniosków wynikających z map potrzeb zdrowotnych
- Będą definiowane przez wojewodów w porozumieniu z Wojewódzkimi Radami do Spraw Potrzeb Zdrowotnych
- Będą tworzone na te same okresy co mapy potrzeb zdrowotnych

c. Plany zakupów świadczeń opieki zdrowotnej:

- Będą tworzone na podstawie map potrzeb zdrowotnych oraz priorytetów dla regionalnej polityki zdrowotnej – założeniem jest prognozowanie poziomu przyszłych potrzeb (mapy) oraz wskazanie, które z nich (priorytety) powinny być w pierwszej kolejności zaspokojone przez oddziały wojewódzkie NFZ tak, by w jak największym stopniu zabezpieczyć zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne na danym obszarze.
 - Będą tworzone przez wojewódzkie oddziały NFZ.
 - Będą stanowiły uszczegółowienie sposobu przeznaczenia środków określonych w planie finansowym na poszczególne obszary terytorialne kontraktowania, poszczególne zakresy i rodzaje świadczeń wraz z uzasadnieniem dokonanych alokacji środków finansowych w odniesieniu do przyjętych priorytetów.
 - Plany będą również wskazywały maksymalną liczbę świadczeniodawców, z jaką oddział NFZ planuje zawrzeć umowy.

²⁰² Zgodnie z ustawą, pierwsze mapy potrzeb zdrowotnych powstaną w II połowie 2016 roku. W związku z powyższym, na potrzeby wdrażania środków UE na lata 2014-20 zaproponowane zostało w Policy Paper dla ochrony zdrowia rozwiązanie polegające na szczegółowej indywidualnej weryfikacji ex ante każdego projektu przewidującego rozwój infrastruktury ochrony zdrowia (np. nowy oddział szpitalny) przez Komitet sterujący ds. koordynacji EFSI w ochronie zdrowia, w pracach którego uczestniczą m.in. przedstawiciele MZ, władz samorządowych oraz NFZ (płatnika). Zapewni to odpowiednią efektywność i racjonalność podejmowanych interwencji.

- Plany będą podlegały ocenie przez NFZ i MZ poprzez bieżącą weryfikację stanu zabezpieczenia dostępu do świadczeń na obszarze poszczególnych województw.
- Będą podlegały publikacji celem zwiększenia transparentności procesu kontraktowania świadczeń oraz umożliwienia potencjalnym świadczeniodawcom przygotowania się do konkursów.

d. Opinie o celowości planów inwestycyjnych:

- Będą wydawane przez wojewodów z uwzględnieniem map potrzeb zdrowotnych, priorytetów dla regionalnej polityki zdrowotnej oraz danych z rejestru podmiotów wykonujących działalność leczniczą, po zasięgnięciu opinii dyrektora właściwego oddziału wojewódzkiego Funduszu.
- Będą dotyczyły celowości podejmowania nowych inwestycji w zakresie leczenia szpitalnego oraz ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, tworzenia nowego podmiotu leczniczego lub nowych jednostek lub komórek organizacyjnych przedsiębiorstwa podmiotu leczniczego.
- Pozytywne opinie będą wydawane w przypadku, gdy na podstawie danych będących w posiadaniu wojewodów i oddziałów NFZ można będzie stwierdzić faktyczne braki zasobów.
- Celem jest uniknięcie nadpodaży na lokalnym rynku usług zdrowotnych poprzez tworzenie zasobów nieadekwatnych w stosunku do potrzeb świadczeniobiorców na tym obszarze. Uzyskanie pozytywnej opinii umożliwi świadczeniodawcom perspektywiczny rozwój w oparciu o stabilne warunki finansowe gwarantowane przez NFZ. Z drugiej strony, instrument zapobiegnie chaotycznemu i żywiołowemu rozwojowi rynku usług medycznych.
- Posiadanie pozytywnej opinii wojewody będzie również miało wpływ na ocenę oferty świadczeniodawcy w czasie postępowania kontraktującego świadczenia. Brak pozytywnej opinii skutkować będzie przyznaniem mniejszej liczby punktów. Takie rozwiązanie spowoduje więc, że podmiot nie posiadający pozytywnej opinii będzie musiał przedstawić ofertę znacznie korzystniejszą od ofert podmiotów już funkcjonujących na rynku lub podmiotów, które uzyskały pozytywną opinię wojewody. Tym samym nowy system nie zablokuje dostępu do rynku nowych, innowacyjnych podmiotów, z drugiej zaś strony przestrzeże będzie przed podejmowaniem inwestycji na obszarach i w zakresach, gdzie podaż jest już wysoka i odpowiadająca rzeczywistemu poziomowi popytu na świadczenia.

- 7. Uporządkowanie kryteriów wyboru ofert w ramach procesu kontraktowania świadczeń zdrowotnych,** do których należą jakość, kompleksowość, dostępność, ciągłość i cena świadczeń, a także uwzględnianie, na etapie oceny ofert świadczeniodawców, m.in. posiadania pozytywnej opinii wojewody o celowości planów inwestycyjnych.
- 8. Wprowadzenie instrumentów skutecznego nadzoru nad NFZ** poprzez m.in. zmiany w sposobie powoływania prezesa NFZ i dyrektorów oddziałów wojewódzkich NFZ oraz rad naukowych NFZ i rad naukowych ww. oddziałów. Przewiduje się także udział w Radzie Narodowego Funduszu Zdrowia przedstawiciela organizacji pacjenckich. Wprowadzenie rozwiązań ugruntowujących podział kompetencji w zakresie kreowania polityki zdrowotnej (Minister Zdrowia) oraz finansowania świadczeń (Narodowy Funduszy Zdrowia), a jednocześnie wspierających współpracę ww. podmiotów.
- 9. Wprowadzenie podstaw prawnych i organizacyjnych oraz narzędzi potrzebnych do przeprowadzania wyceny świadczeń zdrowotnych opartej na danych o rzeczywistych i uzasadnionych kosztach świadczeń:**
 - Zakłada się określenie standardu prowadzenia rachunku kosztów świadczeń, który byłby zalecanym standardem dla świadczeniodawców udzielających świadczeń finansowanych ze środków publicznych, w celu poprawienia stanu zarządzania i ujednolicenia sposobu identyfikowania, gromadzenia, przetwarzania i interpretowania danych o kosztach świadczeń.
 - Określenie ww. standardu będzie należało do zadań Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji. Powołanie Agencji ma również na celu oddzielenie funkcji płatnika od funkcji jednostki dokonującej wyceny świadczeń, poprzez powierzenie Agencji kompetencji w zakresie taryfikacji świadczeń.

- Taryfa świadczeń będzie zestawieniem danych względnych świadczeń (najczęściej wyrażonych punktowo), natomiast określenie ceny świadczeń będzie się odbywało w drodze negocjacji z potencjalnym świadczeniodawcą.
- Niezbędne dane Agencja pozyska od wybranej grupy świadczeniodawców (stosujących m.in. ww. standard rachunku kosztów) zapewniając tym samym, by ww. wycena była oparta na rzeczywistych, wiarygodnych danych.

10. Wyodrębnienie tzw. świadczeń towarzyszących w celu zapewnienia przez świadczeniodawcę transportu i zakwaterowania pacjenta w związku z realizacją świadczeń w zakresie onkologii, finansowanych przez NFZ.

11. Reforma wzmacnia również pozycję lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, m.in. poprzez rozszerzenie listy możliwych badań zleczanych na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej. Ponadto, zaproponowane zmiany zwiększą liczbę lekarzy w podstawowej opiece zdrowotnej poprzez wprowadzenie możliwości wyboru przez pacjenta, czy chce być pod opieką internisty, pediatry czy lekarza rodzinnego. W celu poprawy dostępności do lekarzy specjalistów planowane jest podwyższenie wyceny pierwszej wizyty, jeśli pacjent zostanie zdiagnozowany i zostanie zaplanowane leczenie w ciągu max. 6 tygodni, po upływie których lekarz specjalista zdecyduje o skierowaniu pacjenta pod opiekę lekarza rodzinnego. Zwiększeniu motywacji do szybkiej diagnostyki i leczenia służyć będzie również wprowadzenie pakietów diagnostycznych przy pierwszej wizycie pacjenta. Planowane jest również zniesienie obowiązku konsultacji specjalistycznej raz na 12 m-cy, w celu możliwości przedłużenia recepty przez lekarza rodzinnego. Dzięki poszerzonemu zakresowi badań, jakie lekarz ten będzie mógł wykonać/zlecić po wprowadzeniu zmian, możliwe będzie zweryfikowanie podejrzenia nowotworu już na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej. Dzięki temu nowotwory będą wykrywane we wcześniejszych stadiach, a pacjenci szybciej będą mogli podjąć leczenie. Wpłynie to korzystnie nie tylko na przeżywalność pacjentów onkologicznych, ale także na koszty ich leczenia. W celu zachęcenia lekarzy POZ do kierowania pacjentów na badania wprowadzone zostaną nowe produkty finansowe.

12. Nadanie pielęgniarkom i położnym uprawnień do samodzielnego ordynowania wybranych leków i wyrobów medycznych oraz wystawiania skierowań na określone badania diagnostyczne a także uprawnień do kontynuacji zleconej przez lekarza farmakoterapii. Projektowane zmiany wpłyną na efektywne wykorzystanie czasu pracy członków zespołu terapeutycznego, wykorzystanie umiejętności, wiedzy i doświadczenia. Powyższa zmiana ma na celu poprawę dostępności pacjentów do świadczeń opieki zdrowotnej poprzez ułatwienie diagnostyki i leczenia w określonym zakresie. Ww. zmiana będzie uprawnieniem, a nie obowiązkiem ww. grup zawodowych. Ponadto, przewiduje się przeprowadzenie szeregu dodatkowych kursów dla pielęgniarek i położnych zainteresowanych wykonywaniem ww. uprawnień. W celu zapewnienia odpowiedniego czasu na przygotowanie do nowych zadań, ww. element reformy zacznie obowiązywać od 2016 roku.

13. Wprowadzenie tzw. porady receptowej. Lekarz i uprawniona pielęgniarka lub położna będą mogli, bez konieczności osobistego badania pacjenta, wystawić receptę na leki, środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyroby medyczne niezbędną do kontynuacji leczenia oraz zlecenie na zaopatrzenie w wyroby medyczne jako kontynuację ww. zaopatrzenia. Ponadto, recepta oraz zlecenie będą mogły być przekazane osobom trzecim, jeśli taka będzie wola pacjenta.

14. Wzmocnienie gwarancji bezstronności i zwiększenie transparentności konsultantów krajowych i wojewódzkich w ochronie zdrowia poprzez wprowadzenie obowiązku oświadczeń związanych z ich współpracą m.in. z sektorem farmaceutycznym, w celu zidentyfikowania występowania konfliktu interesów. Przepisy definiują również konsekwencje niezłożenia lub złożenia nieprawdziwego oświadczenia.

Ustawa określiła organizację i zasady działania systemu informacji w ochronie zdrowia oraz wprowadziła następujące rozwiązania, mające na celu zwiększenie efektywności systemu ochrony zdrowia:

1. Tworzony jest System Informacji Medycznej (SIM):

System Informacji Medycznej jest systemem teleinformatycznym służącym gromadzeniu, analizie i udostępnianiu zasobów cyfrowych zawierających dane i informacje związane z udzielonymi lub planowanymi świadczeniami opieki zdrowotnej. W toku prac nad budową SIM wprowadza się rozwiązania prawne dotyczące obowiązku prowadzenia i wymiany dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej. Przewiduje się również utworzenie elektronicznego modułu danych medycznych. Wprowadzenie SIM ma na celu znaczne zmniejszenie obowiązków administracyjnych, statystycznych i rozliczeniowych usługodawców oraz zapewnienie kompleksowości danych obrazujących funkcjonowanie systemu.

2. Tworzone są dziedzinowe systemy teleinformatyczne:

W ramach systemu informacji w ochronie zdrowia tworzone są dziedzinowe systemy teleinformatyczne, które obsługują jednorodne zadaniowo obszary działalności państwa w zakresie ochrony zdrowia. Wyodrębniono m.in. systemy teleinformatyczne połączone ze sobą w ramach systemu informacji w ochronie zdrowia relacjami umożliwiającymi wymianę i automatyczną aktualizację danych z jednoczesnym otwarciem na systemy informacyjne obsługujące organy administracji publicznej w zakresie: rejestru usług medycznych Narodowego Funduszu Zdrowia, statystyki w ochronie zdrowia, ewidencji zasobów ochrony zdrowia, wspomagania Ratownictwa Medycznego, monitorowania zagrożeń, monitorowania dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej, monitorowania kosztów leczenia i sytuacji finansowo-ekonomicznej podmiotów leczniczych, monitorowania obrotu produktami leczniczymi.

3. Uregulowano kwestie funkcjonowania rejestrów medycznych:

Rejestry medyczne tworzone są w celu monitorowania zapotrzebowania na świadczenia opieki zdrowotnej, monitorowania stanu zdrowia populacji oraz profilaktyki zdrowotnej i realizacji programów zdrowotnych. Przyjęcie tego rozwiązania ma szczególne znaczenie dla ładu informacyjnego w ochronie zdrowia. Włączenie wszystkich rejestrów medycznych do systemu informacji w ochronie zdrowia ma na celu integrację wszystkich zbiorów danych w ochronie zdrowia i interoperacyjność systemów, a także na zapobieżenie redundancji danych. Rozwiązania przyjęte w ustawie pozwoliły na rozróżnienie rejestrów medycznych prowadzonych w celach monitorowania zapotrzebowania na świadczenia opieki zdrowotnej, monitorowania stanu zdrowia populacji oraz profilaktyki zdrowotnej i realizacji programów zdrowotnych i rejestrów medycznych prowadzonych zgodnie z przepisami o dokumentacji medycznej.

4. Utworzono Platformę udostępniania on-line usług i zasobów cyfrowych rejestrów medycznych (tzw. Platforma on-line). W finalnej fazie tworzenia jest Elektroniczna Platforma Gromadzenia, Analizy i Udostępnienia Zasobów Cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych (tzw. Platforma P1):

- Zadaniem Platformy on-line jest otwarcie systemów obsługujących system informacji na systemy informacyjne poza resortem ochrony zdrowia (współpraca z Platformą ePUAP) oraz umożliwienie wymiany danych pomiędzy systemami teleinformatycznymi obsługującymi system ochrony zdrowia – co zapobiegnie redundancji danych i nadmiernym obciążeniom statystycznym, administracyjnym i informacyjnym.
- Platforma P1 ma na celu zbudowanie platformy informatycznej umożliwiającej i integrującej udostępnianie przedsiębiorcom w obszarze ochrony zdrowia usług z zakresu e-administracji w szczególności w zakresie:

²⁰³ Dz.U. z 2011 r. Nr 113, poz. 657, z późn. zm.

- dostępu usługobiorców do informacji o zrealizowanych i planowanych świadczeniach opieki zdrowotnej zgromadzonych w SIM oraz raportów z udostępnienia danych ich dotyczących;
- przekazywania przez usługodawców do SIM informacji o zrealizowanych i planowanych świadczeniach opieki zdrowotnej;
- wymiany pomiędzy usługodawcami danych zawartych w elektronicznej dokumentacji medycznej, o ile jest to niezbędne do zapewnienia ciągłości leczenia;
- wymiany dokumentów elektronicznych pomiędzy usługodawcami w celu prowadzenia diagnostyki, ciągłości leczenia oraz zaopatrzenia usługobiorców w produkty lecznicze i wyroby medyczne (recepty, skierowania zlecenia);
- dostępu rejestrów medycznych do danych zgromadzonych w SIM w celu uniknięcia wielokrotnego zbierania tych samych danych przez różne podmioty.

Niniejsza ustawa wraz z aktami wykonawczymi stanowi podstawę prawną procesu informatyzacji ochrony zdrowia w Polsce. Rozwiązania prawne, a w ślad za nimi tworzone narzędzia informatyczne, przynioszą korzyści:

dla pacjentów:

- Umożliwienie zarządzania bazą wiedzy na temat własnego stanu zdrowia, historii chorób, zastosowanych procedurach medycznych czy przepisanych lekach (Internetowe Konto Pacjenta).
- Zmniejszenie średniego czasu oczekiwania w kolejce na najbardziej potrzebne usługi dzięki wdrożeniu w ramach systemu scentralizowanych list oczekujących na wybrane świadczenia specjalistyczne.

dla świadczeniodawców:

- Zmniejszenie kosztów pozyskania i udostępniania danych medycznych.
- Dostęp do wiarygodnych danych zarządczych umożliwiający podejmowanie decyzji poprawiających efektywność, w tym kosztową, podmiotu leczniczego.
- Efektywniejsze wykorzystywanie informacji zebranych na wcześniejszych etapach procesu leczenia, także w innych placówkach prowadzących działalność leczniczą, i związane z tym ograniczenie konieczności wykonywania kosztowych specjalistycznych badań dzięki korzystaniu z istniejącej dokumentacji medycznej.
- Zapewnienie usługodawcy dostępu do dokumentacji medycznej w miejscu wykonywania usługi dla obywatela.
- Zwiększone możliwości analityczne związane z elektronicznym sposobem przechowywania danych pozwolą na automatyczne tworzenie sprawozdań statystycznych, a tym samym dalsze zmniejszenie obciążenia usługodawców.
- Możliwość świadczenia usług z obszaru telemedycyny (skrócenie czasu obsługi pacjenta, optymalizacja kosztów).

dla systemu ochrony zdrowia:

- Uszczelnienie systemu poprzez wprowadzenie e-recepty, e-zwolnienia, e-skierowania, e-zlecenia.
- Wspomaganie zarządzania kryzysowego w kraju. Wiele podmiotów publicznych zaangażowanych w zarządzanie kryzysowe uzyska możliwość pozyskiwania informacji umożliwiających bieżące monitorowanie i reagowanie na zagrożenia.
- Umożliwi automatyczne zbieranie danych o zdarzeniach medycznych i tworzenie statystyk, co z kolei pozwoli na monitorowanie trendów i zbieranie danych np. epidemiologicznych.
- Przeprowadzanie kompleksowych analiz statystycznych w sektorze ochrony zdrowia w oparciu o szeroki zakres danych, które powinny przyczynić się do sprawnego planowania i rozwoju obszaru ochrony zdrowia w Polsce.
- Zapewnienie współpracy międzynarodowej w zakresie wymiany informacji związanej z ochroną zdrowia.

Na etapie prac rządowych znajduje się obecnie projekt założeń do ustawy o zmianie ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia oraz innych ustaw. W projekcie ustawy zawarte są szczegółowe rozwiązania mające na celu pełne wdrożenie rozwiązań w zakresie elektronizacji systemu informacji w ochronie zdrowia obejmujące:

- elektroniczną receptę (konieczne jest wprowadzenie zmian w przepisach innych ustaw, m.in. ustawie Prawo Farmaceutyczne oraz ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentysty, ustawie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, które umożliwią funkcjonowanie recepty w formie dokumentu elektronicznego).
- elektroniczne skierowanie (w obecnie obowiązujących przepisach, m.in. ustawie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, brak jest jednoznacznego wskazania, iż skierowanie może być wystawiane w formie elektronicznej, a następnie w takiej formie realizowane).
- elektroniczne zlecenie (obowiązujące przepisy nie dopuszczają możliwości wystawienia zlecenia na zaopatrzenie w wyroby medyczne oraz ich naprawy drogą elektroniczną. W ustawie o systemie informacji w ochronie zdrowia przewidziana jest możliwość wystawienia zlecenia w postaci elektronicznej).

Projekt nowelizacji ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia przewiduje także zmiany w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentysty, umożliwiające efektywniejsze wykorzystanie rozwiązań informatycznych w telemedycynie. Zmiany mają na celu umożliwienie np. monitorowania stanu zdrowia pacjenta bez konieczności osobistego kontaktu lekarza z pacjentem, a za pośrednictwem rozwiązań teleinformatycznych.

Reforma Systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego (PRM)

Działania prowadzące do poprawy dostępu pacjentów do wysokiej jakości usług medycznych w zakresie ratownictwa medycznego są sukcesywnie wdrażane od 1999 r. Opierając się wówczas na danych dotyczących działania pomocy doraźnej, takich jak czas dotarcia karetki do chorego, wskaźnik zgonów w okresie przedszpitalnym, jednoznacznie stwierdzono, że w Polsce nie ma systemu ratownictwa medycznego, który gwarantowałby udzielenie specjalistycznej pomocy, koniecznej do ratowania zdrowia i życia ofiarom wypadków, katastrof i nagłych zachorowań. Działania podmiotów zajmujących się ratownictwem) nie były zharmonizowane i - w efekcie - nie gwarantowały kompleksowej i stosownej do potrzeb pomocy medycznej.

1. Pierwszym etapem było wyodrębnienie obszarów tematycznych wymagających szybkiej i skutecznej naprawy stanowiących podstawę do opracowania **Programu Zintegrowane Ratownictwo Medyczne**. Założeniem Programu było zintegrowanie wszystkich podmiotów ratownictwa w jeden system mający wspólną sieć łączności alarmowej, procedury ratownicze, oraz sprzęt medyczny umożliwiający realizację zasady „jednych noszy od miejsca zdarzenia do oddziału ratunkowego”.
2. W 2000 r. Minister Zdrowia powołał Śmigłowcową Służbę Ratownictwa Medycznego (HEMS) oraz utworzył SP ZOZ Lotnicze Pogotowie Ratunkowe. W latach 2009 - 2010 zakupiono 23 śmigłowce Eurocopter EC 135 w wersji medycznej oraz symulator lotów. Zakup nowych śmigłowców w znaczący sposób usprawnił akcje ratownicze, umożliwiając również loty nocne, dzięki czemu lotnictwo sanitarne zaczęło działać profesjonalnie z utrzymaniem 4 - minutowej gotowości do podejmowania akcji ratowniczych. Kilkakrotnie wzrosła liczba wykonywanych lotów. Obecnie śmigłowce wykonują ponad 5000 misji rocznie, spośród których 70% stanowią loty do zdarzeń (loty HEMS). Zespół HEMS jest w stanie rozpocząć proces leczenia od momentu przylotu na miejsce zdarzenia, a także szybko przetransportować chorego do Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (SOR) w ramach tzw. złotej godziny. Ponadto, sukcesywnie odnawiana jest infrastruktura baz. W 2009 r. ze środków samorządowych utworzono pierwszą profesjonalną bazę w Płocku. W latach 2010 - 2013 w ramach środków EFRR (Priorytet XII POIiŚ) i budżetu państwa odnowiono 11 baz (Białystok, Łódź, Poznań, Sanok, Suwałki, Szczecin, Zielona Góra, Gdańsk, Kielce, Kraków, Wrocław). W złym stanie pozostaje nadal 6 baz LPR. Nowoczesna infrastruktura baz, w tym odpowiednie wyposażenie zwiększa skuteczność funkcjonowania lotniczych służb ratownictwa medycznego, co pozwala na

skrócenie czasu dotarcia do zdarzenia oraz zwiększenie zasięgu oddziaływania, przyczyniając się do zmniejszenia liczby ofiar śmiertelnych.²⁰⁴

3. W 2001 roku utworzono w Polsce system Państwowe Ratownictwo Medyczne, złożony z centrów powiadamiania ratunkowego i szpitalnych oddziałów ratunkowych zintegrowanych w działaniu z zespołami ratownictwa medycznego. Ww. system został utworzony w celu zapewnienia sprawnej i efektywnej realizacji zadania państwa, polegającego na podejmowaniu medycznych działań ratowniczych wobec każdej osoby znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia życia lub zdrowia. Ustalono zostały kompetencje i standardy postępowania na wszystkich odcinkach „łańcucha przeżycia” od miejsca zdarzenia - ratownictwo przedszpitalne, ratownictwo medyczne i transport sanitarny, aż do działania szpitalnego oddziału ratunkowego włącznie. Jednolitość i kompatybilność sprzętu, jednolite procedury i standardy postępowania miały zagwarantować najwyższy z możliwych poziom opieki medycznej nad osobami w stanie zagrożenia życia oraz niezawodność działania na wszystkich poziomach.²⁰⁵
4. Bieżąca analiza funkcjonowania systemu PRM wykazała obszary wymagające dalszych usprawnień, np. w zakresie tworzenia i lokalizacji centrów powiadamiania ratunkowego, wymagań dla szpitalnego oddziału ratunkowego, zasad włączania jednostek do systemu i prowadzenia ich rejestrów, składu osobowego zespołów ratownictwa medycznego. Ponadto, dotychczasowe przepisy nie regulowały kwestii związanych z upowszechnieniem edukacji z zakresu pierwszej pomocy. W związku z powyższym w 2006 roku przyjęto ustawę o Państwowym Ratownictwie Medycznym. Jej celem było usprawnienie dotychczasowego funkcjonowania systemu ratownictwa medycznego w Polsce, zarówno przez zapewnienie udzielenia świadczeń zdrowotnych na wysokim poziomie opartym o standardy obowiązujące w państwach zachodnich (ratownictwo przedszpitalne oraz wyspecjalizowane oddziały szpitalne), jak również zapewnienie niezbędnych rozwiązań w zakresie powiadamiania o stanach nagłych (centra powiadamiania ratunkowego). Ustawa zapewniła każdej osobie w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego możliwość zgłoszenia i przyjęcia przez odpowiednie służby wezwania, niezwłocznego przybycia na miejsce zdarzenia właściwych jednostek systemu, niezwłoczne przewiezienie i przyjęcie do najbliższego podmiotu leczniczego udzielającego świadczeń zdrowotnych we właściwym zakresie, zgodnie z zasadą „złotej godziny”. Dyslokacja jednostek systemu PRM oparta została o wojewódzkie plany działania systemu. Zespoły ratownictwa medycznego są dysponowane z pomocą systemu powiadamiania ratunkowego (centra powiadamiania ratunkowego i dyspozytornie medyczne). Ambulans wiezie pacjenta do najbliższego szpitalnego oddziału ratunkowego albo do szpitala udzielającego świadczeń we właściwym ze względu na rodzaj schorzenia lub urazu zakresie, którego wyposażenie i kadra medyczna gwarantują odpowiedni poziom leczenia specjalistycznego.²⁰⁶
5. W kolejnych latach dokonano szeregu nowelizacji przepisów dotyczących ratownictwa medycznego, wynikających z praktycznych aspektów funkcjonowania systemu, które miały na celu usprawnienie jego organizacji i funkcjonowania i zapewnienie udzielenia świadczeń zdrowotnych na wysokim poziomie. Zdefiniowano pojęcia rejonu operacyjnego i obszaru działania, co przyczyniło się do ujednolicenia zasad opracowywania wojewódzkich planów działania systemu, a także usprawnienia przeprowadzania przez NFZ postępowań w sprawie zawarcia umów na zadania zespołów ratownictwa medycznego. Wprowadzono bezterminowe plany działania systemu PRM, podlegające obowiązkowi aktualizacji w każdym czasie, kiedy wystąpi uzasadniona potrzeba związana z zapewnieniem bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców. Powyższe zapewniło elastyczne planowanie zasobów ratownictwa medycznego w zależności od aktualnych potrzeb oraz możliwość długoterminowego i płynnego zawierania umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej z NFZ. Zmiana ta zapewniła również racjonalne podejmowanie decyzji przez dysponentów zespołów ratownictwa medycznego o długoterminowych inwestycjach oraz właściwe gospodarowanie środkami publicznymi.²⁰⁷
6. W 2010 r. wprowadzone zostało nowe rozwiązanie polegające na tworzeniu współpracujących z systemem państwowego ratownictwa medycznego centrów urazowych, które zabezpieczają ciągłość szybkiego postępowania diagnostycznego oraz kompleksowe leczenie w jednym, wysokospecjalistycznym szpitalu zaopatrującym mnogie i wielonarządowe obrażenia ciała, przyczyniając się do zmniejszenia powikłań, a także do obniżenia wysokiej śmiertelności i kalectwa pourazowego. Centra urazowe stanowią również bazę dydaktyczną i szkoleniową dla ka-

²⁰⁴ Źródło: <http://www.lpr.com.pl/pl/onas.html>; Robert Gałązkowski, Grzegorz Michalak, Model realizacji lotów nocnych wykonywanych przez śmigłowce Lotniczego Pogotowia Ratunkowego. Praca poglądowa. [w:] Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu, 2012, Tom 18, Nr 4, s. 383-386.

²⁰⁵ Uzasadnienie do projektu ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym,

[http://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/2806/\\$file/2806.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/2806/$file/2806.pdf)

²⁰⁶ Uzasadnienie do ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, www.sejm.gov.pl

²⁰⁷ Ustawa z dnia 22 października 2010 r. o zmianie ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym oraz niektórych innych ustaw. (Dz.U. Nr 219, poz.1443)

dry medycznej zapewniającą szkolenie w zakresie aktualnych światowych standardów diagnostycznych i leczniczych. Powyższa organizacja świadczeń zmniejsza koszty leczenia i rehabilitacji pacjenta, bowiem świadczenia zdrowotne są udzielane w oparciu o działania interdyscyplinarne realizowane i konsultowane w jednym podmiocie leczniczym przez zespół lekarzy z różnych dziedzin medycznych, zwany „zespołem urazowym”. Podobnie, koszty wyposażenia, a także utrzymywania w stałej gotowości pełnej diagnostyki i zespołu specjalistów w kilkunastu szpitalach, a nie w kilkuset w Polsce zapewnia optymalną, ale i jednocześnie jakościową organizację świadczeń związanych z leczeniem mnogich obrażeń ciała, przy minimalnym w skali kraju obciążeniu finansowym, ponieważ rozwiązania organizacyjne związane z tworzeniem w Polsce centrów urazowych stanowią przedsięwzięcie logistyczno-zadaniowe, a nie przedsięwzięcie polegające na tworzeniu nowych jednostek w podmiotach leczniczych, czy nowych podmiotów. Ograniczona wysokość środków przeznaczonych na utworzenie centrów urazowych spowodowała jednakże, że nie było możliwości odnowienia całej infrastruktury szpitalnej niezbędnej do sprawnego funkcjonowania CU, a w szczególności infrastruktury oddziałów anestezjologii i intensywnej terapii, która jest kluczowa w procesie opieki nad chorymi w stanie zagrożenia życia. W ramach perspektywy finansowej 2007-2013 utworzono 14 centrów urazowych, z czego 13 otrzymało dofinansowanie ze środków EFRR (PO Infrastruktura i Środowisko).

7. Z czasem, konieczna stała się także weryfikacja przepisów określających zadania oraz wymagania stawiane szpitalnym oddziałom ratunkowym (SOR). Jak wynikało z zebranych opinii dyrektorów szpitali, na bazie których działają SOR-y oraz z badania przeprowadzonego na przełomie 2010 i 2011 r. przez Centrum Monitorowania Jakości w Ochronie Zdrowia, istniała konieczność dostosowania wymagań dla SOR-ów do rzeczywistych potrzeb, z uwzględnieniem liczby przyjmowanych pacjentów w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego. Wprowadzona została także zmiana, która dała kierownikom szpitali możliwość optymalnej organizacji SOR, z uwzględnieniem specyfiki danego szpitala, co znacząco obniżyło koszty szpitala oraz zwiększyło jego efektywność finansową. Wprowadzona została także konieczność zapewnienia łączności SOR z zespołami ratownictwa medycznego, dyspozytorem medycznym, lekarzem koordynatorem ratownictwa medycznego, z jednostkami organizacyjnymi innych szpitali wyspecjalizowanymi w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego, a także kompleksowej łączności wewnątrzszpitalnej oraz niezależny stały nasłuch na kanale ogólnopolskim w zakresie łączności radiowej.²⁰⁸ Ponadto, doprecyzowano wymagania w zakresie posiadania przez SOR lądowisk/lotnisk dla śmigłowców. Zgodnie z nowymi przepisami SOR oraz CU „posiada całodobowe lotnisko lub lądowisko”. Poprzednie rozporządzenie stanowiło jedynie, że każdy SOR „powinien dysponować lądowiskiem”. W SOR/CU zaopatrywane są m. in. osoby z mnogimi obrażeniami ciała, ciężkimi poparzeniami, zatruciami, osoby po urazowych amputacjach, wymagające natychmiastowej replantacji i w takich przypadkach – zgodnie ze standardami europejskimi i światowymi obowiązującymi w medycynie ratunkowej, konieczne jest zapewnienie im natychmiastowego, odległego niejednokrotnie transportu między szpitalnego, celem uzyskania właściwego leczenia. Aktualnie na etapie prac legislacyjnych znajduje się projekt ustawy, w której planuje się umożliwienie funkcjonowania SOR bez posiadania lądowiska/lotniska w przypadku, kiedy ze względów architektonicznych lub technicznych nie jest możliwe wybudowanie takiego lądowiska, pod warunkiem zapewnienia transportu osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego ambulansem naziemnym. Ma to istotne znaczenie w przypadku SOR zlokalizowanych w dużych aglomeracjach miejskich, gdzie często uwarunkowania terenu nie pozwalają na wybudowanie lądowiska/lotniska, a jednocześnie liczba SOR z lądowiskami jest na tyle duża, że nie wpłynie to na możliwości funkcjonowania lotniczych służb ratowniczych.
8. Powstawanie całodobowych lotnisk/lądowisk przyszpitalnych jest ponadto kompatybilne z prowadzonymi równoległe działaniami poprawiającymi jakość i dostępność do świadczeń realizowanych przez lotnicze zespoły ratownictwa medycznego: wyposażanie zespołów w nowe statki powietrzne, stopniowe wydłużanie dyżurów w bazach HEMS oraz remonty, budowa i doposażenie tych baz w poszczególnych województwach.²⁰⁹ Zgodnie z Instrukcją Operacyjną SP ZOZ LPR wg stanu na 23.07.2014 r. w Polsce na 228 lądowisk przyszpitalnych, 138 ma status całodobowych, (niezależnie od tego, czy są one zlokalizowane przy szpitalach posiadających SOR, czy też tylko izbę przyjęć). Liczba lądowisk całodobowych sukcesywnie wzrasta. Wymóg posiadania przez szpitalny oddział ratunkowy dostępu do całodobowego lotniska/lądowiska będzie musiał być spełniony przez wszystkie SOR-y do dnia 1 stycznia 2017 r. (wg obowiązujących obecnie przepisów).

²⁰⁸ Na podstawie informacji uzyskanych od Departamentu Spraw Obronnych, Zarządzania Kryzysowego, Ratownictwa Medycznego i Ochrony Informacji Niejawnych w MZ.

²⁰⁹ Na podstawie informacji uzyskanych od Departamentu Spraw Obronnych, Zarządzania Kryzysowego, Ratownictwa Medycznego i Ochrony Informacji Niejawnych w MZ.

9. Utworzono jednolity i kompleksowy system powiadamiania ratunkowego, gdzie docelowo wszystkie wywołania wiodących numerów alarmowych (112, 997, 998 i 999) na terenie całego kraju trafiają do Centrów Powiadamiania Ratunkowego. Podmioty dysponujące pozostałymi numerami abonenckich usług specjalny (AUS) będą miały możliwość włączenia się do systemu po spełnieniu warunków przewidzianych w *ustawie z dnia 23 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego* (Dz. U. poz. 1635). Efektem wdrażania systemu jest poprawa dostępności usługi powiadamiania alarmowego i zmniejszanie czasu reakcji służb ratunkowych na zgłoszenie, a tym samym poprawa bezpieczeństwa obywateli i zwiększenie efektywności współdziałania służb ratowniczych.

Reformy systemu kształcenia kadr medycznych

Główne kierunki reformy systemu kształcenia kadr medycznych odpowiadają na najistotniejsze bariery i utrudnienia w kształceniu tych grup zawodowych, wśród których wymienić można: długotrwały proces kształcenia, brak pełnej samodzielności zawodowej lekarzy stażystów i lekarzy rezydentów, przez co najmniej kilka lat od zakończenia studiów, deficyt kadry medycznej i obserwowane zagrożenie związane z tzw. luką pokoleniową, przede wszystkim wśród lekarzy specjalistów i pielęgniarek, co wynika m.in. ze wzrostu średniej wieku profesjonalistów medycznych.

1. Reforma kształcenia przeddyplomowego lekarzy i lekarzy dentystów

*Ustawą z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty*²¹⁰) zmieniono dotychczasowy system kształcenia przeddyplomowego lekarzy i lekarzy dentystów. Zgodnie z wprowadzonymi zmianami, studenci, którzy rozpoczęli studia 1 października 2012 roku kształceni są według nowego systemu. Zamiast osobnego stażu podyplomowego, szkolenie praktyczne zostało włączone do programu studiów, a od 2013 r. Lekarski Egzamin Końcowy (LEK) i Lekarsko-Dentystyczny Egzamin Końcowy (L-DEK) zastąpiły odpowiednio Lekarski Egzamin Państwowy (LEP) i Lekarsko-Dentystyczny Egzamin Państwowy (L-DEP). Nowe egzaminy są warunkiem uzyskania prawa wykonywania zawodu i rozpoczęcia specjalizacji przez lekarzy, którzy dotychczas nie uzyskali specjalizacji I lub II stopnia lub tytułu specjalisty. Wprowadzone zmiany likwidujące obowiązkowy roczny staż, umożliwiają wcześniejsze uzyskanie samodzielności zawodowej lekarzy i lekarzy dentystów. Zmiana ta jest powiązana ze zmianą standardów kształcenia na kierunku lekarskim i upracticznieniem studiów w taki sposób, aby możliwe było uzyskanie umiejętności praktycznych już w ostatnich latach studiów. Zmiana standardów kształcenia oraz wprowadzenie zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 30 lipca 2012 r. w *sprawie ramowego programu zajęć praktycznych oraz sposobu ich odbywania, dokumentowania i zaliczania*²¹¹ praktycznego nauczania na ostatnim roku studiów, uwzględnia rozwój nowoczesnych metod dydaktycznych realizowanych w oparciu o centra symulacji medycznej.

2. Reforma systemu szkolenia specjalizacyjnego lekarzy

Lekarze, którzy uzyskali prawo wykonywania zawodu mogą ubiegać się o przystąpienie do szkolenia specjalizacyjnego w wybranej dziedzinie. Możliwość rozpoczęcia specjalizacji zależy od dostępności wolnych miejsc szkoleniowych.

Nowelizacja ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty z 2011 r. zreformowała dotychczasowy system szkolenia specjalizacyjnego lekarzy poprzez opracowanie i wdrożenie systemu modułowego. Szkolenie specjalizacyjne w określonej dziedzinie medycyny może być prowadzone według dwumodułowych programów specjalizacji (program specjalizacji składa się z modułu podstawowego, obejmującego podstawową wiedzę teoretyczną i praktyczne umiejętności w danej dziedzinie specjalności medycznej oraz modułu specjalistycznego, różniącego się w zależności od wybranego obszaru specjalizacji) lub według modułów jednolitych, w których szkolenie podstawowe i specjalistyczne jest połączone. Uzyskanie specjalizacji dotychczas uznawanych za szczegółowe dziedziny medycyny w ramach nowego systemu wymaga krótszego okresu, jest możliwe w ciągu 5-6 lat, w porównaniu do 6-9,5 roku w ramach dotychczas obowiązującego systemu. Usprawnienie i skrócenie czasu zdobywania kwalifikacji przez specjalistów poszerza młodej kadrze dostęp do rynku pracy, stanowiąc równocześnie możliwość zaspokajania potrzeb społecznych w tym zakresie. Kamieniem milowym w procesie wdrażania reformy było zatwierdzenie 14 czerwca 2014 r. przez Ministra Zdrowia zreformowanych programów specjalizacji.

²¹⁰ Dz. U. z 2011 r. Nr 113, poz. 658

²¹¹ Dz. U. z 2012 r. poz. 900

Lekarze, którzy w ramach szkolenia specjalizacyjnego zrealizują i zaliczą jeden z modułów podstawowych nie będą zobowiązani do ponownego odbywania tego modułu w przypadku przystąpienia do kolejnej specjalizacji w innej dziedzinie medycyny, w której obowiązuje konieczność realizacji tego samego modułu. Dzięki przyjęciu takiego rozwiązania lekarz będzie mógł uzyskać kolejny tytuł specjalisty w znacznie krótszym niż dotychczas czasie.

Jednocześnie, dzięki wprowadzeniu systemu modułowego o rozpoczęcie kolejnej specjalizacji będą mogli ubiegać się również lekarze, którzy specjalizację uzyskali przed wejściem w życie systemu modułowego. W założeniu będą oni mogli odbyć szkolenie według krótszej wersji programu specjalizacji i uzyskać tytuł specjalisty w krótszym czasie niż w przypadku lekarzy bez specjalizacji.

3. Reforma kształcenia przeddyplomowego pielęgniarek i położnych

W związku z reformą w ramach tzw. pakietu kolejkowego i onkologicznego, który m.in. przewiduje zwiększenie uprawnień zawodowych pielęgniarek i położnych, zaplanowano zmianę obowiązujących standardów kształcenia dla tych grup zawodowych na studiach pierwszego i drugiego stopnia. W standardach tych zostaną rozszerzone szczegółowe efekty kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności w ramach farmakologii oraz doboru stosownych metod diagnostycznych w poszczególnych stanach klinicznych. Termin opracowania nowych treści kształcenia został określony na koniec września 2014 r., a planowany termin wejścia w życie nowych standardów kształcenia to rok akademicki 2015/2016.

Planowany jest również, w ramach kształcenia praktycznego pielęgniarek i położnych, rozwój nowoczesnych metod dydaktycznych realizowanych w oparciu o pielęgniarskie/położnicze centra symulacji medycznej.

4. Reforma kształcenia specjalizacyjnego pielęgniarek i położnych

Od dnia 24 sierpnia 2015 r. obowiązywać będzie nowe *rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 12 grudnia 2013 r. w sprawie wykazu dziedzin pielęgniarstwa oraz dziedzin mających zastosowanie w ochronie zdrowia, w których może być prowadzona specjalizacja i kursy*²¹² gwarantujące elastyczność i uniwersalność wykorzystania specjalizacyjnego kształcenia podyplomowego w ochronie zdrowia.

Jednym z efektów reformy będzie zmniejszenie liczby dziedzin specjalizacyjnych. Przed reformą szkolenia specjalizacyjne dla pielęgniarek i położnych były zbyt zawężone tematycznie co ograniczało możliwości wykonywania przez pielęgniarki i położne specjalistycznych zadań w różnych rodzajach świadczeń. Ponadto, połączenie dziedzin wąskich specjalizacji będzie prowadzić do zwiększenia liczby pielęgniarek i położnych z tytułem specjalisty przydatnym w szerszym zakresie medycznym. Reforma - usankcjonowana w nowym rozporządzeniu - wyodrębnia szkolenia specjalizacyjne dla pielęgniarek uwzględniając w ich treściach moduły programowe specjalizacji, które dotychczas funkcjonowały odrębnie.

Specjalizacje dla pielęgniarek będą mogły być prowadzone w następujących dziedzinach pielęgniarstwa anestezyjologicznego i intensywnej opieki, chirurgicznego, geriatrycznego, internistycznego, onkologicznego, operacyjnego, opieki długoterminowej, opieki paliatywnej, pediatricznego, psychiatrycznego, ratunkowego, rodzinnego oraz w ochronie zdrowia pracujących. Natomiast specjalizacja dla położnych może być prowadzona w dziedzinach pielęgniarstwa ginekologiczno-położniczego i rodzinnego. Dodatkowo, wspólnymi specjalizacjami zarówno dla pielęgniarek i położnych będzie pielęgniarstwo epidemiologiczne i neonatologiczne.

Ponadto, w nowym rozporządzeniu dodano 4 dziedziny kursów kwalifikacyjnych, w których pielęgniarki będą mogły podnosić swoje kwalifikacje, tj. diabetologiczny, geriatryczny, neurologiczny, transplantacyjny. Natomiast w ramach kształcenia na poziomie kursu kwalifikacyjnego dla położnych w dziedzinie pielęgniarstwa dodano kurs anestezyjologiczny i intensywnej opieki w położnictwie i ginekologii. Po reformie kształcenia podyplomowego kursy kwalifikacyjne dla pielęgniarek będą mogły być realizowane w następujących dziedzinach pielęgniarstwa: anestezyjologicznego i intensywnej opieki, chirurgicznego, diabetologicznego, geriatrycznego, internistycznego, kardiologicznego, nefrologicznego z dializoterapią, neonatologicznego, neurologicznego, onkologicznego, operacyjnego, opieki długoterminowej, opieki paliatywnej, pediatricznego, psychiatrycznego, ratunkowego, rodzinnego, środowiska nauczania

²¹² Dz. U. z 2013 r. poz. 1562

i wychowania, transplantacyjnego oraz w ochronie zdrowia pracujących. W przypadku położnych kursy kwalifikacyjne będą mogły być realizowane w następujących dziedzinach pielęgniarstwa: anestezjologicznego i intensywnej opieki w położnictwie i ginekologii, operacyjnego oraz rodzinnego.

Ponadto w związku z reformą w ramach tzw. pakietu kolejkowego i onkologicznego, który m.in. przewiduje zwiększenie uprawnień zawodowych pielęgniarek i położnych, zaplanowano opracowanie programu kursu specjalistycznego, który będzie przygotowywał do ordynowania i/lub zlecania w ramach kontynuacji leczenia wybranych leków i wyrobów medycznych. Ukończenie tego kursu zagwarantuje, że pielęgniarki i położne będą mogły korzystać ze zwiększonych uprawnień zawodowych od 2016 r.

6.3.2. Reformy a planowany zakres wsparcia z EFSI w latach 2014-2020

6.3.2.1. Infrastruktura podmiotów leczniczych

W perspektywie finansowej 2014-2020 zaprogramowano następujący podział inwestycji w infrastrukturę ochrony zdrowia finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego:

- na poziomie centralnym – strategiczna infrastruktura ochrony zdrowia, tj. infrastruktura systemu ratownictwa medycznego oraz infrastruktura ponadregionalnych szpitali;
- na poziomie regionalnym – infrastruktura regionalnych podmiotów leczniczych z wyłączeniem ratownictwa medycznego (m.in. ambulatoryjna opieka specjalistyczna, szpitale regionalne, opieka długoterminowa).

1. System Państwowego Ratownictwa Medycznego

Efektywność systemu ochrony zdrowia to m.in. szybkie i skuteczne udzielanie pomocy w stanach nagłego zagrożenia zdrowia lub życia. Skuteczne zaopatrzenie poszkodowanych oraz szybka diagnostyka warunkuje możliwość uratowania życia oraz szybszego powrotu do zdrowia. Ma to bardzo istotne znaczenie w kontekście przebiegu dalszego leczenia pacjentów (m.in. ilość wykonywanych procedur, długość pobytu w szpitalu, długość rehabilitacji) oraz ich aktywności zawodowej, a w konsekwencji wpływa na koszty leczenia oraz wysokość wypłacanych świadczeń z ubezpieczeń społecznych związanych z niezdolnością do pracy (renty, świadczenia rehabilitacyjne, zwolnienia od pracy). Stworzenie zatem kompleksowego, skutecznego i efektywnego systemu ratownictwa medycznego warunkuje nie tylko dłuższe życie w zdrowiu ludności, ale także generuje oszczędności w systemie publicznych świadczeń zdrowotnych oraz ubezpieczeń społecznych.

Kompleksowy, zrównoważony system ratownictwa medycznego to spójne działanie poszczególnych jednostek systemu wyposażonych w nowoczesny i kompatybilny sprzęt. System zapewnia każdemu człowiekowi (bez względu na zamożność, płeć, wiek czy narodowość) w stanie nagłego zagrożenia zdrowia lub życia możliwość:

- a) natychmiastowego wezwania pomocy (centra powiadamiania ratunkowego),
- b) niezwłocznego przybycia na miejsce zdarzenia właściwych jednostek systemu (zespoły ratownictwa medycznego, w tym lotnicze zespoły ratownictwa medycznego),
- c) podjęcia na miejscu zdarzenia właściwych działań ratowniczych według określonych kompetencji, standardów postępowania oraz zapewnienie stosownego do potrzeb transportu sanitarnego (naziemnego lub powietrznego),
- d) niezwłocznego przyjęcia do najbliższego Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (SOR) lub Centrum Urazowego (CU) lub oddziału szpitalnego stosownego do rodzaju nagłego zagrożenia życia lub zdrowia, gdzie zostanie wykonana kompleksowa diagnostyka oraz udzielona fachowa pomoc medyczna.

Poszczególne elementy systemu muszą ze sobą ściśle współpracować, aby osoba znajdująca się w stanie nagłego zagrożenia życia miała szansę na szybkie i skuteczne udzielenie pomocy. Bardzo ważne jest zapewnienie niezbędnej infrastruktury w odniesieniu do każdego z ww. elementów, gdyż braki w chociaż jednym z nich powodują, że system nie może działać lub działa w sposób dysfunkcyjny. System ratownictwa medycznego stanowi swego rodzaju sieć, w przypadku której brak któregośkolwiek z elementów powoduje brak możliwości jej w pełni skutecznego działania.

Pomimo wsparcia projektów systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego (PRM) ze środków PO IS 2007-2013 istnieje konieczność efektywnego dopełnienia istniejących już zasobów w taki sposób, aby domknąć „nieszczelności” systemu i stworzyć w pełni kompleksowy i zrównoważony system. Wobec tego planowane ze środków PO IS 2014-2020 inwestycje będą miały na celu zoptymalizowanie działania systemu, zgodnie z modelem docelowym wypracowanym w toku ww. reform systemu PRM w Polsce i zapewnienia porównywalnych parametrów (zasoby, parametry jakości i szybkości leczenia) do najlepiej rozwiniętych Państw Członkowskich UE.

Aby spełnić ten cel jednostki systemu państwowego ratownictwa medycznego wspierane ze środków PO IS 2014-2020 będą rozmieszczone w sposób równomierny na terenie całego kraju, tak aby każda osoba przebywająca na terytorium Polski, niezależnie od miejsca zdarzenia (wypadku) miała możliwość uzyskania świadczeń w możliwie najszybszym czasie. Miejsce zdarzenia nie powinno mieć wpływu na czas oczekiwania na podjęcie czynności ratowniczych. Wszyscy powinni mieć równy dostęp do świadczeń niezależnie od tego, w jakim regionie Polski przebywają, czy to jest miasto czy wieś, wschodnia czy zachodnia część kraju. Konieczne będzie zatem zrównoważenie dyslokacji elementów systemu PRM oraz uzupełnianie brakujących ogniw w tym zakresie, w sposób adekwatny do zagrożeń charakteryzujących różne obszary kraju oraz zapewniający w porównywalnym stopniu niezbędną ochronę całej ludności, niezależnie od miejsca zamieszkania.

Potrzeby w ramach systemu ratownictwa medycznego w Polsce zostały zmapowane już w 2001 r. w ramach wprowadzonej ustawy z dnia 25 lipca 2001 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (z uwzględnieniem zmian ww. przepisów²¹³). Zawiera ona szereg wytycznych i standardów opartych m.in. na danych dotyczących liczby i gęstości zaludnienia kraju, częstotliwości występowania zdarzeń nagłych, czasu dotarcia karetki do poszkodowanego, wskaźniku zgonów w okresie przedszpitalnym. Określenie liczby i rozmieszczenie jednostek systemu (Szpitalne Oddziały Ratunkowe, zespoły ratownictwa medycznego) oraz jednostek współpracujących z systemem (Centra Urazowe, centra powiadamiania ratunkowego, jednostki organizacyjne szpitali wyspecjalizowane w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego), ma swoje odzwierciedlenie w Wojewódzkich Planach Działania Systemu Ratownictwa Medycznego sporządzanych przez poszczególnych wojewodów, które są swego rodzaju mapami przedstawiającymi rozmieszczenie na obszarze województwa jednostek systemu. W razie potrzeb plany te są aktualizowane i przedstawiane do zatwierdzenia Ministrowi Zdrowia. Mapy te decydują o efektywności lokalizacji danego podmiotu systemu. Rozmieszczenie jednostek dokonane jest w oparciu o kryterium „zapewnienia odpowiedniego czasu dotarcia z miejsca zdarzenia do Szpitalnego Oddziału Ratunkowego” oraz kryterium „liczby zdarzeń”. Ich ilość i rozmieszczenie uwzględnia także: liczbę mieszkańców i gęstość zaludnienia, warunki geograficzno-topograficzne, a także rodzaje lokalnych zagrożeń (tereny przemysłowe, turystyczne). Standardem dla rozmieszczenia Szpitalnych Oddziałów Ratunkowych jest ponadto zasada „złotej godziny”, tj. czasu od wystąpienia pierwszych objawów choroby lub urazu zagrażającego zdrowiu lub życiu pacjenta do momentu wdrożenia kompleksowego leczenia właściwego ze względu na ciężkość i rodzaj schorzenia lub urazu.

Uwzględniając powyższe kryteria, przyjęto zatem zasadę, że jeden Szpitalny Oddział Ratunkowy powinien przypadać na około 150 - 300 tys. ludności (ze względu na różną gęstość zaludnienia)²¹⁴. W przypadku natomiast Centrów Urazowych powinno ono zabezpieczyć populację nie mniejszą niż 1 mln mieszkańców, zamieszkującą obszar pozwalający na dotarcie z miejsca zdarzenia do centrum urazowego w ciągu 1,5 godziny.²¹⁵ Wynika to nie tylko z wysokich kosztów, ale też z konieczności odpowiednio dużego napływu pacjentów, celem zapewnienia wykorzystania posiadanych środków dla jak największej liczby poszkodowanych oraz nabywania i zachowania niezbędnego doświadczenia i sprawności zawodowej zatrudnionych tam osób.²¹⁶

Jednym z kryteriów umożliwiających spełnienie powyższych założeń związanych z czasem dotarcia z poszkodowanym z miejsca zdarzenia do Szpitalnego Oddziału Ratunkowego lub Centrum Urazowego jest warunek

²¹³ Zgodnie z art. 66 ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym nastąpiła utrata mocy ustawy z dnia 25 lipca 2001 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym

²¹⁴ Takie założenia przyjmuje również Polskie Towarzystwo Medycyny Ratunkowej. *Program Ratownictwa i Ochrony Ludności na lata 2014 – 2020*, przyjęty w dniu 29 kwietnia 2014 r. przez RM, s. 9. Uzasadnienie do projektu ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, [http://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/2806/\\$file/2806.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/2806/$file/2806.pdf), Stanowisko Polskiego Towarzystwa Medycyny Ratunkowej w sprawie „Ustawy o Ratownictwie Medycznym”, Wrocław, wersja z 1 marca 2006 r.

²¹⁵ Zgodnie z założeniami przygotowanymi przez zespół ds. ośrodków urazowych powołany na polecenie Ministerstwa Zdrowia w oparciu o dane dotyczące epidemiologii wypadków drogowych w Polsce (liczba zdarzeń, czas dotarcia, śmiertelność w urazach), a także doświadczenia innych krajów w zakresie tworzenia sieci ośrodków urazowych (m. in. Niemiec, Wielkiej Brytanii, USA, Kanady). L. Brongel, *Założenia programu utworzenia ośrodków urazowych w Polsce*, Kraków 2006. Uzasadnienie do Ustawy o zmianie ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruku/2122>.

²¹⁶ L. Brongel, *Założenia programu utworzenia ośrodków urazowych w Polsce*, Kraków 2006. Uzasadnienie do Ustawy o zmianie ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wydruku/2122>.

posiadania przez te podmioty całodobowego lądowiska/lotniska, co umożliwi w nagłych najtrudniejszych przypadkach maksymalnie skrócić czas dotarcia pacjenta do najbliższego podmiotu leczniczego udzielającego świadczeń zdrowotnych adekwatnych do jego stanu zdrowia. Centrum Urazowe powinno dysponować całodobowym lądowiskiem lub lotniskiem dla śmigłowca ratunkowego, zlokalizowanym w takiej odległości, aby możliwe było przyjęcie pacjenta urazowego, bez pośrednictwa specjalistycznych środków transportu sanitarnego. Natomiast SOR powinien posiadać całodobowe lotnisko lub lądowisko²¹⁷, zlokalizowane w takiej odległości, aby było możliwe przyjęcie osób, które znajdują się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, bez pośrednictwa specjalistycznych środków transportu sanitarnego. W przypadku braku możliwości technicznych spełnienia tego kryterium dopuszcza się większą odległość oddziału od lotniska lub lądowiska pod warunkiem, że oddział zabezpieczy specjalistyczny środek transportu sanitarnego, a czas trwania transportu osób, które znajdują się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego specjalistycznym środkiem transportu sanitarnego do oddziału nie przekroczy 5 minut, licząc od momentu przekazania pacjenta przez lotniczy zespół ratownictwa medycznego do specjalistycznego środka transportu sanitarnego.

Biorąc pod uwagę powyższe założenia, w rezultacie, na niektórych terytoriach Polski pilna interwencja medyczna i transport osoby w stanie nagłego zagrożenia życia lub zdrowia do Szpitalnego Oddziału Ratunkowego/Centrum Urazowego może nastąpić w czasie późniejszym niż średnia dla Polski, zmniejszając tym samym szansę na przeżycie lub powrót do pełnego zdrowia. Ministerstwo Zdrowia zidentyfikowało, że do efektywnego funkcjonowania systemu ratownictwa medycznego w Polsce potrzebne jest utworzenie dodatkowo **ok. 30 Szpitalnych Oddziałów Ratunkowych** (planowane wsparcie ze środków POIŚ 2014-2020), a także **6 centrów urazowych** (planowane wsparcie ze środków POIŚ 2014-2020). Ze środków POIŚ 2014-2020 planowane jest również utworzenie **ok. 60 lądowisk całodobowych**.²¹⁸ Warto podkreślić, iż znacząca część ww. jednostek de facto pełni ww. rolę, jednak znaczące braki infrastrukturalne uniemożliwiają formalne usankcjonowanie ich statusu oraz wpływają negatywnie na szybkość i jakość udzielanej tam pomocy. Planowane jest również wsparcie już istniejących SOR i CU, ukierunkowane na zapewnienie zrównoważonych zasobów ww. jednostek na terenie całego kraju. Jednocześnie, istotne jest zminimalizowanie czasu dotarcia na miejsce zdarzenia przez lotnicze zespoły ratownicze, co jest możliwe m.in. dzięki skróceniu czasu operacyjnego niezbędnego do uruchomienia śmigłowca i wyruszenia do akcji ratowniczej oraz zwiększenie bezpieczeństwa pacjentów i załóg ratowniczych. W tym celu niezbędne jest wsparcie ze środków POIŚ 2014-2020 **inwestycji w infrastrukturę 6 baz LPR** (remont, budowa, doposażenie w sprzęt) oraz uzupełnienie wyposażenia śmigłowców ratunkowych w **sprzęt umożliwiający loty w trudnych warunkach atmosferycznych w tym w nocy**. Ma to bardzo istotne znaczenie w przypadku wystąpienia zdarzenia nagłego w terenie nieoświetlonym. W takim przypadku brak specjalistycznego sprzętu naprowadzającego w śmigłowcach uniemożliwia wylądowanie na miejscu zdarzenia.

Realizacja powyższych inwestycji (SOR, CU, lądowiska, LPR) pozwoli na zwiększenie efektywności systemu ratownictwa medycznego przede wszystkim poprzez wypełnienie luk w dostępie do infrastruktury ratownictwa medycznego, zmniejszając tym samym wskaźnik liczby ludności przypadających statystycznie na 1 SOR do 152 tys. (obecnie 180 tys.) oraz zapewnią zabezpieczenie przez centrum urazowe populację minimum jednego miliona osób zamieszkujących obszar pozwalający na dotarcie z miejsca zdarzenia w czasie do 1,5 godziny. Zwiększy się nasycenie zaawansowanej aparatury medycznej pozwalającej na szybkie i całodobowe diagnozowanie urazów.

Nie bez znaczenia jest także fakt, że inwestycje w poprawę funkcjonowania systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego mają także wymiar transgraniczny. Dzięki nim dostęp do świadczeń z tego zakresu będzie w Polsce na takim samym poziomie jak w pozostałych państwach członkowskich UE. Niwelowanie różnic w poziomie ratownictwa medycznego jest o tyle istotne, że w sytuacji nagłego zagrożenia życia i zdrowia decydujące znaczenie ma czas dotarcia do najbliższej jednostki udzielającej świadczeń ratunkowych (tzw. „złota godzina”), w rejonach przygranicznych może to oznaczać przewożenie pacjentów poza terytorium państwa, na którym doszło do zdarzenia. Należy zatem unikać sytuacji, w których pacjenci byłiby transportowani do bardziej oddalonych miejsc, ponieważ najbliższe zlokalizowane podmioty udzielające świadczeń ratunkowych są w innym państwie członkowskim UE, w którym stan infrastruktury ratunkowej jest wyraźnie gorszy.

²¹⁷ Lądowisko powinno spełniać wymagania określone w ustawie z dnia 3 lipca 2002 r. - Prawo lotnicze (Dz. U. z 2013 r. poz. 1393, z późn. zm.) oraz w załączniku do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 3 listopada 2011 r. w sprawie szpitalnego oddziału ratunkowego (Dz.U. Nr. 237, poz. 1420, z późn. zm.) opisującym szczegółowe wytyczne m.in. w zakresie usytuowania, oznaczenia, oświetlenia lądowiska.

²¹⁸ Dotychczas ze środków unijnych utworzonych zostało 68 całodobowych lądowisk przy szpitalnych oddziałach ratunkowych.

2. Podstawowa opieka zdrowotna

W Polsce POZ to przede wszystkim niepubliczne podmioty lecznicze, których stan infrastruktury (budynki, sprzęt) znajdują się na dobrym poziomie. Ponadto, jednostki POZ, w związku z zakresem udzielanych tam świadczeń, wyposażone są jedynie w drobny sprzęt medyczny, którego koszt zakupu jest relatywnie niski w porównaniu do przychodów i nieporównywalnie niski do kosztu zakupu specjalistycznej aparatury medycznej na potrzeby AOS oraz oddziałów szpitalnych. Podejście to potwierdza także raport opracowany przez E&Y *Optymalizacja polskiego systemu finansowania podstawowej opieki zdrowotnej*, Program Sprawne Państwo (Warszawa, 2012).

W związku z powyższym, brak jest zasadności szczególnie wysokiego poziomu ukierunkowania interwencji EFSI na ww. obszar, aczkolwiek realizacja inwestycji w zakresie POZ, pod warunkiem zidentyfikowania obiektywnych potrzeb w tym zakresie, może być realizowana na poziomie RPO. Wystąpienie takich potrzeb inwestycyjnych może być związane m.in. z reformą zawartą w ramach tzw. pakietu kolejkowego i onkologicznego, gdzie wzmacnia się pozycję lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, m.in. poprzez rozszerzenie listy możliwych badań zlecanych na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej.

3. Ambulatoryjna opieka specjalistyczna

Ambulatoryjna opieka specjalistyczna opiera się m.in. na poradniach przyszpitalnych. Racjonalność ww. rozwiązania (m.in. możliwość korzystania ze wspólnej bazy sprzętowej oraz kadrowej poradni przyszpitalnej i szpitala) powoduje wprowadzanie w Polsce rozwiązań stymulujących rozwój ww. placówek. Tym samym, zakup nowoczesnej aparatury medycznej do pracowni diagnostycznych współpracujących z oddziałami szpitalnymi, stanowi jednocześnie doposażenie infrastruktury sprzętowej AOS. Rozwiązanie takie wychodzi naprzeciw planowanym reformom, których głównym celem jest wzmocnienie roli AOS i POZ, a także zracjonalizuje liczbę sprzętu poprzez zapobieganie nadmiernemu kupowaniu drogiej wysokospecjalistycznej aparatury medycznej oddzielnie na potrzeby leczenia szpitalnego i dodatkowo AOS oraz zwiększy stopień wykorzystania ww. aparatury.

4. Opieka szpitalna

Inwestycje finansowane ze środków EFSI będą wspierały reformy ukierunkowane na poprawę efektywności systemu ochrony zdrowia, co nastąpi m.in. poprzez silne ukierunkowanie wsparcia na projekty prowadzące do poprawy efektywności, w tym finansowej, podmiotów leczniczych oraz dostosowanie struktury (zakres działalności medycznej i zasoby) do aktualnych potrzeb zdrowotnych oraz deficytów w zakresie podaży danego rodzaju świadczeń. Rozwój infrastruktury będzie możliwy jedynie w wyjątkowych, szczegółowo zweryfikowanych przypadkach (mechanizm w ramach Komitetu Sterującego, a docelowo instrumenty zawarte w tzw. pakiecie kolejkowym i onkologicznym – mapy potrzeb oraz opinie o celowości planów inwestycyjnych).

Szpitalne zlokalizowane są w przestarzałych budynkach oraz o niefunkcjonalnym układzie pomieszczeń, wciąż posiadają wyeksploatowaną i przestarzałą aparaturę medyczną, co oprócz generowania wysokich kosztów utrzymania (konieczność ciągłych remontów i napraw) negatywnie wpływa również na możliwości diagnostyczne i terapeutyczne, prowadzące m.in. do gorszych wyników leczenia pacjentów oraz wydłużenia czasu ich hospitalizacji. Ponadto, pacjenci narażeni są na przebywanie w złych warunkach oraz na występujące zakażenia szpitalne. W związku z powyższym, konieczne jest odtworzenie i unowocześnienie istniejącej infrastruktury szpitalnej poprzez kompleksowe remonty, zakup nowoczesnej aparatury medycznej oraz dostosowanie liczby i struktury łóżek szpitalnych do aktualnych potrzeb epidemiologiczno-demograficznych. Ponadto, wsparcie szpitali poprawi nie tylko standard i szybkość leczenia pacjentów, ale wpłynie również pozytywnie na efektywność samych podmiotów leczniczych, w tym w zakresie efektywności kosztowej.

Celem wsparcia opieki szpitalnej nie jest rozbudowa zasobów infrastrukturalnych, ale ich unowocześnienie i dostosowanie do aktualnych potrzeb (zostanie to zapewnione poprzez odpowiednie warunki brzegowe ubiegania się o wsparcie z EFSI oraz odpowiednie kryteria wyboru projektów). Jedynie w wyjątkowych sytuacjach, popartych szczegółową weryfikacją istnienia faktycznych deficytów w danym zakresie i na danym obszarze terytorialnym, dopuszcza się możliwość tworzenia nowej infrastruktury np. poprzez utworzenie specjalistycznego oddziału lub zwiększenie.

szenia liczby łóżek szpitalnych. Inwestycje takie zostaną poddane wnikliwej weryfikacji *ex ante* oraz będą musiały uzyskać pozytywną opinię Komitetu Sterującego, w tym płatnika (NFZ) w zakresie zasadności zwiększenia podaży świadczeń. Ponadto, w ramach tzw. pakietu kolejkowego i onkologicznego zakłada się stworzenie map potrzeb zdrowotnych, na podstawie których docelowo oceniana będą zasadność realizacji nowych inwestycji. Jednym z elementów map będzie analiza alokacji i wykorzystania sprzętu i aparatury medycznej oraz łóżek szpitalnych (jeżeli dotyczy). Zatem mapy dostarczą informacji o posiadanej infrastrukturze medycznej, jej strukturze i wykorzystaniu. Zawierać również będzie prognozowaną liczbę potrzebnych łóżek szpitalnych otrzymaną na podstawie analizy potrzeb zdrowotnych ludności oraz analizę wrażliwości przyjętych założeń. Ich analiza wskaże obszary, w których występuje niewystarczająca infrastruktura do zaspokojenia danych potrzeb zdrowotnych oraz te, w których jest ona zbyt nadmierna i przez to nieefektywnie wykorzystywana.

Określone będą warunki brzegowe ubiegania się o środki UE zapewniające wyeliminowanie wsparcia podmiotów niespełniających minimalnych poziomów efektywności, w tym kosztowej. Ponadto, promowane będą – poprzez odpowiednie kryteria wyboru - projekty efektywne kosztowo (tj. zakładające osiągnięcie najlepszych efektów przy możliwie najniższych cenach), podmioty lecznicze, które wykazują największą efektywność finansową oraz u których w wyniku realizacji projektu poprawi się efektywność w wymiarze finansowym, inicjatywy konsolidacyjne, podmioty lecznicze, które wykazują największą efektywność w wymiarze technicznym (poziom wykorzystania (obłożenie) łóżek, poziom wykorzystania wyrobów medycznych, stosunek liczby personelu administracyjnego do personelu medycznego), podmioty lecznicze, które realizują/realizowały działania powiązane z infrastrukturą będącą przedmiotem projektu, które przyczynią się do wzmocnienia wzajemnych efektów, powodując ich maksymalizację (tzw. efekt synergii), projekty o największej skali oddziaływania mierzonej % udzielanych świadczeń zdrowotnych pacjentom spoza województwa, w którym podmiot leczniczy prowadzi swoją działalność, projekty obejmujące dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych, w tym w szczególności osób starszych, projekty których elementem jest komponent polegający na budowie/rozbudowie /modernizacji infrastruktury ICT wspomagającej zarządzanie podmiotem leczniczym (wdrożenie jednego z systemów: Picture Archiving and Communication System, Radiology Information System, Hospital Information System, wdrożenie innych rozwiązań mających na celu umożliwienie prowadzenia elektronicznej dokumentacji medycznej, projekty których elementem jest komponent przyczyniający się do poprawy efektywności energetycznej, w szczególności do obniżenia zużycia energii lub efektywniejszego jej wykorzystywania/ zmniejszenia energochłonności przez obiekt, tj. działania w zakresie termomodernizacji. Szczegółowe rekomendacje w zakresie kryteriów oraz warunków brzegowych zostaną wypracowane w ramach Komitetu Sterującego. Wszystkie te elementy są zbieżne z wprowadzanymi w Polsce reformami, ukierunkowanymi m.in. na restrukturyzację i przekształcanie publicznych szpitali, jak również wprowadzanie w nich nowoczesnych modeli organizacyjnych i zarządczych, przy jednoczesnej poprawie jakości dostępności świadczeń zdrowotnych.

Wsparcie na poziomie centralnym dotyczyć będzie infrastruktury szpitali ponadregionalnych, tj. podmiotów udzielających specjalistycznych i wysokospecjalistycznych świadczeń zdrowotnych, nierzadko unikalnych w skali kraju. W tym przypadku, dodatkowo występuje istotny poziom komplementarności w stosunku do PO WER (szpitale kliniczne i instytuty badawcze stanowią bazę do kształcenia kadr medycznych) oraz PO IR (ww. jednostki prowadzą działalność B+R). Natomiast na poziomie regionalnym, wspierana będzie infrastruktura szpitali regionalnych i lokalnych (szpitali podległych JST), gdzie szczególnie istotne jest odpowiednie uwzględnienie potrzeb zdrowotnych mieszkańców danego obszaru oraz poziomu podaży na lokalnym rynku usług zdrowotnych, w tym m.in. w zakresie deficytów podaży odnośnie świadczeń dedykowanych osobom starszym.

5. Opieka długoterminowa i opieka świadczona na poziomie lokalnych społeczności

Dopuszczenie możliwości sprawowania wszechstronnej opieki zdrowotnej, psychologicznej i społecznej nad pacjentami znajdującymi się w stanie terminalnym wyłącznie w warunkach domowych, bez konieczności posiadania pomieszczenia służącego udzielaniu świadczeń zdrowotnych oraz możliwości udzielania świadczeń pielęgnacyjnych lub opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej wyłącznie w warunkach domowych, umożliwi stopniową deintytucjonalizację opieki nad osobami tego wymagającymi. Przedmiotowa zmiana powinna być prowadzona w oparciu o dogłębną analizę sytuacji lokalnej i politykę opartą na dowodach. Obydwa wymogi kierują uwagę w stronę samorządu lokalnego, który posiada najlepszą wiedzę, w jaki sposób i do jakiego stopnia przeprowadzić lokalną

deinstytucjonalizację opieki oraz jakie podmioty mogą brać czynny udział w jej realizacji. Równocześnie należy podkreślić, iż to z poziomu lokalnego mogą być tworzone i wprowadzane najtrwalsze innowacje społeczne i organizacyjne udzielania świadczeń pielęgnacyjnych lub opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej poza instytucjami. W związku z powyższym w ramach przyszłego wsparcia w wielu województwach planowane są działania wspomagające usługi opiekuńcze i specjalistyczne dla rodziny w sytuacji, gdy członek rodziny jest osobą zależną (dziecko, osoba dorosła, osoba starsza) lub dla samotnych osób zależnych. Dodatkowo niektóre regiony planują programy szkoleniowe dla rodzin i opiekunów, w szczególności ukierunkowane na świadczenie usług opiekuńczych nad osobami niesamodzielnymi w miejscu zamieszkania, środowisku lokalnym lub instytucjach. Podejmowana jest również kwestia rozwoju placówek świadczących usługi na rzecz społeczności lokalnej (np. miejsc pobytu dziennego, klubów, usług w mieszkaniach chronionych, wspomaganych itp.). Rozwój usług zarówno w formie instytucjonalnej jak i pozainstytucjonalnej w sferze opieki zdrowotnej i rehabilitacji medycznej nad osobami zależnymi będzie istotnie przyczyniać się do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu tych osób oraz ich rodzin. Należy podkreślić, że to głównie opieka długoterminowa jest typowana jako obszar do szczególnego rozwoju usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności.

W celu wsparcia podstawowej opieki zdrowotnej na poziomie lokalnym, w tym opieki nad matką i dzieckiem, wprowadzono zmianę *ustawą z dnia 21 marca 2014 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw*²¹⁹. Wprowadziła ona rozwiązania ukierunkowane na poprawę efektywności pracy w podstawowej opiece zdrowotnej, rozszerzając możliwości udzielania świadczeń zdrowotnych. Lekarze rodzinni, lekarze pediatry i lekarze interniści, z wyjątkiem lekarzy posiadających tytuł specjalisty w dziedzinie medycyny rodzinnej, są obowiązani (w okresie 3 lat od dnia rozpoczęcia udzielania świadczeń zdrowotnych w podstawowej opiece zdrowotnej) ukończyć kurs w dziedzinie medycyny rodzinnej.

6.3.2.2. System informacji w ochronie zdrowia

W latach 2007-2013 podjęto szereg działań, mających na celu rozwój systemu informacji w ochronie zdrowia w Polsce. Jedną z głównych przesłanek była potrzeba przystosowania funkcjonującego systemu do wymogów stawianych krajom UE, w ramach budowy europejskiego społeczeństwa informacyjnego. Ważnym czynnikiem był także stan rozwiązań informacyjnych, tj. ich różnorodność oraz niezależność. Systemy te nie były w stanie dostarczyć odpowiedniego poziomu wsparcia przy obsłudze pacjentów, ani zapewnić integralności i kompletności informacji, a stosowane w nich technologie utrudniały, a często uniemożliwiały wymiany informacji i danych. Kluczowe projekty dotyczyły budowy Elektronicznej Platformy Gromadzenia, Analizy i Udostępnienia Zasobów Cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych (P1) oraz Platformy udostępniania on-line usług i zasobów cyfrowych rejestrów medycznych (P2). Obszar ten został również uregulowany prawnie poprzez stosowną ustawę i akty wykonawcze. Realizacja projektów umożliwi organom administracji publicznej, przedsiębiorcom (m.in. podmiotom leczniczym, aptekom, praktykom lekarskim) i obywatelom gromadzenie, analizę i udostępnienie zasobów cyfrowych o zdarzeniach medycznych. Przyczyni się także do poprawy jakości funkcjonowania administracji publicznej, odpowiedzialnej za sektor ochrony zdrowia, podnosząc zdolności instytucji publicznych poprzez informatyzację służb publicznych i otoczenia biznesowego, za pośrednictwem stworzonych usług e-Zdrowia. Poprzez budowę Platformy P2 powstało uniwersalne narzędzie informatyczne, służące do utrzymywania rejestrów oraz świadczenia usług elektronicznych dla świata zewnętrznego, zapewniające optymalny poziom bezpieczeństwa.

Zasadne jest dalsze rozwijanie systemu informacji ochrony zdrowia w Polsce, m.in. poprzez rozwój funkcjonalności platform P1 i P2, realizację nowych projektów, wpływających na poprawę efektywności systemu opieki zdrowotnej. Istotne jest także dostosowanie infrastruktury świadczeniodawców do prowadzenia elektronicznej dokumentacji medycznej, poprzez zakup sprzętu komputerowego i systemów informatycznych. Zgodnie z przyjętymi założeniami podmioty te będą zobligowane do przejścia wyłącznie na elektroniczną dokumentację medyczną w sierpniu 2017 r.

6.3.2.3. Kształcenie kadr medycznych

Główny kierunek reformy systemu kształcenia podyplomowego na kierunku lekarskim i lekarsko-dentystycznym zmierza do skrócenia czasu uzyskania przez lekarza pełni praw wykonywania zawodu. W starym systemie lekarz po

²¹⁹ Dz. U. z 2014 r. poz. 619

zakończeniu studiów i zdaniu lekarskiego egzaminu państwowego (lekarsko – dentystycznego egzaminu państwowego) otrzymywał jedynie ograniczone prawo wykonywania zawodu. Pełnię praw wykonywania zawodu nabywał dopiero po zakończeniu rocznego stażu. Oznaczało to, że od momentu rozpoczęcia studiów lekarskich do momentu uzyskania pełni praw wykonywania zawodu lekarza miało 7 lat (6 lat studiów oraz 1 rok stażu podyplomowego). Zgodnie z nowym standardem kształcenia studenci medycyny nabywają umiejętności praktyczne na ostatnim roku studiów. Dzięki reformie absolwenci kierunków medycznych uzyskają pełne prawo wykonywania zawodu bezpośrednio po studiach i zdaniu lekarskiego egzaminu końcowego (lekarsko – dentystycznego egzaminu końcowego), co znacznie ułatwi likwidację deficytu kadry lekarskiej. Skrócenie czasu nabywania uprawnień lekarskich stanowi priorytetowe wyzwanie dla polskiego systemu kształcenia na kierunku lekarskim. Kluczowe staje się wsparcie uczelni medycznych w rozwoju kształcenia praktycznego m.in. poprzez rozwój kształcenia symulacyjnego. **Poprawa jakości kształcenia wyższego na kierunkach medycznych** jest jednym z celów Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Jednym z narzędzi realizacji tego celu w zakresie kształcenia lekarzy będzie m.in. *realizacja programów rozwojowych dla uczelni medycznych uczestniczących w procesie praktycznego kształcenia studentów, w tym tworzenie centrów symulacji medycznej*. Programy rozwojowe będą instrumentem służącym poprawie jakości nauczania na kierunkach medycznych (do wskaźnika wliczane będą programy rozwojowe opracowane (zatwierdzone przez rektora uczelni lub inną osobę upoważnioną po podejmowania wiążących decyzji zgodnie z właściwym dokumentem: KRS lub statut) przez uczelnie kształcące na kierunkach: lekarskim i/lub lekarsko-dentystycznym, pielęgniarstwie i/lub położnictwie. Obligatoryjnymi elementami programów rozwojowych będą działania przyczyniające się do wzmocnienia kształcenia praktycznego studentów. Programy rozwojowe będą służyły realizacji projektów edukacyjnych o charakterze praktycznym. **Kluczowym elementem programu będzie utworzenie centrum symulacji**. Centrum symulacji jest obiektem wyposażonym w zaawansowane technologicznie symulatory pacjenta. Sale symulacyjne wyposażone są w niezbędny sprzęt medyczny (m.in. aparat do znieczulenia, respiratory, defibrylatory, kardiomonitor, laryngoskopy etc.) oraz system audio-wideo do rejestracji sesji symulacyjnych, co pozwala na uzyskanie przez studentów umiejętności praktycznych.

Symulacja medyczna to odtworzenie możliwej sytuacji klinicznej w warunkach pracowni dydaktycznej, z możliwością interakcji osób uczących się. Symulacja medyczna jest jedną z metod nauczania postępowania praktycznego w stanach zagrożenia życia i procedur inwazyjnych na etapie kształcenia przeddyplomowego. Studenci mają możliwości ćwiczenia przypadków skomplikowanych oraz rzadkich z wykorzystaniem wystandaryzowanych scenariuszy w kontrolowanych i powtarzalnych warunkach dla grup studentów. Symulacja medyczna nie ma na celu zastąpienia kontaktu z pacjentem w czasie szkolenia przeddyplomowego, lecz lepsze przygotowanie studentów do takiego kontaktu. Kształcenie symulacyjne ma za zadanie nabycie, a także sprawdzenie wiedzy i umiejętności praktycznych w warunkach klinicznych, ale w bezpiecznym środowisku, w którym popełnienie błędu nie powoduje krzywdy pacjenta.

Kształcenie podyplomowe

Środki EFS zostaną również przekazane na kształcenie podyplomowe, w tym w szczególności kształcenie specjalizacyjne m.in. poprzez wsparcie systemu kształcenia specjalizacyjnego, wg. zreformowanych programów kształcenia, obejmujące m.in. kształcenie modułowe. Istotnym elementem zaprojektowanego wsparcia będzie realizacja projektów edukacyjnych poprawiających kompetencje lekarzy poprzez ich udział w przedsięwzięciach szkoleniowych w formie kursów doskonalących. Planuje się przeznaczenie finansowania UE na kursy w wybranych dziedzinach medycyny, na które jest zapotrzebowanie z punktu widzenia potrzeb pacjenta.

W ramach wsparcia kształcenia podyplomowego lekarzy dofinansowane będą kursy doskonalące dedykowane w szczególności lekarzom pracującym w podstawowej opiece zdrowotnej m.in. w zakresie np. onkologii, kardiologii czy geriatricznej.

Jednym z celów PO WER jest *Rozwój kompetencji zawodowych i kwalifikacji kadr medycznych odpowiadających na potrzeby epidemiologiczno-demograficzne kraju*. Realizacji tego celu będą służyły takie typy działania jak:

- kształcenie specjalizacyjne lekarzy w dziedzinach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju;
- kształcenie podyplomowe lekarzy realizowane w innych formach niż specjalizacje w obszarach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju;
- kształcenie podyplomowe pielęgniarzy i położnych w obszarach związanych z potrzebami epidemiologiczno-demograficznymi;
- doskonalenie zawodowe pracowników innych zawodów istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia w obszarach istotnych dla zaspokojenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych.

6.3.2.4. Działania akredytacyjne i restrukturyzacyjne

Jednym z kluczowych elementów poprawy efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia jest wsparcie systemu akredytacji na wszystkich poziomach świadczenia usług medycznych, w tym na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej. W perspektywie 2007-2013 r. wspierane były projekty rozwijające i implementujące akredytację na poziomie szpitali. Było to możliwe poprzez wprowadzenie określonych standardami wymogów, które skłoniły szpitale do wprowadzenia modyfikacji i zmiany sposobu dostarczania opieki.

Akredytacja organizacji opieki zdrowotnej to dobrowolny, usystematyzowany proces oceny nakierowany na stymulowanie poprawy jakości i bezpieczeństwa opieki, prowadzony przez niezależnych wizytatorów – w zakresie rozwijania bezpieczeństwa i jakości w systemach ochrony zdrowia.

Poprawa efektywności funkcjonowania współczesnych systemów ochrony zdrowia poprzez upowszechnianie systemu akredytacji jakości polega głównie na wyszukiwaniu zagadnień, które w największym stopniu wpływają na poziom świadczeń i bezpieczeństwo pacjentów. W tych obszarach tworzone są mierzalne kryteria oceny placówek określonego typu opieki zdrowotnej np. dla szpitali, zakładów opieki długoterminowej, podstawowej opieki zdrowotnej. Standardy te mają charakter dynamiczny, podlegają okresowej modyfikacji, zależnie od szybkości wywoływania pożądanych efektów. Dzięki temu spełnione jest założenie akredytacji polegające na stałym stymulowaniu do osiągania poziomu optimum, jaki wyznaczają standardy akredytacyjne. Każdorazowo wymogi standardów muszą być na poziomie możliwie wysokim, a przy tym jednak realnie osiągalnym.

Przetestowanie i przygotowanie do systemowego wdrożenia organizacji opieki koordynowanej (OOK)

Ważnym elementem poprawy efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia będzie realizacja narzędzia w postaci *Wykorzystania organizacji opieki koordynowanej (OOK) do polepszenia jakości i efektywności dostawy publicznych usług zdrowotnych – pilotaż innowacji organizacyjnej, procesowej i technologicznej*.

Opieka koordynowana – rozumiana, jako rozwiązania organizacyjne (procesowe i technologiczne) ma na celu poprawę efektów zdrowotnych (outcomes) poprzez przezwyciężanie fragmentacji procesu leczenia (dostawy – udzielania - usług zdrowotnych) w wyniku zarządzania i koordynacji procesem udzielania (dostawy) usług zdrowotnych w oparciu o zasadę ciągłości leczenia pacjenta (continuum of care). Podstawą funkcjonowania systemu opieki koordynowanej jest wprowadzenie rozwiązań koncentrujących się nie na liczbie (output) jednostkowych świadczeń zdrowotnych udzielanych pacjentowi na różnych poziomach systemu ochrony zdrowia (POZ, AOS, SZP), ale koncentrujących się na instrumentach zapewniających kontynuację procesu leczenia i osiągnięciu optymalnych efektów (outcomes) interwencji medycznych. Koordynacja pomiędzy ww. poziomami systemu ochrony zdrowia ma charakter głównie integracji pionowej. Tworzenie i wdrażanie narzędzi umożliwiających i ułatwiających koordynowanie opieki zdrowotnej, np. disease management – schematy zarządzania przypadkami chorobowymi; clinical pathways - ścieżki kliniczne ustalone dla danych przypadków chorobowych) ma charakter głównie integracji poziomej. Takie podejście pozwala zarówno na polepszenie efektów zdrowotnych (outcomes) jak i zwiększenie efektywności systemu ochrony zdrowia w sensie ilości zasobów (pracy, finansów) koniecznych do osiągnięcia określonych rezultatów. Zgodnie z założeniami testowane będą co najmniej 3 warianty wdrożenia opieki koordynowanej, w tym jeden z nich będzie wariantem opartym na założeniu, że to POZ będzie głównym świadczeniodawcą odpowiedzialnym za „skoordynowaną” usługę medyczną,

Reasumując, poprawie efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia służyć będą takie narzędzia jak: działania akredytacyjne i restrukturyzacyjne; przetestowanie i przygotowanie do systemowego wdrożenia organizacji opieki koordynowanej (OOK) służącej polepszeniu jakości i efektywności publicznych usług zdrowotnych (pilotaż nowej formy organizacji, procesu i rozwiązań technologicznych); wsparcie na rzecz dostosowania szpitali/oddziałów do odpowiedniego standardu hospitalizacji osób starszych oraz do specyficznych potrzeb osób niepełnosprawnych.

Stąła poprawa jakości szacowania potrzeb zdrowotnych

Poprawie efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia służyć będzie również poprawa jakości danych oraz rozwój narzędzi analitycznych do prognozowania chorobowości, zapotrzebowania na kadry medyczne, infrastrukturę oraz identyfikacja „białych plam” w opiece zdrowotnej. Dotychczasowy model szacowania potrzeb zdrowotnych oparty został o prace konsultantów krajowych w poszczególnych dziedzinach medycyny do zadań których należy

m.in. inicjowanie prowadzenia badań epidemiologicznych na obszarze kraju oraz ocena metod i wyników tych badań; kontrola dostępności do świadczeń zdrowotnych; kontrola wyposażenia podmiotów leczniczych w aparaturę i sprzęt medyczny, aparaturę analityczną oraz aparaturę do przygotowywania i badania produktów leczniczych i kontrola ich efektywnego wykorzystania przy realizacji zadań dydaktycznych zgodnie z określonymi standardami, a także prognozowanie potrzeb zdrowotnych populacji w dziedzinie właściwej dla danego konsultanta.

Niedoskonałość obecnego systemu mapowania potrzeb zdrowotnych sprawiła, że podjęto szereg działań zmierzających do wzmocnienia tego procesu, w tym zaprojektowano zmiany w ustawie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, które usystematyzowały konieczność podejmowania działań w systemie ochrony zdrowia w oparciu o oszacowane potrzeby zdrowotne. Zmiana nakłada szereg obowiązków w tym zakresie zarówno na władze centralne jak i regionalne. Monitorowanie i ewaluacja zapotrzebowania w zakresie infrastruktury, alokacji przestrzennej zasobów a także prognoza zapotrzebowania kadr medycznych ma kluczowe znaczenie dla poprawy efektywności i dostępności świadczeń medycznych. Usprawnienie procesu zbierania i przetwarzania ww. danych oraz rozwój narzędzi prognostycznych ułatwi proces podejmowania decyzji w zakresie alokowania środków publicznych w obszarze ochrony zdrowia. Ze środków EFS planowane jest wsparcie działań rozwijających system alokowania zasobów medycznych, rozwoju infrastruktury i zakupów sprzętowych oraz wspierania i rozwoju doskonalenia kadr medycznych, w kontekście dostarczenia analiz dotyczących zapotrzebowania w oparciu o rzetelne dane wynikające z wielosektorowego modelu planowania zasobów i infrastruktury medycznej. Na model ten będzie składał się m.in. moduł: demograficzny, epidemiologiczny (w tym prognoza chorobowości), moduł infrastrukturalny oraz moduł edukacyjny.

6.3.2.5. Profilaktyka

Profilaktyka zdrowotna jest tym obszarem, który z jednej strony wpływa na wydłużenie aktywności zawodowej osób pracujących (skuteczne zapobieganie lub/i wczesne wykrycie zmian chorobowych na wczesnym etapie zmniejsza prawdopodobieństwo dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych), a z drugiej strony jest skutecznym narzędziem poprawy efektywności finansowej systemu (zapobieganie chorobom i leczenie wczesnych faz chorobowych jest tańsze i bardziej skuteczne niż leczenie zaawansowanych form). Analiza wydatków Narodowego Funduszu Zdrowia wskazuje, że 5% populacji ubezpieczonych „wykorzystuje” 60% środków finansowych przeznaczonych na ochronę zdrowia w Polsce, w tym na leczenie najcięższej chorych (1% populacji) przeznaczanych jest 28,7% środków finansowych. Działania profilaktyczne są jednym z kluczowych obszarów planowanych do wsparcia w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 8.10 aktywne i zdrowe starzenie się i przyczynią do wzrostu liczby realizowanych programów profilaktycznych.

Planowane działania będą wspierały jeden z kluczowych elementów tzw. reformy kolejkowej i onkologicznej. Reforma obejmuje m.in. wsparcie długofalowej, stałej opieki po zakończeniu terapii prowadzonej przez lekarza rodzinnego na podstawie programu opieki przygotowanego przez lekarza specjalistę. Realizacja założeń reformy onkologicznej wymaga podjęcia szeregu działań w zakresie rozwoju obecnie realizowanych programów populacyjnych oraz wparcia działań nakierowanych na poprawę współpracy pomiędzy wysokospecjalistycznymi ośrodkami terapeutycznymi a szpitalami ogólnymi oraz podstawową opieką zdrowotną. Działania te będą wspierane w ramach jednego z typu projektu PO WER, tj. narzędzia pn. *projekty pilotażowe i testujące w zakresie programów profilaktycznych zawierające m.in. komponent badawczy, edukacyjny oraz wspierający współpracę pomiędzy wysokospecjalistycznym ośrodkiem a lekarzami podstawowej opieki zdrowotnej oraz szpitalami ogólnymi, w celu przeciwdziałania zjawisku fragmentacji opieki nad pacjentem*. Dodatkowo, funkcjonujące programy populacyjne (dot. wczesnego wykrywania nowotworu szyjki macicy, piersi oraz jelita grubego) oraz nowe projekty profilaktyczne dot. chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu, programy ukierunkowane na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, będą wpierane ze środków Regionalnych Programów Operacyjnych (ściśle koordynacja zostanie zagwarantowana m.in. poprzez obowiązek uwzględniania planowanych konkursów w ramach ww. typu projektu w Planie Działania uzgadnianym w ramach Komitetu Sterującego oraz poprzez Wytyczne w zakresie działań finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w perspektywie finansowej 2014-2020 służących rozwojowi profilaktyki nowotworowej w kierunku wykrywania raka jelita grubego, szyjki macicy i raka piersi. Dodatkowo w celu przygotowania kadr podstawowej opieki zdrowotnej do sprawnego wdrożenia reformy, kluczowe jest podejmowanie inicjatyw edukacyjnych dedykowanej tej grupie zawodowej (POZ) w ramach zaplanowanego w ramach PO WER typu projektu pn. „kształcenie podyplomowe lekarzy realizowane w innych formach niż specjalizacje w obszarach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju” (jedną z grup docelowych będą lekarze POZ).

Ważnym elementem reformy onkologicznej jest zniesienie limitów leczenia pacjentów ze zdiagnozowanym nowotworem i harmonogramem leczenia przygotowanym przez konsylium. Dla skutecznego wdrożenia jej założeń kluczowe jest również stałe wsparcie systemu kształcenia specjalistycznego w zakresie dziedzin onkologicznych. Bez odpowiednio przygotowanej kadry specjalistów onkologów, realizacja złożonej reformy będzie utrudniona. Temu celowi będzie służyła realizacja takich typów projektu jak: *kształcenie specjalizacyjne lekarzy w dziedzinach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju*.

6.4. Komplementarność celów i narzędzi z polityką sektorową i działaniami podejmowanymi w ramach środków krajowych

Cele i kierunki interwencji w obszarze zdrowia zawarte w dokumentach strategicznych wyznaczają zadania oraz działania realizowane i planowane ze środków krajowych. Dokumentami opisującymi strukturę, zakres i harmonogram tych działań są wymienione w rozdziale 5 dokumenty implementacyjne do strategii, a w szczególności :

- **plan działań służących realizacji SRK;**
- **plan działań służących realizacji SSP;**
- **dokument implementujący SRKL;**
- **plan działań służących realizacji KSRR.**

Poniżej omówione zostały najistotniejsze działania finansowane ze środków krajowych komplementarne do przedstawionych w rozdziale 6.2 narzędzi implementacji celów operacyjnych na lata 2014–2020.

6.4.1. Komplementarność celu A

Rozwój profilaktyki zdrowotnej, diagnostyki i medycyny naprawczej ukierunkowany na główne problemy epidemiologiczne w Polsce z polityką sektorową i działaniami podejmowanymi w ramach środków krajowych

Program działań w zakresie zdrowia publicznego w Polsce wyznacza obecnie Narodowy Program Zdrowia, zgodnie z którym działania profilaktyczne koncentrują się na zmniejszeniu zachorowalności i przedwczesnej umieralności z powodu chorób naczyniowo-sercowych, w tym udarów mózgu, z powodu nowotworów oraz przewlekłych chorób układu oddechowego, zapobieganiu zaburzeniom psychicznym, zmniejszeniu przedwczesnej zachorowalności i ograniczeniu negatywnych skutków przewlekłych schorzeń układu kostno-stawowego i mięśniowego, zmniejszeniu częstości urazów powstałych w wyniku wypadków i ograniczeniu ich skutków oraz zwiększeniu skuteczności zapobiegania chorobom zakaźnym i zakażeniom.

Profilaktyczne programy zdrowotne, aktualnie finansowane ze środków krajowych (NFZ, budżet państwa, budżet JST) są i będą w latach 2014–2020 istotnymi narzędziami realizacji powyższego celu operacyjnego. Zaliczamy do nich:

- 1. Profilaktyczne programy zdrowotne finansowane ze środków NFZ – Świadczenia lekarza POZ w ramach realizacji profilaktyki chorób układu krążenia.**
- 2. Profilaktyczne programy zdrowotne finansowane ze środków NFZ – Program profilaktyki gruźlicy – porada profilaktyczna.**
- 3. Profilaktyczne programy zdrowotne finansowane ze środków NFZ – Program profilaktyki raka szyjki macicy – etap podstawowy (pobranie materiału z szyjki macicy do przesiewowego badania cytologicznego).**

Program profilaktyki raka szyjki macicy – etap diagnostyczny. Program profilaktyki raka szyjki macicy – etap pogłębionej diagnostyki.

4. Profilaktyczne programy zdrowotne finansowane ze środków NFZ – Program profilaktyki raka piersi – etap podstawowy. Program profilaktyki raka piersi – etap pogłębionej diagnostyki.

5. Profilaktyczne programy zdrowotne finansowane ze środków NFZ – Program wczesnego wykrywania jaskry.

6. Profilaktyczne programy zdrowotne finansowane ze środków NFZ – Program profilaktyki chorób odtytoniowych (w tym POCHP) – etap podstawowy. Program profilaktyki chorób odtytoniowych (w tym POCHP) – etap specjalistyczny.

7. Narodowy program zwalczania chorób nowotworowych – finansowany z budżetu państwa z części 46.

8. Narodowy program wyrównywania dostępności do profilaktyki i leczenia chorób układu sercowo-naczyniowego POLKARD – finansowany z budżetu państwa z części 46.

9. Program badań przesiewowych noworodków – finansowany z budżetu państwa z części 46.

10. Program kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych płodu – jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków na lata 2009–2013²²⁰.

11. Program monitorowania stanu zdrowia jamy ustnej populacji polskiej – finansowany z budżetu państwa z części 46.

12. Narodowy program przeciwdziałania chorobom cywilizacyjnym – Moduł I: Narodowy program zapobiegania nadwadze i otyłości oraz przewlekłym chorobom niezakaźnym i Moduł II: Narodowy program profilaktyki i edukacji diabetologicznej – finansowany z budżetu państwa z części 46.

13. Ogólnopolski program wczesnej diagnostyki obrazowej nowotworów u dzieci w latach 2012–2016 – finansowany z budżetu państwa z części 46.

14. Krajowy program zapobiegania zakażeniom HIV i zwalczania AIDS na lata 2012–2016 – finansowany z budżetu państwa z części 46.

15. Krajowy program przeciwdziałania narkomanii – finansowany z budżetu państwa z części 46.

16. Narodowy program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych – finansowany z budżetu państwa z części 46.

17. Działania profilaktyczne ukierunkowane na specyficzne problemy zdrowotne w regionach – finansowane ze środków JST.

Opisane programy zdrowotne, finansowane z budżetu państwa oraz budżetów JST, uwzględniają także działania mające na celu podniesienie poziomu diagnostyki i leczenia poprzez m.in. rozwój nowoczesnej infrastruktury ochrony zdrowia, bowiem programy zdrowotne powinny realizować również cel profilaktyki wtórnej, polegającej na wczesnym wykrywaniu chorób, ich pełnej diagnozie i wdrożeniu skutecznego leczenia²²¹.

Aktualnie ze środków krajowych finansowane są i będą w latach następnych duże wieloletnie programy inwestycyjne mające na celu rozwój infrastruktury ponadregionalnej:

1. Przebudowa i rozbudowa Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku.

2. Wieloletni program medyczny rozbudowy i przebudowy Szpitala Uniwersyteckiego w Bydgoszczy.

3. Nowa siedziba Szpitala Uniwersyteckiego – Kraków-Prokocim.

4. Przebudowa Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie.

²²⁰ Obecnie w Ministerstwie Zdrowia trwa końcowa faza prac nad nową edycją programu.

²²¹ Na podstawie: prof. Wojciech Hanke, zastępca przewodniczącego Komitetu Zdrowia Publicznego PAN – K. Rożko, *Kiedy profilaktyka ma sens i znaczenie*, [w:] „Rynek Zdrowia” 2013, nr 10, s. 16.

5. Szpital Pediatriczny Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w Warszawie.

W latach 2014–2020 planowane są do wdrożenia nowe duże projekty inwestycyjne, takie jak:

1. Centrum Medycyny Nieinwazyjnej w Gdańsku;
2. Wieloletni program przebudowy i rozbudowy samodzielnego Szpitala Klinicznego nr 1 Uniwersytetu Medycznego w Lublinie;
3. Budowa Zachodniego Centrum Chorób Serca i Naczyń w Poznaniu.

Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia finansowany jest i będzie w latach następnych także z budżetu państwa z części 46. w ramach Narodowego programu wyrównywania dostępności do profilaktyki i leczenia chorób układu sercowo-naczyniowego POLKARD na lata 2013–2016, Narodowego programu zwalczania chorób nowotworowych, Narodowego programu rozwoju medycyny transplantacyjnej na lata 2011–2020 oraz innych mniejszych inwestycji dla szpitali klinicznych, instytutów badawczych oraz LPR.

Ponadto w ramach wdrażania kierunku interwencji *zmniejszenie częstości urazów powstałych w wyniku wypadków i ograniczenie ich skutków* planowane jest kontynuowanie, finansowanego z budżetu państwa Narodowego programu bezpieczeństwa ruchu drogowego GAMBIT²²².

6.4.2. Komplementarność celu B

Przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym poprzez rozwój opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi z polityką sektorową i działaniami podejmowanymi w ramach środków krajowych

Wyzwania wynikające z procesu starzenia się społeczeństwa wymagają podjęcia wielokierunkowych działań, których celem jest zapewnienie godnego starzenia się w zdrowiu oraz tworzenie warunków do aktywności zawodowej i społecznej osób starszych. W *Rządowym programie na rzecz aktywności społecznej osób starszych na lata 2012–2020* zaplanowano opracowanie i wdrożenie systemowych rozwiązań dotyczących polityki senioralnej w Polsce.

Narzędziem realizacji jest międzyresortowy dokument *Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014–2020*²²³ ukierunkowany m.in. na rozwiązanie wskazanych w części diagnostycznej „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020” deficytów w zakresie opieki zdrowotnej nad osobami starszymi. Efektem realizacji tego narzędzia będzie wdrożenie kompleksowego systemu opieki nad osobami starszymi i powszechne wdrożenie standardów i procedur medycznych dla osób starszych oraz rozwój geriatry w Polsce, w szczególności rozwój kadr medycznych i infrastruktury geriatrycznej.

Ponadto w ramach tego narzędzia zaplanowano działania edukacyjne ukierunkowane na przygotowanie osób do okresu własnej starości (wiedza na temat zmian fizycznych i psychicznych podczas procesów starzenia i konsekwencji określonych zachowań), stworzenie mechanizmów pomocy psychologicznej dla osób przeżywających kryzys lub wymagających wsparcia w związku z zakończeniem aktywności zawodowej, procesem starzenia się i zmianami ról w rodzinie oraz w społeczeństwie, rozwój efektywnej edukacji prozdrowotnej we wszystkich okresach życia człowieka – promowanie zdrowego stylu życia w każdym wieku, rozwój i wspieranie aktywności fizycznej oraz rozwój usług opiekuńczych dostosowanych do potrzeb osób starszych.

²²² W dniu 20 czerwca 2013 r. Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego przyjęła nowy Narodowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2013–2020.

²²³ Uchwała nr 238 Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2013 r. w sprawie przyjęcia dokumentu *Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014–2020* (M.P. 2014, poz. 118).

Drugim istotnym narzędziem ukierunkowanym na systemowe rozwiązywanie problemów wynikających z prognozowanych trendów demograficznych jest Program Solidarność pokoleń: Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+ – Program Solidarność pokoleń szerzej ujmuje kwestie aktywizacji zawodowej osób w wieku 50+ i jest komplementarny względem Założeń Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014–2020. Istotnym rozwiązaniem systemowym proponowanym w Programie Solidarność pokoleń jest systematyczne monitorowanie ryzyka powstawania niezdolności do pracy u osób powyżej 50 roku życia, we współpracy różnych instytucji (w tym ZUS, NFZ, MZ, MPiPS) w ujęciu regionalnym, jak też w ramach różnych sektorów czy branż i zawodów. Program zakłada wdrożenie skoordynowanych na poziomie kraj-region działań profilaktycznych ukierunkowanych na problemy zdrowotne osób w starszym wieku oraz na profilaktykę starzenia się – systemowe działania skierowane do osób w wieku aktywności zawodowej mające na celu wspieranie utrzymania dobrego stanu zdrowia i kondycji fizycznej pracowników jako podstawy zdolności do pracy (badania okresowe, bilanse zdrowia dla osób 50+ i 60+). Ponadto program przewiduje działania promocyjne i upowszechniające zdrowy styl życia i profilaktykę zdrowotną. Działania te kierowane będą do całego społeczeństwa, ale szczególny nacisk położony będzie na pracowników w wieku 50+. W ich ramach istotne będzie kreowanie pozytywnej atmosfery dla działań na rzecz dbania o zdrowie i uświadamianie, krótko- i długookresowych, korzyści z tego płynących. Obejmować one będą przede wszystkim akcje uświadamiające w zakresie czynników ryzyka chorób cywilizacyjnych, możliwości zapobiegania osteoporozie, chorobom kręgosłupa, słuchu, wzroku jako głównym przyczynom niepełnosprawności osób starszych. Ponadto program zakłada rozwój wczesnej rehabilitacji jako istotnego czynnika w reaktywizacji zawodowej.

Istotnym narzędziem wspierającym powyższe działania jest finansowanie rozwoju ZOL. Z budżetu państwa finansowany jest obecnie Dom Lekarza Seniora oraz Dom Pracownika Służby Zdrowia.

Przygotowanie do aktywnego i zdrowego starzenia nie może ograniczać się tylko do działań ukierunkowanych na osoby w wieku 50+. Aby przeciwdziałać negatywnym trendom demograficznym, należy wdrażać systemowe działania ukierunkowane na opiekę nad matką i dzieckiem.

W związku z powyższym, w ramach działań finansowanych ze środków krajowych, planuje się kontynuowanie w latach 2014–2020 działań profilaktycznych w ramach następujących narzędzi:

Profilaktyczne programy zdrowotne finansowane ze środków NFZ – Program badań prenatalnych

Badania wykonuje się u kobiet w ciąży, spełniających co najmniej jedno z poniższych kryteriów:

- 1) wiek powyżej 35 lat (przy określaniu wieku należy wziąć pod uwagę rok urodzenia);**
- 2) wystąpienie w poprzedniej ciąży aberracji chromosomowej płodu lub dziecka;**
- 3) stwierdzenie wystąpienia strukturalnych aberracji chromosomowych u ciężarnej lub u ojca dziecka;**
- 4) stwierdzenie znacznie większego ryzyka urodzenia dziecka dotkniętego chorobą uwarunkowaną monogenicznie lub wieloczynnikową;**
- 5) stwierdzenie w czasie ciąży nieprawidłowego wyniku badania USG lub badań biochemicznych wskazujących na zwiększone ryzyko aberracji chromosomowej lub wady płodu.**

Program Leczenia Niepłodności Metodą Zapłodnienia Pozaustrojowego na lata 2013–2016²²⁴

Głównym celem programu jest zapewnienie parom dotkniętym niepłodnością równego i sprawiedliwego dostępu do świadczenia zdrowotnego – zapłodnienia pozaustrojowego, a jednocześnie zapewnienie najwyższego standardu leczenia pacjentom, zwiększenie skuteczności leczenia niepłodności oraz, co istotne dla przyszłych rozwiązań systemowych, uzyskanie danych pozwalających na opracowanie modelu refundacji systemowej.

²²⁴ Jest to wieloletni program zdrowotny realizowany na podstawie art. 48 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. (Dz. U. z 2008r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.) Obecnie obejmuje lata 2013–2016.

Program kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków²²⁵

Celem programu jest wyodrębnienie i objęcie specjalistyczną opieką kobiet ciężarnych z rozpoznanymi wadami rozwojowymi i chorobami płodu. W ramach programu wdrażany jest m.in. szeroko zakrojony program szkoleniowo-edukacyjny dotyczący diagnostyki prenatalnej i współczesnych możliwości leczenia płodu.

Program badań przesiewowych noworodków w Polsce²²⁶

Program ma na celu prowadzenie badań przesiewowych noworodków w kierunku fenyloketonurii, wrodzonej niedoczynności tarczycy oraz mukowiscydozy oraz innych rzadkich wad metabolizmu. Badanie przesiewowe noworodków jest postępowaniem profilaktycznym, które polega na wstępnej identyfikacji chorób wrodzonych, za pomocą testów analitycznych, przed wystąpieniem objawów klinicznych. Choroby te, niewykryte w pierwszym miesiącu życia, prowadzą do zaburzeń rozwoju i często do ciężkiej niepełnosprawności intelektualnej, wykluczającej samodzielne funkcjonowanie osoby chorej w społeczeństwie. Szacuje się, że w Polsce rodzi się blisko 400 dzieci z wadami metabolizmu. Jedynym sposobem na uratowanie tych dzieci jest wczesna diagnostyka biochemiczna, którą wykonuje się na podstawie analizy krwi noworodków.

Ponadto w ramach rozwoju infrastruktury medycznej dedykowanej tej populacji ze środków krajowych finansowane są wspomniane już w opisie celu A wieloletnie programy inwestycyjne:

- **Szpital Pediatryczny Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego;**
- **przebudowa Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie;**
- **nowa siedziba Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim.**

Polityka prorodzinna w Polsce realizowana jest m.in. poprzez wdrażanie programu *Rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3*. *Maluch*²²⁷ finansowanego ze środków krajowych. Działania te mają szeroki wymiar – pozwalają uwolnić rezerwy zasobów pracy zaangażowane obecnie w rodzinną opiekę nad małymi dziećmi (nie tylko rodzice, ale i osoby starsze, które z tego względu mogą przedwcześnie opuszczać rynek pracy). W ramach systemu opieki nad dziećmi w wieku do lat trzech istotne jest także zapewnienie właściwej opieki edukacyjnej. Wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem sprzyja pomyślnemu przebiegowi uczenia się w kolejnych latach, a także integracji społecznej i rozwojowi osobistemu, a na dalszym etapie życia zwiększa szanse na zatrudnienie.

W latach 2014–2020 w ramach krajowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (będącego kontynuacją Programu operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich) wyspecjalizowane organizacje pozarządowe oraz podmioty ekonomii społecznej, będą mogły uzyskać dofinansowanie ze środków krajowych na prowadzenie działań związanych z opieką nad dziećmi od 0 do trzech lat. W najbliższej perspektywie planowane są działania o charakterze pozalegisłacyjnym, dotyczące głównie promowania podejmowania przez osoby w wieku 50 + zatrudnienia jako opiekunowie do dzieci.

Istotnym narzędziem planowanym do wdrożenia w perspektywie 2014–2020 ukierunkowanym na opiekę nad dziećmi jest wsparcie dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi – dostęp do usług, wyrównywanie dysfunkcji.

²²⁵ Jest to wieloletni program zdrowotny realizowany na podstawie ww. art. 48 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Poprzednia edycja obejmowała lata 2009–2013. Obecnie w MZ trwają prace nad kolejną edycją programu.

²²⁶ Jest to wieloletni program zdrowotny realizowany na podstawie art. 48 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Obejmuje on lata 2009–2014. Trwają przygotowania do nowej edycji.

²²⁷ Program realizowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

Obowiązujące przepisy oświatowe umożliwiają organizowanie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka z niepełnosprawnością przez różne podmioty publiczne (JST różnego szczebla) oraz niepubliczne, zapewniając jednocześnie finansowanie realizacji tego zadania z budżetu państwa. Środki finansowe na realizację wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci przekazywane są z budżetu państwa JST w ramach części oświatowej subwencji ogólnej na podstawie opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju, wydanej przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną. Planowane na lata 2014–2020 działania polegają na objęciu wczesnym wspomaganie rozwoju także dzieci zagrożonych niepełnosprawnością.

6.4.3. Komplementarność celu C

Poprawa efektywności i organizacji systemu ochrony zdrowia w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia z polityką sektorową i działaniami podejmowanymi w ramach środków krajowych

W ramach realizacji celu C: Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia, zasadniczym zagadnieniem jest skoncentrowanie się nie na tym „co ma być zrobione”, ale „jak to ma być osiągnięte”.

Komplementarne do narzędzi w ramach celu C działania realizowane przez Ministerstwo Zdrowia mają na celu

- **opracowanie i wdrożenie zestawu standardów akredytacyjnych w ramach realizacji ustawy o akredytacji w ochronie zdrowia;**
- **wdrożenie standardów w profilaktycznej opiece zdrowotnej nad dziećmi w wieku do pięciu lat;**
- **rozwijanie akredytacji podmiotów leczniczych działających w lecznictwie uzależnień;**
- **usprawnienie nadzoru epidemiologicznego nad szpitalami w zakresie kontroli zakażeń szpitalnych;**
- **usprawnienie nadzoru epidemiologicznego nad chorobami zakaźnymi.**

Ponadto, komplementarnym do projektowanego w ramach celu C narzędzia 31 dedykowanego wsparciu rozwoju prac badawczych, rozwojowych i innowacyjnych w obszarze ochrony zdrowia jest m.in. program *Profilaktyka i leczenie*

chorób cywilizacyjnych (STRATEGMED). Źródłem finansowania programu jest dotacja celowa na realizację strategicznych programów badań naukowych i prac rozwojowych NCBiR.

Program STRATEGMED odpowiada na wyzwania, o których mowa w *Konkluzjach Rady: Ku nowoczesnym, elastycznym i stabilnym systemom opieki zdrowotnej*²²⁸. Dzięki realizacji programu STRATEGMED nastąpi transfer innowacyjnych usług, produktów i technologii w zakresie profilaktyki, diagnostyki, terapii i rehabilitacji z polskich instytucji naukowych do otoczenia gospodarczego. Realizacja programu stworzy szansę na znalezienie nisz na rynku globalnym, które mogą stać się polskimi specjalnościami. Utworzone lub rozwinięte zostaną podmioty gospodarcze, działające w tym obszarze nauki i gospodarki. Stworzone zostaną podstawy do rozwoju w kraju zastosowań nowych technologii medycznych oraz informatycznych i materiałowych w specjalnościach medycznych i w naukach pokrewnych. Działania te doprowadzą do zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności polskiej gospodarki oraz do zintensyfikowania współpracy międzynarodowej w obszarze nauk medycznych i pokrewnych.

6.4.4. Komplementarność celu D

Wsparcie systemu kształcenia kadr medycznych w kontekście dostosowania zasobów do zmieniających się potrzeb społecznych z polityką sektorową i działaniami podejmowanymi w ramach środków krajowych

Narzędzia implementacji celu D są komplementarne z proponowanymi kierunkami reformy kształcenia kadr medycznych, a także z zapisanymi w dokumentach strategicznych działaniami na rzecz rozwoju infrastruktury uczelni medycznych, szpitali klinicznych i instytutów badawczych stanowiących bazę do kształcenia praktycznego kadr medycznych.

Ze środków krajowych finansowane są i będą w latach 2014–2020 następujące działania komplementarne z narzędziami zaplanowanymi w ramach celu D:

- 1. Rozwój uczelni medycznych – finansowanie inwestycji w uczelniach medycznych, dotacja dydaktyczna dla uczelni medycznych na kształcenie studentów i doktorantów.**
- 2. Bezzwrotna pomoc materialna z budżetu państwa dla studentów i doktorantów.**
- 3. Wspieranie wymiany akademickiej w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego w ramach śródkowo-europejskiego Programu Studiów Uniwersyteckich CEEPUS.**
- 4. Rozwój specjalizacji lekarskich – finansowanie etatów rezydentów i kursów specjalizacyjnych dla lekarzy.**
- 5. Rozwój kształcenia podyplomowego pielęgniarów i położnych – finansowanie specjalizacji.**
- 6. Rozwój kształcenia specjalizacyjnego diagnostów laboratoryjnych i farmaceutów – finansowanie kursów specjalizacyjnych.**
- 7. Szkolenia pracowników ochrony zdrowia na temat przeciwdziałania przemocy w rodzinie.**
- 8. Realizacja projektu *Edukacja pracowników wybranych zawodów zwiększonego ryzyka transmisji zakażeń krwionośnych i ogółu społeczeństwa w zakresie prewencji (HCV, HBV, HIV).***

²²⁸ W dokumencie 2011/C 202/04 (Dz.Urz. UE C 202, 08.07.2011, s. 10) stwierdza się, że państwa członkowskie UE stoją przed wspólnym wyzwaniem, jakim są starzejące się społeczeństwa, wzrost zachorowalności na choroby przewlekłe oraz rosnące koszty opieki zdrowotnej, jak również ograniczone środki publiczne przeznaczone na służbę zdrowia. Zgodnie z przyjętymi wnioskami, państwa członkowskie zachęcane są, aby postrzegać politykę zdrowotną nie jako źródło wydatków, ale jako inwestycję i motor ekonomicznego rozwoju.

CZĘŚĆ III. Koordynacja, monitoring i finansowanie

7. Monitoring, koordynacja i ewaluacja działań opisanych w „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020”

7.1. Założenia systemu koordynacji

Z uwagi na fakt, że „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020” ma charakter dokumentu strategiczno-wdrożeniowego, który w swych założeniach i sposobie realizacji wynika z nowego systemu zarządzania strategicznego w Polsce, system jego monitoringu i koordynacji powiązany jest z implementacją DSRK, SRK oraz strategii zintegrowanych.

Przedmiotem monitoringu jest postęp wdrożenia celów określonych w „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020” w ujęciu ogólnopolskim i regionalnym. Biorąc pod uwagę skalę zaplanowanych działań, wysokość środków publicznych (krajowych i europejskich) dedykowanych ochronie zdrowia, jak również liczbę podmiotów składających się na system instytucjonalny polityki zdrowotnej w Polsce, koordynacja działań sektora stanowi istotne wyzwanie dla władz publicznych i odbywać się będzie na trzech poziomach:

- **strategicznym** – prowadzonym przez władze centralne, które odpowiedzialne są za tworzenie i aktualizację ram strategicznych dla sektora ochrony zdrowia poprzez wyznaczanie głównych kierunków działań;
- **operacyjnym (technicznym)** – prowadzonym przez powołany do tego celu Komitet Sterujący do spraw koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia. Realizacja tego poziomu wspomagana będzie przez Departament Funduszy Europejskich MZ we współpracy z innymi departamentami merytorycznymi resortu, w partnerstwie z podmiotami mającymi wpływ na kształt polityki zdrowotnej w Polsce;
- **wykonawczym** – będzie prowadzony poprzez wdrażanie konkretnych działań (narzędzi) zgodnych z celami „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020”. Poziom wykonawczy realizowany będzie zarówno na szczeblu centralnym (poprzez działania NFZ, COK, MZ), jak i na szczeblu regionalnym (poprzez działania oddziałów wojewódzkich NFZ, instytucji zarządzających RPO).

Poziom strategiczny

Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego

Minister właściwy ds. zdrowia

Rola: Wyznaczanie kierunków w zakresie polityki i programowania strategicznego w ochronie zdrowia

Poziom operacyjny

Komitet Sterujący do spraw koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia

Rola: koordynacja interwencji podejmowanych w sektorze zdrowia ze środków UE

- uzgadnianie dla każdego programu operacyjnego na poziomie krajowym i regionalnym Planów działań dotyczących ochrony zdrowia, z uwzględnieniem projektów realizowanych ze współfinansowania krajowego;
- dokonywanie oceny efektywności i skuteczności wykorzystania funduszy strukturalnych w sektorze zdrowia;

- opracowywanie rozwiązań służących efektywnemu wdrażaniu środków funduszy strukturalnych w sektorze zdrowia;
- weryfikowanie i akceptowanie propozycji projektów pozakonkursowych w sektorze zdrowia;
- ewaluacja Planów działań i wydawanie rekomendacji dla instytucji zarządzających programami operacyjnymi w części dotyczącej sektora zdrowia;
- przygotowywanie opinii, rekomendacji, wytycznych, podręczników itp. jako elementu harmonizacji podejmowanych działań.

**Sekretariat zapewniający obsługę prac Komitetu umiejscowiony będzie
w Departamencie Funduszy Europejskich w Ministerstwie Zdrowia**

Poziom taktyczny (wykonawczy)

Instytucje zaangażowane we wdrażanie narzędzi implementacyjnych (na poziomie krajowym i regionalnym)

Rola:

- działania wdrożeniowe (realizacja narzędzi implementacji);
- monitoring realizacji działań.

Monitoring i koordynacja wdrażania poszczególnych celów, jak również zapewnianie komplementarności i efektywności wsparcia EFSI w sektorze zdrowia odbywa się w oparciu o prace Komitetu Sterującego do spraw koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia. Komitet Sterujący posiada status podkomitetu w ramach Komitetu do spraw Umowy Partnerstwa, utworzonego na podstawie art. 141 *ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*. Tym samym stanowi on gremium skupiające przedstawicieli strony rządowej i samorządowej oraz podmioty mające wpływ na sytuację w ochronie zdrowia, którego ustalenia dotyczą wszystkich programów operacyjnych, bez względu na status instytucji zarządzającej.

W skład Komitetu wchodzi m.in. przedstawiciele:

- ministra właściwego do spraw zdrowia,
- ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego,
- ministra właściwego do spraw pracy,
- ministra właściwego do spraw cyfryzacji,
- 16 zarządów województw pełniących funkcję instytucji zarządzających RPO.

Dodatkowo, w pracach będą brać udział, na prawach członka Komitetu, reprezentanci innych partnerów właściwych w zakresie ochrony zdrowia:

- Agencji Oceny Technologii Medycznych,
- Centrum Monitorowania Jakości w Ochronie Zdrowia,
- Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia,
- Narodowego Funduszu Zdrowia.

W posiedzeniach Komitetu, na zaproszenie przewodniczącego, mogą uczestniczyć również inne osoby, np. konsultanci medyczni oraz reprezentanci organizacji zawodowych pracowników sektora ochrony zdrowia, w tym Naczelnej Izby Lekarskiej oraz Naczelnej Izby Pielęgniarek i Położnych, czy przedstawiciele partnerów społecznych oraz podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie.

Wysoki poziom reprezentacji oraz decyzyjności członków Komitetu zapewniany jest przez wymóg delegowania przez instytucje strony rządowej przedstawicieli w randze sekretarzy stanu, podsekretarzy stanu lub upoważnionych przedstawicieli w randze dyrektorów departamentów lub biur albo ich zastępców.

Co do zasady, spotkania Komitetu odbywają się w zależności od potrzeb, jednak nie rzadziej niż dwa razy w roku. W przypadku konieczności przeprowadzenia bardziej szczegółowej dyskusji w odniesieniu do specyficznych zagadnień, przewodniczący może podjąć decyzję o zwołaniu spotkania Komitetu na poziomie roboczym, w składzie adekwatnym do specjalistycznej tematyki, która będzie omawiana. Szczegółowy tryb pracy Komitetu określa regulamin.

Przewodniczącym Komitetu jest przedstawiciel ministra właściwego do spraw zdrowia w randze sekretarza lub podsekretarza stanu. Do jego zadań należy w szczególności:

- a) przewodniczenie posiedzeniom Komitetu;
- b) wyznaczanie terminów, miejsca i porządku spotkań Komitetu;
- c) zawiadamianie członków czy zastępców członków Komitetu o miejscu i terminie posiedzeń;
- d) zapraszanie na posiedzenia Komitetu ekspertów, przedstawicieli innych instytucji, grup społecznych i zawodowych;
- e) podpisywanie uchwał Komitetu i protokołów z posiedzeń;
- f) zlecanie wykonania ekspertyz niezbędnych do realizacji zadań Komitetu;
- g) reprezentowanie Komitetu w sprawach dotyczących jego działalności.

Natomiast do zadań członków czy zastępców członków Komitetu należy:

- a) zapoznavanie się z dokumentacją dotyczącą zagadnień omawianych na jego posiedzeniach;
- b) aktywne uczestnictwo w realizacji zadań Komitetu;
- c) przedstawianie opinii i propozycji dotyczących przedsięwzięć z zakresu ochrony zdrowia możliwych do dofinansowania w ramach RPO oraz programów krajowych, w szczególności w zakresie kryteriów wyboru projektów konkursowych, jak i obszarów merytorycznych rekomendowanych do wsparcia w trybie pozakonkursowym (systemowym, indywidualnym).

Płynność prac Komitetu zapewnia przyjęty sposób podejmowania decyzji. Uchwały Komitetu mogą być przyjmowane jednomyślnie w drodze konsensusu na wniosek przewodniczącego lub zastępcy przewodniczącego, po uprzednim upewnieniu się przez przewodniczącego albo zastępcę przewodniczącego, że żaden z członków Komitetu Sterującego lub upoważnionych stałych zastępców uprawnionych do głosowania na posiedzeniu nie zgłasza sprzeciwu wobec propozycji odstąpienia od głosowania i podjęcia uchwały w drodze konsensusu. W pozostałych przypadkach, uchwały Komitetu są podejmowane zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy członków Komitetu lub upoważnionych stałych zastępców. W razie równej liczby głosów, o wyniku głosowania decyduje głos przewodniczącego.

Głównymi instrumentami zapewniania koordynacji oraz komplementarności i efektywności realizowanych inwestycji na poziomie krajowym i regionalnym są uprawnienia Komitetu w zakresie weryfikacji oraz akceptowania propozycji projektów pozakonkursowych²²⁹ realizowanych ze środków EFSI w sektorze zdrowia oraz uzgadnianie dla każdego programu operacyjnego na poziomie krajowym i regionalnym Planów działań dotyczących ochrony zdrowia, z uwzględnieniem projektów realizowanych ze współfinansowania krajowego. Plany działań zawierają w szczególności:

- a) typy beneficjentów i projektów,
- b) harmonogramy ogłaszania konkursów,
- c) rekomendacje dla Komitetów Monitorujących programy operacyjne co do kryteriów wyboru projektów.

Powyższy mechanizm pracy zapewnia możliwość koordynacji działań nie tylko w ramach regionu, lecz także np. w sąsiadujących ze sobą województwach w celu maksymalizacji efektywności realizowanych inwestycji. Obecność w składzie Komitetu przedstawicieli instytucji zarządzających regionalnymi oraz krajowymi programami operacyjnymi gwarantuje sprawny przepływ informacji oraz przyczynia się do uspołniania zasad wdrażania projektów z zakresu

²²⁹ Wszystkie projekty przewidujące rozwój infrastruktury ochrony zdrowia, np. nowy oddział szpitalny, realizowane będą w trybie pozakonkursowym, po uzyskaniu uprzedniej pozytywnej rekomendacji Komitetu Sterującego. Tryb pozakonkursowy może być zastosowany również w odniesieniu do innych typów projektów, zgodnie z zasadami przyjętymi w danym programie operacyjnym.

ochrony zdrowia. W poszczególnych programach operacyjnych zawarte będą zapisy zapewniające uwzględnienie rekomendacji Komitetu Sterującego przez Komitety Monitorujące.

Komitet na bieżąco analizuje kwestie związane z ochroną zdrowia, w szczególności pod kątem zapewnienia skuteczności i efektywności podejmowanych interwencji ze środków UE, osiągania oczekiwanych rezultatów oraz wpływu realizacji Planów działań na cele Policy Paper, Umowy Partnerstwa i programów operacyjnych. Ocenę stopnia realizacji Planów działań umożliwia przyznanie Komitetowi uprawnienia do przeprowadzania/zlecania ich ewaluacji i wydawania na tej podstawie rekomendacji dla instytucji zarządzających programami operacyjnymi w części dotyczącej sektora zdrowia.

Komitet stanowi także forum współpracy i wymiany dobrych praktyk oraz pełni funkcje doradcze. W tym celu, jak też mając na uwadze harmonizację stosowanych zasad wydatkowania środków, obowiązujących standardów i tworzenie spójnych ram odniesienia, możliwe jest opracowywanie w ramach Komitetu rozwiązań służących efektywnemu wdrażaniu środków funduszy strukturalnych w sektorze zdrowia, poprzez np. przygotowywanie opinii, rekomendacji, wytycznych czy podręczników.

Istotnym instrumentem w zakresie monitoringu i ewaluacji „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020” jest możliwość zlecania przez MZ przeglądu jakości i zgodności podejmowanych działań finansowanych ze środków publicznych służących realizacji celów określonych w tym dokumencie. Raz w roku MZ przygotowuje raport oceniający stan realizacji poszczególnych celów. Dodatkowo, na wniosek Komitetu możliwe jest zlecenie badań ewaluacyjnych i ekspertyz w zakresie dotyczącym realizowanych celów. Ponadto, w 2018 r. zostanie przeprowadzony śródk okresowy przegląd założeń „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020”, który stanie się podstawą ewentualnej korekty jego zapisów. Zmiany w dokumencie mogą być wprowadzane, o ile wynikają ze zmian w innych dokumentach (np. ustawach, rozporządzeniach, programach operacyjnych itp.).

Sprawne i efektywne wdrożenie wszystkich założeń i narzędzi przewidzianych w ramach „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020” wymaga zaangażowania zarówno władz centralnych, jak i regionalnych. Potrzeba koordynacji regionalnych działań w sektorze zdrowia z krajowymi kierunkami reform dotyczy zarówno obszarów związanych z działaniami profilaktycznymi, jak i infrastrukturalnymi. Skuteczna koordynacja wdrażania poszczególnych narzędzi ma kluczowe znaczenie dla **maksymalizacji efektów zaplanowanych działań**. Właściwe mechanizmy koordynacyjne przyczyniają się do osiągania celów operacyjnych i związanych z nimi wskaźników, stymulowania komplementarności, a przede wszystkim zapewnienia spójności, skuteczności i efektywności projektowanych interwencji.

Inne narzędzia koordynacji możliwe do wykorzystania to:

- **wytyczne ministra zdrowia lub/i ministra infrastruktury i rozwoju** (np. w zakresie minimalnych warunków dla świadczeniodawców ubiegających się o udział w programie);
- **rekomendacje, opinie i stanowiska ministra zdrowia w obszarach objętych wsparciem** wraz z prowadzeniem publicznej bazy tych stanowisk;
- **zapewnienie możliwości udziału ekspertów w obszarze zdrowia** w ocenie projektów dotyczących tego obszaru. Baza ekspertów prowadzona jest przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, natomiast wybór ekspertów powierza się MZ. Celem uczestnictwa ekspertów w weryfikacji projektów jest rzetelna i bezstronna ocena wniosków o dofinansowanie przez osoby legitymujące się specjalistyczną wiedzą lub umiejętnościami z poszczególnych dziedzin objętych danym programem operacyjnym. Bazę ekspertów w obszarze zdrowia prowadzi się w dwóch obszarach: profilaktyka i infrastruktura, przy czym ekspertem można być w jednym lub w obu obszarach. Szczególną rolą ekspertów będzie ocena celowości podejmowania działań na rzecz zabezpieczenia świadczeń w systemie powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego;
- **prowadzenie przez MZ witryny internetowej** służącej komunikowaniu, koordynacji, monitorowaniu, wymianie doświadczeń i dobrych praktyk.

7.2 Mechanizmy zapewniające maksymalizację skuteczności i efektywności działań wdrażanych w latach 2014–2020

Na potrzeby opracowania dokumentu „Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014–2020” zidentyfikowano kluczowe potrzeby i deficyty w ujęciu ogólnokrajowym i regionalnym, w oparciu o analizę danych dotyczących zasobów kadrowych i infrastrukturalnych²³⁰.

Wsparcie infrastruktury podmiotów leczniczych, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym, koncentrować się będzie na tych obszarach, w których deficyty są szczególnie dotkliwe z punktu widzenia realizacji celu głównego, tj. zwiększenia długości życia w zdrowiu jako czynnika wpływającego na jakość życia i wzrost gospodarczy w Polsce. Takie skupienie się na wybranych obszarach zapewni najwyższą możliwą efektywność podejmowanych działań. Jednocześnie zbadanie sytuacji nie tylko na poziomie krajowym, ale także wojewódzkim zagwarantuje, że inwestycje regionalne, będą realizowane w ramach celów krajowych, ale z uwzględnieniem specyfiki regionów.

Ponadto wprowadzony zostanie mechanizm zapewniający weryfikację racjonalności inwestycji na poziomie indywidualnego projektu, poprzez wymóg przedłożenia na etapie aplikowania o środki UE programu działań o charakterze restrukturyzacyjnym, ukierunkowanych na optymalizację zasobów podmiotu leczniczego jak i odpowiednich rozwiązań organizacyjno-zarządczych. Tym samym, realizacja inwestycji powiązana będzie z wdrożeniem przez podmiot leczniczy działań prowadzących do poprawy jego efektywności, co przyczyni się do lepszego wykorzystania środków finansowych w systemie ochrony zdrowia oraz zwiększenia dostępności do świadczeń zdrowotnych. Poza propozycją zestawu działań naprawczych i projekcji ich wpływu na poprawę sytuacji finansowo-ekonomicznej beneficjenta, projekt będzie musiał przedstawiać adekwatność powyższych działań do aktualnej i prognozowanej sytuacji epidemiologiczno-demograficznej oraz do potrzeb wskazywanych przez płatnika. **W ten sposób do dofinansowania przyjęte będą wyłącznie projekty: uzasadnione z punktu widzenia potrzeb i deficytów w zakresie sytuacji epidemiologiczno-demograficznej oraz podaży usług zdrowotnych na danym obszarze, a także z punktu widzenia ich pozytywnego wpływu na racjonalne zasady gospodarowania i efektywność podmiotów leczniczych.**

Jak wynika z doświadczeń perspektywy finansowej 2007–2013, istotną barierą w realizacji wsparcia jakości w ochronie zdrowia było ograniczenie grupy potencjalnych odbiorców wyłącznie do kadry zarządzającej zakładami opieki zdrowotnej. Ze względu na wielowymiarowy i dynamiczny charakter zmian systemowych przyczyniających się do poprawy jakości w ochronie zdrowia, konieczne jest umożliwienie jak największej grupie osób zaangażowanych w pracę systemu, odbycia szkoleń i wymiany doświadczeń. Stąd postulowaną zmianą w tym zakresie będzie rozszerzenie potencjalnej grupy osób biorących udział w szkoleniach na wszystkie grupy zawodowe istotne z punktu widzenia podniesienia jakości systemu zarządzania.

Dotychczasowe doświadczenia we wdrażaniu standardów jakości w ochronie zdrowia wskazują na konieczność zwrócenia większej uwagi na te podmioty lecznicze, które do tej pory nie zostały poddane procedurze akredytacyjnej, jak również konieczne staje się stałe budowanie rozpoznawalności „marki akredytacji”. Ponadto zasadne jest dalsze rozwijanie programu akredytacji dla szpitali, przy jednoczesnym wsparciu certyfikacji pozostałych obszarów świadczenia usług zdrowotnych, w tym przede wszystkim na poziomie POZ.

7.3. Instrumenty monitoringu opisane w strategiach na lata 2014–2020 i wskaźniki kontekstowe dla ochrony zdrowia zawarte w krajowych i wojewódzkich dokumentach strategicznych

Dokumenty strategiczne określają instrumenty monitoringu i ewaluacji pozwalające na ocenę postępów w implementacji krajowych ram strategicznych. System monitoringu przyjętych przez Radę Ministrów dokumentów strategicznych oparty jest na zasadach „wielostronnej koordynacji” oraz „zarządzania wielopoziomowego”, przez aktywne współdziałanie podmiotów różnych szczebli administracji publicznej. W każdym dokumencie strategicznym zawarty jest rozdział dotyczący monitoringu danej strategii.

²³⁰ Analiza porównawcza dynamiki zjawisk w zakresie sytuacji zdrowotnej w regionach na tle deficytów podaży usług zdrowotnych, NIZP–PZH 2014

Strategia Rozwoju Kraju 2020. Proces strategicznego monitorowania realizowany będzie poprzez obowiązkowe roczne sprawozdania na temat postępów realizacji działań. Sprawozdania z realizacji SRK (w rytmie rocznym) obejmujące m.in. stan wykonania strategicznych zadań państwa, wraz z rekomendacjami dotyczącymi ewentualnych niezbędnych działań służących zapewnieniu jego terminowej i skutecznej realizacji będą rozpatrywane przez Komitet Koordynacyjny ds. Polityki Rozwoju. Jednocześnie, roczne sprawozdania z realizacji SRK przyjmowane będą przez Radę Ministrów i przekazywane Sejmowi i Senatowi.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego. System monitorowania SRKL opiera się na cyklicznej sprawozdawczości z realizacji działań podejmowanych w ramach strategii. Działania te zostaną zawarte w narzędziach realizacji SRKL, które zawarte są w Dokumencie Implementacyjnym. Poszczególne resorty będą przekazywały koordynatorowi strategii sprawozdania za miniony rok z realizacji SRKL. Sprawozdania te posłużą do opracowania rocznego raportu z realizacji SRKL. Jednocześnie koordynator strategii będzie corocznie przekazywał informacje z realizacji SRKL w roku poprzednim do ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego

Strategia „Sprawne Państwo”. Głównym narzędziem wdrażania strategii i bieżącego monitoringu jest Plan działań SSP przygotowany przez Koordynatora przy współpracy z właściwymi ministrami i centralnymi organami administracji rządowej bezpośrednio zaangażowanymi w realizację SSP. Plan działań określa w szczególności kluczowe przedsięwzięcia o charakterze legislacyjnym i o charakterze programowym wraz ze wskazaniem organów odpowiedzialnych za ich realizację. Monitorowanie będzie służyć wspomaganie wdrażania strategii i jednocześnie dostarczać rzetelnych informacji na temat skuteczności podejmowanych działań i stopnia osiągnięcia celów strategii. Będzie opierać się na wskaźnikach monitorowania, planie działań, analizach i ewaluacjach oraz innych materiałach umożliwiających zbieranie danych świadczących o wdrażaniu strategii. Koordynator będzie corocznie przygotowywał sprawozdanie o postępach wdrażania strategii za rok poprzedni na podstawie informacji otrzymywanych od podmiotów zaangażowanych w realizację SSP. Sprawozdania będą przedkładane Komitetowi Koordynacyjnemu do spraw Polityki Rozwoju, Komitetowi Monitorującemu oraz ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Monitorowanie i ewaluacja polityki regionalnej są prowadzone za pomocą systemu umożliwiającego analizę wszystkich procesów w układzie terytorialnym. Tworzony jest we współpracy z prezesem GUS oraz Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii. Jego głównymi elementami instytucjonalnymi będą obserwatoria rozwoju oraz jednostki ewaluacyjne na poziomie krajowym i regionalnym. Elementem systemu raportowania dotyczącego przebiegu realizacji polityki regionalnej, do którego należy na poziomie strategicznym raport o rozwoju społeczno-gospodarczym, regionalnym i przestrzennym, przygotowywany przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego i samorządy województw, są roczne raporty nt. polityki regionalnej i przestrzennej (łącznie z polityką miejską, rozwoju obszarów wiejskich itp.) o charakterze bardziej operacyjnym. Służą one wspomaganie dyskusji na temat efektywności mechanizmów wykonawczych polityki regionalnej wśród aktorów polityki regionalnej oraz stanowią podstawę do podejmowania działań operacyjnych w obszarze koordynacji i realizacji polityki regionalnej.

Podstawowym punktem odniesienia w ocenie realizacji działań zapisanych w dokumentach strategicznych są zawarte w nich wskaźniki kluczowe i szczegółowe, które będą monitorowane przy współpracy z GUS.

Na potrzeby monitorowania wartości wskaźników utworzony został system STRATEG – System wskaźników kluczowych dla polityki rozwoju, który znacząco przyczyni się do jeszcze efektywniejszego wykorzystania zasobów informacyjnych statystyki publicznej w procesie monitorowania i ewaluowania szeroko rozumianego rozwoju społeczno-gospodarczego. W systemie STRATEG uwzględniono wskaźniki kontekstowe dla obszaru zdrowia zawarte w dokumentach strategicznych.

Tabela 54. Wskaźniki kontekstowe dla obszaru zdrowie,
zawarte w dokumentach strategicznych

Wskaźniki kontekstowe dla obszaru zdrowie, zawarte w dokumentach strategicznych	2010	2011	2020 [*]
	Wartość wskaźnika		
Europejski Konsumencki Indeks Zdrowia (EHCI) (pkt) (DSRK 2030)		577 ^{**}	750 ²⁵⁴
Europejski Konsumencki Indeks Zdrowia EHCI (pozycja w rankingu)		27 ^{**}	wzrost
Liczba jednostek koncentratu krwinek czerwonych (KKCz) wydanych do leczenia na 1000 osób	27,35	28,04	34,91
Liczba lekarzy dentyków na 1 tys. ludności (OECD Health Data)	0,33	0,34	wzrost
Liczba lekarzy na 1 tys. ludności (OECD Health Data)	2,16	2,19	wzrost
Liczba lekarzy na 10 tys. ludności (KSRR)	34,9	35,3	50,4
Liczba lekarzy posiadających tytuł specjalisty w dziedzinie geriatry na 100 tys. ludności	0,60	0,66	1,5
Liczba pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności	61,2	62,9	65,7
Liczba pielęgniarek na 1 tys. ludności (OECD Health Data)	5,21	5,21	wzrost
Liczba położnych na 1 tys. ludności (OECD Health Data)	0,59	0,59	wzrost
Liczba przeszczepień narządów na 1 mln mieszkańców	34,96	38,17	57,5
Odsetek noworodków objętych badaniami przesiewowymi w kierunku rzadkich wad metabolizmu (%)	28,6	43,2	100

* wartości docelowe

** wartości dla 2012 r.

²³¹ Wskaźnik określony w DSRK 2030 dla roku docelowego 2030.

Tabela 54. Wskaźniki kontekstowe dla obszaru zdrowie, zawarte w dokumentach strategicznych

Wskaźniki kontekstowe dla obszaru zdrowie, zawarte w dokumentach strategicznych	2010	2011	2020
	Wartość wskaźnika		
Odsetek zgonów kobiet z powodu nowotworu szyjki macicy (%)	1,0	0,9	spadek
Przeciętne trwanie życia (lata)	76,4	76,9	wzrost
Przeciętne trwanie życia w zdrowiu kobiet (lata)	62,3	63,3	75 ²³⁵
Przeciętne trwanie życia w zdrowiu mężczyzn (lata)	58,5	59,1	69 ²³⁶
Udział wyjazdów zespołów ratownictwa medycznego spełniających parametry czasu dotarcia w całkowitej liczbie wyjazdów do stanów nagłego zagrożenia zdrowia lub życia (%)	91	87	96
Urodzenia żywe na 1000 ludności	10,7	10,1	wzrost
Wskaźnik przeżyć pięcioletnich w przypadku kobiet chorujących z powodu nowotworu jajnika (%)	42,6		wzrost
Wskaźnik przeżyć pięcioletnich w przypadku kobiet chorujących z powodu nowotworu sutka (%)	77,2		wzrost
Wskaźnik przeżyć pięcioletnich w przypadku kobiet chorujących z powodu nowotworu trzonu macicy (%)	78,7		wzrost
Wskaźnik przeżyć pięcioletnich w przypadku mężczyzn chorujących z powodu nowotworu gruczołu krokowego (%)	76,4		wzrost
Wskaźnik przeżyć pięcioletnich w przypadku osób chorujących z powodu nowotworów (%)	45,5		wzrost

²³² Wskaźnik określony w DSRK 2030 dla roku docelowego 2030.

²³³ Wskaźnik określony w DSRK 2030 dla roku docelowego 2030.

7.4. Wskaźniki realizacji celów operacyjnych i narzędzi implementacji w ramach polityki spójności na lata 2014–2020 na rzecz ochrony zdrowia

Tabelę 55 wskaźników realizacji celów operacyjnych i narzędzi implementacji sporządzono na podstawie katalogów wskaźników zawartych w projektach następujących Programów Operacyjnych: Infrastruktura i Środowisko, Wiedza, Edukacja, Rozwój, a także Inteligentny Rozwój. Wskaźniki odnoszące się do działań regionalnych nie zostały ujęte w tym zestawieniu, ponieważ będą zawarte w poszczególnych RPO.

Tabela 55. Wskaźniki realizacji celów operacyjnych i narzędzi implementacji

Nazwa celu operacyjnego	Komponent Centralny					Komponent Regionalny				
	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu/ strategicznego	Wartość docelowa wskaźnika rezultatu strategicznego w 2023 r.	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu strategicznego	Wartość wskaźnika rezultatu strategicznego
Cel ogólny A: Rozwój profilaktyki zdrowotnej, diagnostyki i medycyny naprawczej ukierunkowany na główne problemy epidemiologiczne w Polsce	Narzędzie 1: Projekty pilotażowe i testujące w zakresie programów profilaktycznych zawierające m.in. komponent badawczy, edukacyjny oraz wspierający współpracę pomiędzy wyspospecjalistycznym ośrodkiem, a lekarzami podstawowej opieki zdrowotnej oraz szpitalami ogólnymi, w celu przeciwdziałania zjawisku fragmentacji opieki nad pacjentem. EFS (CT 8, PI 8.10)	Liczba opracowanych programów profilaktycznych w zakresie chorób negatywnie wpływających na zasoby pracy	15	Liczba wdrożonych programów profilaktycznych w zakresie chorób negatywnie wpływających na zasoby pracy	15	Narzędzie 2: Opracowanie i wdrożenie projektów profilaktycznych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu EFS (CT 8, PI 8.10)	Nazwy i wartości wskaźników dla narzędzi dotyczących ochrony zdrowia w poszczególnych województwach określone są w RPO			
						Narzędzie 3: Opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji medycznej ułatwiających powroty do pracy EFS (CT 8, PI 8.10)				
				Liczba osób, które skorzystały z usługi medycznej w programie profilaktycznym dofinansowanej w ramach EFS	65 000	Narzędzie 4: Opracowanie i wdrożenie programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy EFS (CT 8, PI 8.10)				
						Narzędzie 5: Rozwój profilaktyki nowotworowej w kierunku wykrywania raka jelita grubego, szyjki macicy i raka piersi EFS (CT 8, PI 8.10)				
	Narzędzie 6: Utworzenie nowych SOR powstałych od podstaw lub na bazie istniejących izb przyjęć (roboty budowlane, doposażenie) EFRR (CT 9, PI 9.1)	Liczba wspartych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń ratownictwa medycznego lub jednostek organizacyjnych szpitali wyspecjalizowanych w zakresie udzielania świadczeń niezbędnych dla ratownictwa medycznego	106	Średnia liczba osób przypadająca na SOR	152 tys.	nie dotyczy				
	Narzędzie 7: Modernizacja istniejących SOR, ze szczególnym uwzględnieniem stanowisk wstępnej intensywnej terapii (roboty budowlane, doposażenie) EFRR (CT 9, PI 9.1)									
	Narzędzie 8: Modernizacja istniejących CU (roboty budowlane, doposażenie) EFRR (CT 9, PI 9.1)									
	Narzędzie 9: Utworzenie nowych CU (roboty budowlane, doposażenie) EFRR (CT 9, PI 9.1)									
	Narzędzie 10: Wsparcie przyszpitalnych całodobowych lotnisk lub lądowisk dla śmigłowców – przy SOR oraz w jednostkach organizacyjnych szpitali wyspecjalizowanych w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego (roboty budowlane, doposażenie) EFRR (CT 9, PI 9.1)									
	Narzędzie 11: Wsparcie baz LPR (roboty budowlane, doposażenie) oraz wyposażenie śmigłowców ratowniczych w sprzęt umożliwiający loty w trudnych warunkach atmosferycznych i w nocy EFRR (CT 9, PI 9.1)									

Nazwa celu operacyjnego	Komponent Centralny					Komponent Regionalny				
	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu/ strategicznego	Wartość docelowa wskaźnika rezultatu strategicznego w 2023 r.	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu strategicznego	Wartość wskaźnika rezultatu strategicznego
Cel ogólny A: Rozwój profilaktyki zdrowotnej, diagnostyki i medycyny naprawczej ukierunkowany na główne problemy epidemiologiczne w Polsce	Narzędzie 12: Wsparcie ponadregionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych stacjonarnych i całodobowych na rzecz osób dorosłych, dedykowanych chorobom, które są istotną przyczyną dezaktywacji zawodowej (roboty budowlane, doposażenie) EFRR (CT 9, PI 9.1)	Liczba wspartych podmiotów leczniczych z wyłączeniem ratownictwa medycznego	50	Średni czas pobytu pacjenta na łóżkach leczniczych w Polsce.	6,3	Narzędzie 13: Wsparcie regionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych na rzecz osób dorosłych, dedykowanych chorobom, które są istotną przyczyną dezaktywacji zawodowej (roboty budowlane, doposażenie) EFRR (CT 9, PI 9.1)	Nazwy i wartości wskaźników dla narzędzi dotyczących ochrony zdrowia w poszczególnych województwach określone są w RPO			
	Narzędzie 14: Wsparcie regionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych na rzecz osób dorosłych, ukierunkowanych na specyficzne dla regionu grupy chorób, które są istotną przyczyną dezaktywacji zawodowej (roboty budowlane, doposażenie) EFRR (CT 9, PI 9.1)					Narzędzie 16: Wsparcie regionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie ginekologii, położnictwa, neonatologii, pediatrii oraz innych jednostek zajmujących się leczeniem dzieci (roboty budowlane, doposażenie) EFRR (CT 9, PI 9.1)				
Cel ogólny B: Przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym poprzez rozwój opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi	Narzędzie 15: Wsparcie ponadregionalnych podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych stacjonarnych i całodobowych w zakresie ginekologii, położnictwa, neonatologii, pediatrii oraz innych oddziałów zajmujących się leczeniem dzieci (roboty budowlane, doposażenie) EFRR (CT 9, PI 9.1)	Liczba podmiotów leczniczych, które zostały objęte narzędziami deinstytucjonalizacji i opieki nad osobami zależnymi	40	Liczba podmiotów leczniczych, które wdrożyły narzędzia deinstytucjonalizacji opieki nad osobami zależnymi	40	Narzędzie 17: Wsparcie podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie geriatrii, opieki długoterminowej oraz opieki paliatywnej i hospicyjnej (roboty budowlane, doposażenie) EFRR (CT 9, PI 9.1)	Nazwy i wartości wskaźników dla narzędzi dotyczących ochrony zdrowia w poszczególnych województwach określone są w RPO			
	Narzędzie 18: Wsparcie deinstytucjonalizacji opieki nad osobami zależnymi, poprzez rozwój alternatywnych form opieki nad osobami niesamodzielnymi (w tym osobami starszymi). EFS (CT 9, PI 9.7)					Narzędzie 19: Opracowanie i wdrożenie programów wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i niepełnosprawnych EFS (CT 9, PI 9.7)				

Nazwa celu operacyjnego	Komponent Centralny					Komponent Regionalny				
	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu/ strategicznego	Wartość docelowa wskaźnika rezultatu strategicznego w 2023 r.	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu strategicznego	Wartość wskaźnika rezultatu strategicznego
Cel ogólny C: Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia	Narzędzie 20: Działania projakościowe dedykowane podmiotom leczniczym, które świadczą szpitalne usługi medyczne. EFS (CT 9, PI 9.7)	Liczba podmiotów wykonujących szpitalną działalność leczniczą objętych wsparciem w programie	150	Liczba podmiotów wykonujących szpitalną działalność leczniczą, które wdrożyły działania projakościowe w ramach programu	120			nie dotyczy		
	Narzędzie 21: Działania projakościowe dedykowane podmiotom świadczącym podstawową opiekę zdrowotną. EFS (CT 9, PI 9.7)	Liczba podmiotów wykonujących podstawową opiekę zdrowotną, które zostały objęte działaniami projakościowymi w ramach programu	620	Liczba podmiotów wykonujących podstawową opiekę zdrowotną, które wdrożyły działania projakościowe w ramach programu	496					
	Narzędzie 22: Przygotowanie, przetestowanie i wdrożenie do systemu opieki zdrowotnej organizacji opieki koordynowanej (OOK), służącej polepszeniu jakości i efektywności publicznych usług zdrowotnych (pilotaż nowej formy organizacji, procesu i rozwiązań technologicznych) EFS (CT 9, PI 9.7)	Liczba podmiotów wykonujących działalność leczniczą objętych pilotażem modelu opieki koordynowanej	45	Liczba podmiotów wykonujących działalność leczniczą, które wdrożyły model opieki koordynowanej w ramach programu	45					
	Narzędzie 23: Stworzenie systemu mapowania potrzeb zdrowotnych (poprawa jakości danych dotyczących m.in. informacji o stanie infrastruktury medycznej, rejestrach medycznych dedykowanych określonym jednostkom chorobowym oraz identyfikacja „białych plam” w opiece zdrowotnej) EFS (CT 9, PI 9.7)	Liczba opracowanych analitycznych modeli sektorowych chorobowości w zakresie głównych grup chorób	30	Łączna liczba wdrożeń modeli analitycznych na rzecz ochrony zdrowia	528					
		Liczba opracowanych analitycznych modeli prognozowania chorobowości	1							
		Liczba opracowanych analitycznych wielosektorowych modeli planowania zasobów i infrastruktury medycznej	1							
		Liczba opracowanych modeli analizy danych w zakresie medycznego rynku pracy	1							

Nazwa celu operacyjnego	Komponent Centralny					Komponent Regionalny				
	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu/ strategicznego	Wartość docelowa wskaźnika rezultatu strategicznego w 2023 r.	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu strategicznego	Wartość wskaźnika rezultatu strategicznego
Cel ogólny C: Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji w ochronie zdrowia	Narzędzie 24: Szkolenia pracowników administracyjnych i zarządzających podmiotami leczniczymi, jak również przedstawicieli płatnika i podmiotów tworzących, służące poprawie efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju zdolności analitycznych i audytu wewnętrznego w jednostkach systemu ochrony zdrowia EFS (CT 9, PI 9.7)	Liczba pracowników administracji systemu ochrony zdrowia objętych wsparciem EFS w celu poprawy efektywności jego funkcjonowania	10 000	Liczba pracowników administracji i systemu ochrony zdrowia, którzy dzięki EFS podnieśli kompetencje w zakresie zarządzania	9 000	nie dotyczy				
	Narzędzie 25: Działania na rzecz rozwoju dialogu społecznego oraz idei społecznej odpowiedzialności instytucji systemu ochrony zdrowia, poprzez m.in. wsparcie współpracy administracji systemu ochrony zdrowia z organizacjami pacjentkimi EFS (CT 9, PI 9.7)	Liczba organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką ochrony zdrowia objętych wsparciem w ramach programu	45	Liczba organizacji pozarządowych, które zostały włączone w proces konsultacji społecznych dotyczących działań podejmowanych przez administrację państwową w obszarze ochrony zdrowia	45					
	Narzędzie 26: Upowszechnienie wymiany elektronicznej dokumentacji medycznej EFRR (CT 2, PI 2.3)	Liczba rodzajów dokumentów medycznych, dla których opracowano formaty elektroniczne	5	Liczba formatów elektronicznych dokumentów medycznych stosowanych przez podmioty wykonujące działalność leczniczą	5	Narzędzie 26 Upowszechnienie wymiany elektronicznej dokumentacji medycznej EFRR (CT 2, PI 2.3)	Liczba rodzajów dokumentów medycznych, dla których opracowano formaty elektroniczne	5	Liczba formatów elektronicznych dokumentów medycznych stosowanych przez podmioty wykonujące działalność leczniczą	5
				Udział pacjentów korzystających z IKP w ogólnej populacji pacjentów w Polsce	30%				Udział usługodawców w Polsce stosujących systemy klasy eHR pośród wszystkich usługodawców:	100%
				Udział recept elektronicznych wśród wszystkich wystawianych recept w Polsce	40%					

Nazwa celu operacyjnego	Komponent Centralny					Komponent Regionalny				
	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu/ strategicznego	Wartość docelowa wskaźnika rezultatu strategicznego w 2023 r.	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu strategicznego	Wartość wskaźnika rezultatu strategicznego
Cel ogólny C: Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań	Narzędzie 27: Upowszechnienie wykorzystania telemedycyny EFRR (CT 2, PI 2.3)	Liczba platform centralnych integrujących albo zapewniających interoperacyjność specjalizowanych systemów telemedycznych	1	Liczba specjalizowanych systemów telemedycznych udostępnianych z wykorzystaniem platformy centralnej	2	Narzędzie 27 Upowszechnienie wykorzystania telemedycyny EFRR (CT 2, PI 2.3)	Liczba regionów posiadających dostęp do platform telemedycznych	16	Udział systemów klasy HIS lub telemedycznych wykorzystujących rozwiązania typu CDSS lub CIG pośród wszystkich systemów klasy HIS lub telemedycznych	70%
				Udział pacjentów korzystających z systemów telemedycznych w ogólnej populacji pacjentów w Polsce	25%					
				Udział refundowanych procedur medycznych wykorzystujących rozwiązania klasy CIG lub telemedycznymi pośród wszystkich procedur refundowanych	20%					

Nazwa celu operacyjnego	Komponent Centralny					Komponent Regionalny				
	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu/ strategicznego	Wartość docelowa wskaźnika rezultatu strategicznego w 2023 r.	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu strategicznego	Wartość wskaźnika rezultatu strategicznego
Cel ogólny C: Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań	Narzędzie 28: Upowszechnienie wykorzystania systemów rejestrowych i systemów klasyfikacji medycznych EFRR (CT 2, PI 2.3)	Liczba centralnych systemów zapewniających spójne udostępnianie danych z rejestrów medycznych	1	Udział podmiotów wykonujących działalność leczniczą korzystających z danych rejestrowych za pośrednictwem centralnej platformy	50%				nie dotyczy	
		Liczba udostępnionych systemów klasyfikacji medycznych międzynarodowych	3	Udział procesów opieki zdrowotnej, w których stosuje się kody z systemów klasyfikacji medycznych	100%					
	Udział ustawowych rejestrów medycznych udostępnianych przez platformę centralną			100%						
	Narzędzie 29: Udostępnienie informatycznych narzędzi wsparcia efektywnego zarządzania systemem ochrony zdrowia EFRR (CT 2, PI 2.3)	Liczba systemów informatycznych wspomagających zarządzanie systemem ochrony zdrowia	2	Udział podmiotów wykonujących działalność leczniczą, udzielających świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, monitorowanych systemami oceny efektywności działania	100%					
		Liczba centralnych platform internetowych udostępnionych przez MZ dla pacjenta	1	Udział instytucji ochrony zdrowia wykorzystujących informatyczne narzędzia analityczne w podejmowaniu decyzji strategicznych na poziomie centralnym czy regionalnym	80%					

Nazwa celu operacyjnego	Komponent Centralny					Komponent Regionalny				
	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu/ strategicznego	Wartość docelowa wskaźnika rezultatu strategicznego w 2023 r.	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu strategicznego	Wartość wskaźnika rezultatu strategicznego
Cel ogólny C: Poprawa efektywności i organizacji systemu opieki zdrowotnej w kontekście zmieniającej się sytuacji demograficznej i epidemiologicznej oraz wspieranie badań	Narzędzie 30: Poprawa kompetencji cyfrowych świadczeniodawców i świadczeniobiorców EFRR (CT 2, PI 2.3)	Liczba programów edukacyjnych w zakresie poprawy kompetencji cyfrowych usługodawców i usługobiorców	3	Udział usługodawców korzystających z systemów informatycznych w ochronie zdrowia	50%					nie dotyczy
				Udział usługobiorców korzystających z co najmniej jednej klasy systemów: 1. P1.IKP 2. P1.eRecepta 3. NFZ.ZIP 4. Systemy telemedyczne	40%					
				Udział profesjonalistów korzystających bezpośrednio lub pośrednio z zasobów systemu P1 CSIOZ w ogólnej licznie profesjonalistów	100%					
				Liczba polskich czasopism naukowych lub z polskim szefem komitetu redakcyjnego z zakresu informatyki medycznej lub telemedycyny posiadających IF według bazy JCR	10					
				Liczba polskich czasopism naukowych z zakresu informatyki medycznej lub telemedycyny punktowanych przez MNiSW	30					
	Narzędzie 31: Wsparcie rozwoju prac B+R+I w obszarze zdrowia EFRR (CT 1, PI 1.1 oraz 1.2)	Udział nakładów na B+R w PKB	Wzrost do 2020 do 1,7% PKB (dotyczy nakładów na wszystkie obszary B+R)			Narzędzie 31: Wsparcie rozwoju prac B+R+I w obszarze zdrowia EFRR (CT 1, PI 1.1 oraz 1.2)				

Nazwa celu operacyjnego	Komponent Centralny					Komponent Regionalny				
	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu/ strategicznego	Wartość docelowa wskaźnika rezultatu strategicznego w 2023 r.	Nazwa narzędzia	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość docelowa wskaźnika produktu w 2023 r.	Nazwa wskaźnika rezultatu strategicznego	Wartość wskaźnika rezultatu strategicznego
Cel ogólny D: Wsparcie systemu kształcenia kadr medycznych w kontekście dostosowania zasobów do zmieniających się potrzeb społecznych	Narzędzie 32: Realizacja programów rozwojowych dla uczelni medycznych uczestniczących w procesie praktycznego kształcenia studentów, w tym tworzenie centrów symulacji medycznej EFS (CT 10, PI 10.2)	Liczba programów rozwojowych uczelni kształcących na kierunkach medycznych opracowanych dzięki wsparciu z EFS	42	Liczba wdrożonych programów rozwojowych na uczelniach kształcących na kierunkach medycznych opracowanych dzięki wsparciu z EFS	42					
	Narzędzie 33: Realizacja programów rozwojowych dla uczelni medycznych uczestniczących w procesie kształcenia pielęgniarek i położnych ukierunkowanych na zwiększenie liczby absolwentów ww. kierunków EFS (CT 10, PI 10.2)	Liczba osób na kierunku pielęgniarstwo lub położnictwo objętych wsparciem w ramach programów rozwoju kompetencji kluczowych studentów	12 500	Liczba osób, które dzięki wsparciu programu uzyskały uprawnienia do wykonywania zawodu pielęgniarki lub położnej	10 000					
	Narzędzie 34: Kształcenie specjalizacyjne lekarzy w dziedzinach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju. EFS (CT 10 PI 10.3)	Liczba lekarzy objętych kształceniem podyplomowym w programie w obszarach związanych z potrzebami epidemiologiczno-demograficznymi	15 700	Liczba lekarzy, którzy dzięki EFS podnieśli swoje kwalifikacje zawodowe w obszarach związanych z potrzebami epidemiologiczno-demograficznymi	12 560					
	Narzędzie 35: Kształcenie podyplomowe lekarzy realizowane w innych formach niż specjalizacje w obszarach istotnych z punktu widzenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych kraju, ze szczególnym uwzględnieniem lekarzy współpracujących z placówkami podstawowej opieki zdrowotnej. EFS (CT 10, PI 10.3)									
	Narzędzie 36: Kształcenie podyplomowe pielęgniarek i położnych w obszarach związanych z potrzebami epidemiologiczno-demograficznymi. EFS (CT 10, PI 10.3)	Liczba pielęgniarek i położnych objętych kształceniem podyplomowym w programie w obszarach związanych z potrzebami epidemiologiczno-demograficznymi	20 000	Liczba pielęgniarek i położnych, które po zakończeniu udziału w programie uzyskały kwalifikacje w obszarach związanych z potrzebami epidemiologiczno-demograficznymi	16 000					
	Narzędzie 37: Doskonalenie zawodowe pracowników innych zawodów istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia w obszarach istotnych dla zaspokojenia potrzeb epidemiologiczno-demograficznych. EFS (CT 10, PI 10.3)	Liczba przedstawicieli innych zawodów istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, którzy dzięki EFS zostali objęci wsparciem w programie w obszarach związanych z potrzebami epidemiologiczno-demograficznymi	7 200	Liczba przedstawicieli innych zawodów istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, którzy dzięki EFS podnieśli swoje kompetencje zawodowe w obszarach związanych z potrzebami epidemiologiczno-demograficznymi	5 760					

8. Ramy finansowe

Finansowanie wydatków na zdrowie w latach 2010–2014

Wydatki na zdrowie według WHO obejmują wydatki publiczne, tj. wydatki sektora rządowego i samorządowego, oraz wydatki prywatne. Wydatki sektora publicznego stanowią sumę nakładów na utrzymanie, przywrócenie lub poprawę zdrowia opłacanych przez instytucje rządowe i państwowe oraz innych płatników np. kasy chorych czy fundusz zdrowia. Wydatki te obejmują również płatności transferowe na rzecz gospodarstw domowych rekompensujące koszty opieki medycznej oraz pozabudżetowe środki na finansowanie ochrony zdrowia. Na wydatki prywatne składają się w głównej mierze wydatki bezpośrednie gospodarstw domowych oraz wydatki związane z prywatnym ubezpieczeniem zdrowotnym²³⁴.

W poniższej analizie wydatków na zdrowie uwzględniano dane dotyczące wysokości wydatków przeznaczonych na ten cel z budżetu państwa (ujętych w budżecie środków krajowych), JST oraz NFZ. W ramach wydatków NFZ wzięto pod uwagę koszty świadczeń zdrowotnych. Przedstawione dane pochodzą ze sprawozdań rocznych z wykonania budżetu państwa, sprawozdań z wykonania wydatków za IV kwartał JST w dziale ochrona zdrowia oraz sprawozdań z wykonania planu finansowego NFZ. W celu zachowania porównywalności danych w analizie wykonania wydatków na zdrowie w kończącej się perspektywie finansowej do analizy wzięto lata 2010–2014.

■ **Tabela 56.** Wydatki publiczne na zdrowie w PKB w latach 2010–2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Wydatki publiczne na zdrowie (w mld zł)	70,9	73,4	74,1	77,5	78,8
Dynamika wydatków na zdrowie % (rok do roku)	102,1	103,5	101	104,6	101,7
PKB (%)	103	104,3	101,9	101,6	103,3
PKB (w mld zł)	1412,1	1524,7	1595,3	1635,7	1704,6
Inflacja (%)	102	104,3	103,7	101,6	101,2
Udział wydatków publicznych na zdrowie w PKB (%)	5	4,8	4,6	4,7	4,6

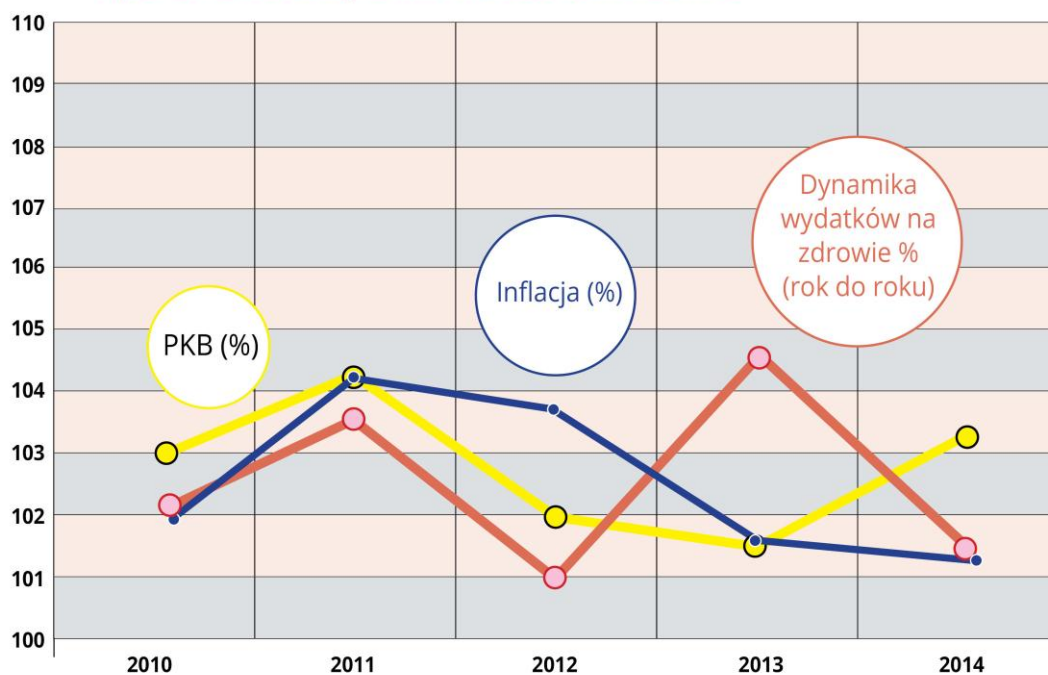
Jednym z najważniejszych wskaźników dotyczących wielkości wydatków publicznych na zdrowie jest ich procentowy udział w PKB (tabela 56). We wskazanym okresie wydatki publiczne na zdrowie stanowiły średnio 4,7 % PKB. W ujęciu nominalnym wydatki publiczne na zdrowie wzrosły z 70 857,9 mln zł w roku 2010 do 78 830,0 mln zł w 2014 r., tj. o 11,1%, co roku średnio o 2,6%.

Wzrost wydatków na zdrowie w poszczególnych latach w porównaniu do dynamiki wzrostu cen oraz PKB przedstawia wykres 33.

Zgodnie z zapisami SRK, wśród priorytetowych kierunków interwencji publicznej znajduje się modernizacja struktury wydatków publicznych, zgodnie z którą następować będzie stopniowa realokacja struktury wydatków w kierunku zwiększania wydatków na działania rozwojowe (B+R, nauka, zdrowie, edukacja, inwestycje w infrastrukturę podstawową).

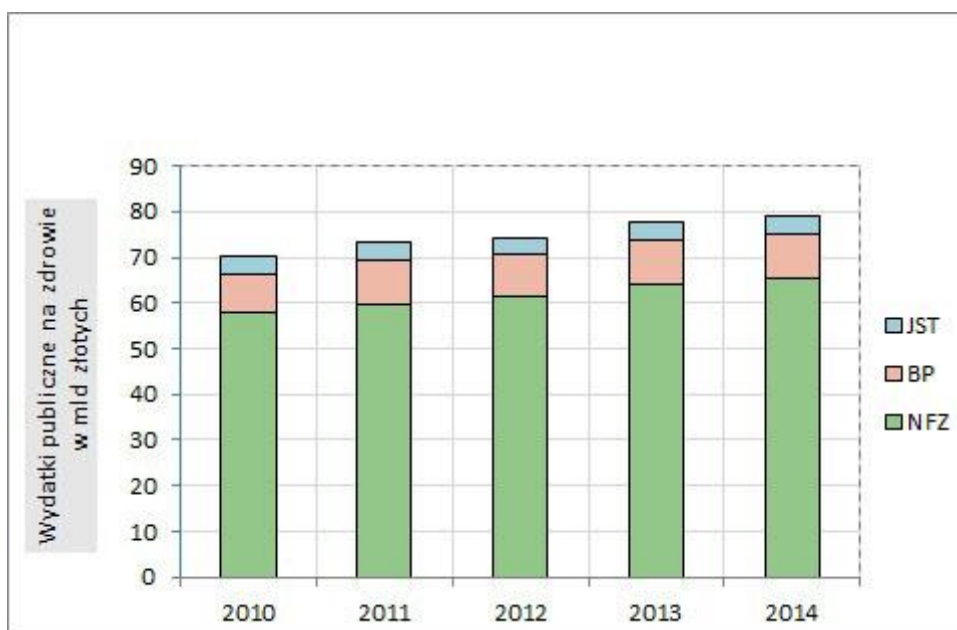
²³⁴ B Wojtyniak, P. Goryński, B. Moskalewicz, *op.cit.*, s. 306.

Wykres 33. Wzrost wydatków na zdrowie w poszczególnych latach w porównaniu do dynamiki wzrostu cen oraz PKB

Wśród wydatków publicznych na zdrowie 81-83% stanowią wydatki NFZ, 11-12% wydatki w ramach budżetu państwa, a 4-5% wydatki jednostek samorządu terytorialnego.

Wykres 34. Wydatki publiczne na zdrowie, w mld zł

Zintensyfikowane będą działania w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego. Bardzo ważne będzie zapewnienie odpowiedniej dostępności do świadczeń zdrowotnych w powiązaniu z wysokim poziomem udzielania tych świadczeń, co wymaga zmiany w sposobie finansowania opieki zdrowotnej oraz rozwiniętej i racjonalnie rozmieszczonej infrastruktury służby zdrowia.

Wypracowany i wdrożony zostanie taki system opieki zdrowotnej, który zapewniłby jego skuteczne funkcjonowanie w warunkach limitowanych możliwości finansowania z budżetu państwa. Konieczne jest opracowanie nowego modelu finansowania, uwzględniającego dopływ środków prywatnych. Przy konstruowaniu nowego systemu, będą uwzględniane przede wszystkim wyzwania demograficzne oraz choroby cywilizacyjne.

Wyzwania demograficzne to starzenie się społeczeństwa, czyli zmiana struktury wieku potencjalnych pacjentów i innych beneficjentów opieki zdrowotnej. Nacisk powinien zostać położony na te segmenty ochrony zdrowia, które będą sprzyjać realizacji polityki dzietności, przede wszystkim wsparcie programów leczenia bezpłodności, rozszerzenie zakresu i promocji badań prenatalnych, zapewnienie odpowiedniej opieki okołoporodowej oraz opieki nad matką i dzieckiem itd., a w związku z rosnącą długością życia – geriatrii, opieki długoterminowej i paliatywnej. Odpowiednio do zachodzących zmian demograficznych dostosowane zostaną kierunki i standardy kształcenia służb medycznych (w tym zachęty do studiowania na preferowanych kierunkach), prowadzące do zapewnienia odpowiedniej liczby geriatrów, czy w kontekście polityki stawiającej na dzietność, opieki zdrowotnej dla najmłodszych (obecnie w obu tych segmentach występują deficyty).

Zakłada się rozwój obszarów i środków zapobiegania i ograniczania, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, narastającej zapadalności na takie choroby jak: cukrzyca, choroby psychiczne, ortopedyczne i będące skutkami uzależnień. Odbywać się to będzie przy współudziale opieki lekarskiej i pielęgniarskiej w szkole. Kontynuowana będzie również realizacja priorytetu walki z nowotworami i chorobami krążenia.

Działania państwa nakierowane zostaną nie tylko na leczenie, ale przede wszystkim na profilaktykę i zapobieganie chorobom. Będą one obejmowały zwiększenie świadomości zdrowotnej i zdrowego stylu życia, poprzez promocję i edukację zdrowotną (zwłaszcza wśród osób o najniższym statusie społeczno-ekonomicznym) oraz wzrost poziomu aktywności fizycznej. W celu usprawnienia funkcjonowania systemu konieczna jest informatyzacja ochrony zdrowia (e-zdrowie).

Zbudowana zostanie baza danych usług medycznych i baza danych o zdrowiu mieszkańców Polski. Lekarz będzie miał dostęp do pełnej historii choroby pacjenta, dzięki czemu będzie mógł wykonywać i zlecać jedynie potrzebne procedury. Pozwoli to uszczelnić i usprawnić system, który stanie się bardziej przejrzysty i funkcjonalny, a jednocześnie zwiększy się efektywność świadczenia usług zdrowotnych.

Priorytetowe zainteresowanie państwa dotyczy wzrostu zdolności do skutecznego reagowania w sytuacjach kryzysowych oraz eliminowania sytuacji mogących stwarzać lub stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia obywateli, tj. przede wszystkim doskonalenie i rozwijanie systemu reagowania kryzysowego. W związku z tym potrzebne będą: rozwój i doskonalenie ogniw tworzących system ratowniczy, w tym modernizacja wyposażenia, właściwy dobór i szkolenie kadr oraz stosowne do potrzeb finansowanie; rozwój i utrzymanie we właściwej sprawności systemów prognozowania, ostrzegania, alarmowania i powiadamiania. Wspecjalizowane działania dotyczyć będą m.in. wdrażania planów zarządzania ryzykiem powodziowym²³⁵.

Sfinansowanie wszystkich priorytetów rozwojowych w ochronie zdrowia przewidzianych do 2020 roku, wymaga zaangażowania znacznych środków publicznych (krajowych i zagranicznych).

SRK wyznacza ramy określające dostępne środki budżetowe dla realizacji priorytetowych kierunków strategicznej interwencji w obszarze ochrony zdrowia. Przewidziano w niej zwiększenie nakładów publicznych w obszarze ochrony zdrowia do 6,1% PKB w 2020 r.

²³⁵ SRK, s. 64–66.

Tabela 57. Podział wydatków na poszczególne kategorie oraz ich finansowanie ze środków publicznych

Rodzaj wydatków	2010				2011			
	NFZ	BP	JST	razem	NFZ	BP	JST	razem
	w mln złotych							
Podstawowa opieka zdrowotna	7 248,8			7 248,8	7 334,7			7 334,7
Ambulatoryjna opieka specjalistyczna	4 196,9		157,3	4 354,2	4 437,2		72,2	4 509,4
Leczenie szpitalne	26 905,7	289,5	1 421,8	28 617,0	27 552,1	607,0	1 367,8	29 526,9
Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień	1 953,8	39,3	126,5	2 119,6	2 015,2	38,2	68,0	2 121,4
Rehabilitacja oraz leczenie uzdrowiskowe	2 305,5		9,1	2 314,6	2 390,7		2,9	2 393,6
Opieka długoterminowa, paliatywna i hospicyjna	1 163,5	8,3	34,0	1 205,8	1 241,7	10,6	26,6	1 278,9
Leczenie stomatologiczne	1 689,3		2,3	1 691,6	1 710,3		2,2	1 712,5
Ratownictwo medyczne*	1 761,9	2 102,3	12,5	3 876,7	1 794,6	1 842,6	30,2	3 667,4
Profilaktyka	130,9	788,6	735,4	1 654,9	146,7	815,5	748,9	1 711,1
Refundacja (leków, wyrobów medycznych itp.)**	8 774,3			8 774,3	9 152,2			9 152,2
Świadczenia opieki zdrowotnej kontraktowane odrębnie	1 385,8	288,4	0,1	1 674,3	1 463,9	309,2	0,1	1 773,2
Pozostałe	589,9	3 314,7	1 372,2	5 276,8	623,8	3 868,2	1 683,3	6 175,3
Medycyna pracy		1,0	91,0	92,0		0,9	87,5	88,4
Staże, specjalizacje medyczne oraz dotacja dydaktyczna***		1 286,9		1 286,9		1 997,9		1 997,9
Razem	58 106,3	8 119,0	3 962,2	70 187,5	59 863,2	9 490,1	4 089,7	73 443,0

* w pozycji tej ujęto również koszty pomocy doraźnej i transportu sanitarnego ponoszonych w ramach NFZ

** w pozycji tej ujęto również koszty świadczeń zdrowotnych oraz refundacji cen leków wynikające z koordynacji systemów zabezpieczenia w ramach NFZ

*** w tym staże podyplomowe lekarzy i pielęgniarek od 2009 r. wypłacane ze środków Funduszu Pracy

Rodzaj wydatków	2012				2013			
	NFZ	BP	JST	razem	NFZ	BP	JST	razem
	w mln złotych							
Podstawowa opieka zdrowotna	7 554,5			7 554,5	7 638,4			7 638,4
Ambulatoryjna opieka specjalistyczna	5 046,4		54,8	5 101,2	5 250,9		63,8	5 314,7
Leczenie szpitalne	29 437,1	548,6	1 142,9	31 128,6	30 558,8	485,7	1 118,9	32 163,4
Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień	2 158,6	40,8	42,5	2 241,9	2 239,6	40,7	50,2	2 330,5
Rehabilitacja oraz leczenie uzdrowiskowe	2 581,5		11,8	2 593,3	2 675,6		23,2	2 698,8
Opieka długoterminowa, paliatywna i hospicyjna	1 352,2	10,5	13,0	1 375,7	1 430,5	10,4	17,9	1 458,8
Leczenie stomatologiczne	1 771,4		2,0	1 773,4	1 773,1		2,2	1 775,3
Ratownictwo medyczne*	1 867,4	1 921,3	6,7	3 795,4	1 878,1	1 942,4	9,8	3 830,3
Profilaktyka	151,8	925,3	760,9	1 838,0	152,5	913,5	769,2	1 835,2
Refundacja (leków, wyrobów medycznych itp.)**	7 128,4			7 128,4	7 183,8			7 183,8
Świadczenia opieki zdrowotnej kontraktowane odrębnie	1 564,2	324,0	0,1	1 888,3	1 661,1	373,8	0,1	2 035,0
Pozostałe	668,2	3 468,9	1 398,5	5 535,6	1 470,1	3 763,9	1 713,1	6 947,1
Medycyna pracy		1,1	81,9	83,0		1,3	86,5	87,8
Staże, specjalizacje medyczne oraz dotacja dydaktyczna***		2 038,8		2 038,8		2 243,9		2 243,9
Razem	61 281,7	9 279,3	3 515,1	74 076,1	63 912,5	9 775,6	3 854,9	77 543,0

Rodzaj wydatków	ustawa 2014			
	NFZ	BP	JST	razem
	w mln złotych			
Podstawowa opieka zdrowotna	7 700,3			7 700,3
Ambulatoryjna opieka specjalistyczna	5 309,6		52,9	5 362,5
Leczenie szpitalne	30 362,2	560,3	965,0	31 887,5
Opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień	2 324,7	39,8	44,5	2 409,0
Rehabilitacja oraz leczenie uzdrowiskowe	2 705,4		9,4	2 714,9
Opieka długoterminowa, paliatywna i hospicyjna	1 462,5	9,5	20,0	1 492,1
Leczenie stomatologiczne	1 795,1		2,5	1 797,6
Ratownictwo medyczne*	1 886,4	1 941,1	11,0	3 838,5
Profilaktyka	175,7	829,6	769,2	1 774,5
Refundacja (leków, wyrobów medycznych itp.)**	8 016,9			8 016,9
Świadczenia opieki zdrowotnej kontraktowane odrębnie	1 707,6	318,2	0,1	2 025,9
Pozostałe	2 037,2	3 604,9	1 765,7	7 407,8
Medycyna pracy		1,2	78,7	79,9
Staże, specjalizacje medyczne oraz dotacja dydaktyczna***		2 322,8		2 322,8
Razem	65 483,7	9 627,3	3 719,0	78 830,0

Najwięcej wydatków przeznaczonych zostało na leczenie szpitalne (średnio około 40% rocznie), refundację leków, wyrobów medycznych itp. (średnio około 11%) oraz POZ (średnio około 10%).

Zgodnie z wytycznymi ministra finansów dotyczącymi stosowania jednakowych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw (aktualizacja – czerwiec 2014 r.) scenariusz realnego wzrostu PKB oraz średnioroczna dynamika wzrostu cen towarów i usług na lata 2014–2020 przedstawia tabela 58.

Tabela 58. Wzrost PKB oraz średnioroczna dynamika wzrostu cen towarów i usług na lata 2014–2020

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
PKB dynamika (%)	102,5	103,8	104,3	104,3	104,1	103,8	103,3
PKB w mld zł	1721,5	1829,8	1955,6	2089,6	bd	bd	bd
CPI (%)	102,4	102,5	102,5	102,5	102,4	102,4	102,4

Biorąc pod uwagę powyższe założenia, a także dotychczasowe kształtowanie się wydatków publicznych na zdrowie oraz kierunki priorytetowe wyznaczone w SRK można oszacować, że w kolejnych latach wydatki te będą kształtowały się jak przedstawiono w tabeli 59.

Rok	Przewidywana wielkość wydatków na zdrowie (w mld zł)
2015	87,8
2016	93,9
2017	100,3
2018	106,9
2019	113,6
2020	120,2

Tabela 59. Kształtowanie się wydatków publicznych na zdrowie

Powyższe szacunki nie uwzględniają wydatków prywatnych ponoszonych przez gospodarstwa domowe oraz związanych z prywatnym ubezpieczeniem zdrowotnym.

Wraz z planowanym wzrostem środków przeznaczonych na ochronę zdrowia, nastąpi zmiana związana z reorientacją wydatków w tym obszarze.

Przewiduje się wzrost wydatków na usługi w zakresie zdrowia publicznego o 1,2 punktu procentowego, na B+R w zdrowiu o 0,1 punktu procentowego oraz na produkty, urządzenia i sprzęt medyczny o 0,2 punktu procentowego. W związku z powyższym, wzrośnie udział wydatków na ochronę zdrowia w wydatkach rozwojowych z 30,2% w 2011 r. do 33,9% w 2020 r.

Oprócz powyższych szacunków dotyczących wysokości przyszłych wydatków publicznych na zdrowie, ramy zapewniające odpowiednie środki budżetowe na zadania z zakresu ochrony zdrowia zapewni także ujęcie powyższych wydatków jako wydatków rozwojowych w ramach Wieloletniego planu finansowego państwa (WPFP), w części dotyczącej działań rozwojowych – dokument ten stanowi odzwierciedlenie priorytetów i głównych kierunków interwencji SRK oraz realizujących je strategii zintegrowanych w perspektywie wieloletniej. W Wieloletnim planie finansowym państwa na realizację zadań w ramach funkcji 20 – Zdrowie, planuje się przeznaczyć z budżetu państwa łącznie w latach 2013–2016 kwotę 33,4 mld zł.

Zapewnienie środków w ramach budżetu państwa na realizację zadań w ramach ochrony zdrowia stanowią programy wieloletnie ustanowione uchwałami Rady Ministrów. W latach 2014–2020 kontynuowane będą następujące programy wieloletnie:

- 1. Narodowy program rozwoju medycyny transplantacyjnej.**
- 2. Przebudowa i rozbudowa Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku.**
- 3. Wieloletni Program medyczny rozbudowy i przebudowy Szpitala Uniwersyteckiego w Bydgoszczy.**
- 4. Nowa siedziba Szpitala Uniwersyteckiego Kraków-Prokocim.**
- 5. Przebudowa Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie.**
- 6. Szpital Pediatriczny Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w Warszawie.**

Ponadto prowadzonych jest szereg programów zdrowotnych, których celem jest dążenie do poprawy stanu zdrowia społeczeństwa oraz związanej z nim jakości życia poprzez realizację głównych kierunków działań, takich jak:

- **zmiany w stylu życia ludności,**
- **przeciwdziałanie głównym zagrożeniom zdrowia społeczeństwa,**
- **zmniejszenie różnic w zdrowiu i dostępie do świadczeń zdrowotnych.**

W 2014 r. przewiduje się realizację 15 programów zdrowotnych, z których większość będzie kontynuowana w następnych latach.

Ważną rolę w finansowaniu strategicznych działań w ochronie zdrowia do roku 2020 odgrywać będą również środki pochodzące ze źródeł zewnętrznych, w tym z funduszy strukturalnych. W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko z EFRR zaplanowano ponad 468 mln euro (rozdział 6.2, narzędzia 6–12, 15), a w ramach Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój z EFS około 400 mln euro (rozdział 6.2 narzędzia 1, 18, 20–25, 32–37) na finansowanie priorytetowych działań w ochronie zdrowia.

Środki europejskie na realizację priorytetowych dla danego regionu działań w ochronie zdrowia (rozdział 6.2 narzędzia 2–5, 13, 14, 16–19, 26, 27, 31), będą alokowane w poszczególnych RPO. Ponadto projekty związane z e-zdrowiem oraz projekty dotyczące działalności B+R w sektorze zdrowie (rozdział 6 narzędzia 25–29) realizowane będą w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa, Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój oraz RPO.

Tabela 60. Zestawienie programów wieloletnich i programów zdrowotnych planowanych do realizacji w ramach budżetu państwa w latach 2014–2020, wraz z przewidywanymi środkami na ich sfinansowanie

Lp	Program	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	ogółem
		w tys. zł							
1	Narodowy program zwalczania chorób nowotworowych	250 000	250 000						500 000
2	Narodowy program rozwoju medycyny transplantacyjnej	45 000	45 000	45 000	45 000	45 000	45 000	45 000	315 000
3	Nowa siedziba Szpitala Uniwersyteckiego Kraków Prokocim	25 000	148 546	156 330	152 979	152 137	139 426		774 418
4	Szpital Pediatryczny Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w Warszawie	198 909	39 100						238 009
5	Wieloletni Program Medyczny Rozbudowy i Przebudowy Szpitala Uniwersyteckiego w Bydgoszczy	47 801	28 231						76 032
6	Przebudowa Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie	52 798	52 551	41 782					147 131
7	Przebudowa i rozbudowa Uniwersyteckiego szpitala klinicznego Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku	148 643	71 671	67 127	28 730				316 171
8	Leczenie antyretrowirusowe osób żyjących z wirusem HIV w Polsce	232 787	213 611	221 729					668 127
9	Narodowy program leczenia hemofilii i pokrewne skazy krwotoczne na lata 2012-2018	125 00	271 489	295 506	318 516	343 536			1 354 047

Lp	Program	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	ogółem
		w tys. zł							
10	Zapewnienie samowystarczalności Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie krwi, jej składników i produktów krwiopochodnych	13 000							13 000
11	Narodowy program wyrównywania dostępności do profilaktyki i leczenia chorób układu sercowo-naczyniowego	15 391	15 929	16 487					47 807
12	Program psychiatrycznej opieki zdrowotnej	2 137	2 188	2 241					6 566
13	Program badań przesiewowych noworodków w Polsce	22 601							22 601
14	Program kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu – jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków	1 400	1 434	1 468	1 503				5 805
15	Narodowy program ochrony antybiotyków w Polsce	1 600	1 600						3 200
16	Program monitorowania stanu zdrowia jamy ustnej populacji polskiej	200	200						400
17	Narodowy program przeciwdziałania chorobom cywilizacyjnym, w tym:	3 683	398	413					4 494
18	Narodowy program zapobiegania nadwadze i otyłości oraz przewlekłym chorobom niezakaźnym poprzez poprawę żywienia i aktywności fizycznej	1 621							1 621
19	Narodowy program profilaktyki i edukacji diabetologicznej	1 678							1 678
20	Program eliminacji niedoboru jodu w Polsce	384	398	413					1 195
21	Program wczesnej diagnostyki obrazowej nowotworów u dzieci w latach 2012-2016	1000	1000	1000					3 000
22	Krajowy program zmniejszania umieralności z powodu przewlekłych chorób płuc przez tworzenie pododdziałów nieinwazyjnej wentylacji (PWN)	5 000							5 000
23	Program leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego na lata 2013-2016	80 000	80 000	80 000					240 000

Razem:
4 745 302

Wykaz najważniejszych skrótów:

AOS - Ambulatoryjna opieka specjalistyczna

AUS – Abonenckie usługi specjalne

AOTM - Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji

BAC - Biopsja aspiracyjna cienkoigłowa

CDSS - Clinical Decision Support Systems

CIG - Computer Interpretable Guidelines

CKPPIp - Centrum Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych

CMKP - Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego

COK - Centralny Ośrodek Koordynujący

CSIOZ - Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia

CT - Computer tomography

CU - Centrum Urazowe

DICOM - Digital Imaging and Communications In Medicine

DRG - Diagnosis related groups

DSRK - Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności

EDM - Elektroniczna Dokumentacja Medyczna

EFRR - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS - Europejski Fundusz Społeczny

EHIS - European Health Interview Survey

EKG - Elektrokardiografia

EMS - Emergency Medical Service

eWUŚ - system Elektronicznej Weryfikacji Uprawnień Świadczeniobiorców

GUS - Główny Urząd Statystyczny

HBV - Hepatitis B virus

HCV - Hepatitis C virus

HDI - Human Development Index

HEMS - Helicopter Emergency Medical Service

HIS - Hospital Information System

HIV - Human immunodeficiency virus

HLV - Healthy Life Years

ICT - Information and communications technology

IKP - Internetowe Konto Pacjenta

JCI - Joint Commission International

JGP - Jednorodne grupy pacjentów

JST - Jednostka samorządu terytorialnego

KAOS - Kompleksowa ambulatoryjna opieka specjalistyczna

KRUS - Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

KSRR - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

KTG - Kardiotokografia

L-DEK - Lekarsko-Dentystyczny Egzamin Końcowy

L-DEP - Lekarsko-Dentystyczny Egzamin Państwowy

LEK - lekarski Egzamin Końcowy

LEP - Lekarski Egzamin Państwowy

LPR - Lotnicze Pogotowie Ratunkowe

MPiPS - Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

MRI - Magnetic resonance imaging

MZ - Ministerstwo Zdrowia

NCBiR - Narodowe Centrum Badań i Rozwoju

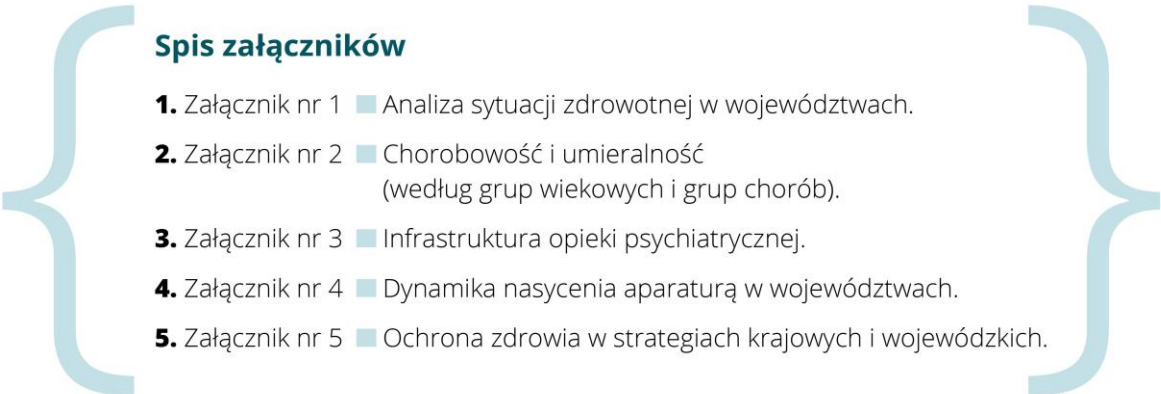
NFZ - Narodowy Fundusz Zdrowia

NIK - Najwyższa Izba Kontroli

NIZP-PZH - Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny

NPZ - Narodowy Program Zdrowia 2007–2015

OOK - organizacja opieki koordynowanej	RR - Ciśnienie tętnicze
OPUZ - Otwarta Platforma Ubezpieczeń Zdrowotnych	RTG - Rentgenografia
PBP - Program badań przesiewowych	RUM - Rejestr Usług Medycznych
PET - Positron emission tomography	SIEG - Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”
PIOZ - Program Informatyzacji Ochrony Zdrowia	SIM - System Informacji Medycznej
PKB - Produkt Krajowy Brutto	SIMP - System Informatyczny Monitorowania Profilaktyki
PO IG - Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka	SIR - System Informatyczny Rezydentur
PO IIŚ - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	SIZW - Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia
PO KL - Program Operacyjny Kapitał Ludzki	SNOMED CT - Systematized Nomenclature Of Medicine Clinical Terms
POChP - Przewlekła obturacyjna choroba płuc	SOR - Szpitalny oddział ratunkowy
POIG - Program Operacyjny innowacyjna Gospodarka	SPZOZ - Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej
POPC - Program Operacyjny Polska Cyfrowa	SRK - Strategia Rozwoju Kraju 2020
POWER - Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014–2020	SRKL - Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego
POZ - Podstawowa opieka zdrowotna	SSP - Strategia „Sprawne Państwo”
PRM - Państwowe Ratownictwo Medyczne	UE - Unia Europejska
Projekt P1 - Projekt Elektroniczna Platforma Gromadzenia, Analizy i Udostępniania Zasobów Cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych	UKG - Ultrasonokardiografia
Projekt P2 - Projekt Platforma udostępniania on-line usług i zasobów cyfrowych rejestrów medycznych	USG - Ultrasonografia
ROPS - Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej	WHO - Światowa Organizacja Zdrowia
RP - Rzeczpospolita Polska	ZOL - Zakład opiekuńczo-leczniczy
RPO - Regionalne Programy Operacyjne	ZPO - Zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy
	ZRM - Zespół Ratownictwa Medycznego
	ZUS - Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Spis załączników

- 1.** Załącznik nr 1 ■ Analiza sytuacji zdrowotnej w województwach.
 - 2.** Załącznik nr 2 ■ Chorobowość i umieralność
(według grup wiekowych i grup chorób).
 - 3.** Załącznik nr 3 ■ Infrastruktura opieki psychiatrycznej.
 - 4.** Załącznik nr 4 ■ Dynamika nasycenia aparaturą w województwach.
 - 5.** Załącznik nr 5 ■ Ochrona zdrowia w strategiach krajowych i wojewódzkich.
-